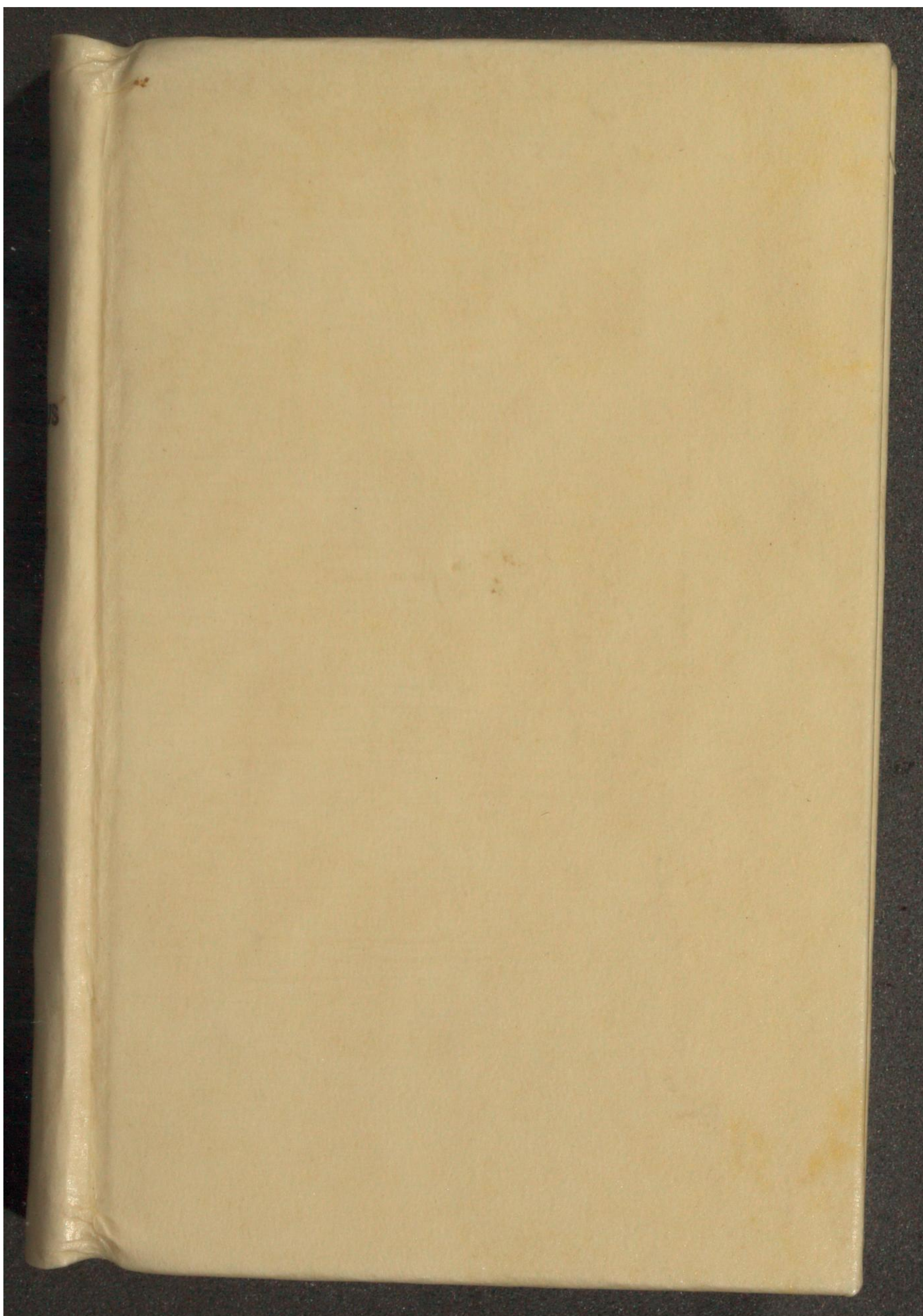
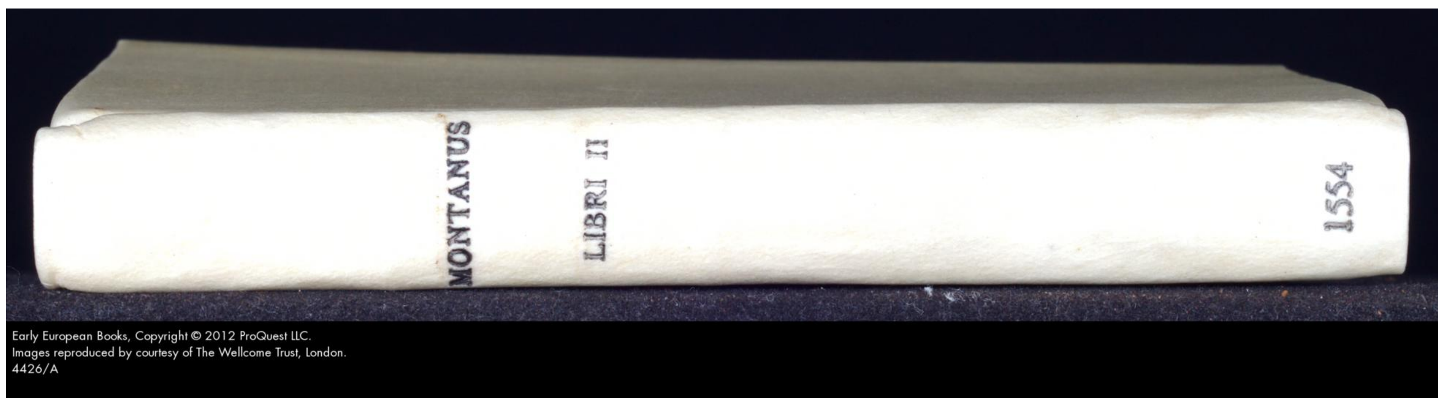
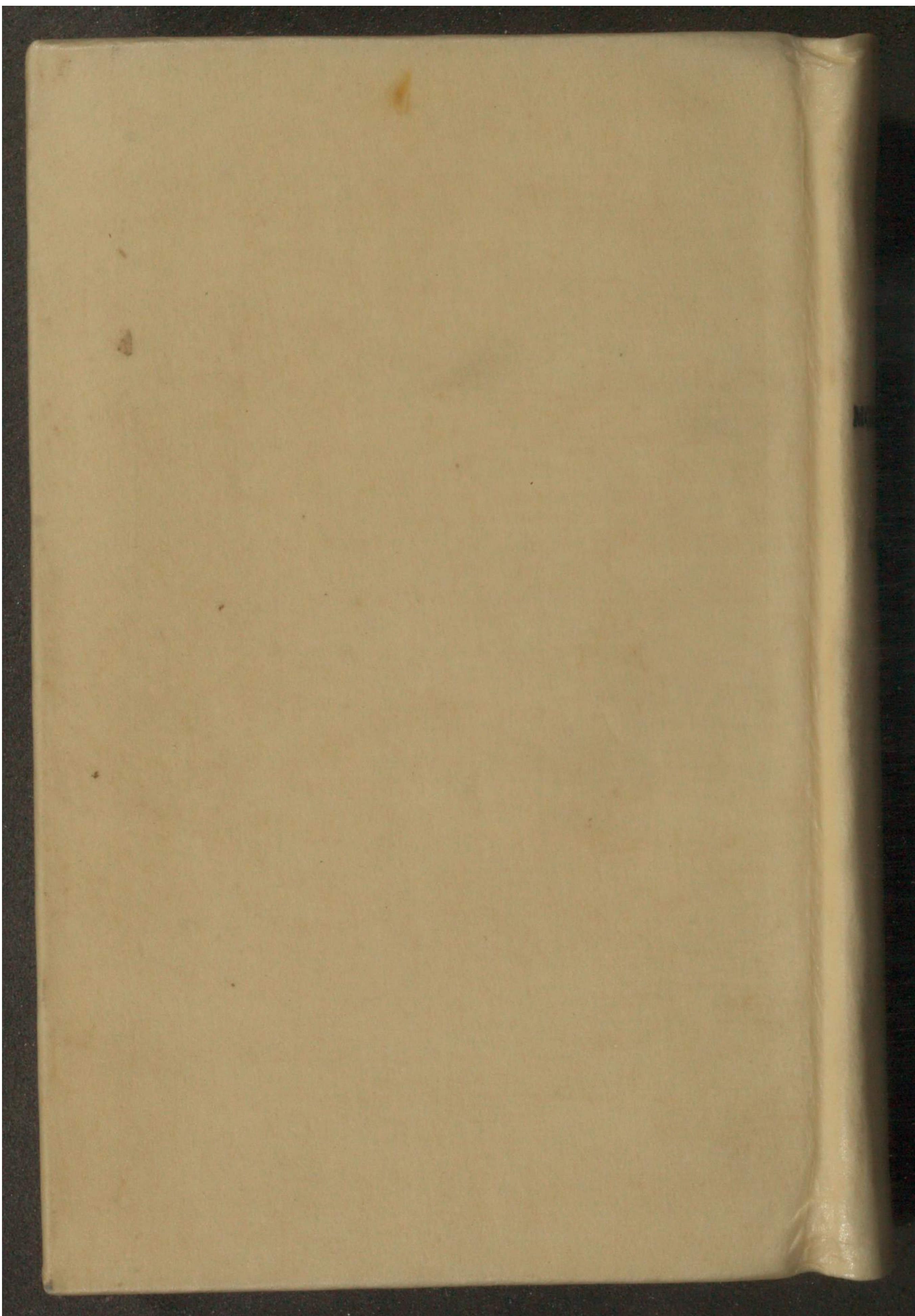


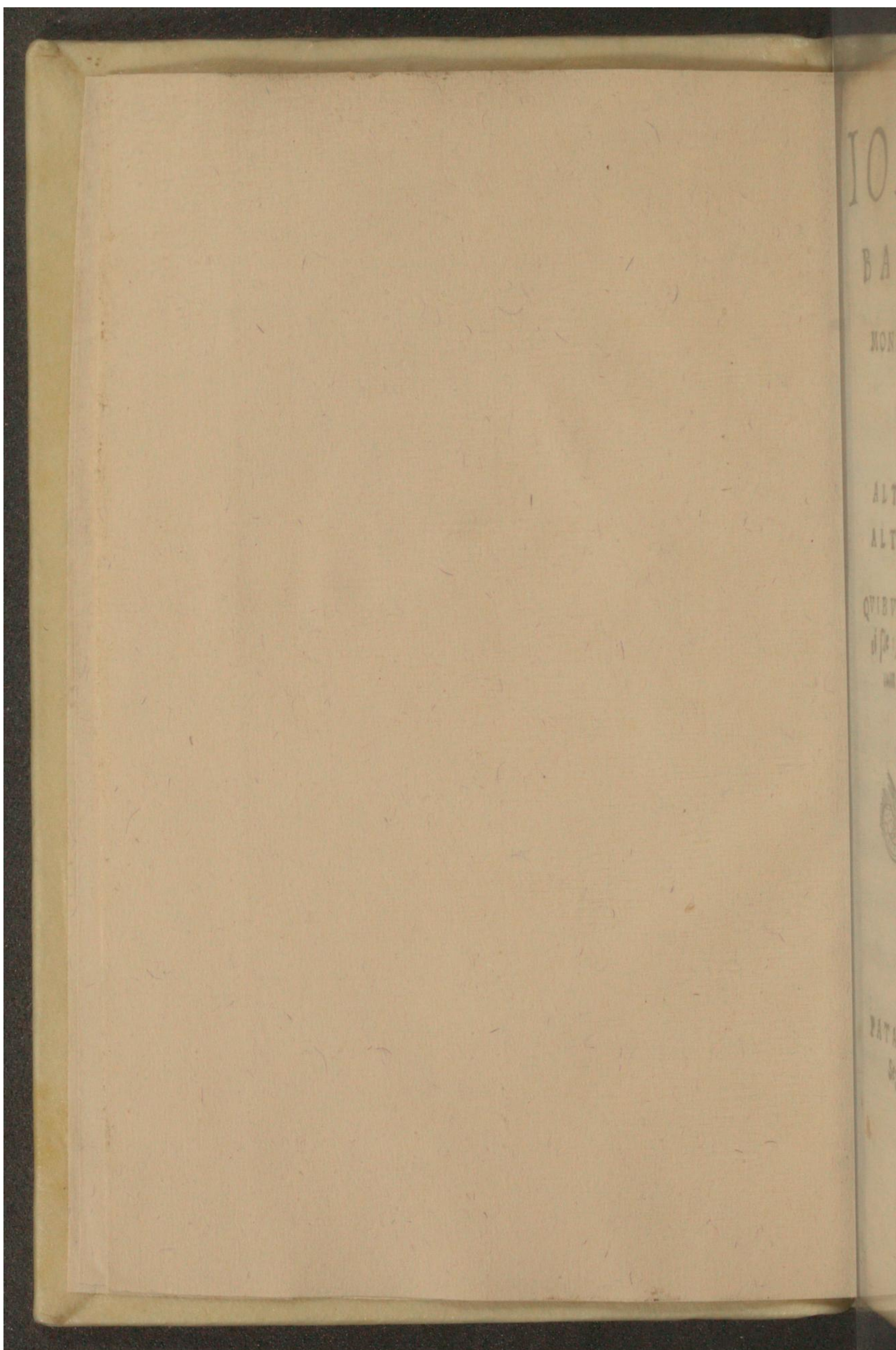

MONTANUS
LIBRI II
1554











IOANNIS BAPTISTAE MONTANI VERONENSIS

LIBRI DVO.

ALTER DE FECIBVS,
ALTER DE VRINIS.

QVIBVS ACCESSIT QVAESTIO
ei ſde [illegible], examinans Quomodo medicamen-
tum æquale, uel inæquale dicatur.



PATAVII APVD ALOYSIVM
Segalinum. M. D. LIIII.

ILLVSTRI ET MAGNIFICO DOMI. DOMI. STANISLAO COMITI A' THENCZIN Castelano Leopoliensi.

VALENTINVS LVBLINVS Polonus S. D.

LOCVM de excrementis magni Hippocratis, Montanus Veronensis, olim commentarijs Illustrauit: quos uolui emaculatiores, quàm antea in lucem prodire. Hos quidem in duos libros distinxi alterum de fecibus, alterum de urinis inscriptos, ut materiæ partes suo quæq; loco dispositæ lectori ultrò sese offerant. Ita enim confusas in unum corpus offendi ut mihi necessarium fuerit non solum in libros, sed etiam in capita di

ſtribuere præſertim librum de urinis cui multa ſubtraxi minime neceſſaria, & non nonnulla addidi, quæ præciſa eſſe cognoui Librum autem de fecibus qui nondū exie rat in uulgus ea diligentia, qua potui & caſtigaui & expoliui; Sperabam enim utroſq; medicinæ candidatis fore appri me utiles: ſi quidem locos contineant ex quibus uniuerſa fermè ars et curandi & proſpiciendi & prædicendi conſtituitur. Verum ſi qui erunt, quos quidem nō pau cos futuros auguror, qui mortuo de lau de detrahant, tibi perſuadeas uelim non alios fore, quàm illos, quorum captioſas argutationes refutauit, & arrogantiam uiuens fortiter retulit. Diſpeream, niſi ſtatim obmuteſcant ubi illis argumenti id genus tractandum, propoſueris quod ſi

forte: suscipiunt (nihil enim temerè non audent) nihil profectò aliud inculcabunt quàm mera sophismata & inanem strepitum uerborum putidorum sine aliqua subiecta sententia. Sed hos rancidos sophistas & thessalos arrogantes, nihil intereà moror, dum sentio Montani opera medicis nõ mediocriter prodesse; & si scio in his multa desiderari posse. Tu, tu æqui boniq; cõsules, propterea quod non ab authore proficiscuntur. Id quoq; incommodum accessit quod incidi in Typographos ualde imperitos ac negligentes, sed ex unguibus (ut uetus uerbum est) Leonem cognosces, atq; pro ipso contra uitilitigatores patrocinium suscipies. Tu enim ille es, in quo omnia uirtutum genera usque adeo relucent ut Serenissimus

Rex Poloniæ te charum in primis ha
beat, ubi namq; intelligent maleuoli opera
Montani sub tuo nomine exire in
lucem desinent maledicere.
Vale & me ut fa
cis ama.
Patauij quarto nonas Decembris.
M D LIIII.

DAMIANVS CHATANEVS VALCAMONENSIS.

PENE' suo medice Montano nuper adempto
Cœperat immundo surda iacere situ.
Flebat inops, flebat lacero lugubris amictu
Hippocratis uultus conticuisse noui.
Cum noua progenies mox exilit, & noua Pubes
Illius è patrijs emicuere focis:
E' quibus haud expers hic indolis alter auitæ,
Excrementorum panditur ecce liber.
Quid fles iucundæ cultrix operosa salutis
Iam Baptista tuus post quoq; fata manet,
Hos tibi qui superant per secula cana nepotes
Noscet hyperborei tristis & ora Getæ.
Tu quoq; præcipua cupidus ratione medendi
Qui clarum tanta nomen ab arte petis,
A bene perspectis & opus deducere rebus
Præeat ut curæ cognita causa, cupis:
Talia Montanum fatis ad munera doctum
Nec minus utiliter quæ tulit ista legas.
Omnia limitibus discreta per omnia certis,
Perq́; gradus cernes tradita quæq́; suos.
Secta dehinc paßim repetitaq́; ad ima supremis,
Mox etiam miris conglomerata modis.
Illius altarum quondam primordia rerum
Instar Aristotelem disseruisse neges:
Ergo agè tam docti monitis insiste parentis
Quem Verona pio continet alma sinu.

IOANNIS BAPTISTAE MONTANI VERONENSIS LIBRI DVO DE EXCREMENTIS utiles ad cognitionẽ ſecundi libri prognoſticorum Hippocratis.

LIBER PRIMVS DE FECIBVS.

SERMO Noſter inſtituitur de excrementis, quæ materia utilis non ſolum Medico eſt, ſed etiam neceſſaria, de qua nunc loquemur, quoniam non poſſunt curari morbi, niſi prius cognoſcantur. Primum enim quod nobis occurrit, eſt corpus ægrum, & quia ibi ægritudinis cauſæ latent, opus eſt per ſua ſigna inueſtigare ipſas, & ſi non habuerimus ſigna, fruſtra eſſet earum inquiſitio. conſtat ergo ſigna medico eſſe neceſſaria, magis autem certa ſunt excrementa, & (ut ſcriptum eſt in methodo noſtra uniuerſali, quam compoſuimus ad utilitatem medicorum) tres tantũ eſſe fontes, à quibus hauriebamus omnia ſigna, & licet Galenus in ſecũdo de locis affec. poſuerit quinque, poſſunt tamen ad tres reduci: Primus fons ſunt operationes, cognoſcimus enim corpus ſanum ex ſingularum partium operationibus, ſcimus autem tres eſſe uirtutes noſtrum corpus regentes, animalẽ, uitalem, naturalẽ, & quælibet iſtarum propriam obtinet ſedem, animalis in cerebro, naturalis in hæpate, uitalis in corde. ſi homo non bene diſcurrit, & male imaginatur affectus erit

in cerebro,si non concoquit,ac per aluum nō excernat, uitium erit in uirtute naturali, & in suo uentriculo, & hæpate,si autem non bene expirat & respirat,læsio erit in corde,si contrario modo se habent,sanus dicetur homo. Secundus fons sunt ipsa excrementa, de quibus loquuturi sumus. Tertio sunt omnia accidentia quæ sequuntur morbum tanquam umbra corpus, & isti sunt tres fontes,à quibus sumimus omnia signa particularia, sed oportet prius uniuersalia omnia considerare, ut habitis uniuersalibus,facilis nobis sit uia ad particularia descendere,& artifex,inquantum artifex debet prius cōsiderare uniuersalia,anteq̄ ad particularia deueniat. Ex his tribus fontibus omnium utilissima sunt excrementa, & certissima: quoniam offerunt se se omnibus sensibus & ideo nullum est certius istis. Primum enim obuiant se se uisui & sic iudicamus,cuius nam sint coloris, secundo cuius substātiæ sint. gustui,ut lacrymæ,& pituita à capite destillās gustatur. Tertio,odoratui quæ fœtēt. Quarto quæ sonant, strepūt, & strident. Quinto quæ sint nimis dura, aut leuiora sensui tactus occurrūt,& sic patent omnibus sensibus & ideo omnium utilissima iudico esse, & certissima,cum in ipsis falli non possimus: imo uidi nonnullos medicos de urinis solum cognitionem habentes, omnes morbos iudicare, licet Galenus dicat, urinam non indicare nisi affectus, qui sunt in uenis, nihilominus possunt omnes ægritudines indicare non immediate, sed mediate, & cum ista sint utilia, decreui de excrementis sermonem habere ac de ipsis prius uniuersaliter loqui,ut simul uniuersalia & particularia cognoscamus, & processus noster non erit speculati-

uus: non enim ſumus proceſſuri, quemadmodum in alijs noſtris proceſsibus, quoniam diuerſa eſt materia, & nõ omnia ſunt æqualiter docenda, ut paulo ante monſtrauimus; non enim ita erimus occupati circa cauſas, neque circa corpora, ſed medium modum tenebimus. Volentes igitur tractare de excrementis, decreuimus ob breuitatem & utilitatem Hypoc. tanq̃ ducem ſequi, & maxime, quia habet annexam expoſitionem ipſius Galeni. anteq̃ ergo ad eius interpretationẽ ueniamus, nonnulla præliba bimus, quæ neceſſaria ſunt. Itaq; primo uidendum quid ſit excrementum, ab ipſa natura rei exordientes, à qua omnia bona emanant; ſed quia in diffinitione oẽs paſſiones innoteſcunt, ideo à diffinitiõe exordiendum eſt. Excrementum ergo nihil aliud eſt, niſi materia quædam redundans in corpore propter aliquam cauſam, aut extrinſecam, aut intrinſecam, quam natura tentat expellere propter conſeruationem corporis animalis, hæc diffinitio bona eſt, & omnia habet requiſita ad bonam definitionem, ibi eſt cauſa materialis, quæ habetur loco generis: per materiam etiam poſſumus intelligere quatuor humores, ex quibus cõficitur noſtrũ corpus & quod ſit excrementũ cum hæc materia ſit quoddam genus, differentias habet, uolens explicare differentias, dixi redundans in corpore, quãdo poſtea dicitur propter cauſam extrinſecam & intrinſecam, tunc dat nobis cauſam efficientem, quæ duplex eſt intrinſeca, ut mala intempertes, mala compoſitio, ſolutio unitatis: extrinſeca uero, ut aer, cibus, & potus, & denique, quæ extrinſecus accedunt. cum uero ſubdit; propter conſeruationem corporis animalis, denotat cauſam finalem inclu-

dendo formalem. & quoniam natura non semper expellit, ideo positum fuit, tentat expellere sic propter indiuidui conseruationem, semper erit excrementum, quæ difinitio recte intellecta maximam dabit occasionem inueniendi affectus. oportet modo uidere utrum in ista difinitione sit, aliquod multiplex, & si aderit, illud est diuidendum. Diuisio autem debet esse essentialis, non accidentalis. Vidimus enim istud excrementum, esse quoddam multiplex, ideo diuidendum est. Vera autem, ut diximus, diuisio essentialis datur per materiã, & formam, cũ facimus sic, sumendo prius diuisionem à materia, excrementum quædam est materia uaporosa, quædam corpulenta. hæc diuisio est Galeni in primo de usu partium à principio. Quantum ad uapores, dicebat Arist. in principio meteoro. quòd quidam sunt calidi & humidi, quidam calidi & sicci: ista sunt in nostro corpore, quemadmodum in uniuerso, uapores calidi & sicci faciunt uarios uentos, & flatus quamplurimos, & quando includuntur in aliquo loco, faciunt terræmotus, sic etiam est in nostro corpore quando adsunt uapores calidi & sicci faciunt quandoq; pruritum, laßitudinem ulcerosam, & prout sunt in diuersis partibus corporis, faciunt diuersos effectus, si accedũt ad caput, magni comitãtur dolores, si occludũtur in aliquo loco, faciũt terremotus in corpore: si nõ sunt ualde calidi, faciũt quandoq; uaria accidentia, si sunt ualde ignei & tendunt ad aliquod membrum nobile, ac ibi occluduntur, uaria fiũt symptomata & dolores uehementes & tremores, & ut plurimum phrenitides. ergo secundum ipsorum qualitates & loca, ad quæ tendunt, diuersos faciunt affectus. alij sunt calidi

& humidi, qui dũ pertranseunt corpus, crassefiũt, sicutĕ in mundo, quando uapores calidi & humidi eleuantur à terra & pertranseunt aerem & ibi crassefiunt, manentesq́; sub illa forma generant nubes: si uero adhuc condensantur. fiũt pluuiæ, fulgura, & grandines: si pertranseant secundam regionem, generãtur in uarijs locis corruscationes, & cometæ sic etiam est ĩ hoc nostro paruo mundo si isti uapores tendunt ad aliqua loca, manentes tamen sub forma uaporum, faciũt dolores extensiuos, bubones: at si crassefiunt, & condensantur, faciũt adnata cangrenas & huiusmodi, si remaneant calidi & humidi: loca, ad quæ tendunt, inflantur, sed non remanent diutius ut in longis morbis. quando uapores tendunt ad pedes, mane abeunt & sero redeunt, quoniam difflant per porositates cutis, uel isti uapores crassefacti permiscentur spiritibus & calor fit se ipso humidior & craßior, tunc contingit manifesta in pulsu inæqualitas ei ascendens ad caput generatur morbus ille, qui melancholia dicitur, ut patet per Galenum tertio de locis affectis, si ueniunt ad partes anteriores & permiscẽtur spiritibus uisiuis, fiũt tenebre ante occulos, sicuti fit ex sole, quando uapores à terra eleuantur, & si radij solares perferant ipsos, fiũt quædã caligines & tenebræ, quia radij obtenebrãtur, et qui ambulant in die illa, credunt se per noctem deambulare: unus non secernitur ab altero, & pueri uidentes hominem, maximo metu afficiuntur, credentes se uidere lupum. idem euenit nobis, quãdo illi uapores crassefacti ascendunt ad cerebrum & prout ad diuersas partes tendunt, diuersa fiunt accidentia, & hæc sufficiant pro isto membro. Dicebamus materiam quandam esse ua=

porosam, quandam corpulentam, de uaporosa satis di-
ctum est, restat, ut de corpulenta dicamus. Corpulenta
materia dicitur, quia potest uideri & tangi, quæ in tri-
plici differentia reperitur, quædam enim est sicca, quæ-
dam liquida, quædam media, sicca & terrea sunt quæ
egeruntur per aluum, & calculus, qui generatur in uesi
ca, & illa materia, ex qua generantur porri si Galeno
credimus: liquida uero & fluxilis est in omnibus conco-
ctionibus in primis, ut in uentriculo pituita, in secunda,
in hepate flaua bilis, & si sicca dicatur & faciat effectū
siccū, non pp hoc est sicca. Tertia in iecinore, ut atra bi-
lis, istæ sunt materiæ liquidæ fluentes. obliti sumus de
uno, quod debet repeti in primo membro, quòd .s. quan
do uapores crescunt, excitantur sudores: præterea dice-
bamus etiam esse materiam mediam, ut pituita uiscida di
stillans à capite & fæx sanguinis, & quamuis, ut dixi
alia dicatur calida & sicca, possunt tñ dici fluida, ut pa-
tet per Galenum in secundo de facultatibus naturalibus,
quoniam omnia habent potentiam fluendi, & sic habe-
mus omnium excrementorum diuisiones à materia sum
ptas. Est postmodum alia diuisio quæ sumitur à forma,
siue à proprietate formali, uidelicet quædam excremen
ta sunt secundum naturam, quædam præter naturam,
quæ sunt secundum naturam, & quæ præter naturam,
quibus terminis & proprietatibus discernantur, statim
dicemus, sed oportet prius scire, quomodo generantur
in corpore, ut dicit Galenus primo de tuenda sanitate,
ubi optime discurrens ait, cum corpus nostrū sit in per
petuo fluxu, fuit consentaneū, ut natura institueret ali-
qd, per quod instauraretur illud deperditum & insti-

tuit cibum & potum: sed quoniam cibus, & potus sunt ualde dissimiles, & non potest fieri concoctio, nisi ex similibus, concoctio autem nihil aliud est nisi præparatio ad aßimilationem, sed non potest fieri ista præparatio, nisi fiat separatio boni & mali, quæ separatio fit in uẽtriculo in prima .s. concoctione. igitur necessario fiunt ibi excrementa, quoniam id, quod est bonum, natura retinet, quod uero malum est, abijcit: & ideo natura sagax & prouida, quæ nũquam deficit in necessarijs, nec abundat in superfluis, fecit instrumenta, per quæ deferuntur illæ feces, fecit intestina, at cum adhuc esset dißimilis cibus, & ppea oporteret adhuc segregare, instituit secundam concoctionem, quæ est in hæpate & fecit meatus, per quos deferuntur istæ feces, & ibi generatur sanguis & cum sanguis tres habeat partes, crassam, tenuem, mediocrem, natura instituit tria uasa, in quibus commorantur istæ tres partes propter partem crassam, terrestrem, & adustam, quæ sunt ueluti feces: fecit lienem, ut reciperet istam partem, quæ in melancholiam conuertitur, propter partem illam tenuem leuemq; præparauit natura uesicam fellis, ut reciperet eam partem, quæ in bilem ruffam conuertitur, propter mediam partem instituit natura uenas deputatas ad hoc, ut deferant alimentum per uniuersum corpus, in tertia autem concoctione quantò magis materia purior, tantò magis est subtilior, quæ concoctio fit in uenis per totum corpus, cum materia sit subtilis & uaporosa natura non præparauit uias amplas, sed dedit porrositates, per quas expurgarentur excrementa, istius tertiæ concoctionis in prima natura instituit uias amplas, quoniam erat cras-

ſior materia,in ſecunda ſtrictiores, quia materia erat adhuc magis purgata. Hoc ſatis ſit, quantum ad excrementa naturalia. Quæ uero ſunt præter naturam, ea de neceßitate aggregantur uel propter cauſas extrinſecas, aut intrinſecas & ſic patet ueram eſſe diffinitionem excrementi datam quoniam ibi explicantur omnes partes. ſi ergo iſtæ cauſæ ſunt naturales, effectus erunt naturales, ac excrementa erunt naturalia quæ generabũtur. ſi uero præter naturales excrementa erunt præter naturalia, & effectus præter naturales. Et ſi aer ſit affectus aliqua mala qualitate, excrementa quoq; erunt: ſed peccant ſubſtantia, quãtitate, qualitate. Et ſi cauſæ erũt præter naturam intrinſecæ, generabũtur humores præter naturam & exibunt excrementa præter naturã, uel erit mala intemperies, uel mala compoſitio, uel ſolutio unitatis & iſtæ ſunt omnes cauſæ aggenerantes excrementa præter naturam, & ſic habemus omnes diuiſiones excrementorum in corpore noſtro redundantium. Deeſt modo, ut uideamus, quæ ſint ſecundum naturam quibus proprietatibus cognoſcantur. Primo habent ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem conuenientem, exeunt quando exire debent & per debita loca, & ſi deerit unũ ex iſtis erunt, præter naturam, ſi duo, adhuc magis, ſi tria, adhuc magis, ſi quatuor, uel ſi omnes, adhuc etiã magis. Quantum igitur ad ſubſtantiam attinet, illa ſubſtãtia ſit penitus naturalis quæ attenditur penes modos ſubſtantiæ, modus attenditur circa tenuitatem & craßitiem iſta ergo ſubſtantia neq; nimis craſſa, neq; nimis tenuis, ſed medio modo ſe habet. Secundus modus attenditur iuxta aſperitatem & mollitiem quòd non ſit, neque nimis

mollis

mollis, neque nimis e∫pera. tertius modus e∫t circa æqua litatem, & inæqualitatem, & di∫tinguitur à ∫imili. Dicimus enim illud e∫∫e æquale, quod habet partes ∫ibi æquales, ut in urina, nam illa dicitur urina æqualis, in qua nõ e∫t ∫puma, neq; fex. ∫imilis in qua e∫t fex, ∫ed habet partes æquales, & ∫pumam. quartus modus e∫t penes liquidum & ∫iccum, licet liquidum uaporo∫um non po∫sit uideri, hæc de ∫ub∫tantia circa qualitatem dicimus con∫iderari, per omnes ∫en∫us: primo circa qualitates tangibiles, an ∫int calida, uel frigida, uel per aluũ, uel per ∫putum: ∫ecũdo iuxta qualitates gu∫tatiles, & præ∫ertim quæ perueniant per os, ut pituita de∫cendens à capite, utrum ∫int ∫al∫a nec ne aut ∫i habebunt aliquem alium ∫aporem: tertio per qualitates odoratiles, utrum fœteãt, aut nõ: præterea ∫i ∫putum fœtet, maximum e∫t inditium, quòd non ∫it ∫ecundum naturam, & periculum ualde e∫t de morte: quarto iuxta qualitates audibiles, ut ∫i fœces excernuntur cum ∫tridore, an ∫ine ∫tridore, hoc enim maximi refert: quinto iuxta qualitates ui∫ibiles, ut ∫i excrementa ∫int alba, uiridia, crocea, nigra &c. & hæc hactenus de con∫ideratione qualitatis excremẽtorum, ∫ecundum omnes ∫en∫us, ex quantitate uero quãdo ∫ecundum debitam proportionem exit, ita quòd nõ excedit, neque diminuitur à naturali: ∫ecundo iuxta tempus, quando .∫. excrementa dimittũtur ∫uo tempore, quando materia e∫t concocta, iuxta illud Hippo concocta euacuantur, i∫ta erit naturalis euacuatio, & ∫uo tempore: tertio uero & ultimo per ∫ua loca, & per ua∫a conuenientia, ut fœces per aluum, ille locus e∫t naturalis, ∫i uero per uomitum ∫ignum e∫t præter naturam, & lætale, & ubi aliquid ho-

rum deerit, ista excrementa non erunt naturalia, & eodem modo dicendum est de excrementis præter naturã, sicuti diximus de naturalibus, quoniam contrariorum est eadem disciplina. Sed est una quæstio, quæ sæpe agitatur inter uulgares medicos, utrum .s. exitus hæmorrhoidũ sit naturalis uel ex toto genere præter naturã, si intelligitur cum distinctione, facilis erit solutio, patet esse secundum naturam iste exitus, aut præter naturam, præter naturam, quoniam exitus est per uiam, siue per locum indebitum, quia non factus fuit ille locus, ut rumperẽtur uenæ illæ, à natura, ut exiret melancholicus sanguis, secundum uero qualitatem, quantitatem, substantiam potest esse naturalis ille exitus, sic etiam dicendum est de uomitu, & similibus, & hæc satis de excrementorum proprietatibus.

Circa materiam excrementorum, uidimus quid esset excrementum, & dedimus eius diffinitionem, quòd .s. excrementum est materia, quædam redundans in corpore, propter aliquam causam, aut extrinsecam, aut intrinsecam, quam natura tentat expellere, propter conseruationem indiuidui, & probauimus hãc diffinitionem esse datam per omnes causas, propterea diuisimus ipsam per essentialem diuisionem .s. per materiam & formam. Diuisimus deinde materiam, & diximus quandam esse uaporosam, quandam corpulentam, postea uidimus aliam diuisionem, quæ sumitur à formali proprietate, quædam erant excrementa naturalia, quædam præter naturam, quæ naturalia erant conditiones quinq;, requirebant .s. ne peccarẽt, neq; substantia, neque quantitate, neq; qualitate, neq; inordinate exirent: sed quando exire debent,

ultimo per loca conuenientia, hoc totum hactenus expo suimus, ut autem continuemus dicta nostra, sciendum est, quòd quando dicimus excrementa alia esse secundum naturam, alia uero præter naturam, quæ sunt præter naturam, habent illas quinque conditiones, non est ita simpliciter proferēdum, si uolumus recte iudicare: sed oportet considerare corpus, circa quod uersamur, quoniam tot sunt sanitates, quot sunt indiuidua, & tot sunt sanitatis gradus, igitur si recte uolumus facere iuditium, oportet considerare subiecta, & quales sunt operationes subiecti, talis est sanitas, quoniam sanitas terminatur ab operationibus, & secundum diuersitatem sanitatum, diuersa fiunt excrementa. similiter aer, regio, tempus anni, temperatura, ars; omnia ista faciunt mutare excrementa, & ista uniuersalia considerantur ab artifice, quia artificis est uniuersalia considerare, experientiæ uero particularia, & ideo omnis artifex debet habere duo, methodum & experientiam, methodus accipitur in scholis à præceptore, experientia in hoc, aut in illo indiuiduo, ut si uelimus cogitare, quomodo dignoscātur excrementa, quæ scilicet debeant esse bona in substantia, quantitate, qualitate, est una methodus uniuersalis, ad quam confugimus, quoniam omnia ad ipsam reducantur, & contemplando ipsam, uenimus ad cognitionem particularium, & ita philosophiæ naturali est subalterna medicina uera subalternatione, ut inquit philosophus: ubi enim incipit medicus, ibi desinit philosophus. Scimus enim illas quatuor qualitates, calidum frigidum, humidum, siccum corpora nostra immutare, ætas enim & ipsa immutatur, calidi enim est calefacere, frigidi frigefacere, humidi hume

ctare, ſicci ſiccare. omnia ab iſtis quatuor qualitatibus immutantur, ſi enim mutantur corpora, aut mutantur à cauſa intrinſeca, aut extrinſeca, ſi intrinſeca, aut à temperatura, aut à mala compoſitione, aut à ſoluta unitate ex iſtis enim proueniūt malæ operationes, ex malis operationibus mala excrementa. præterea ſi in inſtrumento fuerit læſio, ſequetur mala operatio, & ſic malū excrementum, quoniam operationes ſequuntur temperaturam membri, aut inſtrumenti: præterea ætas plurimū immutat excrementum, ut ſi occurramus alicui ſeni, diuerſa ſunt illius excrementa ab excrementis puerorum, quia puer cum ſit calidus & humidus, habet excrementa humidiora, & in maiori quantitate, in ſene pauca & ſicciora & dura, cum ille ſit frigidus & ſiccus, quia frigidi eſt infrigidare, ſicci ſiccare, humidi humectare, calidi relaxare, & ita humidiora & in maiori quantitate erunt excrementa in puero, quàm in ſene: deinde bene concoquit & excretio ſequitur concoctionem, ideo puer citius excernit, quoniam citius concoquit, homo uero 25. annorum, quoniā tendit magis ad ſiccitatē, feces magis retinet, etenim eſt plenus bile, & non tantum excernit, quantum puer, ideo ratione ætatis longe differunt excrementa idem dicamus de temperaturis, & ad ætatem reducamus temperaturam, ut ſecundo Aph. 20. calidam & humidam ad pueritiam, calidam & ſiccam ad iuuentutem frigidam & humidam ad ſenectutem, frigigidam & ſiccam ad decrepitam ſenectutem. Præterea debemus conſiderare regionem, tempus, anni conſtitutionem, excercitia, & artes, & cōſimilia: ex iſtis enim uariātur excrementa, & ideo iſta ſunt diligenter conſiderantur

da, nos enim sumus speculatores secum, & consideranda est natura hominis, circa quantitatem, qualitatem, substantiam, horam excretionis & instrumenta: primo circa substantiam, quando dicimus, quòd feces debent esse tales in substantia, intelligimus habita ratione & consideratione omnium istarum rerum, quas diximus, quoniam ab ipsis feces immutantur; ne igitur erremus in indiuiduo, oportet recte ista omnia considerare, & erunt tanquam uniuersales regulæ. Medicina enim datur per methodū, non per præcepta, quoniam sine methodo non potest acquiri ars, & non oportet dicere, dicit hoc Auicenna in suis canonibus, quēadmodum dicunt medici nostri tēporis, qui non intelligunt Auicennam, iste homo docet artem per methodum compositiuam, et non per canones & præcepta, ut dicunt illi: his nostris cōmentationibus & discursibus consentit Hipp. secundo progno. quando inquit, concoctio laudabilis. cetera nota sunt, quæ sequuntur, hoc enim loco admonet, ad cognoscenda ista excrementa oportere habere instrumenta, & ideo dat Hipp. duas intentiones, primo quantum ad substantiam, quòd debet esse constans excrementū, secūdo quoad qualitatē, quòd debet esse leue, & per ista duo dat intelligere omnes alias. Scimus enim quòd nos supradiximus hos esse fontes signorum, primus est ab actione, secundus ab excrementis, tertius ab accidentibus, de istis omnibus à nobis superius dictū est, & diffusius dicemus alias. In hoc loco incipit Hipp. declarare secundum fontem excrementorum, quoniam de primo dixit in 1. lib. & uersatur circa tria, primo circa egestiones, secundo circa sputum, tertio circa urinam, incipit primum ab egestionibus tā

quam à nobis magis notis, & etiam magis secundum naturam, quoniam naturalia sunt nobis magis nota. Diximus igitur excrementum ad hoc, quòd sit naturale, quinque requirere conditiones, incipit à deiectione, & dicit, si deiectio est secundum naturam duo requiret .s. quòd sit mollis & constans, per mollem intelligit qualitatem, & distinguit à duro, quia durum non est secundum naturam, per constans intelligit, quod sit coniunctum, & continuatum, quòd in ipso non sint conuulsiones, nam si essent in illo, esset malum. dicit ista duo tantum requiri, non quod non requirantur aliæ partes supradictæ: sed per ista duo dedit intelligere alias conditiones, per lene intelligit qualitatem distinctam ab aspero: Gale. autem hac in parte uidetur superfluus, quoniam dixit quod sit etiam unitum, quod idem est, quod lene, quoniam si est unitum, oportet illud esse lene: sed possemus dicere, quòd Galenus non solum intelligit per hoc de superficie: sed etiam de omnibus alijs partibus, & ideo dixit lene, & unitum, & si fœtent hæc ad substantiam attinent, si bona erit concoctio, non fœtet: sed si mala plurimũ fœtent, & tandem omnia reducuntur ad hæc duo, ut patet recte iudicanti, quæ scribit Galenus in 1. de crisibus cap. 2. ratio est, quia cibaria non sunt immutata, prima autem cõcoctio fit in uentriculo si ergo ibi aderunt omnia requisita ad bonam concoctionem, fiet concoctio æqualis, & si æqualis, necesse est ut excrementum sit æquale, & habeat lenitatem per totum & mollitiem. Et si excrementa non erunt lenia & æqualia, iudicandum est, concoctionẽ non fuisse bonam. præterea ad concoctionem bonam, sequuntur bonæ operationes, & consequenter corpus illud

ſanum, & addit Galenus alteram conditionem, & dicit, quòd ſi quis perſeuerauerit in ſuis excretionibus ordinatè erunt omnino operationes ſanæ, quoniam ordo eſt, ita annexus naturæ, ut aliqui dixerint ordinem eſſe naturam ipſam, ſi uero non ſeruetur ordo, ſignum erit alicuius malæ affectionis, aut in ipſa materia, aut in ipſo inſtrumento ſit aliquid præter naturam ab aliqua mala qualitate, ſi excretiones accelerabũt, ſignum erit quòd uitium eſt in retentiua, quæ nõ poteſt retinere, quoniam egeruntur feces non ſeruato ordine extra tẽpus, & non eſt uitium in expultrice facultate, aut potentia, ut aliqui uoluerunt, ſed in retentiua, quæ debilis eſt, & non poteſt retinere, ideo permitttt exire: ſi autem plus iuſto retinebuntur, ſignum erit quòd expulſiua non poteſt expellere ob aliquam iniuriã debilitata. Proſequitur Hippoc. loco citato, & ponit aliam limitationem. ſ. quantitatem, & oportet maxime animaduertere in hoc, quoniam ſecundum quantitatem cibariorum augetur, & diminuitur etiam quantitas excrementorum, ideo oportet conſiderare cibaria, quibus ueſcemur, & ubi ipſum excrementum ſuperauerit quantitatem cibi, tunc illa quantitas erit præter naturam, & uitium erit in uirtute retentiua, quæ debilis eſt, & læſa, ſi uero non erit debita quantitas pro ratione aſſumpti cibi, tunc uitium erit in expulſiua facultate, quæ debilitata non poteſt fungi ſuo munere, & hoc etiã malum ſignum eſt per uiam cauſæ, quoniam feces illæ ſic retentæ producunt quinque diuerſa incommoda, ideo manifeſte apparet, quòd quando feces expelluntur ſecundum naturam, ſemper bonum eſt ſignum, ac ſemper iudicandum erit uentrem inferio-

rem se habere recte, quia ab ipso optimæ proueniu t operationes, & dixit Hipp. uentrem inferiorem, & intellexit illud, quod per ipsum mittetur. Hactenus declarauimus quid sentiat Hipp. restat, ut nonnulla huiusmodi declaremus in cõmento, ubi dicitur, quòd excrementa indicãt de illo membro cuius sunt excrementa.

Hucusq; declarauimus egestiones optimas, & sanas, ut requirebat ordo, quem seruarũt Galenus & Hippocrates, & hoc non fecerunt præter rationem, quia ubi habemus duo, semper à nobiliori incipiendum erit, de optimis igitur diximus, & uidimus habere quinque conditiones, primo in substantia, secundo in quantitate, tertio in qualitate, quarto ut seruent ordinem, quinto ut per loca sua conuenientia egerantur, & ubi inueniũtur ista quinq; enarrata, excrementa illa semper erunt optima. sed Hippoc. tantum tres conditiones posuit, & quare hoc fecerit rationem attulimus, et diximus, quantum ad rei naturam attinet sufficere illas tres, ideo breuitati studẽs alia duo omisit. Quantũ uero ad doctrinã, ut res clarior & amplior sit, illa quinq; ueniũt examinãda, & enumerãda, si mollia erunt in substãtia, erũt optima, si erũt excreta suo tempore & hora & per loca cõuenientia, si æqualia erunt, etiam in quantitate mediocria, si non habebunt fœtidũ odorem, bona erunt in qualitate, Et quantum ad colorem neq; cruda, neq; adusta, neq; in exitu strident, quoniam stridor prouenit ex mala concoctione, & Hippoc. cum dixit tenuis, mollis, & constans, omnia comprehendit sub hæc tria & hæc satis de istis conditionibus. Concludamus, ergo quòd si talia fuerint in corpore, quòd uenter illius necessario sit

sanus

sanus, & non tantum uenter, sed etiam omnia membra sibi adiacentia, quia si uitium esset in hepate, liquidiores ac rubicundiores essent feces, si in liene, nigriores, si in uenis meseraicis, aut in alijs uenis uicinis, immutarētur, & non haberent illas quinq; conditiones dictas. cū non immutantur, signum est quòd uenter & omnia membra adiacentia sunt sana, si uero feces fuerint immutatæ, & quòd deficiat una conditio, non propter hoc dicendum est, uentrem læsum esse, neq; membra adiacentia, & hoc potest esse ratione exercitij, uel caliditatis aeris, possunt tamen adiacentia membra esse in causa, & tamen uenter erit sanus, ut ex caliditate renum, hepatis, erunt mutata in substantia, ut quando egeruntur scybala, tum aderit caliditas renum, quando uero adusta, tum uehemens erit in hepate caliditas si uero in illo fuerit imbecillitas, tum liquida fiunt. mutantur etiam in qualitate ueluti in colore, & odore & tamen non erit aliquod uitium in uentriculo, ut apparebit infra, Et sic constat quòd mutantur feces in colore, in qualitate, & substantia ab ipsis adiacentibus membris, uel quandoq; absq; eo, quòd in illis sit uitiū. & hæc sunt maxime consideranda, quia cōducunt ad opus. Hactenus ostendimus Hip. nobiscū sentire nō solū de bonis excrementis, sed etiam de malis, quæ uocat liquida in loco citato, & ut id ipsum planum fiat, hoc ordine ac methodo procedemus: primo ponemus omnes causas, à quibus huiusmodi excrementa causantur, simulq; ipsas diuidemus: secundo sententiam Hippoc. exponemus; tertio signa distinguētia ponemus. primo quā tum pertinet ad liquidas deiectiones, dico quòd deiectiones liquidæ possūt fieri à multis causis, ubi oportet opti

me considerare, an ipsæ fiant uel uitio ipsius uentriculi, uel aliorum membrorum, si uitio uentriculi, uel actiones ipsius erunt læsæ, uel diminutæ, uel ablatæ, uel uitiũ erit in concoctione, si in concoctione, uel in uirtute retentiua, uel expulsiua, ut patet per Galenum in 2. de causis sympt. si uitium fuerit in facultate expultrice, quæ expellit, quod non debet expellere, uitium etiam uocabitur in cõcoctione, & erit ita, ut cũ uẽtriculus non concoquit, & exit à uentriculo cibus, qui sit incoctus, tunc sequitur affectus ille lienteria à Græcis sic dictus, quem nostri latini intestinorum lenitatem appellant, uel iste chylus non ex toto expelletur, concoquitur quidem, si diminute, tunc exit semicoctus, & ita quando egestio apparet, appellatur fluxus chylosus, quoniam chylus semicoctus exit, & formam chyli, qui est in uentriculo, & similem, & ideo uocatur fluxus chylosus, uel actio uentriculi est corrupta, & ubi corrumpitur, non dicimus propter hoc uirtutem ipsam ablatam esse, quoniam concoquit quidem, sed corrupte & facit chylum, qui est in uentriculo uitiosum liquidum & corruptum propter suam corruptionem & uitiositatem. expellitur postea à natura & fluxus iste appellatur stomachicus, si uero uitium est in uirtute retentiua, fiũt aliæ fluxionum species, quæ inuicem distinguũtur penes sua signa, prout uarias & diuersas habent causas efficiẽtes. & ad hoc, ut uirtus uentriculi dicatur esse sana duo requiruntur: primo, ut retineant quantum oportet; secundo ut retineat quãdiu oportet, ita etiam potest esse læsa dupliciter, uel quòd nõ retineat quantum oportet, & tunc uentriculus complectitur cibum, & sic est cibus paruus, tamen datur uacuũ

inter cibum & uentriculum complectentem, & sic cibus aut non concoquitur, aut si concoquitur male concoquitur, aut cibus erit magnus, aut plusq̃ conueniat, & tunc uentriculus non potest amplecti ipsum cibũ, & sic emittitur inconcoctus, & istud est, quoniam uirtus retentiua non retinet, quamdiu oportet. quomodo autem nominentur isti affectus. caremus nominibus, nisi appellemus per similitudinem cum primis, & hæc satis dicta sint de uitio ipsius uentriculi. Dicebamus in prima nostra diuisione, quòd egestiones liquidæ fiebant, aut ratione ipsius uentriculi affecti, aut membrorum adiacentium. aut uitium erit in uenis meseraicis, uel enim istæ uenæ erunt ita refrigeratæ, quòd non poßint attrahere cibum & sic cibus remanet in uentriculo inconcoctus, qui deinde liquidus egeritur, uel huiusmodi uenæ erunt obstructæ, quia sint in ipsis humores crudi, qui ipsas obstruant, & hoc modo sic obstructæ, non possunt attrahere cibum, & sic remanet inconcoctus in uentriculo, & fiunt feces liquidæ. uel uitium est in hepate, & si in hepate uel propter temperaturã eius, ita quod sit uel nimis calefactũ, uel frigefactum uel propter apostema in ipso consistens, ita ut non posit ipsum hepar attrahere à uentriculo, nã ipsum hepar primo attrahit à uenis meseraicis, illæ uero attrahunt ab ipso uentriculo. contingit autem quãdoq; quòd hepar non potest attrahere ab ipsis uenis meseraicis, & sic egeruntur illa omnia liquida. aut est uitio lienis, quia non attrahit succum melancholicum, uel ratione alicuius alterius membri, ut capitis, ueluti ex catarrho descendẽte, & hic fluxus, q̃ catarrhi appellatur, uel est ratione totius, & hoc dupliciter, uel criticè, uel

ſynptomaticè,hoc accidit,quoniam omnia membra ſunt imbecilla,quæ tranſmittũt ſuperflue ad inteſtina, & iſte fluxus diarrhæa appellatur,aut critice,quando natura intendit criſim per inteſtina, & tranſmittit illuc materiam totum,quæ poſtea expellitur, & iſte fluxus bonus eſt,& laudabilis,& ſic omnes deiectiones liquidæ malæ ſunt,niſi illæ,quæ per uiam criſim à natura intendũtur. Et quando dicit Hippoc.deiectio madens eſt bona, intelligit de illa,quæ fit à natura per uiam criſis.igitur bonæ erunt deiectiones, ſi habebũt tres conditiones dictas ſuperius,& ꝙ non exeant cum ſtridore, ſed ſi habebunt conditiones dictas,non exibunt cum ſtridore:ſed ut clarior,necnon amplior euadat doctrina,uolo manifeſtare quæ nam ſint cauſæ huiuſmodi ſtridorem facientes , ſed prius uidendum eſt,quid nam ſit ſtridor iſte . pro quo notandum eſt,quòd ſtridor nihil aliud eſt,niſi quidam ſonus uentris,cauſæ autem ſonitus in uniuerſum ſunt tres uel enim fit ratione inſtrumentorum, uel ratione ſpiritus inflamantis,uel ratione uacui,& eadem prorſus ratione eſt in corpore noſtro,ſicut eſt in tibijs, nam ratione inſtrumenti tn tibijs gracilibus,redditur ſonus gracilis,quem uulgus uocat cantum, & hoc accidit,quoniã inſtrumentum eſt gracile , ſi autem fit in magnis ſonitus ut in illo,qui dicitur Baſſus,tũc ſonus redditur magnus & horidus,ſic etiam fit in corpore noſtro in inteſtinis, gracilibus redditur ſonus gracilis & acutus,quòd ſi fit in craſſis ſonus ac ſtridor redditur magnus & horridus,uel ſtridor ipſe erit ratione ipſius ſpiritus, ut in tibia.ſi parui emittuntur ſpiritus,parui etiam redduntur ſoni, ſi magni,magni redduntur, ſic etiam in corpore,ſi

parui ſpiritus erunt ſonos canentes, parui quoq; erant ſonitus; ſi magni, contrarium euenit; aut erit ratione ipſius uacui, ut fiſtula in magno uacuo, magnum emittit ſonum, in paruo autem paruum. Vt in aqua emittit maiorem ſonum, quàm in uino, quod magis denſum eſt; ſic in corpore, ſi ſpiritus magnum inueniat uacuum, maiorem emittit ſonum, & ſtridorem; ſi paruum, per contrarium perueniet ſonus. Et ſic habemus, quæ nam ſint cauſæ ſtridoris. Quomodo autem generentur huiuſmodi flatus ſtridorem facientes, habemus ab Ariſto. ſecundo meteoro. flatus enim generantur, inquit Ariſtot. à calore diminuto, ſcilicet, quando calor non eſt ſufficiens pro concoquenda illa materia, tunc ab ipſa eleuantur uapores, quos ipſe calor non poteſt reſoluere, & cum iſti uapores non poßint reſolui, quærunt exitum, & ſic erumpendo, cauſant illum ſonum. Vnde ſi calor eſſet tantus, ut poſſet dominari illis uaporibus, non ſentiretur ille ſonus: quoniam ipſos reſolueret, ſi autem calor ſit multum diminutus, non eleuantur, quia uapores eleuantur, quando calor incipit agere in materiam, cum ſit ualde diminutus, non agit, & ideo non eleuantur uapores. ſed quænam erit materialis cauſa iſtorum uaporum? dico, quòd cauſa materialis eſt ipſa materia craſſa, uiſcida, apta ad eleuationẽ uaporũ, cauſa efficiens eſt calor diminutus, qui ſoluit, & nõ reſoluit, ita, ut eleuentur quidẽ ſpiritus, ſed nõ reſoluãtur; ſic ãt cõtĩgit de calore, quẽadmodũ cõtingit in diſpoſitiõibus anni, ueluti ĩ uere fiũt plurimi uẽti, & à terra eleuãtur plurimi uapores, qui ob debilitatẽ caloris ipſius ſolis nõ poſſunt reſolui, & ita cõuertuntur poſtmodũ in pluuiam; & quare hoc

contingat in uere, ratio est, quoniam ab hyeme fuit præparata materia, quod non contingit in æstate: quia calor potens resoluit illos uapores à terra eleuatos. in autumno non contingit, quia in æstate non fuit præparata materia. idem prorsus in nobis euenit. Ad propositū igitur nostrum redeuntes, dicimus, quòd stridor est sonus quidam proprie sterilis, factus cum quodam fragore, ueluti fistulæ, cum non sunt bene confectæ, habent quendam sonum sterilem & tenuem cum quodam fragore, & iste sonus fit in intestinis tenuioribus; differt à murmurio, quoniam murmurium est sonus grauis cum fragore, & istud fit in intestinis craßis. & ita habemus, ꝙ locus stridoris est in intestinis gracilibus, murmurium uerò in crasſis. ex his poſſumus iudicare, quo in loco sint uapores inclusi. Hoc supposito, uideamus nunc, unde est, & quænam sit causa, quòd aliquis egerit sæpe, aut parum. Hoc uel est uitio intestinorum, uel uirtutis contentiuæ, si uitio intestinorum (quandoque enim contingit, ut intestina sint ita debilia, uel ulcerata, uel abrasa, uel excoriata, uel quoties priuantur humiditate sibi instituta à natura, & ubi habent humida excrementa) tunc fiunt sæpe excretiones, & quia ibi non est materia multa contenta, fiunt excretiones paruæ, & quia non poſſunt detineri, neceſſe est, ut excernantur. uel hoc fit uitio uirtutis contentiuæ, quoniam ubi retentiua debilis est, & non retinet, expulsiua expellit & fit huiusmodi excretio sæpe, quia retentiua intestinorum non potest retinere, fit egestio pauca ob paucitatem materiæ. potest etiam esse ratione diuersitatis materiæ, ut si humores acidi concurrunt ad intestina, tunc stimulāt,

uirtutem expulsiuam ipsorum intestinorum ad expulsionem, & ita sæpe expellunt, quia sæpe concurrũt isti humores: expellunt etiam parum, quia pauci adueniunt. Et istæ sunt causæ, quare feces sæpe, & parum excernuntur. Restat declarandum tertium. s. cur feces excernantur sæpe, ac multum. In hoc autem non multum immorabor, quoniam eædem concurrunt causæ, uel. n. sunt intestina, quæ non possunt continere, uel humorum acrimonia, quæ continue stimulat ad expulsionem, & ita sæpe exeunt feces; & quia materia, quæ concurrit ad intestina, multa est, quoniam humores existentes in uentriculo multi sunt, ideo etiam excrementa multa fiunt. Et ita habemus causas excrementorum præternaturalium de sententia Hyppocratis, & ut præternaturalia semper sunt mala, sic opposito modo se habentia, erunt bona primo enim ad hoc, quòd bona sint, oportet, ut excrementa sine stridore & murmure, nec sæpe et parum nec sæpe & multum egerantur. Ita bona erit illa excretio, in qua multum egeritur, sed non sæpe & quòd huiusmodi egestio sequatur sine dolore, & quòd æger bene toleret, & ad hanc sequitur semper sanitas, quoniam sit alia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, dicebat Hippocrates. uidemus ergo quot incommoda proficiscantur ex hoc; nam ubi quis sæpe & parum egerit, si humor est in corpore ipsum aggrauans (quod accidit ex continua motione) subsequuntur uigiliæ & uirtutis debilitas: si sæpe, & multum, statim prosterniitur uirtus, & hoc pessimum est. Restat, ut de signis agamus, postq̃ de causis fluxus liquidi fuit dictũ. Sed ut antcedentia nectantur consequentibus, summa

tim quædam repetemus quoniã, ut dicebat Galen. in primo de crisibus, utilia repetere operæpretiũ est sæpius. Inuenimus causas omnes excrementorum, quæ per aluũ sunt reddita liquida, & scopus noster, & finis est, ut per signa deueniamus in cognitionem causæ, quæ postea nobis præbet uiam, & methodum curandi. Per signa igitur deuenimus in cognitionem causarum. Causæ autem indicant quid sit agendum. Et cum dicturi sumus de signis, oportet refeerre ipsa ad suas causas, quoniã relatiua sunt signa ad suũ signatũ, signatum n. est, signati signum, & causa causati causa. Necessarium ergo est, ut intelligamus causas, quas deinde collectas applicabimus suis signis. Diximus itaq; excretionem liquidam ita distingui necessario. Excretiones liquidæ fiunt, uel à causa extrinseca, uel intrinseca, si ab extrinseca, uel fiũt ab aere (aer enim potest esse in causa earum) uel à cibo, & potu, uel à somno, et uigilia, uel tandem ab omnibus causis istis non naturalibus, quæ referuntur à Galeno, quæ possunt corpus nostrum immutare. v. g. ex aere ubi aer nimis humidus est, relaxat corpora, ubi plurimũ, subsequuntur inconuocationes, ex quibus fiunt deiectiones liquidæ, uel ex aere nimis frigido. Scimus enim quòd à frigiditate fiunt inconcoctiones: uel ex aere nimis calido: nam sic caliditas aeris agens in caliditatem uentriculi, corrumpit cibum, postea fiunt excrementa liquidiora, à cibo & potu, quando peccat siue quantitate, siue qualitate, excernuntur postea liquida. Idem dicendum de omnibus alijs causis corpus nostrum alterantibus, quæ quidẽ causæ à Græcis προκαταρκτικαὶ, à Latinis uero primitiuæ dicũtur. Aut hoc fit ab intrinsecis

causis

causis, quæ à Græcis dicuntur προηγούμεναι, à Latinis antecedentes communiter appellantur. istæ causæ aut sunt in uentriculo, aut in partibus, quæ habent aliquam cum uentriculo adiacentiam, ut in hepate, aut in meseraicis, aut in liene. Nam in istis talis ordo insitus est à natura, ut dixi. primo hepar trahit à uenis meseraicis, illæ uerò uenæ trahunt à uentriculo: sic habet mercaturam inter se, & communicantiam, & ubi unum istorum labefit, alterum patitur: & non solum ratione uicinitatis patiuntur ista membra, uerum etiam ratione cõmunicantiæ actione inter se, ita etiã si patitur splen: nam splen etiam habet adiacentiam cum hepate, quoniam trahit ab ipso humorem melancholicum; communicat etiam in actione cum ipso uentriculo. igitur ubi unum istorum est affectum, afficitur etiam & reliquum & sic ratione istorum feces, quæ emittuntur per aluum, liquidæ egeruntur. Vitium igitur erit uel in partibus adiacentibus, uel longinquis: per partes longinquas intelligit eas partes, quæ si læsæ fuerint, nocumentum etiam ipsi uentriculo adferunt, & ab illo nocumento illato possunt feces excerni liquidæ, uel quòd uitiũ æqualiter prouenit ab ipso toto corpore, & hoc fit duobus modis uel critice, uel symptomatice, & nullo modo feces erunt liquidæ bonæ, nisi illæ, quæ critice egeruntur quoniam illæ proprie intenduntur à natura, hæc omnia dicta fuere à nobis superiori loco. Vt deueniamus ad particularia, si erit uitio membri particularis, uel erit ratione instrumenti, uel ratione uirtutis, uel humorum ibi collectorum in ipso membro, operationes occupantium, licet essentialiter in ipso non sint, tamen eius ope-

rationes occupant. Incipiamus à uentriculo, & ut bene assequamur ea quæ dicentur, eum ordinem tenebimus, quem Auic. in 16. tertij cap. 1. & 2. tenet. Dico igitur eodem modo, quo fecerunt antiqui, & ista est distinctio causarum. Si uentriculus patitur, à quo egestiones liquidæ fiant, hoc potest esse aut ob uitium temperaturæ, aut compositionis, aut solutionis continui: si est uitio temperaturæ, tunc uentriculus non est amplius in propria natura, sed est factus uel calidior, uel frigidior, uel humidior, uel siccior. Vbi hoc habuerimus, opus est scire, qui nam affectus proueniant ex primis quatuor qualitatibus, ideo si uolumus esse boni Medici, oportet, ut habeamus præ manibus secundum illum Aristo. Meteo. in quo fusißime & sufficientes ista omnia pertractantur. Nam frigidi per se est corrumpere, per accidens autem retinere ipsum calorem ac adiuuare ad ipsam concentractionem: & cum effectus frigiditatis sit talis; ergo cum erit frigiditas in uentriculo, corrumpetur eius caliditas naturalis: & usq; adeo patitur sua caliditas complexionalis, ut ita lædi poßit uentriculus, ne amplius concoquat, aut si concoquat, diminute, aut corrupte concoquat: si diminute concoquit, excernuntur feces semicoctæ, & iste fluxus appellatur chylosus, quoniam habet quandam cum chylo similitudinem; si uero ablate concoquat (quomodo autem dicatur ablate concoquere, diximus) tunc iste fluxus appellatur lientericus: si autem caliditas extrinseca oderit uehemens, & magna ita, ut corrumpatur actio ipsius uentriculi, hic uentriculus corrupte cõcoquit & fit fluxus, qui stomachicus appellatur. Et ideo inferamus, quòd febris nihil

aliud ſit, quàm calor corruptus, ſiue igneus: & à nulla alia cauſa prouenit iſta corruptio, niſi à calore extrinſeco agènte in ipſum humidum radicale, & ille calor æqualiter accendit, & inflammat ipſam; & ubi factus eſt ita igneus, putrefacit, aut quòd alterat unam partem, & putrefacit alteram; ſed calor naturalis nõ putrefacit, & alterat unam partem, & alteram derelinquit, ſed æqualiter concoquit, ubi alteratur putrefactus cibus in uentriculo, tũc inſurgit uirtus ad expellendum hoc, quod eſt præter naturam, & ſic hoc modo fæces excernuntur liquidæ, ſiccitas non facit egeſtiones liquidas, niſi fuerit in ſummo, ut patet in tabidis, qui ſunt prope mortem: ubi ſiccitas eſt tam ualida, quòd fæces fiunt liquidæ eò, quòd uentriculus non poteſt retinere, & ſic relaxat, ideo ut fiat optima, & perfecta concoctio, non oportet, ut ſubſtantia uentriculi nimis ſit nec humida, nec exiccata nimis, quia cibus ab ipſo uentriculo non bene complecteretur, & cum non bene complecteretur cibus ille, non poteſt concoqui, ut eſt ſententia Galeni in 5. de cauſis ſymptomat. & in lib. de facult. naturali. cum ergo uentriculus non concoquat, excernuntur tunc fæces fiunt liquidæ. Et (ut id obiter obſeruemus) non quælibet ſiccitas poteſt eſſe in cauſa egeſtionum liquidarum, ſed illa, quæ nitroſa eſt, uel humiditas erit in cauſa diſcraſiæ ipſius uentriculi; & hoc facillime poteſt accidere eò, quòd humiditas relaxat, & relaxando facillime fæces poſſunt liquidæ exire. Et ſic habemus, quomodo qualitates ſimplices poſſunt hoc facere, lædendo temparaturam ipſius uentriculi, & ne conteramus tempus, quod dico de ſimplicibus, dicendum eſt etiam de cõ

positis . quando autem erunt compositæ, effectus quoq; erunt compositi uel de calido & humido , uel calido & sicco, uel frigido & humido, uel frigido & sicco, hæc satis dicta sint de uitio in temperatura. Vel erit hoc uitio compositionis, in compositione autem potest esse uitium. primo potest esse humor ipsum uentriculum obstruens, ut ipse uentriculus non poßit constringi , & amplecti cibum, & eius calor obtunditur , uel erit abscessus , uel scirrhus, uel erit gracilitas , quæ exponit ipsum omni iniuriæ, quæ omnia sunt uitia in compositione. Vel erit uitium in solutione unitatis , ueluti si ulceretur uentriculus , & propter illa ulcera uentriculus non potest tolerare, neq; aliquid retinere, & repellit, sicq; egestiones liquidæ exeunt. Et sic habemus omnes causas egestionum liquidarum . & quod dixi de uentriculo , dicamus de omnibus mēbris ad iacētibus, ut de hepate, uenis meseraicis, splene, abdomine, & reliquis. possunt etiam attribui istæ limitationes, quas uentriculo dedimus, longinquis membris. Membra igitur longinqua possunt esse in causa , ut si ad illa membra confluant humores, apti ad causandas egestiones liquidas, qui postmodum humores ibi aggregati transmittuntur ad intestina causant illas feces liquidas . Et hoc erit uniuersale in omnibus membris, uel in illo membro, inquo aggregata fuit illa humorum copia . hoc fit aut ob eius uitiatam temperaturam, aut compositionem, aut solutionem unitatis, & hoc potest esse tum priuatiue , tum positiue . quo modo autem accidat positiue , declaro , & dico , quòd exempli gratia manus abscissa potest esse causa liquidarum excretionem : ratio est, quia nutrimentum,

quod accedebat ad manum, nunc transmittitur ad intestina, & ab illo nutrimento feces possunt fieri liquidæ, uel igitur ratione alicuius istorum, uel omnium, ita, ut uitium à toto proueniat. Et ego distinxi de duplici fluxu, de critico et symptomatico, fluxus criticus inuẽtus est à natura, quoniam natura per illum fluxũ euacuat humores corpori noxam inferentes: & istæ fluxus optimus, & laudabilis est, si autem symptomaticus erit, tũc erit præter naturam, quia causabitur aut à mala complexione totius, aut compositione, aut solutione continui, aut ab omnibus simul, & istud distinguemus per sua signa. Et ex dictis causis possumus distinguere signa, quomodo autem distinguantur signa, nunc dicam. Itaq; signa debent habere duas conditiones, primo, ut participent aliquo sensu, aut per uisum, aut auditum, aut tactum, aut gustum, aut olfactum, secunda conditio, quæ magis necessaria est, ut inter illud signũ, à quo procedimus in cognitionem signati, et rem signatam sint aliqua nota media, ut in syllogismo, si uolumus demostrare aliquam passionem inesse subiecto, oportet quòd sit medium, quod comunicet cum utroq; extremo, per quod medium syllogizando deuenimus in cognitionem huius uel illius passionis quòd huic uel illi subiecto insit: sic etiam in istis signis debet esse aliqua nota, per quam deducamur à signo in cognitionem rei signatæ. & iste appellabitur ἀναλογισμος. Vt cum apparent feces liquidæ cum stridore, attendit. Medicus illum stridorem, & est unum signum, sed si non habeatur aliqua nota media, quæ deducat illum ad signatum, nihil cognoscet medicus. Et ideo semper potest ab essentia rei procedere,

& sic oportet scire, quid sit stridor, & hoc apparuit superius. s. quòd est strepitus à spiritu, qui quærit erumpere, & ex ista diffinitione apparet flatum causari à calore diminuto: notum est. n. quomodo calor diminutus causat in corpore superfluitates. Et sic iste stridor erit signum, si nouerimus omnia ista, quæ diximus, & si uolumus scire cognitionem signorum, oportet rei naturã cogitare, ut hic adest stridor, ergo etiam debilitas uirtutis concoquentis probatur, quoniam adest calor diminutus, quoniam à diminuto calore fit stridor, & sic istud erit optimum medium & signum pro cognitione ipsius causæ, & nisi nos habuissemus medium hoc, non cognouissemus ea, quæ cognouimus; & sic si habebimus rei naturam, non possumus falli; apparat ergo quæ sint necessaria ad signa. Et diximus, quòd uentriculus potest esse in causa fluxionis liquidæ, cum uirtus ipsius sit debilis, aut aliquis humor detineatur. Et quando erunt ægestiones liquidæ uitio uentriculi, signum est, quòd si ibi adsit frigiditas intensa, erunt feces non fœtidæ decoloratæ, et si non erit ita intensa frigiditas erunt cum stridore. Et sic secundum quòd habebũt de ipsa frigiditate, uariabuntur, & si erunt feces sine fœtore cum stridore, apparebit aliquid incoctum; quoniam possunt uariari ad uariationem frigiditatis: & quia frigiditas potest esse pauca, & multa, ideo secundum eius in hoc uariationem, uariabuntur signa, nec non & feces. si autem in causa fuerit caliditas constat, quòd ubi calor erit in causa, feces erũt uarijs & diuersis coloratæ coloribus; calor enim adurit, adustio autem calorem causat. necesse igitur est, ut illi humores adusti colorati exeant, & erũt ut plurimum

uirides, aut nigri, aut tendentes ad aliquam fuſcedinem, necnon & humores iſti ſiue feces (ut rectius dicā) erunt fœtidæ, ac in ipſis aderit ſemper aliquid pingue ſuper=natans. Et hoc modo cognoſcemus feces liquidas à caliditate cauſatas, ſi uero hoc cõtingat ratione nimiæ humiditatis, percipiemus ex hoc ipſo, quia humidiores e=runt, & ab omni penitus denudatæ concoctione. ratio eſt in promptu, quoniam) ut planum eſt) humidi eſt re=laxare, et ideo humiditas iſta facit relaxationem in uentriculo. Et ſic uentriculus non retinebit, quantum oportet, & iſtæ feces exibunt inconcoctæ, & erunt ualde ſimiles illis, quæ ſunt à cauſa frigida, ideo ut poſſemus inter has diſtinguere, oportet quærere ab ægro an in exitu ſtrideant, an perpeſſus fuerit frigiditatē. Et hoc modo ipſas recte diſtinguemus. ſi uero fuerit hoc à ſiccitate tunc ſtrident, quoniam non à quacunque ſiccittate hoc accidit, ſed ab intenſiſsima, ut manifeſtum eſt in ta=bé, & maximè in fine, ſi autem in complexione fuerit uitium cognoſcetur & diſtinguetur eo, quia uel humidi=tas illa fuerit inſerta in tunicis ipſius uentriculi, quia qui habent talem humorem, inſerctum, habent nauſeam perpetuam, & ante cibum peius ſe habent. qui uerò hu=miditatem in uentriculo habent, ſemper & continue ex puunt, & ante cibum melius ſe habent, ſi uero in cauſa liquidarum fecum fuerit mala compoſitio, ut propter apoſtema, et conſimilia cognoſcemus facile per ructum ſi autem fuerit propter ſolutionem continui, manifeſtabitur nobis, quando comedit tunc .n. patiens ſentit maximum nocumentum. Ex his omnibus modis poſſunt fieri feces liquidæ, poſſumus diſtinguere inter inſtrumētum,

et uirtutem uitidtam, quoniam bene uerum est, quòd ubi læsum fuerit instrumentum læsa etiam erit uirtus, sed non sequitur modo, quòd ubi læsa uirtus est, læsum etiã sit instrumentum, hoc non ualet, sed bene ualet, ubi læsum est instrumentum quòd etiam læsa erit uirtus: ut si quis habeat optimam uentriculi temperaturam, & si ipse concubuit cum muliere, aut aliquid tale fecerit, propter quod inaniti sint spiritus, in hoc non est uitium, nisi in uirtute, & non in membro essentiali; sed bene erit in uirtute, quoniam spiritus illi sunt exinaniti.

Vidimus hactenus, quemadmodum signa, & qua arte & methodo comparabantur causis, & quomodo per signa cognoscebantur causæ, & quòd inter signum & signatum debet semper esse medium, quod communicet cum utroq; extremo: & iste uere est syllogismi intrinsecus, & habet medium utriusque communicans: qui quidem à dogmaticis analogismus appellatur. Empirici uero habent alium modum, quo utuntur; utuntur enim Epilogismo, quoniam incipiunt ab uno particulari, & deueniunt ad aliud particulare, sed iste non est uerus modus, ut frequentissime aliàs diximus, & de istis etiam dedimus exemplum. nunc modo, quoniam loquimur de egestionibus liqdis, incœpimus colligere signa, quibus distinguuntur causæ. Et diximus de uentriculo, & uidimus quòd istæ feces liquidæ pòßint prouenire à tribus causis, & omnes distinximus, & incœpimus dare signa distinguentia causas liquidarum fecum. Nunc absoluamus. & qa nõ erit forsan ingratũ addere nõnulla causa ipsas causas, ad memoriam reuocemus ea, quæ supius dicta sunt. Dico igitur qđ causæ egestionũ liquidarũ possunt

sunt puenire, uel à uētriculo, uel à partibus ipsi adiacentibus. Voco autem partes adiacentes non solum eas, quæ uicinitatem habet cum ipso uentriculo, uerum etiam illas, quæ in actione cum illo communitatem habent. Vidimus etiam, q, quando unumquodq; istorum patitur, patitur etiam reliquum. ut si est uitium in uenis meseraicis cognoscitur primo per temperaturam malam. Nemini dubium est, quin fiat liquidæ egestiones per malam attractionem eò, quia ipsæ uenæ meseraicæ non possunt attrahere ab ipso uentriculo, quoniam sunt infirmæ, & feces erunt similes secundum substantiam, & liquorem istis, quæ à uentriculi uitio proueniunt. Distinguemus autem, si considerabimus naturam rei, nam nos uidemus egestiones incoctas nō ab alia causa prouenire, nisi quia chylus non attrahitur, & sic egeritur cum fecibus. Et si erit sanus uentriculus, apparebunt partes liquidæ, & partes compactæ, & cōcoctæ, & hoc signum erit, quòd uentriculus non erit affectus, si hoc erit ratione intensæ caliditatis, erit fœtor in illis fecibus, & si apparebit uētriculus non affectus. Ergo hoc erit uitio adiacentium membrorum, ergo si erit uitium in temperatura adiacentium membrorum, considerabimus utrum illa mala intemperies fuerit calida, frigida, humida, uel sicca. quod cognoscemus, si cognoscemus effectus calidi, frigidi, humidi, & sicci. & similiter, si composita fuerit temperatura, & ideo hortor omnes, qui uolunt esse medici Hippo. aut Galenici, ut præ manibus habeant lib. meteo. Aristo. nec non & parua illa naturalia; ex his habebimus, quomodo poßint prouenire egestiones uitio adiacentium membrorum, quoniam difficile est cognoscere hoc pro-

uenire ex adiacentibus membris, quia semper credimus in causa esse ipsum uentriculum. Si erit ratione malæ compositionis, erit ratione obstructionis; percipimus enim grauitatem sensibilem, & tensionem in ista parte; si uero erit propter solutionem continuitatis, apparebit, & dolore, & ista dissoluta continuitas uel erit parua uel erit magna; si parua, aderit, tantummodo dolor; si autem magna fuerit, apparebunt quoq; ramenta in egestionibus propter maximam exulcerationem. si autem uitium erit in hæpate, illud erit uel à calida, uel à frigide temperatura ipsius: differentiam autem cognoscemus à meseraicis, quoniam in egestionibus apparet color, sicuti in lotura carnis, si erit propter frigiditatem: quoniã in hepate fit sanguis, & est ueluti fons, & origo sanguinis ipsius, quòd si mala eius temperatura frigida fuerit, signum est, quòd hepar propter eam frigiditatem nõ potuit concoquere, & perficere suam operationem, incipit quidem & partim concoquit, sed magna adest portio, quam non potuit alterare, & ideo dimittitur ab ipso hepate in intestina, & sic egeruntur fæces habentes colorem loturæ carnis (ut diximus) similem, si uero temperatura fuerit calida, fæces erunt sanguinolentæ; sed sanguis ille erit niger, & nigredo illa humidior erit, q̃ si esset propter frigiditatem, ac ingentem habebit fœtorem, nigrum (ut dixi) colorem crassum, sed lucidum satis, & ita distinguantur, ac fluxus ille appellatur à nostris modernis hepaticus, & recte quidem, & est ubi uitium existit in solo hepate, & nullus est affectus in temperatura sicut si uitium in uentriculo, dicetur chyliotæ fluxiones idem de compositis dicendum est, ut si fuerit

frigidum, & humidum hepar. si uero mala compositio fuerit, ut si apostema, non apperebit sanguis: quoniam quantum de se hepar optime concoquit, sed non potest attrahere, hoc cognoscitur, quia quando hepar est affectum, præterquam quòd cognoscitur per põdus circa ipsum in regione illa, potest etiam paßionem concomitantem, & difficultatem anhelitus: & hoc accidit propter illam uenam ascendentem ad pulmonem, & in hoc non oportet membrorum situm ignorare. si autem fuerit scirrhus, aut inflammatio (raro enim sequuntur ex inflamatione egestiones liquidæ) apparebunt sicut lotura carnis, si uitium fuerit in liene, & quòd fuerit propter malam temperaturam frigidam; feces exibunt nigræ, sed non feculentæ, sed si propter caliditatem inductæ, erunt adustæ, ac natura expellit ipsas ad intestina, & propter illam malignitatem exulcerant intestina, ac grauißimi & peßimis afficiuntur ulceribus à talibus humoribus adustis. unde postmodum subsequuntur & peßimi & ingentissimi dolores, & dylecteriæ, & profunda ulcera, & tandem mille alia incommoda. Cognoscuntur illa ex maximo illo dolore, & quando uidemus huiusmodi dolores prouidebimus statim, tunc laborare talibus intestinorum ulceribus. Sed huiusmodi affectuum nunc non est propositum nostrum tradere curam, sed illud non dißimulabo hæc ulcera tarde, & difficillime sanari. Si mala temperatura fuerit in abdomine aut calida erit, aut frigida, si admodum frigida fuerit, communicat hanc frigiditatem ipsi uentriculo, & hoc modo fiet mala concoctio & feces excernentur inconcoctæ; si autem fuerit mala temperatura calida (& hoc raro acci-

dit) oportet, ut illa mala temperatura calida sit ualde intensa, & tunc communicat caliditatem ipsi uentriculo: & feces propter caliditatem illam intensam, egeruntur liquidæ. Possunt etiam feces illæ euenire ex uitio totius: & hoc facile est cognoscere ex mala dispositione totius perseuerante. Præterea etiam hoc fieri potest uitio ipsius uentriculi nec non etiam capitis. Et istæ duæ excretiones non modo sunt ualde similes, sed etiam inter se distinguuntur: Nam si fuerit uitio uentriculi, apparebit spuma per aliquod dies, sed non perseuerabit, sed si fuerit uitio capitis, semper apparebunt cum spuma, quoniam continue apparebit illa, quia continue etiam caput transmittit; & fluxus perseuerabit cum spuma. Et sic iam apparuit, quæ sint causæ egestionum liquidarum eo ordine, quo ego potui. Nunc ostendamus de sententia id esse Hippoc. in illis uerbis 2. lib. prog. Egestio autem laudabilior, &c. Diximus de egestionibus, quæ sint bonæ, & quæ sint malæ, & cum excernuntur sæpe & parum sunt malæ, similiter & quando excernuntur sæpe & multum, sed optimæ, cum excernuntur raro & multum. Addit Hipp. quòd oportet etiam habere unũ aliud ut sit optimum. Nam dicit, ad hoc, quòd sint bonæ, non debent habere illa incommoda: nunc modo dicit, quas conditiones debeãt habere hæ egestiones. Et ista iuditio meo est melior interpretatio, quàm illa Galeni, qui dicit hæc omnia esse superflua, ut est uidere apud ipsum in commento dico, quòd non sufficeret solum dixisse Hippocr. hoc; loquebatur enim de egestionibus liquidis per uiam crisis; non tamen sufficit, ut egerantur hora conuenienti, sed oportet, ut habeant alias conditio

nes. Et cum non debeant habere conditiones, quas superius posuit, dicit modo, quòd debent habere istas conditiones, & dicit, quòd debent esse mediæ inter sæpe & parum, & sæpe & multum, et hoc accidit pro ratione cibi assumpti, ut si plurimum egerat, & in die bis aut ter, & hoc pro portione cibi ingesti, quoniã natura semper debet expellere feces conuenientes, & hoc erit criticè & secundum quantitatem cibi assumpti. Et sic habeatur ratio & cibi, & fecum egestarũ, & hoc etiam erit propter consuetudinem ipsius egerentis, & si Galenus hic accuset Hip. uidetur tamen mihi, quòd Hip. non sit damnandus: & dicit, quòd debent deuenire paulatim ad corpulentiam successiuam donec deueniant ad debitam consistentiam; quoniam si per se uenient in illam liquiditatem, signum esset, quòd non fieret bona critis, sed si tenderent semper ad corpulentiam notabilem, erit bonum signum: & hoc semper est intelligendum de fecibus, quæ sunt præter naturam liquidæ. Quando uero subiungit Hyp. ea uerba à colore subtiuerno fieri, tum transit ad qualitatem, & dicit, quod non debent esse admodum pallidæ, neq; nimis citrinæ siue ruffæ, sed debent esse subruffæ, quæ habent colorem medium: nec etiam debent esse malæ olentes, quoniam si male olerent, significatur ibi ad esse putredinem, et quantò fœtor maior, tantò ibi grauior est putredo. Et dicit Galen. quod Hipp. debebat addere istas duas conditiones superius: ubi docebat alias conditiones, & hoc mihi non uidetur, quoniam inquit Gal. Hypp. non debuisse addere propter breuitatem ea, quæ sequunntur, sed superius, quando dixerat, quòd si erunt feces liquidæ, & huiusmodi, non erunt

bonæ, bonæ autem erunt, si aderit bona concoctio, ex qua concoctione sequuntur necessario hæ conditiones, ex illis etiam sequitur, quòd ibi erit color laudabilis, & odor, & non maleolentia: ideo profundißimus Hip. non debebat illas superius ponere, nunc uero erat opus eas hic ponere, ideo mihi uidetur, quòd Gale. male accuset Hip. quoniam hoc facit artificiosißime; sciendum tamen præterea hic ẽ, quòd in qualibus egestione, et ubi febris fuerit, quòd ibi adest multa putredo, & ibi erunt uermes & si generantur, optimum est ut expellantur: et ideo, ut dicit ipse, optimum est, ut generentur uermes. Et, ut uidemus in febribus pestilentialibus illi, qui euadunt egerunt plurimos uermes uiuos, qui generati sunt: quoniã ibi ad est multa putredo, & in nulla alia febre tanta est putredo, quanta est in pestiferis febribus, in qbus putredo est usq; in corde, in alijs autem in corde ad sunt tantum modo uapores putridi.

Itaq; quia facta est mentio de uermibus, & quoniam de ipsis mentionem facit Hip. eo loco, quo uidimur, iniquum esse reputarem, si de ipsorum essentia, & causis nõ loquerer. Et peccatum esset, si non darem hic obiter curandi methodum. Vt autem ipsorum essentia cognoscatur, à natura rei incipiemus. A natura ergo rei incipientes, dicimus, quòd res naturales cognoscuntur per suas causas, ut est sententia philosophi primo phy. cum ergo uermes sint res naturales, cognoscuntur et ipsi per suas causas, ac cognitis causis, cognoscitur statim ipsorum essentia. Vtile igitur erit à causis incipere. Causæ ab Arist. secundo phy. quatuor numerate sunt, materialis, formalis, efficiens, & finalis, quæ inueniũtur in onmi

bus rebus naturalibus, quantum ad materialem cau'am attinet, Gale. & Arist. primo de hist. animal. concordes d cunt esse humores putridos & corruptos in toto uentre, & intestinis: non intelligimus magis de uno, q̃ de altero, sed audimus de oĩbus simul ab exteris exẽplo sumpto ex musto, nam nos uidemus uermes ex omni humore extrinsecus putrido generari, dummodo putrescat, et hæc fuit illius sententia magni philosophi de hist. animal. nec non ipsius Gal. tertio Apho 26. sed bene uerum est, quòd secũdum naturæ diuersitatem, diuersa generantur, ut omnes deniq; alij ponunt putredinem in humore esse causam materialium ipsorum uermium, & iste humor putrefactus, siue sit in uentre, siue in alijs partibus semper aptus est ad generandum uermes, sicuti in capite, & in ipsa uena Medeni, ut dixit Auic. deinde ipsemet in alio loco asserit uermes non posse generari ex omni humore, quoniam dicit, quòd nec possunt generari ex sanguine, nec ex bile, nec etiam melancholia, sed ex sola pituita, tamẽ ipse oblitus erat, q̃d dixerat de uena Medeni, nihilominus nos uidemus, q̃d fiunt ex alijs humoribus q̃ ex pituita, quoniam uidemus quidam aliquando uomere uermes pilosos, & rubeos, qui indicant materiam calidißimam putrefactam. Ergo cum materia sit altera à pituita ista possunt fieri uermes ex alijs humoribus putrefactis. ideo præferenda est opinio Arist. & Gal. quòd .s. generantur ex omnibus humoribus, hoc etiam maximum signum est, quod uidemus diuersos generari, quòd si esset unus tantum humor, ex quo illi generarẽtur, semper ijdem tantum generarentur. ideo magis tenendum est cum Aris. in lib. 4. de hist. animal. 29. cum Gal. tertiᵐ

Apho.xxvi.quòd.s.generantur ex omnibus humoribus magis,q̃ ex uero.hæc satis sint dicta de causa materiali, causa autem efficiens prima potest esse calor uehemens, requiritur enim uehemens calor,et spiritus. ideo dicit Arist.quòd uermes generantur à sole,& spiritu,ex sole quidem,quòd adiuuet caliditate sua, spiritus, autem inclusus in materia causat putredinem, & est instrumentum ipsius caloris & calor est causa efficiens uermium. Et calor ipse non debet esse mitis,sed uehemens,& ideo dicit Aristo. quòd requiritur uehemens calor. Hinc est, quòd in pueris lactentibus non generantur uermes adhuc,quoniam calor,non est adeo uehemens,quousq; deueniant ad primum annum, tunc enim habent calorem magnum,comedunt quacunque hora, humores redduntur putridi,ac propter multitudinem,magnitudinem,& mordacitatem,& in iuuenibus sæpißime contingit fieri uermes;in senibus uero sicut etiam in paruulis pueris,non generantur, & si sit in corpore ipsorum materia conueniens;quoniam tamen non habent calorem idoneum,non oriuntur uermes in ipsis. Et sic habemus breuiter causam efficientem ipsorum uermium per me collectum in uarijs & diuersis locis,ac a uarijs & diuersis authoribus scriptam,in tribus uerbis redactam. Causa autem formalis uaria est loquimur semper, (ne æquiuocatione decipiamini) de his,quæ sensu percipiuntur nos enim sumus artifices sensitiui,inquit Gal.sunt igitur uariæ figuræ uermium, ac tres sunt omnino differentiæ figurarum, quas sensu cognoscimus in genere, ut suo loco dicam. Quantum uero ad causam finalem ratione finis intẽdit natura gñare uermes ex illa putri materia,

quoniam

quoniã natura semp intendit gñationẽ, et nõ corruptionem. ideo melius fecit rõne boni ul'is generare uermes q̃ relinquere ibi materiam putridam sine uita. Est etiam alia ratio, quàm ponit Auic. quia generantur ex ipsa putredine, quæ est in mundo, ac ex ipsa depascuntur, & sic natura instituit ipsos ut tolerent illam putredinem, & absumerent excrementa. At in corpore non est eadem ratio, quoniam non tantum absumunt excrementa, sed etiam bonam, optimamq; partem: sed in corpore humano, nulla inuenitur causa finalis: quia non sunt intenti à natura. secundo urinam essent intenti à natura, tunc enim non essent morbus, si tantummodo tollerent excrementa. Et sic apparet ex causis exquisita uermium essentia adamußim. Quo ad figuram dicimus, quòd tres inueniuntur figuræ, siue differentiæ notabiles, primo .n. generantur quidam longi, & rotundi, & isti lumbrici nuncupantur: alij breues & rubei, isti in recto oriuntur intestino prope anum, alij lati, oblongiq;. & uidi in quodam unum istorum longum sex brachia, & mensuraui cum mensura iusta, & ideo non debet mirum uideri, quòd poßint ita in longum protrahi, ut protrahũtur intestina. alij uero, qui longi, & rotundi sunt, in stomacho, ut plurimum generantur, & in pueris sæpe & sæpius inueniuntur, sunt in istis partibus, quoniam ibi fit putredo in loco. Illi uero, qui dicuntur Ascardes, maiori opus hñt caliditate, calidioreq; putrescentẽ ac acriorẽ materiã obtinent: cuius signũ est, quòd gñantur in iumẽtis: et propria est iumentorũ paßio hæc. quòd etiã iumẽta sint magis calida, manifeste apparet, quia comedũt paleã, ipsumq; digerũt. quòd si hõ, qui minus calidus est,

eam comederet, absq; dubio non cõcoquere illam. Quapropter dicendum est calidissima esse iumenta, quia in ipsis maxima inuenitur concoctio. quòd etiam ex calidiore generentur materia apparet, quia semper in iuuenibus, non autem in pueris inueniantur & insunt discrete, non autem extẽsiue: quoniam sunt plurimi parui & non longi. sunt & alij, qui uulgo corrupto uocabulo lineæ nuncupantur, ipsi soli longi, & lati, ut dicit Aristo. apti sunt ad generandum, & ab ipsis generati similes sunt seminibus cucurbitæ, & ideo dicuntur cucurbitini ac sunt imperfecta animalia. multi crediderũt, quòd isti, qui per aluum excernuntur essent illæ, quas tineas uocamus. Distinguuntur autem isti ex materia. nam generantur ex materia uiscosa in intestinis reperta, quæ totam interiorem tunicam intestinorum inducens ueluti ad pituitæ similitudinem, ac quandoq;, ac sæpißime ex illa tota materia unus tantum continuus generatur uermis. Et hæc est propria uermium istorum materia, caloremq; causam efficientem esse nullus dubitat. isti inueniuntur in adultis, qui semper comedunt ac continue generant humores crudos in uentriculo, & propter ubertatem materiæ ipsius ibi collectæ oriuntur uermes. ac de his satis, superq; dictum sit. Nunc uero nolo disceptare an morbus in numero, an uero symptoma sit, sed sufficit tantum habere causas: quoniam nostra intentio non est exquisite de uermibus differere, sed tantummodo per compendium, & per capita de his loqui, ac tradere methodum, qua quisq; poßit omnes causas, & signa curãq; omnium inuenire. Expeditis causis conuenienter, nunc ueniendum est ad signa. Dicamus ergo quomodo pos-

sint cognosci uermes, & etiam illorum species alteram ab altera distingui. quantum ergo ad signa attinet, cognoscētur quemadmodum & alij affectus per tres illos fontes iam sæpißime propositos. primo ab actionibus læsis quæ genere sunt tres, animalis in cerebro, uitalis in corde, naturalis in hepate, & uentriculo. Quo ad animalem ipsam, dicimus, quòd ibi aderunt uermes, si aderunt intensi maligniq; et plures. læsio apparebit in hac operatione, primo isti sunt obliuiosi, non memorantur, non imaginantur, & non recte discurrunt, sæpißime loquuntur extra propositum, clamant & similia faciunt, ut manifeste apparet in pueris, & ista erunt signa ab interius sumpta. quātum uero ad ipsos sensus exteriores, præterquàm quòd redduntur obtusiores, redduntur aliquando muti: nullus ipsorum abit sine læsione, aliquando fiunt Apoplectici, & Epileptici. Epileptici maximū sentiunt dolorem in intestinis propter mordicationem ab ipsis uermibus factam, obtorte intuentur, subuertūt oculos, & totum corpus distendunt. Et hæc sunt signa ab animali uirtute sumpta, à uirtute uero uitali quædā sunt interna, quædam externa: interna sunt, iracundia, inconstantia. isti euadunt inconstantes, iracundi, sed causa huius est, quoniam spiritus immoderate, ac inordinate moti ad cor, reddunt hominem iracundum, & quandoq; illi incidūt in febrem ephemeram, et putridam. ab extrinsecis autem, & primo à pulsibus: pulsus fiunt parui, adstricti, et frequentes uelocesq;, ratio est, quoniā uirtus aggrauata, nō pōt facere extensionē suā: & qđ non pōt facere cū extēsione, supplet, et facit cū frequētia. qđ non potest facere in una uice, facit in tribus & sic pul-

sus fiunt frequentes, & ueloces; quoniam, quando natura non potest supplere cum quantitate, supplet cum uelocitate; fiunt etiam inæquales. Et hoc pro confesso est semper, & in quocunque casu, quòd quando natura aggrauatur, tunc pulsus semper redduntur inæquales, siue ab aliquo humore, siue ab aliqua alia re aggrauetur natura, hoc erit perpetuo uerum quòd pulsus erunt semper inæquales. Id quod copiosè declarat Gale. in lib. de differentijs pulsuum. Sed hæc sufficiant pro hac uirtute. Naturalis etiam uirtus læditur; constat. n. uirtutes naturales esse quatuor, concoctiuam, expulsiuam, contentiuam, & assimilatiuam. habemus primo, quòd contentiua nõ retinet quantum oportet, quoniam uermes semper attrahunt, & ibi illa non continet, quãtum oportet. sequuntur grauitates, & rugitus, & uaria incommoda; & multum ipsi appetũt, sed multum patiuntur ab humoris multitudine in uentriculo existentis, & si contingit, ut appetant canino appetitu, quandoq; nimis, quandoq; parum secundum quòd uermes ipsi quandoq; nimis quandoque parum appetunt, & attrahunt: similiter (ut uno uerbo dicam) reliquæ omnes patiuntur, sed una magis altera. Et hæc dicta sufficiant pro primo fonte. Scdus fons in ordine ẽ ab excrementis, excrementũ istorum patientiũ huiusmodi affectus liquidius est, & uirtus ipsorum contentiua, non continet. tantum quantum oportet, primo feces sunt spongiosæ supernatantes, & decoloratæ propter priuationem ipsius bilis, & quandoq; exeunt uermes, & ostendunt cuius nam sint generis & speciei. hæc uolui dixisse breuitatis causa de ipsis fecibus. Quantum uero ad urinam, aliquando urinæ exeunt liuidæ, obscu-

ræ, omni humiditate carentes. hoc à nulla alia re prouenit nisi ob obscuritatem spirituum. habent etiam spumam propter agitationem spirituum. Et si efficitur aliqua subsidentia, illa erit putrida. saliua uero reperitur inter excrementa; semper .n. in ore ipsorum animalium abundat saliua, sed quando uermes ascendũt, non est tanta saliuæ copia, quoniam attrahunt illam humiditatem quæ erat pro saliua: & sic habemus iã duos fontes in quibus maxime debemus exerceri. Tertius fons sumitur ab accidentibus. Accidentia enim maxime apparent in ipsis. primo uidetur eorum uenter humefieri, & re uera ita humefit, ut uideatur in illis esse tympanites, & hoc prouenit ab humoribus in intestinis aggregatis, & adunatis, qui non possunt expelli, causa ca orem sunt pallidi, habentes in maxillis coloris diuersitatem. ratio est, quia ibi putridus uapor eleuatur, cum tendit ad exterius decumbit & deducit secum quendam sanguinem admixtum, qui uariat colorem in ipsis maxillis, & hoc fit in eodem tempore, ita quòd in eadem hora uariatur color. Et quandoq; frigent, quandoq; calent, modo torquentur, modo distenduntur, & habent oculos rubeos. Distinguuntur, quoniam si sunt uermes longi & rotundi in uentriculo, sentitur noxa quia non appetunt stridentq;, quoniam ibi conuellitur: ac in quibus conuellitur, necesse est ut is titillet eos et ideo strident dentibus, & in somno masticant, habentq; sæpe deglutiendi impedimentum, quia contrahitur os uentriculi. Ascarides autem faciunt pruritus prope anum, & excernuntur, & ubi uermis latus, semper facit famem, si cibus ei non datur, in syncopim incidit, uideturq; quod semper habent

pondus in uētriculo, mœrent, non possunt lætari. Et ita habemus signa horum uermium, restat modo, ut curam aggrediamur. Curatio à natura rei sumitur, nam si natura rei erit distincta, distinctæ erunt curationes. Nam ipsa natura rei indicat nobis quod est in uentre aliquid præternaturam, ergo est expellendum. sed cum ipsi uermes sint animalia, retrahunt, & non sinunt se expelli: igitur oportet illos interficere prius, deinde expellere. quomodo igitur debemus interficere? Interficiuntur eo pacto, quo interficiuntur etiam alia animalia, animalia interficiuntur, aut gladio, aut ueneno: sed certum est q̄d ibi non possumus uti gladio, ergo ueneno utendum est. sed uenenum erit ipsis cum his quæ incidunt, ut acetum & c. ut dicit Auicen. quod bonum est quando accedit patiens ad lectum insero sumat haustum acerrimi aceti quod incidat: alius modus est occurrere cum contrarijs sed quia ipsi generantur ex putredine, occurrere oportet cum his quæ prohibent putredinem, ideo adhibenda sunt exiccantia, ut rota, rubeus, folia illorum, & radices, exiccant enim & exiccando interficiunt uermes, similiter & terra sigillata, et multa alia, quæ si locus pateretur, cōnumerarem. quædam uero calefaciendo, et exiccando interficiunt uermes, ac eorum habitum corrumpunt, ut terra sigillata, bolus armena, & reliqua multa. Satis uobis sit habere methodum, ad expellendum uero erunt quædam, quæ tantum abstergendo expellūt, ut decoctum scordei, blitæ, lixiuium etiam abstergendo expellit, & hoc faciunt quoq; uulgares, decoctum & hoc utuntur isti in iumentis, exhibito enim illo statim expelluntur uermes. quædam uero expellunt expurgando &

abstergendo simul,ut aloe:quædam uero extergendo,calefaciendo,exiccando,& euacuando expellunt,ut concoctus garyophilus:& postquam ista animalia sunt interfecta,expelluntur.quædam sunt,quæ interficiunt quosdam uermes solummodo,ut semen portulacæ & succus etiam.Et isti Moderni ubi uident uermes,indiscriminatim exhibent istum succum,& male faciunt,quoniam huiusmodi succus conuenit in ascaridibus solummodo,qui generantur ex materia calidiori,et acriori,ideo ad prohibendum ne generentur,& ubi sunt geniti expellantur hæc exhibeantur.huiusmodi sunt, semen portulacæ, & semperuiuæ , succus eius in hoc confert propter eius frigiditatem.quod si purus detur,augebitur uermiũ materia,& sic nocentur plus quàm iuuantur.Quantum ad compositionem medicamentorum,componuntur secundum uarias Medicorum intentiones,nam uolumus aliquando interficere,et calefacere,aliquando exiccare,aliquando infrigidare secundum eorũ mentes uariæ oriuntur compositiones,sed satis est tradere formam aut interficiendi,aut calefaciendi,aut exiccandi, aut refrigerandi,& sic hoc modo uariatur compositionis usus. uariat autem ratione uermium,et symptomatum,ut si erũt in corde,uel in aliquo alio loco.similiter etiam uariãtur & intentiones, sed ego composui præsentaneum medicamentũ aduersus uermes, ℞ recipit gẽtianæ,gẽtaureæ minoris,agarici,an.drac.duas,gariofilorum,nigellæ, costi, ʃ. santocij, quæ uulgò santolina dicitur, anisi, scordij,an. drahmas duas ʃ. cornuum cerui usti,rosarũ rubearum. ʃ. acetosæ margaritarum,an.drach.unã,puluerizentur omnia per se,deinde misceantur, postea insper

gantur succo limonum admixto cum acerrimo aceto & aqua rosacea, æquis portionibus & permitantur exiccari, & hoc reiteretur septies. ultimo adde croci, semidrach. multi, ambræ an. g. ij. & data proportione potest constitui dosis, & cum syllogismo, de corticibus citri fiat magdaleon de quo detur patienti à drach. una usq; ad duas, uel confectis pilulis, uel in bolo cũ modico mellis rosacei, uel puluerizentur cum aqua cardui benedicti, prout ægro magis satisfiet.

Sed ut ad id redeat unde digressa ẽ nostra oratio, dico excremẽta nãlia de snĩa Hip. in secundo pgnosticorum necessario habere illas quinque conditiones, ut sit debita substantia, qualitas etiam debita, quantitas conueniens, tempus debitum, quòd. s. excernantur debito tempore, & solito & quòd exeant per uasa debita per uias s. secundum naturam. cum habuerint has quinque conditiones, erũt naturalia huiusmodi excrementa. Aliquando de his Hip. sermonem breuem habuit, nos autem diffuse, & aperte. Postq̃ autem Hip. de his excrementis naturalibus egit, subsequens Hip. incœpit pertractare de excrementis non naturalibus quæ quidem sunt præternaturalia, sed sunt indicantia sanitatem nõ præsentem, sed futuram: habent enim indicare bonã crisim futuram uel bonum terminum crisis, quæ signa medicus de necessario debet scire, non solum medicus debet cognoscere morbum præsentem, sed etiam debet cognoscere qualis sit futurus morbus, quæ signa prognostica faciunt ad usum nostrum. nam & si corpus nunc sit sanum, tamen tale corpus erit dispositum ad morbum. sic econtrario, si corpus erit ægrum in præsenti, tamen erit dispositum

ad

ad sanitatem. Et ideo signa Prognostica ad hæc præcognoscenda erunt idonea, & necessaria; et hunc methodum procedendi, non tantum seruauit Hip. sed etiam Arist. & Gale. cum ergo Hip. est locutus primum de signis naturalibus statim subiunxit signa, de non naturalibus, indicantibus tamen sanitatem futuram, loquitur ergo secundario de signis excrementorum non naturalibus indicantibus tamen futuram sanitatem, uel futuram crisim, & hanc partem signorum indicantium crisim bonam, terminauit illis uerbis si aquosa admodum &c. Sed hic ponitur quæstio quam noluissem prætermisisse cur uermes, exire ante concoctionem esse bonum signum, dixit Hip. & tanto magis hæc causa perquirenda est, quanto consultius Galenus eam in comento silentio prætermittit; quam materiam quidem debebat explicare, & clare; cum non sit sic facilis scire, nec non digna est quod habeatur de ea sermo clarus si hoc est signum bonum, cur ergo lumbricos teretes bonum est exire ante futurã crisim, quæ est causa huius; oportet præsupponere, quæ dixi de uermibus. Dixi enim lumbricos teretes tãtum modo de his hic loqui Hip. & alios tacuisse qui uermes secundum uulgares sunt rotundi. Dicebam enim has lumbricos rotundos generari, & fieri ex putrida materia; nã & omnes in hoc conueniunt, quod.s. fiant à materia ualde putrida, & non tantum ex pituita ut uoluit Auic. qui in hoc fuerit deceptus ut superius ostendebamus. fiunt enim ex materia putrida, tam interius, quàm exterius, ut asseuerant Arist. & Gal. fiũt ergo ex materia putrida licet etiam aliquando fiant ex pituita ex illa materia, quæ non est ita seuior, sed melior altera dicitur pi

tuita dulcis putrescens, quæ putrescit in intestinis infe-
rioribus; & in uentriculo, & in stomacho; huiusmodi .n.
uermes sæpe euomuntur, et generantur sæpe in pueris,
& sunt admodum eis familiares, & sæpe etiam fiunt in
hominibus sanis, & non est ualde signum malum at qui
generant, & euomunt uermes aliam spetiem, illi quidem
male se habent. Supponitur modo nunc quòd illi lum-
brici generantur à materia putrida non multum mali-
gna, sed satis benigna .s. à pituita dulci, tunc dicimus q̄d
lumbrici teretes possunt expelli uel inferius per reces-
sum, uel per os .s. per uomitum. De his enim omnibus ex-
cretionibus lumbricorum uarijs est nobis dicēdum; quo
niam de eis uaria nascuntur iuditia, si enim lumbrici ui
ui exibunt ante bonam crisim .s. ante iudicationem, & in
cipimus ab hoc modo exeundi, quia est bonum cū exeūt
uiui per secessum ante iudicationem hoc est bonum, quia
talia signa indicant quod concoctio adsit; & talia signa
sunt indicationes crisis materiæ concoctæ. Dum ergo
apparēt isti uermes per secessum ante crisim bonam ap
parent nunc signa concoctionis ergo bona; quia exeūt
uiui, si ergo lumbrici exeunt rotundi per aluū non mor
tui, sed uiui bonum signum est, & ratio est, nā primum
manifestum est illam materiam non fuisse malignam, imo
benignam, nam si fuisset maligna, uel non essent generali
tales, uel fuissent dißimiles, uel non fuissent uiui: præte-
rea patet quod est bonum signum; quoniam iam tota ma
teria est consumpta, et incœpit tota adesse: unde uermes
cocti exeunt quia illis deficit alimentum, & tunc quæ-
runt exire, tunc etiam natura eos ualide expellit inquan
tum potest per uiam, per quam debent expelli ipsa ex-

crementa. Et hæc est una conditio ex illis quinq;; quando ergo natura quærit eos expellere, & hoc quia est regulata, nam natura quærit expulsionem tāquam rei nocuæ quæ tentat exire propter deffectum alimenti, expellet autem istos quia sunt prope crisim bonam, & uirtutes propter crisis finem sunt ualidæ, & fortes; cum ergo nos uidemus hos uermes exire per aluum ante crisim est bonū signum, ut patet ratione iam allata, & hoc etiam non tantum patet ratione, sed etiam per authoritatem Hip. ad quam multi, & ferè omnes confugiunt; & hoc quia carent rationibus & logica; afferunt tantum in medium authoritates, quas non intelligunt & sic perpetuo manent ignari uolentes alios capere cum suis authoritatibus. ista est ratio, quare isti lumbrici per aluū exeuntes ante cōcoctionem, uel crisim bonam, est bonum signum quid si exeant uiui uermes per uomitum ante ipsam crisim, quid tunc est dicendum? Dico quod morbus, uel est futurus longus, uel pessimus, & quia est futurus longus, & maximus, tum exeunt lumbrici per uomitum ante crisim uiui; ratio est in promptu quoniam materia horum est multa & est in uentriculo, licet non sit maligna; nam uermes repunt, qui cum ibi affuerint, natura ualida eos expellit per locum illum propinquū symptomatice & hoc quia est ualida, ratio ergo ista est quia primum manifestum est, quod ibi adest multa materia, deinde quia natura quæ eos expellit ualida est, hoc est malum quoniam morbus erit longus, crisis imperfecta & inconcocta, si exibunt uiui, non tamen omnino est malum signum, quia tantum significat morbum futurū longum; si uero isti uermes excernuntur mortui per se-

cessum quid indicabitur? tunc significatur quod materia multa est, & ualde putrida: & tantummodo malum est interius, qui morbus tandem fit acutus ab hac acuta materia ut possumus uidere accidere etiam in febribus pestilentibus, in quibus solent exire uermes, si materia fuerit maligna in istis uermibus, tunc excernuntur mortui uermes; & quotiescunq; huiusmodi uermes in febribus pestilentibus exeunt, tunc nullus est penitus qui euadat ab his febribus cum exeunt uermes mortui per secessum, quoniam suffocantur ab illa materia tam maligna, & tam putrida; & hoc erit malum signum. si uero excernantur uermes mortui per os, per uomitum quid indicabitur. nihil quidem deterius insimulq; perniciosius & nullo pacto talis æger potest euadere et in tali copore non tantum oportet iudicare esse multā putredinem, immo etiam natura in nullo est regulata, et omnia tunc sunt symptomatice; si exeunt inferius tantum natura expellit symptomatice, sed si superius expellit, & symptomatice, & nihil deterius, quia nihil agit regulare ipsa natura, sed omnino præternaturam, et hoc quoniam putredo est maxima, & materia est multa, & pessima, natura in nullo est regularis, unde & omnes motꝭ facti sunt etiam præternaturam & tandem omnia præternaturalia, hoc est peßimum signum, & uidebimus semper hos ægros male succedere. Hæc sunt quatuor documenta signorum, quorum unum tātum habet bonum signum absolute, quod Hip. de omnibus partibus dicit, loquitur enim nunc tantum de signis excrementorum laudabilibus, quia & si sint præternaturalia indicant tamen futuram sanitatem, et futuram bonam crisim, de hoc

tantum ergo dicit. Cæterum Gal. aliam rationem attulit inquit. n. si uermes quo quo modo deorsum. s. per secessum excernuntur non sursum. s. per uomitum, et si nō exierint bonam crisim significantes tamen melius est, & signum minus malum, quàm si exeant per uomitum, & si hoc etiam sit, & appareat, ratione accidentis. Verum enim uerò, q̄a de excremētis naturalibus dixi per signa indicantibus sanitatem præsentem, & de non naturalibus indicantibus tantum futuram bonam crisim: modo aduertendum est quod si debent esse aliqua signa, uel naturalia, uel non naturalia indicantia futuram sanitatem, uel bonam futuram crisim, oportet ut quæ hic dicentur ad sint alioquin non bona signa erunt nec indicantia bonam sanitatem uel crisim futurā nisi eius dicit Hip. uenter sit de necessario mediocriter inanis, & sit habitus mediocris, & quod non tumeat, excrementa non poterunt esse indicantia futuram bonam crisim necesse enim est quòd si excrementa, talia debent esse naturalia, uel indicantia bonam crisim, necesse est inquam, ut uēter habeat tres conditiones. quod. s. ut diximus sit mediocriter motus mediocriterq; tumēs, hoc est, nec nimis repletus, nec summe uacuus. s. ex toto sed medio, & debito modo se habens, ita ut nec percipiatur tensio, nec repletio, nec inanitio, nec euacuatio; ubi oportet obseruare errorem ferè omnium medicorum, qui dum pertractāt uentrē ægris inquirunt ex illa tractatione percipere obstructionem & credunt hoc esse uerissimum, quia percipiunt tensionem, sed ut dixi errant, & ideo cum tractabimus uentrē alicui ægro bene debemus cōsiderare, ne credamus propter tensionem uentris ibi esse obstructionem uenarum,

aut arteriarum, hoc quidem falſum eſt, ſed ibi poteſt eſſe repletio, uel ab aliqua materiá, uel à flatu in inteſtinis, uel in muſculis abdominis, ut in hypocundrijs quod quidem manifeſtum eſt tactù, & ſonitu: non ergo erit ibi aliqua obſtructio, nec ſi eſſet, poſſet cognoſci obſtructio uenarum meſeraicarum per tactum: nec etiam omnis humor põt cognoſci, niſi ſit ualde magnus. Quare ſi percipientur extenſiones ibi tantum modo indicabunt repletionem, non autem influentionem, nec obſtructionem; ſi igitur debet fieri bona criſis; & ſigna ſuperius ennumerata debent eſſe bona; opus eſt dum pertractamus uentrem quod nõ habent repletionem, nec ſit ualde extenuatus, non enim debet eſſe inanis, gracilis ſine maſculis, ſine pinguedine, ſed quod ſit bene tractabilis, & quod habeat bonam carnem. ſ. quod ſit boni habitus non repletus, nec extenſus; & tunc hoc erit bonum ſignum, & protẽdentia omnia ſunt bona, & ſic dicit Hip. quod in quauis morbi indicatione, uenter debet eſſe bonæ habitudinis, & abdomen ſit bene tractabile, & poßit bene palpari quoniam ſi aderit repletio uentris, tunc erunt multa ſigna, & per uiam cauſæ, & per uiam ſigni & quia indicatur materiam eſſe crudam, & per uiam cauſæ, quoniam inditium ſit quod illa plenitudo ſaciat obſtructionem, ſi uero ad erit in uentre nimia gracilitas iudicabit frigiditatem.

Propoſuiſſemus agere de excrementis, quæ indicant uarios affectus corporis; ſecuti ordinem Hip. oppoſitum. Et primum de egeſtionibus egimus, quæ ſunt naturales, quæ indicant affectus naturales, præſentes deinde deuenimus ad genus excremẽtorum. ſ. ad egeſtiones quæ

non sunt naturales, sed indicant affectum naturalem. s. futuram bonam crisim, de quibus diximus etiam quantũ sufficit. Hip. facit eius oppositum. s. agit de egestionibus indicantibus futuram malam crisim: nam tale oppositum prætermissum potest colligi ex declaratione alterius oppositi, & hic est mos Hip. & uirorum doctorum, ut sint breues non prætermittant tamen, quod est necessarium. sæpe enim Hip. facit tali modo, & alij Antiqui q̃d cum dixerunt unum oppositum sileant etiam alterum. Quia oppositum unum indicatur per suum oppositum ut dicit Arist. quod contrariorum est eadem disciplina. Et si qui bene considerabit, quæ nos diximus de indicantibus egestionibus futuram bonam crisim deinde si considerabit etiam suum oppositum signa excrementorum indicantium futuram malam crisim: tunc facile habebit doctrinam, quæ est data per contradictionem quemadmodum est de hoc signo uermes apparentes, & exeuntes ante crisim uiui si fuerint, hoc est .n. malum signum, si enim uiui exeant per secessum ante crisim istud est bonum, & salubre signum qui .n. cognouit hoc oppositum, quando uermes exeunt uiui ante crisim bonum est. hic etiam cognoscet etiam peßimum signum quando apparebunt mortui quòd est alterum oppositum. Et ideo qui habebit doctrinam, & cognitionem utriusque oppositi, iste habebit promptam etiam alterius oppositi cognitionem, & doctrinam. sic enim fecit Hip. semper & hoc in loco qui cum egit de egestionibus non naturalibus tamen indicantibus bonam crisim futuram, dat intelligendum suum oppositum, et insimul de eo dicit. Vnde omnes medicos hortor semper exercere, et insequi ipsum Hip.

non semper intelligendo ipsum per comentaria, sed ano tare suam mirabilem artem quoniam in quacunque ma teria optime se gessit optimeq; etiam dictauit ideo non immerito fuit à Gal. & alijs uocatus mirabilis, immo ap pellant etiam ipsum mirabilissimum in suis operibus Hip. cum admodum sit breuis uidetur nihil dicere tamē omnia dicit & arte mira. Vnde qui intelliget hoc hanc partem de excrementis aluinis si uidebit postea alios co gnoscet omnia sumpta esse ab Hip. nihilq; dicunt plusq̄ dixit ipse Hip. breuissime hucusq; egimus ergo de ipsis egestionibus cum ipso Hip. naturalibus indicātibus praesentem sanitatem, secundo loco egimus de excrementis non naturalibus indicantibus tātum crisim futuram bo nam per quam doctrinam possumus, & sui oppositi con sequi ueritatem nunc modo cum Hip agamus de excre mentis indicantibus & futuram aegritudinem, & prae- sentem morbum, sed primo de morbis praesentibus indi- catis ab ipsis excrementis postea de futuro morbo. pri- mo ergo incipiamus agere de excrementis indicantibus morbum frigidum, postea calidum morbum, postea de his quae indicant malitiam morbi futuri, & omnia suffi cientissime colligemus, & primo dicimus unà cum Hip. aquosa, aut candida excrementa, aut spumosa esse signa mala, cur uero causa est inuestigāda, nam deiectio aquo sa potest dupliciter intelligi, & potest dici de substan- tia aquosa, & de quantitate aquosa, potest quidem ha- bere sensum hunc, & deiectio ista dicetur aquosa in sub stātia, ut sit summae aquositatis. s. ualde persimilis aquae quòd uerbum ualde refertur ad similitudinem substan- tiae potest etiam aliter capi talis deiectio & plurimum

uidetur

uidetur plurima quantitas materiæ aquosæ non substantiæ eijcitur, nos autem intelligimus, tum de suastantia, tum in quantitate, et non tantũ in quantitate, sed in quantitate maxima, ubi enim æger egerit in quantitate maxima deiectionem aquosam hoc erit malum signum in substantia, nam egestio aquosa potest accidere quatuor de causis, cum tamen fiat ratione uentriculi, & uentris inferioris semper tamen significat causas per accidens & intrinsecas quoniam non loquimur nunc de deiectinibus secundum accidens, & à causis extrinsecis, quemadmodum cum quis comederit multum cibi, & multum biberit, uel passus sit nimis frigus ipsum, si ex his causis fiat deiectio aquosa hoc est per accidens oportet enim in ipsis deiectionibus & excremẽtis, ne mutata sint propter aliquam causam extrinsecam quoniam de his Hip. nec ego loquimur; uerum est quod dicit Hip. quando describit faciem illam macilentam, & Hippocraticam qđ .s. debemus animaduertere, ne aliqua causa excrementa fuerit in causa huiusmodi quia si fuerint causæ extrinsecæ, quæ immutauerint faciem hunc in modum non debemus de morte timere inquit Hip. at si fuerit hoc ratione egestionis est timendum ualde ideo sic dicimus hic de his egestionibus quod si aliqua causa extranea fecit hoc non adeo erit signum hoc malum, ut de eo sit timendum, sed tamen debemus ualde animaduertere ad causas intrinsecas, quæ possunt etiam contingere quadrupliciter, aut qđ erit uitium concoctionis, aut erit uitiata retentiua, aut est obstructio facta in uenis meseraicis; ex qua obstructione impeditur chylus ne transeat ad hæpar & conuertatur in sanguinem, sed transit ad

inteſtina tunc egeſtiones redduntur liquidæ ualde, quarta cauſa eſt quoniam adeſt maxima copia bilis de uenientis ab hepate ad ueſicam ſelleam, quæ bilis poſtea tranſit ab illa ſellea ueſica, ad ipſa inteſtina; quia bilis ſua acrimonia excitat & corrodit inteſtina; unde egeſtiones liquidæ fiunt, quoniam cauſa eſt ipſa intemperies hepatis, ſiue calida, ſiue humida, ſiue ſicca, ſiue maxime frigida intemperies; & hoc quod hepar etiam eſt ualde debile, & non poteſt ad ſe trahere alimentum, & quod trahit non poteſt conficere, aut conuertere in bonum ſanguinem. ſ. chylum, unde ipſa excrementa fiunt aquoſa, et liquida. ſunt ergo quatuor cauſæ intrinſecæ, quæ poſſunt reddere egeſtiones liquidas, & præternaturales, de quibus cauſis Gal. partim pertractat in ſcđo Apho. com. 2. partim de his agit in libro catatopus. Cũ ergo hæ deiectiones liquidæ habeant quatuor cauſas, ꝑ quas fiunt tales, & ubi erunt, uidebimus talem egeſtionẽ liquidam non tamen poterimus habere ſuam cauſam diſtinctam, ſiue has cauſas diſtinctas, niſi habeamus & ſignorum diſtinctionem; ideo notandum quod ubi talis deiectio aquoſa apparuerit, oportet pro cognitione illius quod habeamus uerum methodum procedẽdi in eius cognitionem; quia uiſa deiectione liquida & aquoſa nõ oportet ſemper ſtatim dicere cauſa deiectionis liquidæ huius, una harum eſt cauſarum quatuor, quas diximus. Nam poterit aliquid aliud eſſe in cauſa, ut aliquid extraneum iam dictum, & ideo oportet ſcire diſtinguere & non ſolum in his deiectionibus, & excrementis, ſed etiam in omnibus ſymptomatibus, quæ proueniũt à cauſis intrinſecis. Et primo ſic eſt diſcurendum. uidere opor

tet, nunquid illud symptoma sit ab aliquo extraneo, aut intrinseco si à causis intrinsecis uidere oportet, an sit p essentiam, an per consensum, sed aduertendum est quod deiectiones alui sunt operatio ipsius uentris, quæ si fuerit facta secundum naturam erit naturalis, si uero contra naturam erit symptoma dictum siue affectus, non .n. est dubium, quod est impedimentum, quod est in uentre tantum, quia non patitur uenter præcipue, ita quod causa huius sit, quod sit uitium in uentre, sed est aliũde. Vnde tale symptoma erit per consensum; sed considerare oportet, an actio ipsorum sit læsa per essentiam .i. in ipso membro in quo est, an sit per consensum. i. adueniat aliunde, ubi ergo fuerint deiectiones liquidæ aquosæ, an per essentiam uentris .s. aut per consensum sit. s. deueniat ab aliquo membro alio an sint uitiatæ eius operationes. Debet ergo medicus recte uidere utrum sit aliquid uitiũ in aliquo membro, quia si uidebit medicus affluxum chatarri in aliquo, de quo tamen æger non conqueratur et ægerit iste deiectiones liquidas; non tamen in illis sint nec apparent signa cruditatis, nec aliquod uestigium cibi egesti, sed excrementa illa erunt pituitosa & in capite est fluxus catharri, & materiæ pituitosæ cum bile, uel poterit esse hoc uitium, uel symptoma per consensum ab aliquo alio membro ut si fiat egestio catharri & materiæ pituitosæ cum bile, & deuenerit ad intestina, hæc autem cognoscemus à plenitudine corporis, nam sicut istæ deiectiones in multitudine, et magis fient in nocte, quam in die, quia natura est magis ualida & potens in nocte, quàm in die. hæc sunt signa quæ indicãt utrum deiectio aquosa sit per essentiam, an per consensum, ideo oportet

recurrere ad signa utriusq; membri, & uidere an talia membra sint læsa, nec ne & habeant suas functiones naturales, & bonas, quoniam si caput habebit suas bonas operationes istud syptoma deiectionum liquidarum nõ ueniet à capite. s. non est per consensum, at ubi erit talis deiectio aquosa, erit per essentiã membri in quo est. nam erit per essentiã uentri; in quo est, & tũc debemus recurrere ad aliquam alteram illarum quatuor causarum intrinsecarum, ut cognoscamus utrum hæc sit à uitio malæ concoctionis, quoniam si erit ratione concoctionis, ut læsa sit facultas concoctrix ergo erit uitium in uentriculo, & signũ erit hoc quod chylus erit imperfectus, & in excrementis apparebit aliquid de chylo non enim facta erit uera concoctio, & conuersio ipsius chyli: non est dubium quidem quod si hoc erit à uitio concoctionis quod apparebunt signa, & uestigia cibi inconcocti in egestione immo crudi, præterea naturalis deiectio nõ fœtet: & ratio est quoniam in hac non adest putredo sed tantum imperfectio atque defectus concoctionis, si modo non fuerit uitium concoctionis, immo illa sit bona sed uentriculus si relaxatus propter nimiam humiditatem erit, tunc uitium uirtutis retentiuæ, quia uentriculus nõ recte amplectitur ipsum cibum uti oportet, nam oportet cibum recte à uentriculo amplecti, & ita amplecti quantum oportet, & usq; quo conficiatur quod si nimis retinebit cibum uentriculus quàm deceat erit etiam uitium retentiuæ: duobus enim modis, aut duabus de causis potest peccare uirtus retentiua, aut quia non cõpræhendit cibum sicuti oportet, aut quia non amplectitur cibum quantum oportet. s. tanto tempore quousque confi-

ciat, ubi enim fuerit uitio in uentriculo ratione retentiuæ, quia non bene amplectatur quod est primum uitium dictum; non bene continuat tunc peccat. & si ante concoctionem percipiat nauseam, et grauedinem quandã, quæ grauedo percepta sit ut pondus, & hoc quia non sit uera, & bona complexio, in uentriculo, ideo non est, mirũ si aggrauet: nam est motus dilatationis in uentriculo, & non potest sustineri, & ille percipit fastidium & grauedinem: quia cibus est iste qui aggrauat uentriculum. sed si fiat secundum uitium in uentriculo quòd. s. uentriculus non retineat cibus quanto tempore oportet. i. tanto tempore, quanto oportet confici apparet unum signum, quod est mugitus, quia non retinuit; quantum oportet, nam dum cibus descendit ante concoctionem naturalem: & deueniat ad ipsa intestina gracilia, tunc fit talis rugitus, ratio est quoniam calor naturalis agit in materiã quæ nondum est concocta, quæ dimissa est ante concoctionem debitam, & calor ipse est ualidißimus, & dum in eam agit facit talem rugitum in materia illa aquosa, præterea & illa materia est spumosa, cum ergo præcedat rugitus, & deiectio illa sit aquosa, & spumosa hoc uitium est secundum uitium uirtutis retentiuæ: quia non retinet quantum oportet, & sufficit. De spumosa aliquid est dicendum quoniam Gal. de ipsa spuma confuse admodum habuit causam efficientem, & materialem de alijs autem causis non loquor. Materia spumæ conueniens debet semper esse aquosa materia cum uisciditate mixta, & aerea, si debet esse spuma, & generari. hæc quidem materia conueniens est, ad generandam ipsam spumam, Cum uero efficiens est spiritus infarctus, & agita

tus in huiusmodi materia, agitationes autem fiũt à duobus, aut quia motus est maximus uti in mari ex quo motu includitur in aquam, ipse aer quo incluso fiunt multæ spumæ, aut qa sit à nimio calore, ratione. s. caloris intrinseci, ut appa[ret] i[n] cebet[o] pleno, ratione caloris fit agitatio, & ebullitio, ex qua agitatione à calore facta, fit spuma, sed causa proxima efficiens spumam est refractio, & agitatio spirituum in tali materia. Calor uero, & motus possunt facere hanc talem agitationem in spiritibus, ergo calor et spiritus refracti possunt efficere spumam ipsam, ergo causa proxima spumæ est refractio spirituum. Causa uero huiusmodi refractionis est duplex s. motus uehemens, et calor intrinsecus. Apparente ergo spuma in deiectionis iudicandum est fieri in his agitationem spirituum à calore in materia illa uiscida, & aquosa, ergo fuit uitium in retentiua uirtute, quæ nõ retinuit quantum sufficiebat, si uero fuerit hoc symptoma in egestionibus liquidis, & aquosis, ratione obstructionis eo quia sit obstructio in uenis meseraicis; tunc hoc ex tali signo percipitur, quoniam tunc percipitur pondus, & tensioni parte obstructa per tensionem, tunc & flatum percipiemus, tunc illas obstructiones in meseraicis effectum. s. tumorem, quoniam materia ibi est retenta, & calor potens in illam materiam non digestam agit, & facit tumorem. Nam quando fit illa obstructio in uenis meseraicis, non percipitur illa obstructio, sed affectus tantum percipitur, qui est flatus, & tensio illius partis, sed hoc dictum nimis est commune, eo quia hæc tensio potest esse, & causari etiam ab aliis causis, nõ tantum ab obstructione in uenis illis, sed si uidebimus in il

la parte ultimam tensionem, tunc obstructio est in uenis meseraicis, & raro fit, ut non fiat flatus, & ubi apparuerint egestiones chylosæ & materia chylosa non recte concocta & conuersa, tunc non est uitium in stomacho, sed est uitium in uenis illis, ut dixi, quoniam chylus non potest tendere ad hepar, per suas debitas uias, sed uergit se ad intestina, ex quo fiunt egestiones chylosæ, & consequenter apparet etiam tensio ob illam obstructionem, & ægritudo. si uero hoc uitium est ratione materiæ biliosæ à uesica fellis transmissa ad intestina, tunc percipitur caliditas maxima in hepate, præterea, & urinæ erunt tenues non coloratæ, non tinctæ, & ratio est, quia bilis illa quæ debet ire in urinam recepit se in illis egestionibus; unde feces illæ fiũt ualde croceæ, ultra qđ sunt liquidæ ob causam quam iam diximus, quia materia illa biliosa regurgitauit ad intestina. Cum uero fuerit tale uitium in egestionibus, ratione hepatis debilitati; quod non potest conuertere chylum in sanguinem nisi in sanguinem aquosum, & non in uerum, & naturalem, tunc chylus ille qui debebat conuerti in sanguinem uergit ad intestina gracilia; ideo deiectiones fiunt liquidæ, & ruffæ, & similes loturæ carnis, & hæ sunt omnes causæ egestionum liquidarum uẽtris inferioris, siue sint per consensum tales, siue per essentiam. si autem egestio sit aquosa subtilis & alba, ut inquit Hip. aut admodum ruffa delata ab illo loco; debemus distinguendo uidere an.s. sint feces candidæ, an spumosæ, uel ruffæ, quia si fuerint candidæ, tunc hoc est, ratione obstrũctionis bilis in porofœlleo, nam tunc bilis non deuenit ad ipsa intestina ut ibi tingat ipsas feces. si uero sunt admodum croceæ

uam quæ sunt subcroceæ fiunt naturales, & admodum croceæ non sunt naturales, tunc per hoc signum indicatur, q materia bilis deuenit à porofelleo ad intestina, & urinæ, tunc non erunt admodum tinctæ; hoc ideo est quia multa materia biliosa à felle deuenit ad ipsa intestina. si uero erit admodum ruffa est hæc tertia causa frigiditatis hepatis, si sunt similes loturæ carnis hoc fit uitio hepatis. s. frigiditatis in eo existentis, & debilitatis illius, quoniam ratione suæ frigiditatis non potest sanguinem bonum generare ex chylo, & naturalem, sed tantum generatur sanguis aquosus, & similis loturæ carnium. Si uero sit deiectio exigua, & candida, tunc est signum quod in corpore dominatur calor præternaturalis, quoniam de ratione caloris præternaturalis est exiccare & ideo materia est exigua. possunt enim facere glutinositatem, quæ possunt prouenire à causis extrinsecis, ut à cibo nimio, & potu sed de his non loquitur Hip. ergo nec nos de his dicemus, sed tantum de causis intrinsecis, alia causa intrinseca faciens ipsam materiam glutinosam est, ipsa pituita admixta, & tunc talis eiectio est plurima, & non exigua: talis materia glutinosa præterea non fœtet ipsa, sed fœtet ratione caloris præternaturalis, & est exigua, hæc enim debent distinguere has feces. Et sic patet quādo deiectio sit ratione caloris præternaturalis, & quando ratione pituitæ admixtæ. Tertia causa modo est, quādo calor præternaturalis coagulat, & exiccat partes aquosas, et omittit partes uiscidas ut fit in sapa, si decoquatur exiccantur partes aqueæ et fiunt uiscosæ, sed si iterum, et iterum decoquantur fiunt magis, & magis uiscosæ quemadmodum, apparet in mu

sto

cto decocto, & in sapa quando enim sæpius decoquũtur tanto magis fiet, & augebitur uiscositas, sic fit in his fecibus quia ubi materia est exigua, et glutinosa, ibi est calor præternaturalis, & calor denotans inflãmationem à calore isto colliquãte, et exiccãte, qñ indicat. At uero deiectio cãdida subcrocea; malitiam inter candidã egestionẽ, et subcroceã, natura est differentia, ẽt secundum Gal. duo sunt gradus malitiæ, secundus gradus est, & indicat morbum colliquatiuum, ubi apparet excretio exigua, & glutinosa; quia calor præternaturalis est intensus, si uero deiectio fuerit exigua, & cum albedine tunc est, primus gradus malitiæ in ea quidam dominatur calor præternaturalis, sed nõ uehemẽs, nõ enim adhuc ẽ facta magna adustio, quoniã adeps in intestinis, q solet colliquari à calore p̃ternãli adhuc supereminet, et oĩo adhuc est candida ipsa egestio, at dũ fit subcrocea, ac p̃exigua, tũc est in scđo gradu, ibi apparet maxima malitia, & indicatur ibi, eẽ putredinẽ; nã non tantũ ibi, est colliquatio caloris præternaturalis: sed maxima etiã putredo, et dat extrema Gal. de adipe extrinseco, qui cũ prius colliquatur fit albus dum uero magis uehementer colliquatur fit in illo putredo, & fit coloris crocei, ex hoc enim colore croceo indicatur maxima colliquatio, & maxima putredo in adipe, est ergo glutinositas cum exiguitate, aut calor est ualde colliquans, & indicat maximam malitiam. s. in secundo gradu, si uero excretio est candida, tunc est quidem malitia: sed non summa. At si modo adhibeatur in ea tertia condictio, quæ est lenitas: lene enim opponitur aspero. Lene autẽ ponitur in prædicamento qualitatis, inter potentias. s. non naturales,

dicitur enim lene, quod habet omnes partes sibi æquales, asperum uerò quod habet partes inæquales in superficie: dicit modo Gal. et optime, quando deiectio est facta secundum naturam, ut est chylus exquisite concoctus, nec ex omni parte sit lenis, & æqualis, & secundum totum; sic de hypostasi in ipsa urina. quando secundum omnem sui partem est æqualis, tunc est bonum signum, et quod erit bene concocta. quod dixi de bona concoctione, idem de mala dicendum est; & quod natura in concoquendo æqualiter peccauit secundum omnes partes, & in omni parte ostendit defectum, & malitiam suam: & ideo lenitas ipsa in malis sic indicat summam malitiam: quemadmodum, & lenitus ipsa in bona concoctione notat summam bonitatem, & omnia esse bona, et naturalia: causa hanc tertiam conditionem quando dicit Gal. pinguedo liquescit.

Ergo deiectio candida, primum deinde tactu crocea, siue lutea indicat nimiam caloris superfluitatem præternaturalem dominari, quia feces cum sint candidæ, indicant quidem calorem, sed non exquisitum; sed parum debilem, cum uero sunt croceæ, & quasi rancide indicant calorem non naturalem uehementem eas adurere, cum autem accedit, & lenitas. s. mollities, cui opponitur asperum quod. s. æqualis sit in omnibus suis partibus. si enim defuerit ipsa lenitas, hoc est peßimum, & in ultimo, malitiei signum recte ergo ostendit Gal. in his esse gradus caliditatis, quia ut diximus inquit, si deiectio fuerit candida; tunc est quidem aliqua adustio à calore quidem præternaturali, sed modica, quoniam adhuc non est facta liquefactio, si uero caliditas ista fuerit maior, tūc

deiectio immutatur à caliditate, ad subcroceum, & ranciditatem, si adhuc augere magis præternaturalis, non tantum egestio fit crocea, sed etiam lenis: et est tertia cõdictio mala, & peßima: ut inquit Gal. quoniam ista lenitas significat bonam concoctionem, & pariter malã concoctionem: nam si coctio fuerit facta exquisita, tunc illa materia concocta fiet lenis undiq;: nam aliqua pars, non erit quæ superemineat alteri, & ideo si cõcoctio fuerit bona cum lenitate adiuncta erit optimum signum, si uero ipsa lenitas fuerit in concoctione facta per obstructiones, ita quod excretio sit penitus adusta, per omnes partes, hoc erit deterrimum signum, peßima enim ea est deiectio, & sunt omnia de mente Galeni. Sed nos intelligimus aliter Hip. q̃ intellexit Gal. quoniam in intestinis sunt tres substãtiæ primo enim intestinum uestitur quodam uestimento, in ipsius interna parte, ad hoc fuit factum à natura ne excrementa, et humores acros erodentes abraderent, et corroderent ipsa intestina, ut est bilis; cum per illa pertransit, & hoc uestimentum, siue sacculum ipsorum intestinorum est, substantia æqualis mollis lenis mucosa uiscosa substantia et humida quæ est candida: & sic hæc æqualiter circum circa uestit ipsa intestina, ne humores cum fuerint acres illa prætereũtes uexent per corrosionem. secunda substantia est ipsa pinguedo intestinorum secũdo loco posita, & dicitur secundo intrinseca eorum, quæ nectit ipsa: tertia substãtia est intestinorum, substantia eorum proxima sunt uilli ipsi, & est ultima sua substantia: sunt ergo tres substãtiæ ipsorum intestinorum, ita ut tribus partibus constent ipsa intestina, & ideo Hip. dat nobis tria genera excrementa

torum diuersa secundum has tres substantias patientes, ita quod unum erit altero deterius, & aliud etiam altero pessimum esse colliquatum. tertia substãtia proxima, ita ipsis intestinis, ita quod abroderentur quando enim omnes istæ substantiæ colliquãtur est malum, sed secundum magis, & minus; minus enim malum est, quod colliquetur primum uestimẽtum illud, uel illa prima substantia, quæ est candida quæsi colliquaretur illa pinguedo, quæ est secunda substantia, & quæ tertia substantia. s. eorum propria, & proxima, et etiam erit minus malum quod colliquetur secunda substantia. s. ipsa pinguedo, q̃ tertia, quæ proprie est intestinorum substãtia. Vnde dico, quando calor adurens præternaturalis adurit tantũ illud uestimentum primum humidum, & candidum, tum ista intestina melius patiuntur: nam tantum patitur prima tunica eorum, unde excrementa, tum exeũt candida. At si calor iste erit magis uehemens, ita quod adurat, & colliquet secundam substantiam. s. pinguedinem, quæ est eorum secunda tunica, tunc excrementa fiunt subcrocea, & sublutea, & si ita sit calor uehemens, ut etiam adurat & colliquet propriam substantiam intestinorũ, quæ est tertia tunica, & fiat in ea putredo, & abrasio in intestinorum propria substantia, hoc est deterrimum signũ, & exitiale, & sunt excrementa, tum ualde crocea, & ualde aspera quemadmodum euenit Io. Matheo Episcopo Veronensi, piæ memoriæ, primo enim omnia candida expuebat postea excrementa expuebat lutea, deinde ualde ruffa, & cum maxima putredine. Quare non tãtum pinguedo: sed etiam omnes humores tunc putrescunt à uehementi calore fiunt lutei coloris, & ideo non est sen-

tiendum in hoc cum Gal. cum ergo his tribus partibus, uel tribus tunicis, uel substantijs constent ipsa intestina dum putrescit prima tunica intestinorum, quæ est mucosa, & uiscosa ob colliquationem intestinorum à calore præternaturali in remisso gradu, tunc excrementa excernuntur candida, dum postea magis augere iste calor ita quod putrescat, secunda substantia. s. pinguedo ex pinguedine tamen egestio excernitur rubea. s. colorata ad colorem croceum, & hæ sunt priores, dum autem ita augetur calor præternaturalis, ut putrescat propria, et proxima substantia intestinorum, tunc feces sunt ualde coloratæ, & sunt peßimæ, semper tamen hæc materia est lenis, & mollis, quare est hoc? Ratio est quoniam habet suam uiscositatem aquosam, & ferè oĩa uiscosa sunt humida, ut dicit Arist. quarto Meteor. & quæ sunt uiscosa, habent etiam partem siccam, recte commixtã cum parte humida, ista ergo materia est uiscosa, ergo lenis, ac mollis propter debitam mixtionem humidi cum sicco, ut iam dictum est: non tamen ex hac materia adusta, ex lenitate ipsa, et mollitie; tale sumitur signum, quod sit malum: & ideo Hip. bene dicebat, quod egestiones candidæ, uel paucæ, uel luteæ semper sunt lenes: & hoc q̃a lenitas concomitatur ipsas feces causatur à prima tunica, & à prima substantia: quæ est uiscosa, & uiscida, & excrementitia: si ergo sunt paucæ egestiones glutinosæ, & candidæ: tunc significatur pauca colliquatio, si uero eis addatur croceum: tũc indicatur caloris auctio, & maior colliquatio, & iam colliquatur: secunda substantia. s. pinguedo, & iste est secundus gradus colliquationis, semper tamen est adiuncta illis mollities, si modo

appareant egestiones ualde coloratæ, & ualde adustæ: tunc iudicandum est, quod calor adurit tertiam substantiam intestinorum, & hoc est deterius alijs duobus primis. aduertendum est modo quæ sint peiores, & dicit Hip. exitialior autem aut mortalior est uiscosa, nigra, fœtida, et uiridis, &c. dicit quod in egestionibus hoc signum est longe deterius magisq; mortale, si materia apparuerit nigra, & uiscida, & hæc sunt unaquæq; pro quarta condicteone mala posita in ipsis excremẽtis: Vbicunq; enim unaquæq; harum condictionum separatim, et diuisim apparuerint in deiectionibus, hoc signum erit naturale, si uero appareãt paucæ, & liuidæ: uel sint paucæ, & fœtidæ; uel paucæ, & uirulente; ubicunq; enim aliqua horum apparuerint, est signum pernitiosum; si autẽ omnia hæc apparuerint in simul, tunc erit exitialius signum. In his autem Hip. incipit à deterioribus; & ideo reget quis quomodo Hip. incipit à leuioribus, nam Gal. in libro de atra bile in primo progn. inquit quod humores eruginosi uergunt ad atram bilem ergo sunt minus mali, quomodo ergo incipit Hip. à leuioribus. Hic opus est speculatione, quoniam feces nigræ, quæ sunt uere feces sanguinis differunt à fecibus, quæ sunt eruginosæ; & istæ sunt periculosiores: præterea Gal. dicit, quod deiectio nigra non dicitur atræ bilis; quæ atra bilis pessima est, & mortalis: quoniam atra bilis est fex fecum, & ista est mortalis, ut habet in quarto Aphor. ubi inquit Hip. Deiectiones nigræ sponte uenientes pessimæ sunt; & Galen. in comen. illo dicit quod nigrum duplex est, unum quod est fœculentum, & istud est humor melãcholicus. s. sanguinis fex, & istud dicitur ab Hip. fex ni=

gra, aut excrementum nigrum, hoc enim non est nec debet dici atra bilis, licet enim hæ feces sint malæ, non tamen sunt peßimæ; ut eruginosæ, & ut atra bilis, quæ fit ex adustione; quæ enim non sunt per adustionem, non sunt sic peßimæ, ut illæ q̃ fiunt per adustionem nigrae, quæ quidem sunt deteriores quàm. s. sunt nigræ. s. quae sint fex sanguinis, quae non est nigra per adustionem. Quod autem Hip. intelligat de hac nigra mala quidem non tamen deteriori apparet legenti Hip. ubi dicit atra bilis in principio ipsius morbi, siue supra, siue inferius excernatur est mortalis, quoniam indicat morbum lætalem, & mortem ipsam, duos enim fecit Aph. Hip. distinctos de nigris fecibus nigredo enim feculenta, & nigra quæ est fex sanguinis est quidem mala, non tamen mortalis, sed atra bilis de qua loquitur in alio Apho. apparens est mortalis. Quare dum Hip. dicit de egestione nigra hæc non intelligit de ea, quæ est facta per adustionem; sed intelligit fecem sanguinis, quae est facta nigra, quoniam plurimum est in sanguine caloris, ex quo plurimum generatur de bile; hæc est prima ratio; oportet autem scire, quod color liuidus est in fecibus quandoq; est factus per adustionem quandoq; per frigiditatem, quando est factus propter adustionem est minus malum quam si sit liuidum factum propter frigiditatem quoniam qui fit à frigiditate est peßimus. Et quando uidemus aliquid cancrolum in aliquo membro primum apparet nigredo, post nigredinem apparet liuidus color, & cũ hoc uidemus iudicemus, quod de eo actum est. Quare ubi apparet liuiditas post nigredinem, illud est peßimum signum; hæc est secunda expositio, tamen pri=

ma placet mihi magis quod. s. per nigra intelligamus fecem sanguinis, omnia ergo glutinosa excrementa, & pauca cum aliqua earum condictionum hic enumeratarum, hoc est signum exitiale, sed minus exitiale est intelligendo fecem sanguinis, non de atra bile, ut Hip. solet nigra intelligere humorem melancholicum. s. fecem sanguinis qui est excrementum, bilem autem atram uocat cum est nigredo lætalis longe enim peius est, quoniam fex glutinosa liuida fit, q̃a uult fieri nigra bilis, est enim peßimum signũ, quia est in uia, ut plane, & penitus fiat atra bilis, quæ quidem est liuida, si ergo fuerit liuida erit peior quàm si fuerit nigra. Cum ergo excrementum est paucum, & glutinosum, & nigrum est in primo modo, & est minus malum, ut iam diximus, quia hoc tantum est fex sanguinis, non autem atra bilis, si uero fuerit pinguis est secundus gradus iste, et est peior primo & denotat maius malum, quia tunc incipit fieri adustio in secunda illa substantia intestinorum, iam enim est consumpta illa pars mucosa, quæ erat prima, & deuenit ad substantiam secundam in q̃a erat pinguedo mixta cum fecibus ipsis, ideo illud constat quod quando egestio erit pinguis est maius malum. Cum uero adhuc excrementum fuerit eruginosum hoc est peßimum signum inter omnia, nam materia eruginosa semper facit, et affert secum sæua accidentia, quod habet Galen. in primo Aph. ubi dicit, quod uomitus materiæ eruginosæ, quando mouetur facit conuulsionem, & idem sæpe dicit in prorethicis, & quod est peßima, idem quoq; repetit in libro. 12. Therapeu. ubi repetit illa, quæ dicit in primo Aph. illius q̃ntæ particulæ Aph. Et notandum quod

ibi

bi in illo Apho. dicit quod ista materia eruginosa est, ut defrutum, uel passum, scilicet sapa, & quod est materia crassa, & quod ille, qui uomet hanc bilem eruginosam incidit in conuulsionem, & ista materia eruginosa dicit in eo primo Aphor. est similis sapæ; tamen in illo duodecimo libro Therepeu. dicit, quod quando humores repunt ad uentriculum faciunt conuulsionem, sic in Therapeu. hanc eandem materiam dicit esse substantiæ subtilis, & loquitur ibidem de eadem materia; ergo uidetur, quod sibi contradicat. hæc uolui dixisse, propter illos, qui tantum imitantur authoritates, & non dant rationes, nisi quod dicunt Galenus hoc dixit, dicit ita hic, dicit ita istic, defendant modo isti hoc cum suis authoritatibus, cum se penitus confidant istis. debemus fugere has authoritates, non intellectas, quia qui procedunt modo, per has authoritates non possunt intelligere: sed quid de hoc dico, quod non est mirum si Galenus deceptus sit cum fuerit etiam ille homo sicuti cæteri, & ipse sæpe arguit Hippo. & Aristo. ipsum, post & laudat eos, & ideo non est mirum si quandoque tales uiri decipiuntur. Et idem met Galenus confirmat, dicit enim se non curare de authoritatibus, quando dicit non magis credẽdum esse Hippocrati, quam rationi, ad rem modo nostram deueniendo; dico quod loquendo de eodem humore Galenus sibi contradicit. Hippo. subiunxit fetidam deiectionem, tanquàm aliam conditionem, & ideo debemus legere, diuisim quod dixit Hippo. de quatuor iam dictis condictionibus, quia si materia fuerit nigra non debemus intelligere duos colores, sicuti tantum sic fœtida, nec aliquid aliud debemus intelligere, & sic dica

exit excrementum, cum flatu strepituoso, tunc indicatur maius malum, quàm si exeat sine tali strepitu, tamen excrementum tale cum flatu strepitoso est maius malum, quàm si non exeat, sed introcludatur, quia indicatur quod, nam est ualida, præterea iudicatur, quod non est tanta materia, nec tam ualida, & quando decliditur, nec potest exire, quoniam materia illa est uiscida; præterea uirtus est debilis, ideo hoc est pessimum signum efficit enim sæuos dolores in corpore. At inquit Hippo. aduersas siquis fuerit pulchre ornatus, & publice coram omnibus emittat talem strepitum, & non se teneat ab hoc, dicit Hippo. uel iste patitur dolorem maximum, & ualde ab ipso torquetur, aut quod iste uir delirat, et hæc attinent maxime ad iudicium, & ad prognosticandum. At si fiat cum strepitu, & iste homo sit probus signum est, quod patitur maximum dolorem, quia non potest retinere se ab hoc coràm hominibus, & medicis, & tale signum indicat pernitiem, quandoque autem talis strepitus factus coram hominibus non dicit pernitiem, nec malum aliquod, ideo modo ipse delirat. hactenus est dictum de materia flatuosa, quæ exit. nũc agamus de excrementis flatuosis detentis; & ostendamus quomodo debeamus uti prognosticis in his, quia si per manente materia flatuosa percipiatur murmur in illa parte interna, hoc est bonum signum; quoniam resoluitur talis flatus sine inflatio, aut enim si talis flatus decubuerit ad partes infernas, & consequenter fiat murmur hoc est bonum signum, & tanto magis erit bonum signum si huiusmodi inflatio exierit cum fecibus, semper ideo ubi apparet murmur ibi erit bonum signum, et

ratio est, quia calor naturalis agit in illam materiam, ex qua agitatione generatur tale murmur, quia agitatur materia in loco angusto, ideo de necessario fit murmur, aut tuberculum. post autem tumorem si appareat murmur est bonum signum, si ergo illa inflatio sine calore, & recens sit, quia si non esset recens non posset sic solui, sed si recens fuerit adueniente quocunque murmure ratione caloris naturalis est bonum signum, & si exierit simul cum ipsis fecibus excretis. Et hæc dicta sint satis de fecibus, siue deiectiõibus. proximum nunc ab his est, ut dicamus de Vrinis.

FINIS.



IOANNIS BAPTISTAE MONTANI VERONEN. DE EXCREMENTIS.

DE COLORE VRINARVM CAP. I.



OT esse genera excrementorum, quot sunt genera ipsarum coctionũ, satis constat, sed quoniam concoctiones non sunt nisi tres, igitur excrementa erunt tantum tria. Prima concoctio fit in uentre, & eius feces mittuntur per aluum: Secunda fit in epate & in uenis meseraicis, & huius excrementa sunt bilis flaua & atra & sanguinis aquositas: bilis flaua existens in profundo epatis ad felleam uesicam, atra uerò ad lienem tendens, & aquositas sanguinis ad uesicam transmeans, quæ deinde per urinam emittitur: Tertia & ultima est uniuersalis, quæ fit per omnia membra, & ideo uniuersalis dicitur, quoniã fit in omnibus mẽbris. Dico quod dicta est uniuersalis per indifferentiam, quia non fit magis in una parte quàm in alia. Excrementa istius tertiæ concoctionis sunt sudores, qui difflantur per halitum. Et sic erunt tria genera excrementorum, quæ respondent tribus concoctionibus. Sed ego adnotaui quod antiqui uoluerunt tãtum esse tres concoctiones: recentiores uerò & omnis schola Arabum & ipse Actuarius ponunt quatuor, & diuidunt secũdam, quæ fit in epate, in duas, primam & secundam. Prima fit in concauo epatis, & excrementum huius est bilis

Tot ee Concoctiones quot sint fines.

ad lienem tendens: ſecunda in conuexo epatis unde aquo ſitas illa ſanguinis tranſmittitur ad ueſicam, & excremẽ ta ſunt urina. Et ſic ſecundum iſtos erunt quatuor conco ctiones. Et ſic poſſemus etiam ponere quinq; ſed nequa-

Responsio. quàm ſunt neceſſariæ, idq; probo: quoniam omnis conco ctio diſtinguitur à fine, ſed nemini dubium eſt, quod non ſunt niſi tres fines, ergo non erunt niſi tres concoctiones.

Finis primus. Minorem probo: Nam primò ingeritur cibus per os & fit chilus in uentre, qui dicitur chilus ptiſanarius, quia ſi milis eſt ptiſanæ, & iſte eſt finis primæ concoctionis, cu- ius excrementa neceſſariò ſunt ſicca: quoniam ibi tãtum relinquuntur partes terreſtres. Finis ſecundæ concoctio

Finis secundus. nis eſt ſanguificatio, propterea eſt prima, etiam ſi tres eſ ſent efficientes illud, tamen quoniã unum ſolum eſt obie- ctum, ſcilicet ſanguificatio, unus erit tantum finis, etſi me lius aut peius fiat ſanguificatio, finis tamen intentus unus eſt. Et quum ſumitur ille chilus in meſeraicis uenis iam incipit ſanguis fieri, & ibi fit præparatio quædam, ſicuti fit in ore præparatio quædam ad concoctionem uentris, ut habetis 2. De facult. naturalibus. Sed quid con- tingit antequàm ſanguis ſit perfectè concoctus? fiunt ex- crementa craßiora, quoniam ſanguis, ut dixi, non eſt ex- quiſitè concoctus fit primum excrementum, cholera: de- inde fit ſecundum, quod eſt atra bilis: tertium, quod eſt aliquantulum ſubtilius, & aquoſitas ſanguinis dicitur.

Tercius finis. Tertia concoctio fit in uenis, & in unoquoq; membro, cu ius excrementa ſunt uapores & ſudores defluentes per cutim. Et ſic habetis quod non ſunt niſi tres fines: & ideo non ſunt niſi tres concoctiones. His ſic habitis & de- claratis, primò ſupponatur tria eſſe excremẽta: primum

Secundum excrementum humidum habet spes. 3.

ſiccum, & de hoc ſatis dictum, de tertio alio tempore nobis ſermo erit, de ſecundo nunc dicemus. Et notandum eſt, cùm excrementum humidum tres habeat ſpecies, bilem, melancholiam, & ſanguinis aquoſitatem, dum corpus eſt ſanum unumquodlibet eſt ſeparatum, & non commiſcetur, ſed tranſit ad ſuum locum, illi ſtatutum à natura: quod ſi contingat in corpore aliqua alteratio, tunc omnia permiſcentur, & bilis cum aquoſitate, & aquoſitas cum atra bile, & ſic fiunt uariæ miſcellæ, de quibus agemus ſuo loco. Præterea cum iſti humores deueniunt in uentrem, excernuntur uel euomuntur, ſi per corpus totum diſperguntur, conuertuntur in uapores. Quando uerò deueniunt ad aluum dictum eſt ſuperius, quando uerò ad ueſicam, uariant urinam in colore, in ſubſtantia, & de his nunc agemus. Ex his apparet primò quæ ſit utilitas in conſpiciendis urinis: quoniam ſi eſt uerum quod huiuſmodi urinæ oſtendant diſpoſitiones epatis, uenarum & etiam arteriarum, ut uoluit Hippo. ſequitur etiam ut omnes ægritudines indicent & ipſarum urinarum omnes affectus tam naturales, quàm præter naturam, qui ſunt in ſanguine aut ſpiritibus. Et quiſq; prudens & ſagax medicus poteſt inde cognoſcere omnes corporis affectus, licet non per ſe, ſed tamen mediatè. Et plures ſunt etiã his noſtris temporibus qui deuenerunt in talem habitum, ut perſpecta urina, indicarent omnes corporis diſpoſitiones, ut etiam nos oſtendemus. Apparet ratio, certitudo et firmitas cognitionis habitæ ab urina, quia nulla ſigna ſunt certiora in naturalibus & ex naturalibus nullũ certius urina, quum immediatè diſcedat à ſanguine. Affectus animi non poſſunt ita certò cognoſci à proprijs fontibus

Humidum excrementum

In Vrina q̄ pnt videri.

Rō cur ab vrina pnt hri signa certa.

Signa sumpta ab urinis ee certissima.

& mēbris, ut pulsus in una hora millies mutabitur, quod declaratur exemplo illius, qui cognouit affectum animi & amorem illius mulieris ex solo pulsu: quoniam statim mutati fuerunt pulsus, & sic non possunt sumi signa certa ab alijs, sicut sumuntur ab urina: quoniam affectus sunt occulti. Igitur cùm urina non poßit ita in instanti mutari, certius erit signum. Præterea cognitio ab urina est manifestior, certior, commodior honestiorq́;, quàm reliqua: quoniam non ita commodè possumus inspicere feces, tum quia fœtent, tum quòd aliquid aliud incommodi habent: at urina adfertur in uase mundo, non adest fœtor, & unusquisque, & etiam nobilisß. uiri delectantur scire differentias & significationes urinarum: ex ipsa enim habetur exquisitiß. & distinctiß. cognitio intrinsecorum affectuum. Nam ostendemus in ipsa colorem, liquorem et odorem, aliquando saporem. Nullum est excrementum, quod habeat tot differētias atque urina, neque ab aliquo alio possunt sumi tot indicationes, quot sumuntur ab ipsa urina, ergo omnibus præferenda est. Sequitur ergo quod iniquè Erasistratus & Quintus dicebant, ut Galenus 5. De sanit. tuenda ad finem inquit: Vrinarum differentias pertinere ad pictores, sed quàm hoc falsum sit nullus ambigit, cùm duo præcipua sint signa, quæ indicant affectus corporis, pulsus & urina, ad quæ omnes medici confugiunt. Sed quæritur nunc, quod nam ex istis duobus sit certius ac præferendum. Sed illi qui ita dubitant, uidentur nescire rem, & tantundem est, ac si quis quæreret, uter fuerit excellentior Plato, an Demosthenes, isti non sunt comparandi, quia sunt diuersi, & unusquisq; illorum est excellentiß. in diuersis tamen, Plato in philosophia,

Cur Vrinæ iudicium oibus alijs pferendum.

Signorum quaedam sumuntur ab actionib. quaedam passionib.

Demosthenes in oratoria facultate, & hæc non est bona comparatio: debet enim fieri inter similia, non autem inter dissimilia. Nam signa quæ sumuntur, quædam ab actionibus sumuntur, & quædam à passionibus. Actiones quædam animales, quædam naturales, quædam uitales sunt, singulæq; habent propria membra: Animalis cerebrum, Naturalis epar, uitalis cor. Singulæ istarum in proprijs membris dupliciter considerantur: primo quæ sunt in ipso & ab ipso, ut in cerebro imaginatio, discursus & memoria. Secundò quædam sunt ab ipso, sed non sunt in ipso, ut sensus habent principium à cerebro, sed fiunt in proprio instrumento. Sic uirtus motiua est à cerebro sed fit per neruos & musculos. Ita etiam in corde irascentia, est ita propria cordi, ut sit ab ipso & in ipso, ita etiã generatio spirituum: motus autem arteriarum, est benè ab ipso, sed non in ipso: ita etiam dicendum est de ipso epate: cupiditas & sanguificatio fiunt etiam ita ab ipso & in ipso epate: sed sequestratio sanguinis ab aquositate & distributio sunt benè ab ipso, sed non sunt in ipso, sed in proprijs instrumentis. Sic ea inditia, quæ sumuntur ab operationibus quæ sunt ab ipso primario & in ipso, sunt certiss. reliqua uerò mediatè ab ipso ueniunt, ea non sunt ita certa. Sic cum motus erit affectus, certum est quod erunt affecti musculi & nerui, an modò sit affectio in cerebro, hoc non est certum signum: quod dicitur de cerebro, dicendum etiam de reliquis membris. Sic etiam quãdo non mutantur arteriæ secundum motum suum naturalem, non dubitandum, quin in illo loco sit affectus: sed an sit affectus in suo primario, incertum est. Potest enim esse, quod alteretur motus arteriarũ, & non mutetur mo

An pulsus an Vrinæ sint pferendæ.

tus cordis. Et sic de epate, quando afficitur sanguificatio, tunc est uitium in epate: at quando uitiatur sequestratio aquositatis à sanguine, tunc non est signum, quod necessario sit uitium in epate, licet fortasse sit aliqua mala qualitas. Quid igitur concludendum est? an pulsus, an urinæ sint præferendæ? Dicimus, quod si uolumus hoc quærere, & ista similiter comparare, quod sint in æquali gradu certitudinis. Quoniam pulsus est ab ipso corde, sed nō in ipso, & indicat arteriam uel sanam uel læsam: urina item est ab epate, & quanta est proportio pulsus ad cor, tanta est urinæ ad epar: urina enim præferenda est in una re, pulsus uerò in altera. Sed posset aliquis dicere: nos quærimus in febre particulari, utrum habeamus certius signum à pulsu, an uerò ab urina? Respondeo, quod febris dupliciter potest considerari: uno modo, quatenus est calor accensus in corde, & tunc certius signum habemus à pulsu, quoniam febris sit paßio cordis, & arteriæ indicant magis de affectibus cordis. Sed si consideretis febrem materialiter, pro ut habet talem uel talem materiā putrescentē, tunc sumitur certius signum ab urina, quàm à pulsu. Et ratio est, quia cum urina sit colamentum sanguinis immediatè ab ipso proueniens, manifestū est, quod humores illi, qui sunt in uenis, qui sunt materia febris, magis indicabit urina materiam illam putrescentem in uenis, maximè cùm sit colamentum illarum materierum existentium in ipsis uenis. Et sic quantum ad hoc, urina erit certius signum. Et sic non erit ponenda hæc quæstio, quoniam cōparatio est inter diuersa. Sed ut eò reuertamur unde sumus digreßi, tria esse constat excrementa in humano corpore nimium diuersa, quæ correspondēt tribus

Pulsus.
Vrina.
Quæstio.
Rnsio.
Rationis.

concoctionibus. Primum excrementum erat siccum, & hoc emanabat à prima concoctione: secundum uerò excrementum est humidum, & fit in secunda concoctione, quæ est in epate: tertium excrementum est uaporosum, & fit in tertia concoctione, quæ est in omnibus membris æqualiter. Sunt igitur tria excrementa dissimilia, secundum dissimilitudinem trium cōcoctionum, de primo iam dictum est, de hoc autem secundo humido nunc agendum à nobis est. Vnde, illud obseruari uolo secundam concoctionem quæ fit in epate, ut est concoctio sanguinis, habere multos gradus, unum imperfectiorem altero. Primus enim gradus secundæ concoctionis est imperfectior altero, & fit in simo epatis, & primum, in substantia epatis, nam primum incipit fieri in uenis meseraicis, in quibus est tantummodo rudimentum sanguinis, postremò transit ad substantiam epatis, & in sinu adhuc magis elaboratur per concoctionem, & adquirit formā ipsius ueram, dum concoquitur generat duo excrementa per sanguificationem superflui in se ipso, quæ excrementa fiunt à materia humida & fluida, & restant quoq; humida & fluida, hæc sunt genita ad usum aliorum membrorum, non epatis, inq́; eo gradu fiunt duo hæc sanguificationis excrementa, quorum primum est colore flauum & ruffum, & in substantia est medium, non enim ualde crassum, nec ualde tenue, & dicitur bilis flaua: aliud uerò excrementum, & est secundum à sanguine ortum, & hoc est humidum, liquidum, ut aliud, tamen est magis crassum magisq́; terrestre respectu alterius, & istud est colore nigrum, & tendit ad lienem, et appellatur atra bilis. Aliud, & dicitur secundus gradus cōcoctionis sanguinis, qui est magis per=

Vrinam fieri in sexto Gradu Coctionis Sanguinis.

fectus, & iste fit in concauo epatis et in ambitu uenarum, unde fit & tertium excrementum, ex hoc secundo gradu concoctionis, qui per alterationem maioris & perfectio ris concoctionis appellatur excrementum serosum, hoc autem serosum excrementum est colore rubrum: quoniã in eo admiscetur quid de substantia sanguinis, & hoc est tenuius quàm flaua bilis et quàm excrementum nigrum, quod dicitur melancholia. Sic iam apparent tria excre= menta, unum rubrum & est tertium in ordine, & dicitur serosum excrementum: Aliud nigrum, & dicitur humor melancholicus: Et aliud est flauum, & dicitur flaua bilis. Duo fiunt in primo gradu concoctionis ipsius sanguinis, aliud in secundo gradu eius, magis perfecto rubeo, ut di= ximus, quia in se habet partem sanguinis tenuiorem. Sed aduertendum, quod hæc serositas rubea expellitur ab ex pulsiua extra illas uenas tanquam superfluum, quam se= rositatem deinceps renes ad se trahunt, ut 2. De natur. facultat. inquit Gal. ubi est recepta ab ipsis renibus concoquitur. Et sic quoq; serositas hæc in renibus, ut pars subtilior sanguinis attrahitur à renibus & ea nu= triuntur, qua nutritione facta in renibus illius serositatis, & dum nutriuntur parte subtili, demittunt deinde partẽ aliam, & expellunt ad ipsam uesicam, quæ ultima serosi= tas uel aquositas non est coloris nigri, non flaui, non ru= bei: sed hæc est mera aquositas & omnium tenuiss. ita ut nullum sit excrementum in corpore humano humidum, quod sit adeo tenue. Hæc quidem serositas urinalis est adeo pura & subtilis substantiæ, ut merito debeat dici purum & simpliciter excrementum: nam alia excremen ta sunt nutrimẽta secundũ quid, & non pura excrementa,

eo quia cholera flaua excrementum epatis est, & nutrimentum uesiculæ bilis. Melancholia est quoque excremētum epatis, nutrimentum uerò lienis. Serosum uerò excrementum, quod est rubeum, est ipsorum renum nutrimentum, & excrementum epatis, scilicet concaui eius & uenarum. At ista excremēta ultima, scilicet aquositas demandata à renibus ad uesicam, quæ meritò debet dici quartum excrementum, elaborata & reddita pura & mera in sua substantia, ut non sit amplius aliquo modo nutrimentum, sed merum excrementum à renibus ad uesicam delatum, & hoc dicitur aquositas urinalis siue urina, de qua loquuturi sumus in præsenti. Hanc autem non trahit ad se uesica, quemadmodum trahebant renes ad se ut nutrirentur: quia uesica non nutritur ea, imò expulsa ad ipsam uesicam, talem aquositatem statim expellit: quoniā aggrauat & est nocumentum ei, si non deijciatur. Et quēadmodum intestinum rectum est excrementi craßi receptaculum, quod cùm nullo modo amplius nutrimentum concoquitur, ipsum eijcit: Sic uesica est receptaculum huius aquositatis urinalis, quæ urina est adeo merum excrementum, ut ea nutriri nullo pacto uesica poßit, imò cogitur ipsam deijcere. Hæc refert habere cognita, quæ etsi uidentur pauca & modica in principijs, quia breuiter perstrinxi, tamen sunt maxima in uirtute, in quibus maxima fundantur theoremata de ipsis urinis. Quid enim est hoc excrementum scilicet aquositas urinalis, urina dicta? Respondendum est, quod urina est excrementum ipsorum renum, & est quartum et ultimum excrementum, & fit in secunda concoctione sanguinis, ut in lib. De facul. naturalibus dictum est. Nihil aliud ergo est, nisi ex-

Vrina.

Vesica esse receptaculu urinæ.

Vrinam ee quoddam Signum; et ee in triplici dña.

crementum prorſus inutile ad alendum corpus. De iſto tradituri ſumus doctrinā in particulari, in qua oportet nos recta ratione, arte, & ipſa methodo procedere: quoniam nulla ars eſt, nullaq; ſcientia tradita ſine methodo, alioquin nō poſſet diſci: ut igitur nos, ut ſoliti ſumus ubique, etiam in hac doctrina ipſa uia rationabili procedamus: oportet ſcire quòd urina eſt quoddam ſignum, ideo nos ipſam contemplabimur, ut ſignum affectuum intrinſecorum in corpore humano. Cùm autem ſit ſignum, & ſigna ſint in triplici differentia: nam alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutra dicuntur. Ideo cùm urina ſit ſignū erit in triplici differentia, ergo aliæ ſalubres, quæ indicant ſalubritatem: aliæ inſalubres, quæ inſalubritatem oſtendunt: & nonnullæ dicuntur neutræ, neutralitatē indicantes. Si modò uolumus cognoſcere urinas, exquiſitè opus eſt habere has tres differentias, uidelicet, quando aut indicant ſanitatem, aut portendunt morbum, aut neutralitatem. Sed quoniam, ut inquit Galen. in lib. De opt. conſtit. corporis, quod bonum eſt index ſui met, & mali ſine regula: itaque primo à ſalubri urina incipiēdum eſt, & hoc ſibi exigit natura. Principiò igitur à ſalubribus incipiendum, ſecundo à neutralibus, tertio loco de inſalubribus. Et quoniam urinæ ſalubres adhuc diuiduntur & ſunt triplices, aut ſunt ſimpliciter tales, aut ſalubres ut nunc. Salubres autem ſimpliciter, uel ſunt ſemper ſalubritatem indicantes, uel ut multum. De his ergo agemus ſeriatim: nam primum de urinis ſalubribus ſimpliciter, et ut ſemper, quemadmodum facit Hippo. agemus: quæ quidem ſalubritatem optimam & exquiſitam pronuntiant. Sed quomodo poterimus nos de his urinis loqui, niſi pri-

Signū ee in triplici dña.

Vrinæ Salubres.

us habuerimus generales differentias, ex quibus differen
tijs habitis, habebimus salubritatem, insalubritatem &
neutralitatem, quandocunque fuerint. Vnde iudico quòd
in urina sex genera perpetuò sunt habenda & seruan-
da medico. Primùm est substantia urinæ: Et quæ est il 1.
la urinæ substantia? Est illa uel tenuis, uel crassa. Sic in-
telligo substantiam: Crassum enim est, quod est corpulen-
tum, quemadmodum est uinum Patauinum. Tenue uerò
illud dicimus esse, quod est subtile, sicut est uinum substan
tiæ aqueæ. Secundum genus siue secunda differentia est 2.
in liquore ipsius urinæ. Quid autem est liquor? Est quē
& à Græcis χύμα dicitur, quando oportet uidere, an cor-
pulentia urinæ sit splendida & candida, an opaca uel ob
scura, & hoc est benè obseruandum. Tertium genus no- 3.
tandum est in colore. Varij autem sunt colores urinæ: de
quibus posteà agemus in particularibus. Quartum ge- 4.
nus etiam, quantitas urinæ. Annotandum autem, an sit
pauca uel multa. Quintum genus est, odor in urina. Ex 5.
odore enim considerare oportet, utrum fœteat uel non.
Sapor autem dimittatur illis, qui uolunt urinas degusta-
re. Differentiæ ueræ urinæ sunt primæ quinque. Sextum 6.
uerò genus non est de substantia urinæ, & est contentum
ipsius urinæ. Quod aut terreum est, uel nubilosum, aut fæ
culentum, uel spumosum in summo, aut in medietate, aut
in profundo. Sunt igitur sex, quæ ueniunt animaduerten-
da in urinæ cognitione: Substantia, liquor, color, quanti
tas, odor, contentum. Circa hæc sex genera oportet pru
dentem uersari medicum & multò magis, quàm circa sex
genera pulsuum. Eò quia ars est ualde incognita apud
nos, & ipsius pulsus primæ differentiæ non rectè cogno-

Vrinæ indicantes sanitatem quales?

ſcuntur: etſi multi profitentur de pulſu, non tamen ſunt in eo periti, nec noſcunt. Et Galenus dicit ſe per uiginti annos laboraſſe, antequàm deueniret in cognitionem Diaſtoles. Qua quidem ignorata, nec ipſe pulſus poteſt dignoſci, nec ſuæ differentiæ. Tamen Deus ſcit omnia, an Gale. cognouerit ipſam ſyſtolen unquam, nec ne. At de urinis non eſt tantus labor & tanta dubitatio. Nam eas uidemus & conſiderare rectè poſſumus: deinde remanēt eædem. At pulſus mutatur quàm celerrimè, ita ut in minimo puncto temporis alteretur, et ideo cognitio eius eſt difficillima. His ſic uiſis incipiemus tractare de ſignis indicantibus ſanitatem in urina, ſimpliciter uerarum. Vrinæ autem indicantes ſanitatem quales ſunt? Dico ſanitatem ſimpliciter: Sunt enim plurimi perſpicacis ingenij, qui iam deprehenderunt, quales eſſe debeant huiuſmodi urinæ. Nam puto ſcire, quòd ſi uerum eſt, quòd urina ſit quartum excremētum illud ſecundæ concoctionis, quod dicitur aquoſitas urinalis: & qualis debeat eſſe, ſi corpus erit optimè ſanum quidem, & omnes concoctiones in eo erunt bonæ, & exquiſitè factæ. Et ſi concoctiones fuerint exquiſitè factæ & digeſtæ, ergo excrementa erunt naturalia & optima, cùm oriantur à dictis concoctionibus, ut iam dictum eſt. Secundò ſi erunt bona et naturalia huius excrementa: ergo unumquodque accedet ad proprium locum, & non peccabunt neque in ſubſtantia, neque in quantitate, nec excernentur in tempore indebito, niſi criticè, & omninò erunt ſana. Non enim unum admiſcebitur alteri, nec unum aliquod alterabitur à ſe, nec ab alio, & unumquodque perſiſtet in ſua naturali diſpoſitione. Excrementum ſiccum & terreum exibit per aluum & ſte-

Excremēta in corpore ſano.

Sex genera quae sunt in Vrina obseruanda, quomodo in Sano

ces. Excrementum autem flauum & biliosum recedet ad uesicam fellis. Quod autem nigrum & humidum uidelicet melancholicus humor, exibit per lienem. Pariter aquositas urinalis recedet ad uesicam, elaborata & digesta prius in renibus. Quoniam hi dum attrahunt ipsam aquositatem, primam partem sanguinis subtilis in ea imbibunt, postea demandant aquositatem ipsam meram & puram ad uesicam: quae merum excrementum tunc, & nullo modo amplius nutrimentum est, modò sit naturale. Si ideò haec omnia optimè fiunt, quid sequitur? Nimirum quando urina ita est laudabilis, tunc indicat sanitatē simpliciter adesse. Cuius autem substantiae huiusmodi erit aquositas urinalis? Dico, quòd erit tenuißimae substantiae, dico hic, quòd urina erit substantiae tenuis, respectu aliorum excrementorum humidorum in corpore. Comparando inquam tenuitatem huius excrementi ad aliorum humidorum tenuitatem, dum fieret in corpore benè sano: & sic erit talis substantiae uis talium humidorum excrementorum, & respectu corporis optimè sani. Sua igitur tenuitas erit maxima. Si autem concoqueretur urina, haec quantum ad excrementa praeter naturam, urina tunc talis sana erit. Quomodo ad substantiam media exquisitè inter illa excrementa humida praeter naturā? Quoniam aliquae reperiuntur urinae praeter naturales, quae sunt in substantia, quemadmodū propria aqua. Quia dico, quòd urina optimè sana erit tenuißimae substantiae, respectu quidem aliorum excrementorum humidorum in corpore optimè sano, et non respectu alicuius excessus in corpore. Quoniam excrementum erit naturale, non potest autem esse tale, quum sit praeter naturam, etsi scio

Substa Vrinae in Sano.

quidem, quod aliqua sunt ualde tenuia, & sicuti aqua: tamen nolo ita tenuem esse, quemadmodum aquam. Sed de naturali aquositate intelligo, quòd sit tenuißima. Diximus iam superius quomodo excrementum melancholicũ est crassum, & excrementum intestinorum est terreum, estq; siccum, & quòd hæc aquositas urinalis non erat miscenda cum craßis excrementis, cùm tenuis sit, & habeat sua uasa separata. Cùm autem sic se habeat, ut dictum est, ideò erit sana & naturalis. Quod autem ad secundum genus pertinet scilicet ad liquorem, urina talis naturalis erit splendida & lucida, non opaca, non obscura. Et quare? eò quia iam experta est primam, secundam, tertiam concoctionem factam à calore naturali & spirituum copia reddita est lucidißima & splendens ualde. Quod autem ad tertium genus, spectat: Cuius scilicet coloris sit urina dicemus infra. Est enim color medius inter album & flauum, sicuti est cortex citri: & iste color subrufus est, qui parum declinat à colore citrino, magis uersus pallidum: quemadmodum est palea hordei is erit color subrufus. Sed quia talis urina optima habet talem colorem, quia ei non est admixta flaua bilis, sed est ab ea separata. Sed unde & quare habeat huiusmodi colorem subrufum? adquirit à concoctionibus talem colorem, ubi semper relinquitur aliqua pars sanguinis, & ei admiscetur. Verum quia bilis nihil aliud est nisi pars sanguinis spumosa, feruens & tenuis, inflammans in concoctione aquositatem, quæ ei admiscetur. Ideo, cùm fit concoctio sanguinis, semper bilis ei admiscetur, & in ipso est, quæ est pars inconcocta. Licet enim separata sint omnia excrementa, tamen quia ut diximus, ibi est pars sanguinis ualde subtilis, quæ

Liquor Vrinæ in sano.

Color.

est pars minima, ideo quod facit ibi, parum est, & tamen tingit urinam, eo modo quo diximus, & ideo hæc urinalis aquositas fit in colore similis paleæ hordei. Et hæc tinctura fit, quemadmodum si in maxima quantitate aquæ poneretur, parum coloris flaui, ut croci, tunc in illa aqua fieret ex tali miscella color paleæ, & sic in his erit color urinæ indicantis optimam sanitatem. Est ergo iste color purus, subrufus, & non admixtus ex aliquo, etsi illa aquositas tincta fuerit ab illa particula bilis uel sanguinis tenuißimi. Sed in ipsa non est sanguis, non bilis, non humor melancholicus, sed est pura & mera ipsa aquositas, & in colore, ut dictum, simili colore paleæ hordei, quia tantummodo tingitur ab ipsa bile: & huiusmodi color subrufus appellatur apud Græcos ὑπππόπυρ᾽ ξον. Et hæc de tertio genere. Quartum, est quantitas urinæ, illa debet esse proportionata quantitati potus. Neque enim pauca admodum debet esse, cùm sit excrementum humidum, necessarium erit quòd aliquid excernatur: sed plus uel minus pro quantitate et qualitate ipsius potus. Quoniam si plus quàm conueniret, excerneretur, tunc diabetica paßio esset: ideo oportet, ut retineat materiam mediam, & proportionē secundum proportionem potus assumpti. Quintum genus est odor. Quid habebit circa odorem? Nullus prorsus aderit odor malus, aut fœtor, cùm sit naturalis, quia optimè erit concocta & digesta. Sextum genus sunt contenta, hoc autem sextum genus omnes Moderni, qui scripserunt in hac materia tàm Græci, quàm Arabes cōfundunt: & Actuarius, qui eos adeò sequutus est, ut ne tantillum quidem uariet. Crediderunt enim, quando dicunt Hipp. & Gale. urinam optimam esse, quando habet sedi-

Quantitas.

Odor.

Contentum.

Confutatio Modernorum de sedimento.

mentum album, leue & æquale, semper reperiri huiusmodi in corporibus sanis. Et laudauerunt Gale. & Hippo. & tamen non aduertunt, quòd Hipp. & Gale. loquuti sunt de corpore migrante de ægritudine ad sanitatem, nō de corpore sano: & ideo confunduntur isti autores. Nos igitur de sanis simpliciter loquentes dicimus, quòd in urina corporis simpliciter sani nullum prorsus inuenitur sedimentum: & si inuenitur, non est naturale, sed prorsus præter naturam. Quoniam sunt tantum tria illa excrementa intenta à natura, quæ inueniuntur in prima, secunda, et tertia concoctione, & non sunt plura, quoniam plures non inueniuntur concoctiones. Sed diceret quis modò, nos uidemus ista sedimenta in sanis: dico, quòd etsi reperiuntur in sanis, nihilominus hoc est præter naturam, & possunt fieri à uarijs causis. Contingit enim sæpè, ut quis comedens & bibens distrahatur ab aliquo negotio, aut aliquo alio affectu, aut plurimum bibit, aut comedit, aut superflua usus est Venere, aut alio nimio & inordinato negotio, & similibus. Ex quibus erroribus plurimæ cōtingunt cruditates in prima concoctione, quæ in secunda corrigi non possunt, unde transeunt ad epar, & per uenas, & non possunt recipere ultimam sublimationem: tale tamen recipiunt, quale ipsi dare potest natura. Quum enim natura non potest aßimilare, tentat ipsum transmittere, & largitur ei quod potest, ac colligit quod melius est: & ita accidit hoc loco naturæ, sicuti accidebat in confectione puris. Etiam Gale. eandem similitudinem habet in 4. Meth. & 10. De diff. feb. cap. 8. ubi loquitur de pure in inflammatione, in qua natura quærit materiā purulentā corpori aßimilare, cuius partes omnes albæ sunt, & quæ

natura,

Sanorum sim. per Vrina.

Obiectio

De Vrinis indicantibus sanitatem vt nunc:

natura, ut dixi, non poßit ipsam aßimilare, eligit quod melius est, & facit ut hæc materia detrudatur ad renes, quæ postremò excernitur per urinam. Et tale est sedimētum in urina: est album, quoniam est semicoctum, & uolebat natura aßimilare ipsum corpori, & tale non contingit in corpore simpliciter sano, ut habetis 4. De tuend. ualet. Et hoc peccatum non est ratione temperaturæ, sed uitio rationis uiuendi. Quantum igitur ex se in tali corpore nullum aderit sedimentum: sed si aderit illud, adscribatur alicui errato in ratione uictus, ac non erit illud corpus exquisitè salubre. Nam tale corpus teste Gal. primo & secundo De temperat. & primo De tuend. ualet. Potius imaginatione cōcipitur, quàm re uera sit. Sed ut colligamus fragmenta, ne pereant. Quando uidemus talem urinam lucidam, splendidam, tenuem, coloris subrufi, absq; sedimēto, iudicamus corpus illud esse exquisitè sanum. Et habendum est hoc pro scopo, ut quanto magis erit corpus læsum, tanto magis ab hoc scopo deficiet. Reliquum modò est dicere de urinis indicantibus sanitatē, ut nunc, postquā loquuti sumus de urinis indicantibus sanitatem simpliciter. Ex quibus contingere potest error in inspectione urinarum ipsarum: et nisi sciamus quot modis corpus poßit alterari, non poterimus iudicare super talem urinam. Sed ut facilius feramus iudicium, tria sunt aduertenda. Primum ex parte medici, secundum ex parte corporis, à quo sequestratur urina, tertium ex parte urinæ: & quātum ad primum, debet Medicus quatuor obseruare. Primò, ut urina sit in uase conueniente & proportionato. Secundò, ut uideat in aere claro & lucido. Tertiò, ut ponat manum ex altero latere. Quartò, ut urina sit in debita

Exm.

Transgressio

Ex parte medici

De Urinis indicantibus sanitatem. Ut nunc;

distantia. Et quantum ad primum, Medicus debet eligere uas conueniens, quantum ad naturam uitri, clarum et lucidum, absque uitio & colore alieno, ne color ille iudicium peruertat: quod non sit crassum, sed in substantia tenue: satis magnum, ut poßit continere totam urinam, quæ mingitur qualibet uice: & oportet totam ostendere, & non facere sicuti mulieres, quæ mingunt plus quàm tres uaccæ, & nisi portiunculam urinæ Medico ostendunt, ut uideatur honestiores, sed oportet totam urinam ostendere: & si non uidebimus totam urinam, non poterimus habere uerum iudicium. Præterea uas nõ debet esse admodum amplum, sed strictum potius & oblongum, ut uidere poßimus, an sedimentum sit in fundo, an in medio, an in sublimi: an nebulæ sint in suo conuenienti, an uerò in alio loco. Fundus uitri sit oblongus & rotundus, ut poßit rectißimè residere hypostasis, sed non minus prominens, ne urina æqualiter resideat: nam ubi sunt illi anguli, sunt umbræ quædam, & radij reflectuntur, & hoc modo impeditur iudicium Medici: et sic patet, quàm inepti sint illi cyathi, in quibus ostenditur urina. Et sic apparet, quomodo uas debeat esse: Primò, ad figuram, quantitatem & substantiam. Secundò erat uisio, quæ debet esse in aere claro & lucido, ut radij uisuales poßint penetrare uniuersam substantiam urinæ, quia in obscuro nõ poterimus uidere omnes urinæ differentias. Tertiò seu tertia conditio est, ut opponat manum in aliam partem, ut dum aer sit in illo uase, radij colligantur tanquam in speculo, & sic cum ueste fiat umbra: quia in illa umbra apparent singulæ differentiæ urinæ. Sed non sit adeò ita propè, quoniam quanto magis longiores sunt urinæ, tanto magis appa-

rent tenuiores: & quanto magis propinquiores, tanto magis craßiores. Ideo ne decipiamur, medium locum elegere oportet & si habeat quandam craßitiem, non est optimè digesta: neq; enim est adeò digesta sicuti uinum: nam uinum siue à propinquo siue à remoto, semper apparet tenue, propter maximam concoctionem. Et ne quis uellet facere periculum de nostra peritia, ostendendo uinū pro urina, cognoscamus et hoc, quoniam in urina semper apparent quædam corpuscula uagantia: & cùm propius adhibemur, oportet habere hanc cautelam, semper apparebit craßities quædam, quod non contingit in uino. Ex odore etiam cognoscetur: & ideo si quis adfert uinum Maluaticum, aut quid tale uidendum, pro urina, non possumus decipi, quomodo deceptus fuit Iacobus de Foroliuio, qui cùm quidam eques ostenderet ei uinum Maluaticum pro urina, ex sola inspectione à longè uolebat iudicare, & protulit ibi esse maximam cruditatem, & propterea illusus fuit: nam si habuisset cautelas, nō fuisset deceptus. Hactenus dictum fuit tria debere considerari, ne contingeret error in inspectione urinæ. Primum erat ex parte Medici. Secundum ex parte urinæ. Tertium ex parte corporis, à quo urina decidit. De primo satis superq; diximus. De secundo & tertio dicemus. Dicimus ergo quantum ad urinam, quòd urina non est statim inspicienda, cùm missa est, quia inest ei calor aduentitius, quem à membris accepit. Præterea antè nulla apparent contenta eo tempore: partes enim ex eo calore diuelluntur per uniuersam urinæ substantiam, ita ut nullum congregari poßit sedimentum: quod si euanuerit calor ille aduentitius, facilè apparebit eius color, qui tunc non appa-

Ex parte Vrinæ

ret, secundum quod est de eius essentia. Præterea spiritus illi extranei reddunt ipsam urinam clariorem, plus quàm ex sua natura sit. Secundum quod aduertendum est, ex parte urinæ est, ut non permittatur refrigerari in aere frigidißimo. Ratio est, quia etiam proprius calor, nedum aduentitius læditur. Quantum autem ad substantiam, craßior euadit: nam partes terrestriores permiscētur, & non permanet luciditas ut in glacie, quia in glacie sunt partes similares: at in urina fit turbulentia ex partibus dißimilaribus simul commistis. Non sit uento exposita, ne quid extrinsecus fiat, quod deim arbitraremur factum esse ex flatibus in corpore existentibus. Hic occurrit dubium, cur urina dum patitur aerem extrinsecum frigidum, perturbetur & crassa fiat? Omnes ferè dicunt, quòd est, quoniam calor ipsius urinæ exhalat, & urina redditur crassa, turbida, ac ueluti congelata. Sed tamen si obseruabimus hæc non est uera ratio: nam stante hac causa, urinæ quæ minguntur turbidæ, & clarescunt, non haberent locum, imò turbulentiores deberent esse. Accipiamus feruentißimam quantum uis urinam, turbida erit, et tamen si parumper morabitur, reddetur clara, quod tamen totum deberet esse oppositum, ideò paulò altius indaganda erit causa. In febribus enim ardentibus urina turbida mingitur, & paulò post clarescit, & tamen ex caloris copia deberet esse lucidior secundum eam proportionem. Et ideo dico, quòd aliquid esse turbulētum, potest contingere dupliciter, uel quòd in substantia eius sit aliquid admistum, ita ut fit in temperamento illius rei, ut terreæ partes sint admistæ cum aqueis, ut contingit in melle, in quo mistionis ratione substantia eius erit crassa.

Dubium.

Responsio.

Alio modo aliquid contingit esse turbidum & crassum, non quòd essentialiter sit turbidum, sed propter aliquod aduentitium: ut aqua si admisceas ipsi terram, dicitur turbulenta, non ex sui substantia, sed ex hoc aduentitio, quòd si aliquantulum immoratur, subsidet illa terra, & aqua efficitur clarior. Sic etiam illæ urinæ idem patiuntur uenus, quod mel in uase, quia non admistæ sunt partes in eius substantia. His stantibus, quædam urinæ crassæ & turbulentæ minguntur, quæ deinde clarescunt. Quædam uerò minguntur claræ, quæ deinde turbantur. Vidimus prætereà urinam esse colamentum secũdæ concoctionis ipsius scilicet sanguinis: cùm igitur sit colamentum, ac talem sortitur substantiam & mixturam in secunda concoctione, ac tunc turbida efficitur, multò magis turbulentior pars ea redditur. Per contrarium modò, quanto maior erit aduentitius calor, tanto lucidior apparebit, ut contingit in melle, quanto diutius apud ignem moratur, tanto clarius redditur, resoluto deinde calore illo, ad pristinam redit naturam. Idem prorsus est de urina, ubi de sua natura clara est, & admisceantur aliquæ partes extraneæ à calore illo præternaturali: resoluto illo calore, statim ipsa ad pristinam redit naturam: quia in uenis bona quidem fieri concoctio incipit, ex qua laudabilem haberet ex sui natura consistentiam: sed natura admiscet ei partes terrestres, dum scilicet calor feruet in uenis, ideo turbida mingitur, & clara deinde fit propter exhalationem illorum perturbantium spirituum caloris aduentitii, sicut apparet de aqua feruẽti admista cum cinere aut terra: ideo pòst apparent illæ partes crassæ sequestratæ, & clara fit urina. Ideo non immeritò Gale. 1. De Crisi di

xit: Hanc melius adferre iudicium, quàm quæ clara mingitur, & posteà turbatur: Illa enim probam indicat in uenis concoctionem, ex qua talem substantiam sibi naturalem habuerit. Hæc autem malam, ex qua crassam sit sortita suam naturalem substantiam: & ista erat secunda conditio obseruanda in urina. Tertia autem conditio est: ut si urina turbida euaserit, ne uelimus eam calore ignis reddere claram, fallitur enim iudicium Medici. Cuius ratio est: quoniam calor ignis non potest proportionari gradui caloris naturalis, cuius beneficio claritatem & substantiæ tenuitatem habet. Nam si mingatur urina, in duobus uidetur gradibus claritatis ac substantiæ tenuitatis. Quomodo enim talem calorem ignis temperare poterimus ut similis sit calori suo innato ipsius urinæ: cuius ratio est, claritas & substantiæ tenuitas inerunt. Patet enim, si Soli exponatur, ex calefactione partium obscurior se ipsa redditur & turbulentior. Sed cogit nos necessitas aliquando calefacere igne urinas, propter absentes, qui nō possunt ipsas seruare suis qualitatibus ex itinere, ideo eas igne reuocamus: sed malè Medici faciunt in hoc, quoniam melius est confusum habere iudicium, quàm nullum: & ex longa exercitatione possunt habere certum iudicium, & sunt quidam, qui adeò urinarum differentias obseruarunt, ut talem sibi habitum & iudicium compararint, ut etiam multa ex ipsis potuerint cognoscere, ac miranda certé dixerint, & nisi quis uideret, ut ego uidi, nunquam crederet. Quarta conditio est ex parte urinæ, ut tota ostendatur, quæ una uice fuerit excreta, simulq; inspiciatur, ne dimidiam serues, & partem abiicias: abiiceres enim partes illas, quæ fortaßis residerent, & ita ab illis

De Vrinis indicantibus sanitatem ut nunc:

reliquis partibus nihil iudicij habere posses. Reliquum est, ut ea perpendamus, quæ ex habitu corporis insunt, quod est tertium genus in ordine nostro: quod quidem genus commune est, tum sanis, tum ægris, tum etiam neutris. In habitu igitur corporis multa consideramus. Consideratur sexus, ætas, affectus animi, extrinsecus occurrentia, ac denique omnes res non naturales, ex quibus potest immutari urina: & nisi ista cognouerimus, nihil habebimus ex ipsa urina: nam ex habitu corporis maximè immutatur urina ratione ætatis, licet salubre sit corpus, fieri tamen nequit, quin in ætate pueritiæ urina non sit craßior & turbulentior: pueri enim copiosorem & humidiorem habent calorem, & cùm multa in eis fiat concoctio, copia etiam adest fuliginosorum excrementorum, ut tractat Gale. De usu pul. unde urinas quoque turbulentiores craßioresq; reddi necesse est. In iuuene autem clarior fiet, ratione caloris & ætatis adiunctæ, fiet & tenuior, nisi aut spasmus, aut epilepsia, aut aliquid tale superueniat, quod signum est, quando craßior fit: nam natura ad aliquod membrum, aut ad cerebrū, unde spasmus & Epilepsia fiunt, eam transmisisse materiam craßiorē, quæ craßiores urinas facit, debuisset. In senibus uerò totum est oppositum, urinæ sunt tenuiores & decoloratiores: quoniam senes sunt frigidioris temperamenti, & ualde excrementosi Gale. teste 5. De sanit. tuend. & 2. De temperam. quoniam non benè digerunt, ita ut testatur Gale. 2. De tempera. frigidi & sicci per se, frigidi autem & humidi per accidens, quia ex imperfecta concoctione plurima adest excrementorum copia. Secundò, ratione sexus: nam urina mulieris quantum insalubris sit, etiam

Ex parte corporis.

Puer.

Iuuenis.

Senex.

nulier. quòd sit subtilis, nihilominus craßior erit & decoloratior, quia frigidi & humidi temperamenti existit: tum quia non ita ualido prædita est calore sicuti uir, imò etiā ueluti naturæ peccatū, ut asserit Aristot. 4. De generat. animalium, cap. 6. Sic igitur tanto erit urina decoloratior, quanto humidiori & frigidiori erit temperamento. Et licet ista prolixa uideantur, tamen breuißima re uera sunt, quia semper nostra uersabitur industria circa hæc pauca capita, & sic patet, quomodo uarietur urina ex parte ætatis & sexus, quæ omnia ad habitum corporis attinent. Prætereà uariantur etiam urinæ ex affectibus

Affectus. corporis, & uarijs modis uariatur ipsa urina, prout uarij etiam sunt affectus in corpore: nam in cerebro uarij sunt affectus, ut discursus, tristitia, gaudium, & huiusmodi, qui si ultra modū excesserint, corpus refrigerant: quoniam spiritus in corpore existentes resoluuntur, & cum resoluti sunt, urinæ tenuiores & decoloratiores redduntur. Si fuerit iracundia, cum ipsa sit in corde, intensiores

A corde. erunt spiritus, & calorem excitabit, & excessum etiam eius, unde urinæ feruidiores & ruffiores etiam erunt. Si affectus fuerint in epate, ut amor intensus fœmineus per

Ab Epate. seuerans nimium, corpus refrigerat: qnoniam quædam cupiditas est poßidendi rem amatam, quia resoluuntur spiritus & calor naturalis, et hic à Medicis inter species Melancholiæ numeratur, uocaturq; ab Auicenna Ilisci, lib. 3 o. tract. 5. cap. 2 2. erit hæc urina tenuior, decoloratiorq; ut in senibus fit, tristitiaq; confectis. Ita etiam fit in his, qui ex uigiliarum excessu ingentem paßi sunt spirituum resolutionem, quod si admodum excedant, rubicundior erit ex inquictiori reddito calore: summè si excedant,

dant, turbidiorem atque craßiorem reddit urinam, quoniam humectatur ualde. Ab extrinsecis etiam occurrentibus mutatur urina, ut si erit alicuius degentis in Germania, decoloratior & craßior erit: quòd si erit alicuius degentis in India, ubi aer calidißimus est, erit coloratior & tenuior & flauior, propter calorem extraneum: & bilem plurimam in illo corpore aggregatam uidebis. Et quod dico de regione, dicatur etiam idem de temporibus anni, idemq; de constitutionibus dicendum, quæ moliuntur aeris temperiem, qualis est in Germania, aut in India. In quibus enim calor naturalis redundat, & ex extraneo non alienatur, his urinæ sunt rubicundiores: contrà uerò his, qui pauco innato & multo extraneo redundant calore, non solùm immutatur urina, sed etiam totum corpus, ut ex Gale. 3. Epidi. Sect. 3. facilè quisque colligere potest, & quoniam humorum ipsorum urinæ sunt excrementa, quæ propriè respondent his, à quibus excernuntur, nonne urinæ ipsæ quoque crassæ turbidæq; erunt? De exercitio autẽ eadem ratio sicut in supradictis, erit: nam si moderatum erit exercitium, naturalem augebit calorem, ut 2. De sanita. tuend. à princip. Si immodicum, calorem resoluit, unde urinæ turbulentiores & craßiores redduntur. De cibo autem & potu ita dicendum est: ex augmento enim caloris urina semper coloratior euadet atque tenuior, contrà, ex immutatione caloris: & ex his Medicus adfert iudicium de corpore nostro. Sed hic oritur difficultas non spernenda, scilicet cùm urina de salubritate permutetur ad insalubritatem, quod natura est illorum, quod prius mutatur. Cùm sex dixerimus esse, circa quorum considerationem in urinis Medicum uersari

De Urinis indicantibus sanitatem ...

oporteat, scilicet: Substantiam, colorem, liquorem, &c. Cum permutatur urina de salubri in insalubrem, aut ẽ cõtra: quòd natura illorum prius mutetur, an color, an liquor, an substantia, aut aliorum sex aliquod aliud. Hic ergo non opus est, ut conteramus tempus in recensendis argumentis hinc inde collectis, atq; contradictionibus & opinionibus quorundam, sed ego methodo & ratione, & ex rei natura aduentante accedam: & licet apud nonnullos iniuria afficiar, & dicant me non attingere difficilia, ut fecerunt ipsi in materia De testiculis, qui propter nugas sophisticas incurrunt in odium omnium, unde & nomen & cognomen traxerunt cùm eò deuenerimus, apparebit, si intacta relinquam dubia, & nõ erit mirum, si ita à nobis non tractabuntur sicut tractauerunt ipsi: hoc concedimus propter affinitatem quam habent cum ipsis testiculis: sed nos etiam aliquid dicemus. Dimißis autẽ his, quæ nobis usui non sunt, ex natura rei notis dico, quod tenendum, ut docet Gale. An medicina ad Gymnast. urinam esse colamentum inutile secundæ concoctionis, etiam fortasse quæ fit in ipsis renibus: & sicut immutatur concoctio, pariter & ipsam urinam immutari necesse est, quæ concoctionis est excrementum. Omni enim concoctioni proportione respondet suum excrementum. Immutata concoctione, immutatur & excrementum, sicuti immutata causa immutatur effectus. Concoctio autem uariatur, uel propter immutationem caloris innati et uirtutis quæ non differt à calore, uel propter immutationem contentorum, scilicet humorum, uel propter dispositiones uasorum, per quæ transit. Vidimus quid sit urina, & cuius cõcoctionis excrementum, & quot sint excrementa, & quo

Regula.

modo ex uariatione istorum excrementorum uaria oriũtur iudicia. Deinde uidimus, prout indicant salubritatem & insalubritatem secundum contenta. Vidimus deinde, quæ sint differentiæ, quomodo distinguantur in salubria, &c. Et diximus pro hoc tres conditiones esse seruandas: Prima ex parte Medici: Secunda ex parte urinarum indicantium salubritatem simpliciter. Reliquum est, ut tradamus de urinis ut nunc salubritatem indicantibus, quæ salubritas, sanitas est culpata, & habet sua signa culpata: nam quale est corpus, talia sunt signa ipsum indicantia: sed num ista signa poßint inueniri in sex generibus, quum talia uitia inueniantur in his, scilicet sex generibus, oportet uidere, quæ signa sumantur ab illis sex, quæ erant urinæ sanæ, tãquam regulæ aliarum. Videre nunc oportet de indicantibus sanitatem omnibus modis. Primò autem à coloribus inchoandum est: Nam colores primò se nobis offerunt, postmodum accedemus ad alia. In coloribus sciendum est, colorem urinarum non esse, nisi propter aliquod aduenieniens ipsis urinis: Nam ipsæ ex se consideratæ nullum habent colorem, recipiunt autem ipsum ab extrinsecus aduenientibus. Secundò, scire debemus quòd caliditas quantumuis sit magna, non facit colorem primariò & per se, sed solùm facit luciditatem & splendorem: quoniam dum calor generat tanquam causa efficiens, postea colores per accidens fiunt: sic etiam facit obscuritatem & nullum colorem. His igitur suppositis, contemplemur modò colores, & primò considerandi sunt simplices, deinde compositi. A simplicibus igitur inchoantes, in primis duo consideradi sunt: Albedo scilicet, & nigredo tanquam extrema, posteà de medijs dicemus. Exor Color.

albedo.

diendo igitur ab istis duobus primis, ab albedine primò incipiemus: quoniam albedo ut Arist inquit 2. De anima, dignior est & natura prior. Albedo à duabus contingere causis potest in urina: uel enim urina efficitur alba, quoniam nihil admiscetur, quod tingat eam, sed permanet pura & alba, non uera albedine, sed qualis est purus aer, aut aliquod aliud corpus diaphanon, quia plurimum luminis in se recipit, ac ex tali receptione dicitur album, & ad hunc sensum dicitur alba urina. Alio modo efficitur alba, ut quādo huic perspicuo aeri admiscetur aliquod corpus album, uel quando aqua admiscetur, uel cerussa uel farina: & sic apparet esse duas causas ipsius albedinis in urina. Altera perspicuitas, quæ est albedo priuatiuè, altera uerò quia admiscetur aliquod corpus album. Consideremus eam, quæ est alba priuatiuè, quæ est sicut aqua: quare autem sit huiusmodi, aßignabimus causas. Et quoniam non possumus cognoscere causas, nisi per sua signa: & signa nō cognoscimus, nisi prius ponamus habitudinē inter signū & signatū. Vrina igitur hoc modo alba à duabus causis potest prouenire: seu à frigiditate accedente, seu diminuta caliditate, uel ab obstructione. A diminuta caliditate, quando diminuitur calor aut per extinctionē, uel per suffocationem. Per extinctionem apparet, quando aliquis aut multùm uigilauerit, aut multùm laborauerit: contingit enim prius corpus calefieri, & urinæ erunt rubicundiores: sed cùm nimis laborauerit, contingit quòd calor extinguitur, & redditur corpus frigidius, concoctiones non fiunt, & sic urina non tingitur, & ideo non mirum est, si albæ reddantur albedine illa priuatiuè: quoniam diminuto calore diminuitur bilis, & permanet al-

calor.

ba, & est sicut aqua pura & syncera: & illi qui ieiunaue runt plus æquo, habent urinas primò quidem rubeas seu citrinas: deinde remittitur illa citrinitas, & efficiuntur albæ: & hæc est prima causa ipsius albedinis priuatiuè. Secunda causa est diminutio caloris propter uim suffocationis: suffocatur enim uel ab intrinseco, uel ab extrinseco. Ab extrinseco suffocatur, quando quis nimium crapulatus, aut inebriatus fuerit, impediuntur statim concoctiones, & aquositas illa transmittitur à natura sine aliqua tinctura, & sic apparent urinæ albiores post cibum, quoniam tunc diminuitur calor, ac ueluti si igni paruo multa ligna superponas, tum obtunditur ignis primò: sed ubi paulatim incipit aggredi ligna, inualescit causa & superat ligna, concoctiones incipiunt fieri, & tinguntur urinæ: & sic istis qui plurimùm bibunt & comedunt, insunt tales urinæ à principio: Et hæc est causa extrinseca. Diximus autē causam aliam esse extrinsecam, aliam intrinsecam. De extrinseca dictum est. Intrinsecæ uerò causæ humores sunt, antequam sint concocti, ut in morbis semper apparent albæ, quoniam suffocatur calor ab humoribus istis crudis: & sic habetis causam albedinis primo modo, idest priuatiuè, quæ est alba per similitudinē. Dixi aliam albedinem fieri per suffocationē caloris innati, aliam uerò per obstructionem: uel igitur ista albedo fit per obstructionem, quando contingit ut fiant infarctus quidam, ut infarciantur uenæ, & obstruantur renes, & non potest materia ualens ad tincturam, propter debilitatem caloris, transire per illas obstructiones, sed tantummodo illa aquositas, quæ ita mingitur alba, & sic apparet hanc albedinē à multis prouenire: & ideo percun-

ctare oportet ægrotantes, num uigilauerint, an crapulati fuerint, aut tale quid perpeßi fuerint: & quando hoc contingit iudicamus esse resolutum calorem: & si habuerit signa repletionis, tunc dico talem causam esse multitudinem humoris, uel obstructionem: & sic distinguntur istæ causæ albedinis priuatiuè. Dicamus autem de albedine positiua: Causatur enim hæc albedo positiua, quando admiscetur aliqua substantia alba, ut pituita, uel pus, uel aliquid aliud, quod decidit ex aliqua parte nostri corporis: nam nulla pars nostri corporis est, quæ non sit alba, nisi uuea oculorum. Si sunt aliquæ partes rubeæ, illæ tinguntur à sanguine: Igitur ubi urinæ sunt albæ positiuè, non erit nisi ex aliqua istarum causarum, uel propter admistionem alicuius corporis partis colliquantis, uel pituitæ, uel puris. Ex colliquatione membrorum facilè est cognoscere: pus autē à pituita distinguetur, nam deposita urina, statim pus residet in fundo. Ex alio etiam cognoscitur, quoniã ubi pus, ibi fœtor quidam insuauis est: ubi uerò erit pituita, non erit fœtor. Cùm autem aliqua pars aderit colliquata, residebit in fundo sine fœtore. Eadem ratio est, de parte aliqua abscissa, eodem modo residebit in fundo sine fœtore: & istæ sunt causæ albedinis ipsius urinæ, & hæc dicta sufficiant de colore albo. Quantum uerò ad nigredinem spectat, nunquid potest contingere ipsi urinæ, quòd poßit effici nigra per priuationē? Actuarius quidem profitetur se tradere causas & signa omnium, cùm tamen confusè procedat. Dico ergo, quòd urina nunquam erit nigra per priuationem, sed oportet, ut denigretur propter admistionem alicuius substantiæ nigræ. Sed dicat quis: Ex frigiditate hoc potest accide-

Nigredo.

re, puta à magno frigore hoc poteſt fieri. Dico ergo ad hoc, quòd à frigiditate, etſi ſit ingens, hoc non poßit contingere: Quamuis ſicut à caliditate fit luciditas, ita etiam à frigiditate fiat obſcuritas, propter reſolutionem ſpirituum, & caloris innati: ſed etſi uidetur nigra, non tamen eſt nigra, ſed obſcura, quoniam ſemper eſt tranſparens. Relinquitur ergo, quòd urina nõ efficitur nigra, niſi propter admiſtionem alicuius corporis nigrum facientis, ut manifeſtè apparet in aqua: nam aqua non efficitur coloris nigri, niſi ex admiſtione alicuius materiæ nigræ: ita etiam contingit in urina, quæ eſt uel ſuccus Melancholicus aduſtus, uel ſine aduſtione, uel bilis aduſta, uel ſanguis niger factus: & iſti tres humores ſunt illi, qui poſſunt nigrifacere urinas: & ut diſtinctius procedamus, iſtæ dicuntur cauſæ intrinſecæ: aliæ ſunt extrinſecæ, ut ſi quis comederit aliquid, aut biberit, quod potuerit nigrifacere urinam, ut caſiam, aut aliquid aliud tale. Sic ergo dicit Auicenna: Quòd ſi quis hominem tinxerit liguſtro, quod producit florem album, alcharam uocant ipſi, mingat urinam nigram: ſed longinquum eſt illud à ratione, & iſtæ ſunt cauſæ extrinſecæ nigricantes urinam. Si autem ſit ex humore melancholico cognoſcetur hoc ex diſpoſitione corporis: quoniam illud corpus erit melancholicum, tum etiam quia habebit tumorem in ſplene. Si uerò erit ex redundantia ſanguinis, iſti ex quocunque labore mingunt urinam nigram, etiam ſani exiſtentes. Si autem urina nigra erit, propter multitudinẽ humoris aduſti, non fit, niſi præcedentibus aliquibus morbis fortißimis. Sanguis etiam niger efficitur ab extrinſeca cauſa, ut in cancro: nã propter aerem frigidum, uel propter per-

cußionem, quam deinde frigiditas accedens facit nigredinem: uel potest esse, quòd torrefiat sanguis, qui deinde assatus deuenit ad nigredinem, ut manifestè apparet in carbunculis, quando per cutim dispargunter. Quando igitur apparebit urina nigra merito sanguinis nigrefacti, cognoscetur quando præcesserit frigiditas, & refrixerit sanguinem extra uenas, qui maximè refrigeratus, posteà à ualida uirtute transmittitur uel per secessum, uel per urinam. Cognoscentur etiam & reliqua, etiamsi talis homo fuerit percussus, uel si deciderit ex alto, uel si fuerit ex ruptione alicuius uenæ: Si uerò inerit propter assationem, tum præcedent causæ calidiores. Sic igitur apparet quæ nam urinæ sint albæ positiuè & priuatiuè, & etiam, quòd urinæ nigræ non poßint fieri nisi positiuè.

Medij colores.

Colores autem medij sunt, uel cognosci poßunt per duos processus, uel incipiendo ab albo deueniendo ad nigrum, uel incipiendo à nigro deueniendo ad album. Volo autẽ, ut incipiamus ab albo, quia dignior est & prior, Albedo autem duplex est, priuatiua & positiua. Albedo in urina priuatiuè adest, quando ipsa urina transparet, ut sit diaphana, uel aquea: positiuè uerò, quando urina incipit declinare ab ea luciditate, & est in eo colore positiuè, priuatiuè autem quoniam nihil admiscetur illi, quod tingat: habet tamen aliquam luciditatem cum ista transparentia, quæ indicat caloris diminutionem, sed non tantum, ut potuerit obscurare ipsam. Vbi uerò augetur ipsa frigiditas, contingit ut liquor iste minuatur in splendore, quemadmodum Arist. inquit 3. De cœlo. Ex calore & motu prouenit lumen, quòd deinde facit luciditatem in urina: ita etiam cùm augetur frigiditas, urina efficitur obscura, &

ratio

ratio est in promptu: quoniam sicut à calore fit luciditas, ita etiam à frigiditate prouenit obscuritas. Primus igitur gradus erit, qui recedit ab albedine, color glaucus, similis cornu laternæ exquisitè mundæ & nouæ, & habet transparentiam & albedinem subobscuram, ut diximus in tractatu De oculis. Si autem adhuc augeatur frigiditas, semper de albedine sine admistione aliquorum humorum, apparebit color magis obscurus, & fit color ille cœruleus, qui dicitur à Græcis χαροπὸς, idest gratiosus siue iucundus, & tendit (ut dixi) uersus cœruleum, sed remissum, & est propriè coloris illius gemmæ, quam uulgò uocant Agatham. Tertius gradus adhuc maiorem indicat refrigerationem, & tum mortificatur calor naturalis, & imminuitur spiritus, & color nigrior efficitur: Sed ubi adhuc augetur frigiditas, unà cum nigredine fit color oleagineus, qui non est in extremo, & ab illis dicitur urina oleaginea, non quòd habeat talem substantiã oleaginosam & unctuosam, sed quoniam habet talem colorẽ, & iste color prorsus mortificationem caloris indicat: loquor (ut dixi) de colore sine admistione humorum, & tale prognosticum faciendum est de his. rarò tales ægritudines benè terminari: si terminantur, admodum sunt longæ. Si uerò adhuc augeatur frigiditas, urina fit liuida sicut plumbum: illa autem tenuis est & mortifera absque ulla dubitatione. Sic igitur habemus quinque gradus in urinis, à paucis tamen intellectos. Repetamus igitur, ne memoria elabantur: Primus est, quando urina est sicuti aqua, & significat frigiditatem: ubi uerò adhuc magis refrigeratur, fit color glaucus: postmodum cùm adhuc augetur frigiditas, fit cœruleus remissus. Quartò fit oleagi

Glaucus. Cœruleus. Oleagineus. Liuidus. 1. 2. 3. 4.

5. neus. Quintò & ultimò, urina existente ſubtili fit plumbei coloris & liuens, & iſtæ ſunt deploratæ: & tales nunquam euadent à tali ægritudine. Suprà propoſueramus quæstionem utiliſsimam, ſcilicet quid nam eſſet, quod in urina prius immutetur, quando urina de ſalubritate uertitur in inſalubritatem: utrum, inquam, prius immutetur liquor an color, an ſubſtantia. Sed quoniam uiſum eſt nobis prius tractationem abſoluere de colorum differentijs requiſitis ad rectè iudicandum de ipſis urinis, ideo dilata eſt quæſtio in tēpus: quia perceptis omnibus iſtis facilis erit nobis quæſtio. Vt autem rectè percipiantur quæ dicturi ſumus in præſentia: oportet meminiſſe eorū, quæ hactenus diximus de exceſsibus, ſcilicet, qui nam exceſſus eſſent in cauſa differentium urinarum: & qualis eſſet proportio, ut ſigna correſpondeant ſignatis, & cauſæ cauſatis. Signata ac cauſata ſunt corpora: ſigna autem ſunt urinæ, quæ indicant exceſſum in temperatura iſtius uel illius corporis: ſed quoniam hi exceſſus, quidam naturales ſunt in ſanitate culpata, ut unum etiam, quòd culpata ſit ſanitas, quia non ſenſibiliter lædit operationes: ſanitas dicitur, ſed non ſimpliciter, ut rectè dixit Galenus 1. De ualet. & in lib. illo, An ars tuend. ſanitat. cap. 7. Quidam uerò exceſſus ſunt præter naturam, quando ſcilicet ſenſibiliter læduntur operationes, & tum dicitur ægritudo, & non amplius ſanitas. De hoc autem exceſſu amplìſsimum habebimus ſermonem. In colore autem propoſuimus duo extrema, album ſcilicet & nigrum, ut ex iſtis duobus extremis reſultarent medij colores. Incœpimus ab albo tanquam à digniori, & inuenimus albedinem eſſe duplicem: quandam eſſe priuatiuam, & quandam eſſe po-

Quæstio

ſitiuam: Priuatiuam poſuimus albedinem, quæ prorſus omni colore priuata eſt, ſed eſt corpus potius diaphanũ, ut aer, ſicuti dicimus aerem eſſe album, & aquam albam: quoniam oculis noſtris propter luciditatem quam habet, uidetur alba, & ab hac albedine nunquam fit progreſſus ad nigredinem. Dicebamus albedinem eſſe quandam priuatiuam & quandam poſitiuam. Diximus autem quòd albedo poſitiua fit propter admiſtionem alicuius ſubſtantiæ albæ, uel pituitæ, uel puris: & tandem deuenimus ad nigredinem, ac inuenimus ipſam non poſſe conſiderari priuatiuè, ſed tantummodo poſitiuè, propter admiſtionẽ alicuius rei nigræ, aut melancholici ſanguinis nigri facti, aut flauæ bilis aduſtæ, & ut Auicenna aſſerit ex læſione extrinſeca, ut ſiquis tinxerit ſe liguſtro, licet hoc nunquam uiderimus apud alios, & hoc ſatis apud me durum eſt credere. Hucuſque igitur peruenimus, & proceſſimus ab albedine ad nigredinem, & à nigredine ad albedinem. Ab albedine incipiendo & ad nigredinem uſq; deueniendo inuenimus eſſe quinque gradus colorum. Primus in urinis color eſt albedo, ueluti ſit aqua, & tum nihil nigri admixtum eſt, & hoc accidit ex frigiditate. Si autem adhuc infrigeratur, fit color ſecundus, qui glaucus dicitur, & eſt ad ſimilitudinem cornu laternæ, ueluti ſi pauxillũ nigri in maxima aquæ copia admiſceas: ſi uerò adhuc magis refrigeratur, fit color ille qui a Græcis dicitur χαροπός, à nonnullis fuſcus: à noſtris latinis licet impropriè cinericius dicitur: ſed cinericius eſt tinctior, ac ſi aliquantum plus nigri ſit admixtum. Iſte autem eſt tertius color, qui maiorem etiam ſignificat frigiditatem. Quartus color, ſiue quartus gradus coloris eſt, quando frigiditas

Priuatiua albedo

Poſitiua

Colores ab albedine ad nigredinẽ.

Albedo.

Glaucus.

fuſcus

oleaginosa. adhuc maior adest, ita ut incipiat urina nigrescere, & fit oleaginosa, & hoc potissimum est signũ. Quintus gradus & ultimus est liuor: Fit autem ille liuor, ueluti quis percussus sit: primò uidemus membrum percussum nigrescere, ultimo liuescit, & est in extrema frigiditate, & est ultimæ extinctionis caloris naturalis indicium. Si autem quid corporum tingentium admisceatur, certũ est, quòd tales in urina oriantur colores, qualis erit color humoris tingentis. His suppositis diceret quis: Tu dixisti urinam fieri albam positiuè ex admixtione aut seminis, aut pituitæ, aut puris, aut alterius. Quomodo ergo possum distinguere hanc albedinem? Nam anteà dixi, urinam fieri illius coloris, cuius est humor admistus: nam summa albedo dicitur niuea, de illa autem uolumus loqui: sed quando admiscetur, ut dixi, pituitæ aliquid optimæ coctæ, aut puris cocti, aut seminis, aut colliquatæ partis, rectissimè distinguemus. Si erit pituita, tunc urina erit alba permista sine fœtore: si uerò pus, tunc erit fœtor: si semen, aut erit ex Gonorrhæa, aut ex aliqua alia causa: si colliquationis ratione, id est necessarium fieri ex præcedenti aliqua febri colliquatiua. Sic ex signis rememoratiuis ad iudicium præsentium signorum deueniemus. Notandum tamen est, quòd licet methodus necessitate diuisionis membra consideret, sæpenumerò tamen eorum aliqua re ipsa nunquam, aut actu, oriuntur: unde Auicenna sæpè dicit, hoc raro contingit, & huiusmodi alia. Iste ergo color niueus licet diuisionis ratione fieri asseratur à pituita optimè cocta, tamen id nunquam fortasse contingit, & hoc ipsum methodus ostendit. Nam si pituita, aut pus, aut semẽ sunt optimè concocta, non erunt ita alba, ut reddere pos-

liuor.

ſint urinam ita albam, ut niuea appareat, imò nec luteum colorem ſæpè uidimus, qui fit ex his, & ita à niueo differt ſecundum magis & minus, et pituita optimè concocta facit ſemper ſedimentum in fundo. Secundus gradus albedinis tendentis ad nigredinem, eſt color glaucus. Tertius ille, qui ſuprà à Græcis dicebatur χαροπός. Quartus eſt oleaginoſus ac uiridis, ob admiſtionem pituitæ uiridis, qualis frequenter uidetur emuncta ex naribus. Aliquando urina liueſcit, ex pituita liuida facta ex aduſtione, & hic iuxta Græcos eſt ultimus gradus uerſus nigredinem; qui adquiri poteſt per aduſtionem ipſius pituitæ: licet Arabes non habuerint pro inconuenienti, quòd per ulteriorem aduſtionem pituita nigreſcat, & ita urina nigrefiat ex eius permiſtione: ſed id rationi ualde repugnat, quoniam non poteſt fieri tanta aduſtio in humido corpore, qualis eſt pituita, ut ex ea torrefactione nigreſcat: & huic ſententiæ adſtipulatur experientia. Si enim torrefiat apud ignem pituita, nunquam fiet nigra. Prætereà ſi lapideſcit, non poteſt fieri nigra, ſed liuida: identidem cùm in corpus induratur in articulis, non tranſit in liuorem: igitur urina non nigreſcit, ex torrefactione pituitæ, ſed ex aliqua alia cauſa. Et iſte eſt proceſſus colorum tendentium ab albedine ad nigredinem. Reliquum eſt modò uidere permiſtionem aliorum humorum, poſtquam uiderimus de pituita, & inuenimus non poſſe fieri nigrum colorem ex ipſa. Videndum modò eſt per alia media, cur bilis, quæ lutei coloris ei commiſcetur: ſi enim minima quãtitas bilis ipſi urinæ admiſcetur fit primus gradus coloris, qui à Græcis dicitur ὑποχρὸς, ideſt ſubpallens: eſt autem hic color paleæ hordei ſimilis, atque ad albedinem Subpallens.

proximè accedit. Si uerò maior bilis quãtitas urinæ admiſceatur, fiet ſubrufa, ac ſecundus color eſt, qui ſubrufus dicitur. Si autem adhuc maior bilis quantitas admiſceatur, fiet color ille, qui rufus ſiue citrinus ab iſtis dicitur, qui eſt tertius in ordine. Si adhuc maior copia admiſceatur, fit color ſubflauus, grecè ὑπόξανθος. Si uerò adhuc maior, fit flauus color: deinde fit coloris corticum granatorum: poſteà ſi incipit aduri, fit croceus: ſi adhuc magis aduritur, fit rubeus: ſi adhuc magis, purpureus: ſi etiam adhuc, fiet coloris uiolarum, ſiue Iridis: quòd ſi bilis magis aduratur, tendet ad nigredinem, & fit color praſino proximus: ſi magis, æruginoſus: ſi etiam adhuc, agathinus: ſi pergat magis aduri, niger fit ex ultima aduſtione. Hic erit progreſſus ex admiſtione bilis, diuerſus ab eo, qui ex admiſtione pituitæ eſt: uaria enim media ſortiuntur. Progreſſus autem ex luteo ad nigrum fit per aduſtionem bilis: id autem facilè cognoſcetis, referendo ſemper urinas præteritas ad præſentes, ita quòd iſto ordine procedunt iſti colores. Primus eſt palearis per aduſtionem puta bilis. Secundus eſt ſubrufus. Tertius eſt rufus ſiue citrinus. Quartus eſt ſubflauus. Quintus flauus. Sextus color ſimilis corticibus granatorum. Septimus croceus. Octauus rubeus. Nonus purpureus. Decimus color uiolarum ſiue Iridis. Vndecimus praſinus. Duodecimus, æruginoſus. Decimustertius, agathinus. Decimus quartus & ultimus, niger. Iſti autem omnes ſunt humores, qui fiunt ex admiſtione bilis cum urina. Quòd ſi ſanguis nigrefactus admiſceatur urinæ, tunc urinam reddet primò glaucam, nõ autem luteam, aut alterius coloris: deinde ſi plus iſtius ſanguinis atri aut humoris melancholici, aut bilis

atræ admisceatur, non fit liuidus, sicuti est extrinsecus, sed fit color ille gratiosus, qui χαροπὸς dicitur: quòd si maior quantitas admisceatur, fit cœruleus: si adhuc maior, fit liuidus, qui Græcè φαιὸς, dicitur: si adhuc magis, fit agathinus: deinde ad nigredinem deuenit: si autem ex sanguinis mistione color uarietur, fiet primo ueluti lotura carnis, & ideo ille color incendetur, ut sanguinem penitus referat: si autem remißior fiat, ita ut incipiat à uero sanguine, et deueniat usque in loturam carnis, quanto magis declinat, tanto magis sanitatem indicabit. Sic etiam, ut rememoremus de alijs coloribus, ut de pituita retrocedendo, ut facilis fiat habitus. Vltimus color tendens ab albo ad nigrum, erit liuidus, quanto magis declinabit, tanto magis ad sanitatem æger redibit. Post liuidum est uiridis siue oleaginosus. Post oleaginosum χαροπὸς fit. Deinde glaucus. Posteà est color albus. Et isti colores contingunt ex admistione bilis tendentis ad nigredinem retrocedendo. Alius est niger. Post hunc agathinus. Post praßinum est color uiridis siue uiolæ. Post hunc est purpureus. Deinde rubeus. Posteà croceus. Post croceum est color corticum granatorum. Post hunc est flauus. Deinde subflauus. Posteà citrinus siue rufus. Deinde subrufus ultimus, qui est primus color palearis: idem de melancholia siue atra bile, aut atro sanguine dicẽdum. Vltimus est niger. Post nigrum est citrinus, idest isatidis. Posteà liuidus. Post hunc cœruleus. Post hunc χαροπός. Vltimus qui primus dicitur, est color glaucus. Hoc autem modo retrocedendo possumus iudicare de his coloribus in urina, quando uidelicet æger ab ægritudine deuenit ad sanitatem. Sic etiam possumus iudicium dare, quando à sani-

A. pituita.

A. Melia

tate ad ægritudinem æger deuenit. Hæc autē nostra medicina nō est pelagus, sicuti isti dicunt, imò facillima est, si quis in philosophia & logica optimè instructus fuerit: & ultra hoc oportet habere modum, quo sciat ipsum declarare, ut facilè scholastici ista percipere poßint. Expeditis autem his, tempus est ut ad liquorem deueniamus. Ita igitur de liquore dicemus, sicut de colore fecimus.

DE LIQVORE. CAP. II.

In coloribus proposuimus duo extrema, ita faciemus in liquore. Extrema erunt luciditas & obscuritas, circa quæ uersabimur. Notandum autem est, quòd liquor apud Græcos χύμα dicitur, qui attenditur, ut dixi, penes illa duo extrema, scilicet luciditatem & obscuritatem, aut opacitatem & transparentiam. Videndum est quomodo fiant ista duo extrema: & oportet ut distinctè procedamus, ne confundamus liquorem in substantiam, Luciditas igitur fit ex multitudine seu copia spirituum & caloris innati in corpore existentis, ex quo optimæ cōcoctiones, & tales lucidæ sequuntur urinæ: si uerò ab hoc extremo parum declinauerit, lucida quidem erit, sed non ut prius erit urina, & ita sensim ad alterum extremum, idest ad obscuritatem accedet. Ne autem decipiamini, circa hoc notandum est, quòd non tantum ex spirituum atque caloris abundantia fit splendor in urina, sed etiam ex spiritibus & calore igneo & præternaturali, aut intrinsecus aut extrinsecus adueniente ipsi urinæ. Si enim extrinsecus, ueluti si apponatur ad ignem, uel ad solē etiam, quæ turbulenta est, fiet lucida: radij enim solares & ignis urinæ substantiam rarefaciunt, ita ut lumen extrinsecus facilè recipiat, unde lucida magis & transpärens euadet.

Luciditas.

Intrinsecus

Intrinsecus idem continget, quando uidelicet est copia spirituum & caloris præternaturalis: ut in statu & augmento febris urina apparebit lucidior, quàm in principio & declinatione, propter multitudinem spirituum, & caloris præternaturalis. Nonnulli uerò Medici hoc ignorantes, cùm uident in statu & augmento urinas bonas, incipiunt lætari, & credunt esse bonum signum, & incipere concoctionem: & non animaduertunt hoc contingere propter multitudinem caloris, & spirituum præternaturalium, cùm posteà uident in declinatione turbulentiores reddi, currunt ad suas nugas dicendo, quòd materiæ istæ sunt hæterogeneæ. Medicos igitur hortor, ut non sint, ut inquit Galenus, προπετεῖς, idest temerarij in iudicando, sed diligenter oportet animaduertere, quo tempore micta fuerit urina. Dicit enim Hippo. 4. Apho. 72. Quibus urinæ albæ & perspicuæ, malæ, præsertim si ita in declinantibus appareant. Primò ex eo indicatur feruentißimus calor intus existens, & maxima extraneorũ spirituum copia, maximè in declinantibus: quoniam significant materiam repere ad caput, nec excerni per urinã, ut fit in phrenitide. Nec quenquam, ut fatetur Galenus in Commentarijs, uidit seruatum fuisse, cuius tales cum delirio apparuissent urinæ: & in multis locis dicit Galenus se obseruasse, & nullum (ut inquit) uidit sanatum esse. Ita etiam & nos oportebit seruare omnia hæc, ut poßimus rectè iudicare: nam solo prognostico in his indigemus, cùm inuitabiles omninò sint. Suprà dicebamus de differẽtijs urinarum, producẽtes primò naturales differentias, deinde loquẽtes de exceßibus à naturali metro, qui si pauci sunt, salubritatẽ ut nunc, possunt adhuc indicare: si ma

Nota

Gal.

iores, neutralitatem: si maximi insalubritatem, et uarium eorum excessum speculationemq; ostendimus, duo ponebamus extrema in qualibet differentia, in colore uidelicet, in substantia, odore, liquore, quantitate, contentis, & eorum superficie, & deuenimus usque ad hunc terminũ, & uidimus, quæcunque dici possunt de coloribus. Posteà uidimus etiam & ostendimus, quòd deberemus respicere duo extrema, & ex illis cognoscere media, sicuti fecimus in coloribus: & considerauimus liquorem in summo splẽdore, & ex alia parte in summa obscuritate, quæ duo sunt extrema. Vidimus deinde splendorem fieri, tum ex multitudine caloris, tum ex multitudine spirituum, in urina, tum naturalium, tum præternaturalium. Vbi autem uidemus liquorem splendidum, debemus scire, quòd in eo corpore aucti sint spiritus & calor. Debemus autem notare, quòd urina quandoque in se habeat paucam caloris & spirituum copiam, & tamen lucida est, cùm debeat turbida apparere. Quandoque maximam habet tum caloris tum spirituum copiam, et tamen obscura apparet. Dicimus ad hoc, quòd quandoque urina in se habeat copiam tum caloris tum spirituum, id accidere, quoniam urina illa in mingendo trahit secum aliquam materiam ueluti sanguineam, aut arenulas, quæ obtundunt limpiditatem urinæ. Sicut contingit in uino, si aliqua materia quæ ipsum conturbet, admisceatur, quòd à substantia cognoscitur: nam potest esse, quòd in propria substantia fuerit clara ipsa urina, & hoc apparebit: si, ubi partes & materiæ resederint in fundo, clara euadet: quia illa urina, quæ prius obscura apparebat, modò clarefacta, non propriæ substantiæ ratione erat obscura, sed ratione alterius. Ad

aliud autem quando dicebamus, quòd quandoque in urina adſunt pauci ſpiritus, & tamen clara apparet, cùm potius obſcura apparere deberet: pro hoc debemus ſcire, prout etiam aliàs notauimus: quòd ſplendor in urina poteſt acquiri & ab extrinſeco, & ab intrinſeco. Ab extrinſeco, ſicuti cùm urinam ponis ad ignem uel ſolem, quæ ipſam claram faciunt: quoniam tranſmittuntur illi ſpiritus ignei, qui penetrantes ipſum ſubiectum urinæ, ipſam claram reddunt. Vel igitur clareſit ab intrinſeco, ut cùm in ſtatu febris mingitur urina, clariſsima redditur propter calorem igneum intus exiſtentem, ipſam clarefacientẽ, poſteà in decremento aliter erit. Apparet etiam clara, quando materia repit ad caput, ut in phrenitide. His autem modis poteſt urina fieri clara, cùm tamen in ea minima portio adſit ſpirituum & caloris. Et hoc de liquore ſatis.

DE SVBSTANTIA. CAP. III.

Reliquum eſt, ut de ſubſtantia agamus: quæ etiam & ipſa conſideratur per duo extrema, ſicuti diximus de colore & liquore, quæ duo extrema ſunt iſta, craſsities, & tenuitas: nam ſæpiſsimè urina craſſa & lucida, & è contra tenuis eſt & lucida: ſic craſſa eſt & turbida, & tenuis & turbida. Certum eſt, quòd craſsitudo urinæ nõ poteſt eſſe, niſi per admiſtionem alicuius humoris: nã quanto tenuior eſt humor, tanto ſubtilior redditur urina. Si admiſtio eſt ſecundum ſubſtantiam, ſecundum diuerſitatem miſtionum, uariæ miſtionum proueniunt naturæ, Nam ſi urinæ quippiam pituitæ admiſcebitur, fiet urina craſſa: ſi bilis, tenuis reddetur, quia humor tenuis eſt: ſi erit craſſa & nigricans, tunc ſignum erit, quòd adſit hu-

mor aliquis melancholicus uel sanguis adustus. Colores etiam substantiæ claritatem impediunt, ueluti rufus color & liuidus, si ipsi admisceantur, qui sunt humores talem habentes colorem. Isti autem sunt omnes humores, qui claritatem substantiæ impedire possunt. Sanguis uerò nõ impedit, quoniam uel est intra uenas, uel extra: intra uenas suum obtinet colorem, cùm sit sub forma sanguinis: extra uenas autem statim propriã formam amittit, & sic transit in naturam alterius humoris. Si quis autem cognouerit naturam humorum, statim ex dominio cognoscet substantiam urinæ. Satis igitur de substantia dictum sit.

DE ODORE. CAP. IIII.

Odor quarta erat differentia à nobis proposita, qui odor cõsideratur et ipse iuxta duo extrema, scilicet iuxta odorem & priuationem odoris. Sic igitur uel urina erit odorata, uel odore orbata. Cùm naturalis urina odorem habere debeat, cognoscemus, cùm priuata sit odore, ipsam præternaturalem esse, ac indicare tunc non paruã frigiditatem, quæ coctionem non admittit, unde talis urina odore priuata semper alba & obscura est. Vbi autem est odor, erit bonus uel malus: si bonus, non potest esse nisi à re comesta: & ubi quis comederit res fœtidas, facit urinam odoratam: si quis autem comederit res odoriferas, faciet urinam fœtidam, ut si quis anisum ederit, quod prouocat urinam, & illæ urinæ recidunt ab humoribus fetidis, ideo sunt fœtidæ. Per contrarium etiam: Therebintium si comedat aliquis, faciet urinam optimè odoratam. Vnde autem sit hoc, uidimus De prouocantibus urinam. At hoc non potest esse ex alia causa, quàm quòd ui-

demus in alijs ſublimationibus,& ferè in omnibus. Vidimus etiam aliàs hoc, & uidemus in ſublimationibus factis ab arte,ut aliquando ex fœtido aliquo aqua odorifera,ut ex trifolio:et aliquando à minimè fœtido fœtidum aliquod extrahatur, ut ab oleo communi, fit ſubſtantia oleaginoſa fœtidiſſima. Per contrarium ſi accipiatur illud oleum fœtidum,et in alia diſtillatione ad tepidum impoſitum ſit ignem, odoratiſſimum redditur. Sic intrinſecus contingit,ſi cibus optimè concoctus fuerit,nullus redditur odor malus:ſed ſi oppoſitum contingit,ſcilicet quòd non fiat bona concoctio, tunc & excrementa & ipſe cibus fœtent. Fœtor ſeu malus odor ſi ab intrinſeco prouenit, ferè ſemper exitialis eſt: ſicuti in febribus peſtiferis fœtent urinæ,propter ingentem humorum putrefactionem,ac tunc in illo redemptio nulla erit.

DE QVANTITATE VRINAE. CAP. V.

Quinta & ultima differentia eſt circa quantitatem, quæ iuxta duo extrema,ſcilicet paucitatem & multitudinem uerſatur, ideſt ſi urina pauca eſt uel multa: iſta etiã indicant diſpoſitionem præter naturam. Hoc autem fieri poteſt uel ab intrinſeco uel ab extrinſeco: ab extrinſeco, ſi parum bibit,& plurimum ſudoris egerit: nam ubi plurima egeſtio eſt,ibi pauca redditur urina: uel ab intrinſeco,ut in febribus ardentibus pauca mingitur urina,propter multam caloris adurentis quantitatem,& abſumentis urinam,uel propter obſtructionem meatuum,uel propter uirtutem debilem, uel propter craſſitudinẽ urinæ. Multitudo autem poteſt eſſe uel ab extrinſeco, ut ſi quis plurimum bibat, aut euomat, uel habeat aluum aſtrictũ: uel ab intrinſeco, ideſt aut propter caliditatẽ membro-

rum urinalium, quæ attrahunt multum humidi, uel quòd corpus sit frigidum, ut 1. De crisi, & uirtutes in ipso sint debiles. Ista multitudo quæ prouenit propter debilitatē alteratiuæ & retentiuæ uirtutis, fit paßio diabetica, uel non retinetur humor, qui assumitur, & isti sicuti bibunt, ita mingunt. Tales autem uidi bis, & hæc quantum ad urinam multam & paucam. Circa speculationem de urinis dicebamus, quòd si rectè corporis affectus per urinā iudicare uolumus, primò oportet intueri colorem, substātiam, quantitatem, &c. Vidimus autem quinque illa genera priora, & deuenimus postea ad reliquas speculationes, scilicet de contentis, de quibus nunc dicturi sumus: & ista contenta sunt ita necessaria, ut nisi quis cognoscat ipsa, nihil assequatur. Sunt autem ueluti forma in ipsa urina: quoniam, ut dicemus inferius, ipsa dant formam ipsi urinæ, reliqua uerò sunt tanquam materia. Sed primò cognoscere oportet, cuius sit talis urina, an ægri, aut sani? an pueri, an senis? an uiri, an mulieris? Si autem uidebimus urinam subpuram mediocris substantiæ & liquoris, nec aliqua habeat contenta, talis urina optima est: optima inquam respectu corporis. Respectu autem ægri pessima est, nam significat ægritudinem longam futuram: sic de sexu & ætate. Nam in pueris si urina lucida est, significat, quòd in puero illo non adest sanitas, quoniam puerorum urinæ turbulentæ esse debent, sic & mulierum: si sunt claræ & subtiles, non sunt sanæ. Ideo alia est urina uirorum, alia mulierum, alia puerorum, alia prouectorum & senum, alia illorum qui ieiunauerunt, alia illorū qui non ieiunauerunt. Vrinæ autē nihil aliud significant, ac indicant, primò & per se, nisi affectus eorum, qui sunt

in genere uenoſo & arterioſo. Secundò autem indicant omnes affectus corporis, ſi modò quis fuerit exercitatus in ipſis urinis: cognoſcet etiã affectus capitis. Ideo prius debemus exerceri in urina ea, quæ attinet ad uenas & arterias: poſteà ordinatim ad alia accedemus. His uiſis, deueniemus ad cognitionem contentorum. Ita autem ſe res habet cum contentis in urina, ſicut forma ad materiam. Vidimus enim urinam eſſe aquoſitatem ſanguinis, & quòd ſemper ad aquoſitatem ea ſit: ſi autem additur aliquid, aut ad colorem, aut ad ſubſtantiam, ſemper adue nit merito contentorum. Quæ autem ſenſu diſtinguuntur, aut non diſtinguuntur, ea ſemper contentum uariant in aquoſitatem. Quia autem non poſſumus habere cogni tionem alicuius partis, quàm per ſuum totum & formã, debetis rectè aſſequi cognitionem contentorum.

DE DIFFERENTIIS CONTENTORVM IN VRINA. CAP. VI.

Itaque omnis generatio & corruptio fit per ſublimationem, ut oſtendemus in noſtro libro De ſublimationibus, quem dante Deo edituri ſumus. Quæ ſublimatio nil aliud eſt, quàm extractio humidi, quæ à calore prouenit. Quum autem omnia generentur per ſublimationem, quæ fit per calorem extrahentem humidum utile, calor iſte cõueniens eſt naturæ ſiue animæ, quo calore ſuſtentatur anima ſiue natura. Cùm autem iſte calor ſit benignus, extrahit humidum per concoctionem: & quomodo fiat iſta concoctio, docet Ariſt. 4. Meteor. Extrahitur iſta humiditas à calore benigno, & ubi fit talis ſublimatio, ſemper illud humidum quod extrahitur, attinet ad gene rationem. Cùm autem attingit ultimam perfectionem, &

est in medio, inter concoctionem & assationem, excremẽta sunt perfectiora, neque cruda sunt, sed secundum proportionem sunt mediocria & temperata, cuiuscunque etiã generis sint ista excrementa siue terrea, siue aquea. Cùm igitur sic se habeat res, accedit aliud genus caloris: nunc uidimus calorem sublimantem alium esse naturalẽ, de quo uidimus: alius est præterea calor, qui non regitur à natura, qui agit secundum suam naturam, & trahit humidum incoctum, nam trahit uiolenter, & non expectat concoctionem: & ita illud humidum extractum est crudum. Propter importunam autem extractionem illius caloris, & pars aerea & ignea euaporant, & nihil aliud remanet, quàm pars aquea, incocta & terrea: & ista distillatio siue sublimatio est communis omnium istorum, qui extrahunt aquam ex herbis: uidemus autem, quòd si extrahamus aquam ex absynthio si repente extrahit calor igneus, extrahitur humiditas aquea, & resident partes terræ adustæ: si autem procedamus cum calore moderato, qui est similis naturali, extrahetur tantummodo humiditas utilis, & sic reliqua erunt perfectè concocta, nulla remanente cruditate. His itaque propositis ac breuiter enarratis, cùm hoc sit uniuersale in omnibus, quæcunque inferius generantur & corrumpuntur, per sublimationem factam à calore siue naturali, siue præternaturali, & cùm uerificetur in singulis particularibus, uerũ etiam erit de concoctione in homine. Cùm autem transfertur chilus ad epar sublimatur, extrahiturq; humidũ utile intentum à natura, pro alimento corporis, & efficitur sanguis: & ubi fuerit calor naturalis optimus, secundum quod oportet, ille humor extractus erit secundum

naturam,

naturam, & attinget ultimum suum finem, quod est, nutrire corpus: excremēta etiam sua erunt proportionata illi humiditati, quia cùm calor agat ordinatè, & extrahat humorem debitum, excrementa etiam aßimilabuntur substantiæ, à qua extrahuntur. Excrementum, quod defertur ad lienem, erit quidem terreum respectu aliorum, quum tamen sit humor sibi æqualis & continuus. Sic etiam dicendum debile, quæ non erit ita acris et erodens, quoniam erit permixta cum aliquo dulci contundente acrimoniā: sic aquositas extracta nō erit simplex, sed habebit alias partes sibi admistas, quæ illi debentur, & optimum colorem, substantiam & reliqua optima. Quòd si excrementa pura sint, malū erit: quoniam oportet quòd permista suis contrarijs, ut contraria illa obtundant illorum pernitiem, & fiat mediocritas. Vbi autem habemus calorem debito modo sublimātem, habemus excrementa proportionata, ut uidimus in hoc excremento: & sic sunt omnia clara. Vbi autem defecerit talis actio, & sublimatio non fit, sicut oportet, defectus est in calore, non ratione animæ, quoniā sunt instrumenta quæ faciunt operationes deteriores, ergo in calore erit uitium. Iste igitur calor uel est uitiatus, ita ut non sit diminutus, nec nimis superabundans, aut nimis potens & igneus, & sic dupliciter deficit calor. Si erit diminutus, sublimatio erit imperfecta, quoniam calor debilis est, & inobediens naturæ, & non attingit ultimum gradum, humidum erit crudum: nā concoctio uera fit, ubi calor moderatus est: quòd si sit diminutus, fit mollities siue inquinatio, & est, quando non fuerit excrementum humidum totum uerum, ut apparet in his emplastris: nam illa quæ sunt benè concocta,

attenuantur manibus, & non inquinant manus: quòd si adhæreant manibus, signum est non esse excrementum humidum, quòd deberet extrahi: quoniã uis caloris diminuti non potest extrahere, nisi humidum in superficie existens. Pro gradu autem istius caloris fit illa cõcoctio, ut uidemus in generatione sanguinis. A calore diminuto fit quidẽ sanguis, sed diminutus & aquosus: ubi igitur fuerit talis sublimatio, & ubi non attigerit proprium finem, necessariò etiam excremẽta deficient. Nam si natura deficit in primo intento, necessariò etiam deficiet in eis, quæ sunt in secundo intento, & ideo excremẽta quæ debebant esse terrea, remanent aquosa, & pars subtilior & spumosa, si ipsa sit bilis, erit aquosa. Quòd si excrementa quæ debebant crassa esse & terrea, sint aquosa, quid erit de illis, quæ semper ex sua natura sunt humida? & sic urina erit sine his excrementis. Quòd si calor attigerit proprium finem, excrementa erunt secundum quod oportet, & habebunt multas partes, proportionabilem tamen facientes æqualitatem. Vbi defecerit calor, apparebit urina aquea sine contentis. Si autem fuerit propter abundãtiam caloris adurentis, primò, ubi calor abundans incipit agere sublimando, extrahitur humidum bonum, & illa ignitas non est contraria uitæ, licet uita illa non sit perfecta, sed ægra. Calor autem ille secundum aliquam partem obedit naturæ, et fit sanguis adustus assatus. nam calor igneus ex sua natura assat & adurit, & sic sanguis ille habet plures partes crassas, & excrementum terreũ est assatum. Sic & bilis erit assata, & erit bilis uitellina: prætereà erit extraneum aqueum nimis mixtum alijs. Vrina autem pauca erit in quantitate, et erit mixta cum

multis craßis excrementis: sic iam patet, quod inter duo ista extrema & multa latitudo & plura media, prout calor magis ad ignem accedit uel ad temperatũ, noui fiant gradus & colores ipsius urinæ. Sic etiã dicimus de alio opposito, scilicet de defectu caloris. Quòd si fuerit paucus, humidum utile sublimatum erit crudum, sic & excrementa erunt cruda. Sic igitur iam apparet, quòd contentum est corpus superueniens aquositati ipsius urinæ, generatum per sublimationem in urina, efficiens ipsam urinam secũdum uarias differentias, & sic apparet quòd contentum sit separatum tota natura ab ipsa urina, quæ sunt excrementa: uerbi gratia, terrea admixta in urina, & sunt distincta. Diximus igitur, quòd contentorum sint quædam sensu perceptibilia, quædam uerò imperceptibilia. Quæ sunt imperceptibilia, & nullo sensu possunt percipi, sunt quando apparet color in urina, ut niger, & tamen nullo sensu potest percipi substantia illa, tingens talem urinam: sed percipitur color, & sic iste appellatur contentum imperceptibile: de isto autem contento satis diximus superius, ubi loquuti sumus de colore ac eorum substantia: licet non dixerim sub nomine contenti, tamen uidimus, quòd color fiat ob aduentum alicuius humoris, ex quo humore colorante fit contentum imperceptibile. Nunc est aliud genus contentorum, quod perceptibile dicitur, nam sensu facilè percipi potest, & horum duplex est differentia. Nam quoddam ita sensu percipitur, ut nõ occupet determinatam partem urinæ, sed æqualiter & omninò occupat totam urinam, ut uidemus de substantia crassa in urina & turbida, tantum non est locus determinatus illi contento, sed totum occupat. Aliud est conten-

tum, quod occupat tantummodo unam solam & determinatam partem, & de isto inferius dicemus: quoniam uolo prius dicere de primo, scilicet occupante totam urinam. Contentum igitur æqualiter totam urinam occupans, reperitur in urina turbida & crassa: & apparet contentũ, cùm urina mingitur turbida, & permanet turbida: uel huiusmodi contentum ita se habet, ut cùm mingitur, occupet totam urinam, & postquam micta est, occupet determinatam partem: uel mingitur clara et posteà turbatur. Sæpius autem uidimus fieri huiusmodi contentum, & sic sunt tres differentiæ contentorum occupantium totam urinam. Rursus cõtentorum occupantium certam ac determinatam partem quædam occupant extimam partem & superficiem, quædam corpus, quædam intimam partẽ occupant: quæ superficiem occupant, sunt in triplici differentia: uel sunt spumæ, & sunt in forma ampullarum, uel sunt in forma pinguedinis, uel sunt in forma liquoris colliquati, et pinguedinis occupantis coronam ipsius urinæ, de qua inferius. Spumæ autẽ, quæ ampullas faciunt, uel sunt crassæ, uel tenues, uel facilè aut difficulter excussibiles, uel totam occupant superficiem, uel partem tantum, uel coronam urinæ: ista est prima differentia eorũ, quæ apparent in superficie. Secundum genus est pinguedo, & si suas differentias, uel est pingue, ita ut cõgeletur, ut poßit tolli manu, adhæret enim in superficie congelatum: uel non est congelatum, sed est instar guttæ olei, & apparent oculi quidam magni in urina, & adest quoddã pingue colliquatum: ut quando habemus ius pingue, & non uidemus illos oculos, nec illam pinguedinem congelatam, sed apparet solum quædam pinguedo plana, sic etiã

contingit in ipsis urinis. Tertium genus est circulus, qui est in superficie urinæ, de quo nunc dicturi sumus cum suis differentijs: quoniam maximum iudicium sumitur ab his omnibus modis. Circa hæc autem benè animaduertatis, eò quia hæc pars medicinæ est ualde imperfecta apud Medicos, & multi Medici hæsitant circa hanc partem: multum enim refert cognoscere hunc circulum in superficie urinæ, quia ab eo oriuntur multa ac diuersa iudicia. Aliquando autem est latior, aliquando strictior, aliquando diuersorum colorum: sæpè enim apparet in colore ueluti oleum, quandoq; luteus, quandoque subniger. Etiam secundum diuersitatem colorum ipsorum ex hoc nascuntur, & fiunt diuersa iudicia: non autem in præsenti opus est immorari in ipsis differentijs, quoniã per suas causas, perq; sua iudicia inferius referemus omnia, singula singulis opponendo. Hæc igitur de contentis in urina apparentibus dicta sint. Restant modò & alia contenta, quæ sunt in corpore urinæ, quorũ duo sunt genera. Quædam enim supremam partem, & quædam æqualiter totũ corpus urinæ occupant: ista autem omnia dico differre ab alijs tribus differentijs. Deueniamus iam ad primum membrum horum quatuor. Primum genus contentorum in corpore urinæ apparentium est in fundo: est autem uarium. Primò, quoad substantiam semper uarium est: contentum enim hoc in loco residens non habet propriam naturã terminatã alicuius humoris, nec alicuius substãtiæ terminatæ & nominatæ: nam apparet grumus quãdoq; sanguinis, quãdoq; carunculæ, quãdoq; sanguis, quandoq; lapis, quandoq; pus, quãdoq; arenulæ apparent: hæc autẽ omnia substantiam nominatam & terminatam in fundo

habent: quandoq; uerò apparent in fundo: non sic dicta, quæq; nullum habent uocabulum: at sic nominantur & appellantur per quandam similitudinem, et extrahuntur in unum locum, & dicuntur nomine Crimnodes à Græcis, scilicet Gale. et Hippo. Qui autem transferunt è Græco in Latinum uocabula, dicunt hæc esse, ut sedimenta farinæ leuiter confractæ. Apparent etiã alia in urina, quæ nominantur sedimenta ad similitudinem sedimentorum farinæ leuiter confractæ, &, ut dixi, dicuntur à Græcis Crimnodea. Alia apparent in urina à Græcis dicta orobina, quia sunt similia orobis & subnigra. Ibi non sunt caruncule, nec grumi sanguinis, sed tantum orobina sedimenta. Huiusmodi autem apparent in urinæ fundo interdum ad similitudinem capillorum, nõ tamen sunt capilli: quandoq; etiam uidentur in fundo quædam, ut furfures, non tamen sunt. Nonnulla etiam alia apparent in fundo, quæ dicuntur uel foliacea, uel squamea. Hæc omnia apparent in fundo urinæ, & communi nomine à Græcis dicuntur ὑποστάσεις, idest sedimenta. Hæc autem quoad sedimenta in fundo urinæ, plura enim non inueniemus. De accidentibus iam, & primò de magnitudine dicemus uaria: aliquãdo apparent magna, aliquando parua: magna apparent ut frustula farinæ: parua autem sicut orebacea illa: hæc sunt ualde necessaria, & magni refert has causas cognoscere, hæc enim nobis tanquam exordia procedendi dicta erunt. Quantum autem ad sedimentorum magnitudinem maximè refert cognoscere, num parua sint, an uerò magna. Præterea est consideranda figura sedimentorum, eò quia apparent uel rotunda, uel pyramidalia; habent enim figuram pyramidis Quantum autem ad

modum ſubſtantiæ, ſunt etiam ſedimenta uaria: nam alia uidentur æqualia, alia inæqualia: inæqualia, ita ut uideã tur eſſe continuata in tota ſubſtantia, ut non uideatur eſſe pars una mobilior, altera uerò aſpera magis, pars alia craſſa, & alia ſubtilis, uel dura aut mollis: quandoq; etiã ſunt uiſcida aut terrea, aut ſunt leuia & non uiſcida: quã doq; ſunt adeò uiſcoſa, ut talia ſedimenta adhæreant fun= do, & reddantur immobilia; quædam etiam leui motu mo uentur, quod eſt ſuum oppoſitum. Alia ſunt alba, alia ni= gra, alia oleaginea, & diuerſimoda & uaria, ut ſuperius de coloribus dictum eſt. Inferius autem dicemus cauſas & differentias cum ſuis iudicijs. Hæc, quãtum attinet ad ὑποστάσεις. Accedamus nunc ad ſecundum genus, quod eſt neceſſarium ſcitu, & dicitur de his, quæ ἐναιωρήματα ap= pellantur. Dicuntur autem ſic, eò quia ſuſpenſa maneant in medio corporis urinæ: nam uerbum αἰωρέω ſignificat ſuſpendo, & malè poſſumus Latinè pronunciare. Sunt enim ſuſpenſa quædam, de nominibus autem nõ curamus: dicuntur enim ſic talia ſedimenta, quotieſcunq; occupant mediam partem, uel ſedem urinæ, nec ſunt in ſuperficie, non in parte ſuperiori, nec in fundo. Quæ igitur ſuſpen= duntur in medio, de his optimè debemus conſiderare om= nes differentias, quemadmodum etiam diximus de hypo= ſtaſi. Primùm autem conſiderate modum ſubſtantiæ, co= lorem, quantitatem, figuram, & omnia neceſſaria. Quod autem de ſecundo genere dicam, id de tertio quoque ſedi= mẽtorum genere dicturus ſum: quod nebula dicitur, quæ à Græcis νεφέλη, uel nubes occupans contentum, totam ſu premam partem urinæ occupat, non tamen extremam: occupat (inquam) extremam citra uel extra ſuperficiem

ipsius urinæ: hoc autem sedimentum habet suas differentias cum suis causis, sicuti de alijs supradictum est. Restat modò quartum genus sedimentorum horum, quoniam quædam materiæ minutæ disseminantur æqualiter per totum corpus, uel per totam urinæ substantiam: quorum sedimentorum pars una residet in fundo, alia in medio, alia in suprema parte, & ibi sistunt. Loquor autem de sedimentis in quarto genere, quæ æqualiter occupant totũ corpus urinæ, & non discedunt à tota urinæ substantia, sed ibi permanent, & hæc sunt quædam frustula parua, quæ in urina ipsa (ut dixi) manent, sed per eam modò sursum, modò deorsum deferuntur, quemadmodum atomi, corpuscula illa minutissima in sphæra Solis intra fenestras in cameris, sed sedimẽta hæc in urinis maiora sunt ipsis atomis. Circa hoc debemus notare unum, quòd nonnulli sint, qui non nouerunt situm istorum contentorum se mouentium dextrorsum aut sinistrorsum indicare uariam differentiam & diuersitatem iudiciorum, & si sint in fundo, uel in medio, uel in parte superiori: quòd si declinant magis ad dextram, uel ad sinistram, uel è contra, uolunt iudicium fieri ratione ipsius situs: & ut dicimus ipsos uelle de sedimentis ab ipso situ, sic uolunt ipsimet de magnitudine & circulo uel corona apparentibus in superficie. Volunt enim, quòd in parte dextra iudicari debeat affectus, si sedimenta ipsa tendant ad partem dextram uel sinistram, & sedimentum magis occupet partẽ sinistram urinæ: sic dicatur de hypostasi, & de alijs sedimentis. Ideo autem secundum ipsos si pars corporis erit affecta, sinistra utpote, & sedimentum appareat in dextra, urinæ affectus secundum ipsos erit etiam in parte

dextra

dextra corporis, & non in sinistra. Ergo necessariò affectus non erit in parte, in qua est, sed erit ad placitum, & secundum quod erunt sedimenta urinæ locata: at hoc est ualde ridiculum, suntq; meræ nugæ, dicunturq; absque ratione. Si enim habent corpora dextram partem, sinistram, mediam, sursum & deorsum, tum uas in quo ostenditur urina, nullam habet partem ratione situs, non enim habet dextrum, uel sinistrum, sed est totum unum atque pars una: at in corpore est una pars magis dextra quàm alia. Dico autem, quòd quando consideratur, nunquid sedimentum magis uersetur sursum uel deorsum, illud quidem habet quod significet, sed non erit ratione situs. Alia etiam ratione commonstrandum est, ut uidebimus inferius: ideo quòd sedimentum in urina sit magis in fundo quàm in medio, uel quàm in suprema parte, uel in superficie, non est ratione situs, quapropter cauendum est ab huiusmodi erroribus. Erit ergo alia ratio, per quam indicabimus hoc uel illud esse peccans, in corpore, & non situm. Iam satis dictum sit de differentijs omnium horum contentorum.

DE CAVSIS CONTENTORVM. CAP. VII.

Modò accedamus ad singulorum causas, et ad sua iudicia. Primum genus contentorum est, quando uidelicet contentum est in tota urinæ substantia, & ita ut urina efficiatur turbida, ipsumq; contentum uidetur esse de substantia urinæ, adeò est illi commixtum, cùm tota sit turbida: ob hoc diximus urinam esse in triplici differentia. Vel enim talis urina mingitur turbida, & turbida etiam manet tota: uel mingitur turbida tota, post emißionem uerò fit clara secundum partem: uel emingitur clara to-

ta, & post permanet clara secundum partem: nam contentum post mißionem habet occupantem partem eius. Hæ sunt tres differentiæ & superius enarratæ, quando urina turbatur à contento, ut uideatur de substantia urinæ. Deueniamus modò ad causas uniuscuiusque differentiæ: prius autem opus est unum præscire, ut superius dictum est, quòd in epate et uenis sanguis perficitur. In epate enim sanguis post concoctionem perficitur, postmodũ in uenis accipit suam ueram formam per sublimationem, quæ sublimatio fit à calore naturali concoquente. Vbi ergo fuerit calor naturalis, præualueritq́;, semper faciet sublimationem naturalem, & concoctionem optimam, & per consequens necessariò sua excrementa erunt bona, perfecta & naturalia in omnibus suis qualitatibus. His modò sic positis, ubi uiderimus urinam cum turbulentia, uoluerimusque indagare aliquam causam ibi adesse præter naturam in calore concoquente nostro, scire debemus id posse esse dupliciter: uel enim uitium est propter diminutionem caloris, aut propter augmentum eius, ita ut fiat magis igneus: quando enim acrimonia fit, semper augetur intensio magna illius caloris. Vnde quãdo uidemus hanc turbulentiam in urina, debemus dicere, concoctionem nondum factam esse, nec sublimationem, sed adhuc fit in urina. Nam si fuerit sublimatio huiusmodi à natura, concoctio erit debita naturaliter à calore: quia si concoqueretur debito modo illa pars, quam appellamus humidum utile, concoquenda benè concoquerentur, si optimè & naturaliter concoquerentur, ergo & sua excrementa essent bona & laudabilia, urina etiam non turbida, sed secundum naturam tum appareret: sed quia apparet uri-

na turbida, ergo sublimatio non est facta: indicabitur ergo necessario, quòd ubi apparet huiusmodi urina, ibi est auctio caloris cum materia, non tamen naturaliter & optimè disposita: quòd ubi urina est turbida, ibi non sit recta concoctio, & quòd ibi est calor agens cum materia. At cùm calor poßit per sublimationem agere & concoquere, uel ad generationem uel ad corruptionem tẽdens, adhuc his habitis non potest discerni, num sit calor præter naturam, an uerò calor naturalis, qui sublimet et cõcoquat, sed tantummodo sunt occulta quædam agitationis & sublimationis incognitæ: non enim per hæc adhuc potest deprehendi, à quo calore fiat, uel à naturali uel à præternaturali: sed tantum materiæ habemus motum, et agitationem caloris esse in humores inclusos in uenis, & ita ut adhuc non sit facta distincta sublimatio & concoctio. Vbicunq; autem uiderimus tales urinas mingi turbidas, & pòst etiam manere turbidas, tunc debemus iudicare, per hanc turbulentiam, maximam esse agitationem humorum in uenis à calore non rectè concoquente, & motum esse maximum, maximamq; confusionem. Nam permiscentur humores utiles cum inutilibus, & nulla fit separatio. Adhuc autem non habemus, in quo calore fiat hæc agitatio, an in naturali per generationẽ, an in præternaturali per corruptionem: ut hoc inueniatur, alia est inuenienda uia: uidelicet, an sit hic motus à calore bono naturali sublimante, concoquenteq; ad corruptionem, hoc (inquam) est uidendum. Primò autem uidendum est, nunquid hæc urina turbida appareat talis in principio ægritudinis, an post principium. Nã si apparebit in principio morbi urina hæc turbida, erit peßima: nam indica-

tur, quòd calor naturalis in eo principio non aggreditur materiam & nulla iam est inceptio concoctionis ad generationem, sed est calor præternaturalis igneus dominans calori naturali: uel qui putrescat (quia separatur à calore igneo, calor naturalis) qui calor præter naturam permiscet & perturbat totam massam sanguinis, quam isti subiugalem appellant. Vbi ergo uiderimus talem urinam turbidam in principio ægritudinis, debemus etiam attendere ad suam uirtutem, quænam sit, debilis ne, an ualida: temperaturam ægri quoque perspicere debemus, & pulsum, debilis ne sit, nec ne: ætatem suam, an iuuenis sit, an uerò senex, & tempus anni considerare oportet, scilicet an æstas, uel hyems sit. Nam si uirtus debilis est, & pulsus cum tali urina turbida, tunc nulli dubium est, quòd ille moriturus sit, & quidem citò. Ratio autem est, quòd calor naturalis superatur à præternaturali: quia calor naturalis non potest ei resistere, nec uirtus potest permanere, nec resistere. Ideo tali uirtute subiugali apparente in principio morbi cum debilitatione, dicatis ipsum ægrum citò moriturum: & si etiam uirtus fortis & constans, & non debilis copuletur in principio ægritudinis cum tali turbulentia, tunc etiam est malum indiciũ, & de morte periculum est: nam morbus futurus est aut longus, aut æger morietur. Hanc autem urinam semper facere malum indicium à principio morbi ratio est: quia calor præternaturalis superat calorem naturalem, calor enim igneus agit in malam materiam: etsi etiã æger fuerit iuuenis & fortis, tamen semper est malum signum: quia dum calor iste igneus agit ad corrumpendum per sublimationem, sicuti calor naturalis dominans cõcoquit.

ad generationem. Quare dico, quicunque æger in principio urinam minxerit turbidam, & sic perseuerauerit, hunc citò moriturum: nam causa huius est calor præternaturalis, agens contra humores intra uenas, dominans naturali calori, perq; sublimationem uèrsus corruptionem, facit talem urinam turbidam in principio. Si iuuenis est debilis, & uirtus eius inualida, oportet etiam mortem, uel ægritudinem ferre longam: Causa autē pessima est calor præter naturalis, ergo & malus erit affectus talis, & causa mala. Ergo talis urina à principio morbi semper erit mala, et ideo oportet nos rectè aduertere in his, cùm semper adferant malum iudicium. Habemus igitur causas huius urinæ turbulentæ, quæ causa est calor igneus putredinalis, dominans calori naturali, qui sublimat materiam ad corruptionem, semper ideo in prognosticis attendendum causæ. Si autem urina non fuerit in principio ægritudinis turbida, sed clara mingitur, & posteà fit turbulenta & crassa, siue subiugalis, tum pro certo habeamus hunc morbum deteriorem fieri, et in deterius labi, atque esse prope statum, cùm suum sit oppositum, & ideo debemus semper distinguere ipsum. Habent hæ urinæ suas causas separatas: at si urina primò fiat turbida, pòst etiam turbulenta, debemus (quemadmodum dixi) uidere suam uirtutem, qualis nam sit, pòst uidere pulsum, sit ne debilis, an fortis. Si autem non est debilis, sed fortis & constans, & æger facilè & blandè tolerat suam ægritudinem, suaq; accidentia, posteà uerò uideamus urinam turbidam & nigram, atque permanere turbulētam, & omnia alia signa bona habere, quæ superius dicta sunt, bonum signum est futuræ crisis, quoniam indi-

catur iam uirtutem ualidam esse, colorq; naturalis est ille, qui in uenis aggreditur materiam concoquentem, & incipit superare materiam ipsam, ideo morbus iste est prope statum. Fit autem urina post turbida, quia dum calor naturalis incipit praeualere, contra materiam illam in uenis, pugnat ipse cum materia & cum calore praeternaturali, unde maxima fit materiarum agitatio: nam permiscentur tunc materiae utiles cum uirtutibus per coctionem caloris naturalis. Ideo cùm humores sic agitentur ab illa pugna, quae perturbat illos, necessariò tum urinae minguntur turbidae, quia humores sunt misti & perturbati, nec adhuc materiae sunt distinctae à calore naturali, nec separatae. Postquàm exierit urina turbida, permanseritq; turbida, ratio est: quoniam (ut dixi) nondum sunt separatae materiae bonae à malis, licet sint unitae, necdum est facta exquisita concoctio, sed incocta tantum, confusa ac imperfecta: quapropter nec excrementa suam propriam habebunt formam, nec contenta obtinebunt suum locum signatum ac terminatum, cùm contenta tamen non habeant proprium locum. Ergo omnia tum sunt confusa & permixta prae maxima agitatione humorum ratione caloris naturalis, qui omninò uult minuere materiam & calorem praeternaturalem. Signum autem, calorem naturalem esse causam huius permistionis, non sumitur ab urina, sed ab alijs signis in corpore existentibus, scilicet à uirtute forti, à pulsu forti & plano, à bona tolerantia aegri, & ab aetatibus: non poterimus igitur habere tale signum & iudicium ab ipsa urina, sed ab his praedictis signis cum ipsa urina, num calor sit naturalis, an praeternaturalis, qui hoc efficit. Haec autem signa per

confirmationem signant, & unionem indicant, & unum signum adiuuat alterum, & faciunt bonum iudicium de morbo. Vnum autem signum non sufficit ad hoc, sed omnia hæc signa dicta, scilicet pulsus, uirtus, bona ægri tolerantia: etiam ea coniicere oportet, perspicereq; an conueniant, nec ne: si bene conueniant, & sint bona, bonum fiet iudicium, si ægritudo iam est in statu. Vrina autem post principium apparens turbida, & permanens turbida, ex qua urina ita turbata multi Medici huius ignari, statim inquiunt, pronunciantes sine distinctione, concoctionem proximè futuram, nam aiunt materiam tum concoqui, ex qua concoctione fiat motus & agitatio in materiam, & ideo apparet turbida. Sic semper pronunciant tale signū, non respicientes ad aliquid aliorum signorum, sed tantummodo ad urinam, à qua sola nullum uerum possunt excerpere iudicium de ægritudinibus, ut ipsi faciunt, sed sano modo distinguendum: quoniam (ut dictum est) si post principium urina illa apparuerit turbida, quotiescunq; æger habuerit etiam alia dicta signa simul conspirantia & indicantia sanitatem, illa urina turbida dabit nobis signum bonum, significat enim bonam materiæ concoctionem citò futuram. Oportet autem animaduertere urinā turbidam post principium: non enim semper salutem afferet, sicut illi boni Medici affirmant, eò quia à principio interdum apparet hæc urina turbida, tamē æger ad mortem tendit, & quidem citò. Non autem cognoscitur ulla concoctio quàm per alia signa enarrata: nam uirtute existente debili, pulsu præternaturali, cumq; æger suas feces liquidas colliquatiuas habuerit nullam formam præsentantes, est signum infallibile, quòd æger tendat ad mor

tē. Nā augetur putredo in corpore, quæ à calore igneo præternaturali intenso sublimatur magis, atq; ad corruptionem tendit magis, ubi omnia sunt confusa & permista, nec humores nec contenta habent suam propriam sedem: quemadmodum accidit in febribus pestilentibus, in quibus à principio urina mingitur clara, posteà fit turbida. Hæc turbulentia in hac urina non est eò, quia calor naturalis incipit agere in materiam, & concoquere eam, ex qua pugna & agitatione apparet hæc urina turbida: sed turbida talis est urina, quia materia est maximè mala, & calor præternaturalis dominatur naturali, unde fit putredo: hæc causa bonum non indicat signum, sed pessimum: Nam calor præternaturalis agit in materiam illam sublimando, & semper magis augetur illa putredo, omnesq; materiæ illæ confunduntur simul, nullum quoq; locum determinatum & proprium habent. Ideo multa existente materia mala, auctoq; calore præternaturali, cum uirtute debili & alijs signis malis, quid mirum si cōtenta huius urinæ non erunt bona, nec possunt indicare salutem? Existente ergo post principium urina turbida cum alijs signis in tali corpore à præternaturali calore, diligenter ut uerè prædicas, uidendum tibi est, ne ex sola illa turbulentia quid temerè dicas: nam etsi ex calore aucto præternaturali, qui putredinem inducit, apparet turbulentia, non ideo tamen ex ipsa turbulentia urinæ debemus arguere malum iudicium, sed oportet uidere & alia signa, quomodo se habeant, bona ne an mala sint. Dico igitur, quòd cùm mingatur urina turbida permanetq; turbida, tum non est temerè de ea iudicandum, sed opus est, ut tempus ægritudinis distinguatur, quando

scilicet

ſcilicet mingatur, in principio ne an uerò poſt principiũ morbi. Quoniam ſi facta fuerit in principio, ſemper illa ægritudo erit mala: nã ſi cũ ea urina uirtus erit debilis, & alia mala ſigna uiderimus, tunc iudicabimus mortẽ futuram: ſi uerò alia ſigna erunt ſana, uirtus etiã ſit bona, pulſus ualidus, tunc etiam illa urina cũ alijs dicet talem morbũ eſſe longũ, quoniã adeſt multa materia mala, quæ nõ poteſt uinci à calore naturali, ideo morietur, ut ſupra dictum eſt. Si autẽ poſt principium urina mingatur turbida, & remaneat talis, tamen uirtus ſit fortis & pulſus ualidus, bonũ erit indicium, quoniã calor naturalis agit in materiam, & incipit concoquere eam, diuiditq; excremẽta ab utili, unde fit concoctio tenuis. Et ſi poſt principium morbi mingatur turbida urina, & in eodem ſtatu permaneat, & ſit uirtus debilis, pulſus imbecillis, omniaq; ſigna ſint mala, malè tũ de eo iudicetur, tendit enim ad mortem. Iudicatur quoq; multam materiã adeſſe malam, & calorẽ præternaturalẽ dominari, unde fit putredo magna: ideo apparet urina turbida, & ſtatim ſic etiã omnia alia ſigna inſalubria apparent. Secunda differentia eſt, cũ urina mingitur turbida, pòſt autẽ redditur clara, hoc eſt bonum ſignum. nam ſicuti uidemus de urina, quæ fit turbida, & permanet turbulenta, malum eſſe ſignum ſemper: ſic cùm hæc urina mingitur turbida, ſi poſteà clareſcit, hoc eſt bonum indicium: nã indicatur calorem naturalem præualere materiæ, & optimè eam concoquere: uideamus autem modò, quænam ſit cauſa: cur primùm ſit turbida, poſteà clara fiat urina. Dico cauſam huius eſſe, quoniã natura facit motum inprimis & agitationem in materiam, & incipit concoquere eam, ſed non=

dum partes sunt separatæ, ibi enim calor incipit agere: unde fit agitatio, ex qua agitatione in materia apparet turbulentia in urina. Non habes adhuc, quis sit calor iste, & unde appareat materia turbida: ponatur autem quòd calor ille sit naturalis. Vnde habes hoc? & quomodo iudicabis ipsam esse naturalē, qui agit? Suprà diximus, quòd ubi urina turbatur, hoc fieri posse à calore agēte, qui calor agens potest esse naturalis aut non naturalis: hoc autem dubium est, quòd urina sit turbida. Dico enim calorē in hac urina esse naturalem, dū mingitur, etsi turbata sit, & qui eam perturbat, non est præternaturalis: ratio autē est: quia si esset calor præternaturalis, qui perturbaret hanc urinam, etiā urina semper esset præter naturā, & semper post maneret turbida, quia calor præternaturalis habet corruptionē semper, ergo semper perturbat. Hæc autē urina postquàm clarefacta fuerit, redditur tenuis, prius autem erat turbida, ideo calor est naturalis, qui primùm perturbauit hanc urinam mouendo, agitando, & cōcoquendo materiam aliquo modo, ideo quia non erant adhuc partes bonæ ab inutilibus separatæ, apparebit in principio urina, dum mingitur, turbida, sed posteà clarescit: quoniā calor naturalis in corpore incipit agere in illā materiam sublimando ad generationem sanguinis. Ideo etiā in hac urina pòst apparente clara iudicium est manifestum, quòd natura incipiat præualere materiæ, eamq; cōcoquere, nondū autē adhuc perfecit opus suum, quia materiæ & humores nondum sunt in proprio loco: ergo cùm mingitur, apparet urina turbida, sed non permanet sic, fit enim clara: quoniam partes illæ humorum, quæ separantur, possunt habere & acquirere suam

propriā formam à calore naturali omninò segregante et cōcoquente etiam, eò cùm urina iam est emicta, fit quædam separatio & concoctio materiarū corpus in urina sequens, quod intendebat in corpore, & ideo fit urina postea lucida: & sic urina dū mingitur, fit turbida, ratione qua diximus, quia non est perfecta materiarū concoctio facta, unde inceperat augere propriā formā unusquisq; humor: cùm nō sit facta urina, calor sequitur suum innatū, & dat suam formā illis, unde urina pòst fit lucida: tunc autē partes omnes materiæ suum habent locū, et præter naturam agunt in materiā separantem eam, dū apparet hæc urina. Vbi igitur urina redditur turbida, redditurq; posteà clara, dicamus, quòd suum agens sit calor naturalis, qui incipit concoquere sublimando partes bonas à materijs. Hæc autē satis de secunda differentia dicta sint cū sua causa, à qua sumitur suum iudicium. Restat modò tertia pars, quæ scilicet est, cùm urina mingitur clara, posteà perturbatur. Notare oportet has duas primas differentias, scilicet quādo urina fit turbida, & permanet turbida: & quando urina fit turbida, & posteà redditur clara: hæ enim duæ differētiæ semper requirūtur in ægris, nullo autē modo in sanis. Nam est signum in illis duabus differentijs, nempe quòd ibi sit aliqua causa præter naturā, & existat aliqua materia, quæ uel cōcoquatur à calore naturali, aut perturbetur à calore præternaturali: semper enim unum est ex his, ut dum urina fit clara, posteà turbetur: hæc enim differentia reperitur tā in sanis quàm ægris: uel potius dicamus, quòd cùm urina fiat clara, posteà reddatur turbida: quod nō reperitur in corporibus sanis, quæ non habēt uerā sanitatē, sed sanitatē cul-

patam, quoniã sanitas maximã habet latitudinẽ, & diuersos gradus. Sed quæramus modò causam, cur prius urina clarescat, deinde turbetur: urina quidem nobis indicat, quòd apparente hac urina est aliqua causa præternaturalis in uenis, quæ indigeat concoctione & sublimatione à calore naturali, ut reddat eam ad bonam formã sanguinis: signum est etiã, quòd calor quidẽ & spiritus occupauerint illam materiã, & quasi impugnauerint eam, unde facti sunt illi affectus, primũ urina clara, deinde turbida. Sed an calor & spiritus isti sint naturales, an uerò præternaturales? Vbi enim hæc materia est in uenis, quæ debebat concoqui & sublimari à calore naturali et spiritibus: dum sublimatur materia illa à spiritibus, in ea est luciditas & claritas: quoniam spiritus sunt lucidi & clari ex se, ideo spiritus eã reddunt claram, raram, & lucidã. Quæ materia cũ est ita reddita à calore & spiritibus, postea excernitur per urinã, & sic urina mingitur clara, et tã diu urina illa cum sua materia permanet clara, quàm diu calor & spiritus in ea perseuerant. Posteà uerò cùm urina per tẽpus morata fuerit sub aere, et erit refrigerata, spiritus illi euanescunt, & absumuntur per aerem, & tum illa materia siue humor redit ad suam pristinã malam naturã, ideo urina posteà turbatur: nã remota causa luciditatis scilicet spiritibus, remouebitur ipsa luciditas, & subsequetur obscuritas. Dictum igitur est, quomodo se habeat urina tam in sanis quàm in ægris: quòd enim primùm fiat clara, deinde turbida reddatur, prouenit à materia putredinali existente in uenis. Primùm fit lucida ratione spirituum inclusorum in ea: deinde quia absumuntur spiritus ab aere, redditur turbida. Si urina fiat clara,

deinde turbetur, et sit à corpore sano, reddenda modò est causa, quare sic turbetur urina clara per emißionē. Cum enim est humor crudus existēs in ipsis uenis, nō est adhuc sublimatus à calore naturali & spiritibus, nā calor ipse in corpore inceperat iam malam materiā concoquere, licet admodum diminutè adhuc et obscurè cōcoxerit eam, unde iam inceperat aliquo modo agere. Nam dū ipse calor penetrat materiam crassam malamq́;, et tumescit ea, signū est, quòd iam calor inceperat eandē materiam reddere prægnantē & tumefacientē illam (uti enim uocabulo prægnante hoc in loco licebit) Et si eam imprægnare inceperit, tamē nondū concoxit, tali in termino existens huiusmodi materia, exit per urinam, & dū mingitur illa semper clara: quoniam calorem et spiritū, quos habet illa materia in corpore secū permistos, qui ipsam humidam reddunt, incipiuntq́; cōcoquere, etiā nūc dū mingitur ista urina, habet ipsum calorē cū spiritu ei commistum Dant igitur hæ urinæ luciditatē, nam spiritus de se sunt lucidi: ideo dū mingitur, apparet lucida, et reddit materiam illā lucidam & rariorē: posteà uerò cùm eadē urina morata fuerit aliquādiu sub aere, refrixeritq́;, efficitur turbida. Calor enim & spiritus existētes in urina illa, expirant et euanescunt, unde materia illa remanet cruda, ut prius in uenis sine calore & spiritibus: nā difflantur spiritus (ut dixi) cū calore naturali, quibus remotis redditur urina turbida. Hæc autē est uera causa, cur urina prius clarefacta in sanis, fiat deinde turbida. Semper igitur iudicabimus, ubi apparuerit talis urina, in uenis esse humorem crudū nondū concoctum, quē humorē crudum nondū incepit cōcoquere, sed tantummodo calor naturalis cū spiri

tu ipso incepit tumefacere : nondũ enim conuertit ipsam ad cõcoctionẽ, sed ad imprægnationẽ. Si igitur uidemus hanc urinã primò clarã, deinde turbidã à corpore sano, iudicamus tunc ibi esse materiã crudam in uenis, & calorem naturalẽ nondũ imprægnauisse materiam illam. Per hæc autẽ dicta nondũ habemus, quisnam sit iste calor, qui intumefacere hanc materiam incipit : posteà absumitur ab aere, siue naturalis siue præternaturalis sit: quapropter si hoc scire uolumus, oportet alias distinctiones habere. Cùm igitur animaduertimus hanc urinam turbari in corpore sano, iudicamus tũ, quòd calor naturalis reddiderit materiam illam prægnantẽ & plenam spiritibus, quæ materia est cruda intra uenas . Dicamus igitur, quòd in corpore sano mingẽte talẽ urinam est calor naturalis, nõ autẽ præternaturalis, & quòd sit humor crudus cõtentus intra uenas, qui nondũ imprægnatus est ab ipso calore naturali, nec concoctus: quia non potest concoqui materia illa ab ipso calore. Quotiescunq; autẽ sanus minxerit urinam talẽ præter consuetudinẽ, claram scilicet, quæ deinde citò turbata fuerit, ille debet prospicere sibi, maximè circa rationem uictus, habet enim humores crudos intra uenas. Facilè enim in febres inciderent: primò autẽ in obstructiones maximas, nã iste humor crudus est ueluti exordiũ alicuius ægritudinis. Semper ergo dicamus apparente tali urina in sano corpore, necessariò ibi esse humorẽ crudũ in uenis : si talis urina apparuerit in corpore ægro, oportet distinguere, siue talem uiderimus in ægritudinibus, siue in principio morbi, siue post principiũ. Si in principio ægritudinis mingitur clara, posteà autẽ turbatur, quæ nam est causa huius urinæ? Non pos=

ſumus dicere, calorē naturalē efficere, quòd uir iſte decumbat, & ægrotet. Calor enim naturalis ſtatim non aggreditur materiā crudam, ſed calor præternaturalis & igneus impugnat talē materiam ſpiritu igneo: ſi autē fuerit uirtus cōſtans, tunc indicatur talē ægritudinem futuram lōgam: ſi uirtus fuerit debilis, ut in urina ſenis, tunc periculū mortis imminet, ſi in principio apparuerit talis urina. Vbi autē uiderimus talē urinam mingi poſt principiū, tunc animaduertamus, nū alia bona ſigna adſint, ſcilicet in ſubſtantia, colore, quantitate: ſi autē reliqua ſigna erunt bona, iſtud ſignū etiam erit bonū. Signum eſt calor naturalis, qui imprægnat talē materiā, nō autē præternaturalis: nam ſi eſſet præternaturalis, non adeſſent aliqua ſigna bona: præcipuū autē ſignū ſanitatis eſt, ſi æger bene toleret: à lōginquo autem indicat, nō quòd à natura ſit progreſſa et inceperit agere, & ſublimare materiam, ſed imprægnaſſe: quòd ſi ſit cū malis accidentibus, tunc ſignificatur materiam eſſe auctam, quæ putreſcit, et ita urina mingitur clara: quoniam calor putredinalis impleuit et imprægnauit illam ſpiritibus, poſteà cùm micta fuerit, redditur turbida. Ratio facilè aſsignari poteſt: quoniam ſpiritus illi infuſi (ut ita loquar) à calore illo putredinali euaneſcunt, ac ipſam cū turbulētia relinquunt, indiciū eſt calorē putredinalē augeri: ubi autē uidemus talē urinā, ſtatim cōtēplemini reliqua ſigna. Si reliqua omnia erunt ſigna bona, benè iudicandū eſt, ſin mala, malè. Non igitur temerè pronunciandū eſt, ſed particulariter omnia conſiderare, & cū diſtinctionibus iudicare oportet. Expedito iam primo mēbro noſtræ diuiſionis, nunc de his, quæ in extima ſuperficie manent, noſter erit ſermo: diximus eſſe

tria, scilicet spumam, pinguedinẽ et coronam. Primò autem loquamur de spuma aduenie͂te ipsi urinæ, & quæ nã sint causæ istius spumæ, & generatio. Si igitur uolumus scire, unde generetur spuma, meminisse debemus illorũ, quæ superius diximus, & uidimus, quòd ex uno principio iacto oriantur omnia, quæ à me dicta fuerunt. Diximus enim urinam esse excreme͂tum aquosum sanguinis: & uidimus quòd calor in epate est ille, qui sublimat sanguinẽ: atq; etiã, quòd si bona fuerit cõcoctio, & calor fuerit secundũ naturã, excreme͂ta fiunt etiã secundũ naturã. Si uerò peccet materia, & calor, nõ sit proportionatus secundũ quod oportet, tunc sicut non sequitur bona sublimatio sanguinis, sic nec excreme͂ta erunt secundum naturã. Si autẽ sanguis erit optimè coctus et sublimatus, ita & excrementa erunt bona secundum quod oportet. Hoc posito, scire oportet, unde generentur ampullæ & spumæ: quod intelligemus, si prius sciuerimus, quid intelligatur per spumã et ampullã. Ampulla igitur nil aliud est, quàm tenue quoddã ac rotundum corpus, apparẽs in aliquo humido, ex quo efficitur spuma: nihil autẽ aliud est spuma, quàm aggregatum aliquod ex multis ampullis. Vnde autem generetur ampulla, dicemus: Primò ipsa habet materiã suam, humorẽ uiscosum & spiritum crassum, ex his igitur fit, & ista est causa materialis: causa autẽ efficiens & proxima est cõcursus istarum materiarum & cõfractio. Talis autem confractio habet suã causam, & habet duas causas in genere, licet aliqui uoluerint esse unã tantum. Nam Galenus in 2. Aphorism. 43. dicit duas esse causas, quoniã altera nõ reducitur ad alterã: quia unaquæq; istarum reducitur ad actũ, perq; se potest facere spumã,

quæ

quæ causæ sunt motus & calor: in omnibus enim calor est, qui agitat: uidemus etiã, quòd in motu & calore effici poßit spuma, nã apparet extra in aqua agitata à uẽto: et dicit Galenus ibi, quòd tutius sit dicere duas esse causas, quàm unã. Motus igitur est causa proxima efficiens: causa autẽ formalis est extensio materiæ uiscosæ, facta à spiritu incluso, & ubi spiritus inclusus nõ potest exhalare, ibi intumescit ac intenditur illa materia, et sic p suas causas spuma erit extẽsio humidi uiscosi, à spiritu crasso, propter agitationẽ factã à calore uel motu, estq; hæc diffinitio: nũc facilè est uidere, quæ sit causa ipsius spumæ in urina, si enim uerum est, quòd generetur à materia uiscosa, tunc ubi erit in uenis materia cõcoquenda uiscosa, & aderit calor aut motus & spiritus inclusus in materia, erit spuma, quũ adsint omnes causæ. Apparet autẽ in superficie, quia subleuatus à spiritu, cũ uiderimus spumã in urina, iudicemus materiã esse crudã in uenis, quæ agitatur à calore. Quis autẽ sit calor, naturalis ne an præternaturalis, nondũ scimus. Ergo oportet uidere cõditiones urinæ, nam si cõditiones erunt naturales, & urina erit in bona substãtia, quantitate & qualitate, eritq; laudabilis, iudicabimus calorẽ esse naturalẽ: hic autem sibi cauere debet, præsertim in uictus regimine. Si uerò ita sit in ægris, inq; principio, nõ est bonũ signũ: quoniã calor naturalis nõ agitat materiã in principio, sed ordinatè procedit: indicatur autẽ agitari materiã à calore putredinali. Si igitur uirtus sit debilis, & alia signa sint mala, erit & mala ægritudo, mortalisq;: Si autẽ post principiũ sit cũ bonis signis, indicat quòd calor naturalis incipit aggredi materiã: cùm sit uiscosa, aggrediẽdo agitat ipsam: quòd si alia

signa erunt mala, ut si hypostasis sit mala, et nigra corona mala & fœtida, tunc spuma illa producit malũ signũ: nã indicat, quòd calor naturalis nõ est potens resoluere materiã, sed aggreditur tantũ ipsam, & generat illam spumã, & ideo illa spuma tunc mala est. Cùm autẽ uidemus talẽ spumã, & uirtutẽ debilem, iudicamus talẽ hominem citò moriturũ: si uerò uirtus fuerit fortis, tunc nõ iudicamus mortem futuram, sed morbũ esse ualde difficilem. Si spuma fuerit alba sine odore & hypostasi, tunc indicatur plurimã materiã adesse, materiam inquã crudã, estq; catarrhi signũ, qui descendit à capite per uenas. Nam si descenderet ad uentrem uel pectus, nõ fieret spuma: si autem p neruos descenderet faceret alia incõmoda, ut uidimus alias, quòd catarrhus à capite potest descendere, tũ per uias latas. i. per gulam, tũ per arterias, tũ p neruos, tũ per uenas. Quòd si per uenas descendat, facit spumam in urina, & sæpißimè uidemus tales urinas albas sine fœtore cũ spuma, et signũ est, quòd materia flegmatica sit in uenis, et agitetur à calore: sic igitur apparet uarietas spumæ: nam aliquando est multa, et arguit tunc multitudinem materiæ. Cõsideremus etiam, nunquid talis spuma diu permaneat, an uerò citò euanescat, et signũ est, quòd materia sit quidẽ uiscida, sed in primo gradu uisciditatis ampullæ fiunt uix excußibiles quoniã materia crassa est, et spiritus craßi. Variatur etiã spuma in colore, nã si materia erit adusta, spumæ erunt ueluti nigræ, tamen subalbicãtes omnes propter spiritus, licet alia alia sit nigrior. Est et alia differentia: aliquæ sunt magnæ & raræ, et significant paucitatẽ agitationis: quòd si sint paruæ et plurimæ tunc magnã agitationẽ significant, quòd patet expe

rientia in agitatione alicuius rei uiscidæ. Nā primò apparēt spumæ magnæ & paucæ in principio agitationis, et ubi diutius agitātur, fiunt spumæ paruiores, sed numero plures, et quanto magis agitabitur materia uiscida, tāto magis apparebunt spumæ. Secundū genus contentorū in superficie est pinguedo, quæ in triplici differentia esse dicitur. Prima est secundū quod apparet in iure pulli: secunda est ad similitudinem oculorū boum: tertia est sicuti præcise est tela araneæ. Primæ, quæ est sicuti pinguedo in iure pulli, causa est sublimatio à calore naturali: eò quòd bona concoctio fiat à calore naturali, qui non assat, sed cōcoquit, & ubi est optima materia, ibi non est aliquo modo supernatans. Primò enim calor naturalis extrahit pinguedinem, sed nō ita, ut totum exhauriat: ideo optima erit concoctio, quando pinguedo aliqua sed pauca apparet in excremētis: et ut bona sint excrementa, oportet ut leuem habeant pinguedinem, ideo igitur hoc est semper optimū signū. Secūda uerò differentia, quæ est sicuti oculi boū, nō est bona, quoniā significant colliquationem alicuius partis, nā causa est calor præternaturalis agens in aliquā partem corporis pinguiorem: Inde est, quòd talis urina appareat in ægritudinibus renum in corporibus pinguibus, partes enim humidiores pinguedinis tunc liquefiunt, et faciunt oculos in urina, et signū est, quòd pauca adsit liquefactio. Tertia differentia est craßities, quòd si ista craßities siue pinguedo appareat in urina, sicut tela araneæ, & sit febris, dicamus esse colliquationem insignem, & principiū tabis: nam calor deuenit ad talem gradū, ut colliquat adipem, & pòst colliquabit etiā partes solidiores, et fiet tabes: sic autem semper hoc est malum si-

gnũ, et summoperè cauendum est in his, qui patiuntur talem colliquationem, et talem urinam excernũt. Tertiũ genus corona dicitur: Est autem corona hæc circulus quidam, tanquam linea quædam diuersicolor diducta ad circũferentiam: neq; enim in omnibus sic apparet: uidetur enim circulus urinam ambiens, et secundum diuersitatem huius diuersa adferuntur iudicia. In hac corona primò eius substantia cõsiderãda est, neq; similis est spumæ, quoniam spuma flatu plena est, hæc uerò nullũ in se continet flatũ, seu spiritũ inclusum, & ideo non est ampullosa, neq; pinguis, ut sunt reliquæ duæ species: non apparet adeps, sed quoddam est separatũ, hoc sciendũ est primò. Nã substantia faciens huiusmodi coronam, est humidũ existens in solidis, quòd uel est substantificũ, uel nutrimentale, & tale humidum colliquatur à calore igneo, & est omninò præter naturam. Dico ex toto genere, quia materia facit pro sustentatione humanæ uitæ & nutritione corporis, habet enim causam præternaturalẽ, cùm apparet huiusmodi: aut nõ est sicut pinguedo, tamen approximatur & aßimilatur illi. Nam sublimatio fit: & in cõcoctione uera fit sublimatio à calido et humido, huius pars illa quæ dulcior est, aßimilatur ipsi corpori, reliquũ uerò excernitur tanquam excrementũ: ista pinguedo proximè accedit ad alimentũ, nam similis est substantiæ nutrimentali, ita ut in gradu tantũ differant. Hæc uolui dixisse propter ea, quæ dicturi sumus in sequentibus. Talis ergo pinguedo est pars humidior atq; uiscosior & pinguior, quàm cõueniat pro nutritione, tamen proximè ipsi accedit. Cùm igitur talis sit corona, nil aliud erit, nisi substantia aliquantulũ crassa et uiscida, et in se cõtinens aliquam leuitatem,

propter illam naturam accedentem ad pinguedinem, & hoc sæpe uidimus in iuribus carnium et pullorũ. Qui cupiunt differẽtias istas cognoscere, inspiciant decocta pullorũ, quia ibi euidẽtißimè circa uas apparet corona ista, quæ non facit pinguedinem nec oculos ut uideantur oculi boum, isti apparent intus: sed talis corona est circumambiens, & cùm sit humidũ substantificũ, quod extractũ est ex concoctione, nõ apparet illa pinguedo, quæ est in alijs tota, nec ulla uiscìditas, sed quoddã mediocre: hæc est substantia illius coronæ, et hoc sit dictũ, ut firmiorem habeatis doctrinam. Cùm igitur talis sit substantia, sequitur, quòd necessariò etiã talis sit locus, scilicet circumferentia, nõ autẽ in extima superficie, neq; etiam in fundo. Sed diceret quis, nõ uideo causas? Respondeo, ex Aristot. 3. et 4. Cœli, quòd omne corpus graue uel leue tantũ habet de loco, quantũ habet de forma, & media loca probabiliter sint formæ illius occupantis locum. Cùm ergo corona sit media, id est, mediam habeat formam inter penitus grauia urinæ, et inter leuia, non occupat supremam superficiem, nam grauior est, quàm competat illi parti occupandæ, licet similis sit pinguedini, nõ tamẽ est, neq; etiam occupat infimam partem, quia nõ est tam grauis, ut poßit descendere, igitur mediũ occupat locũ, inter loca spumæ et hypostasis. Quòd autẽ circulus iste sit medius, & humilior & depreßior sit, quàm superficies, apparet ex cõmuni cognitione, quæ habetur ex humido aquoso. Nam elementũ ipsius aquæ rotundũ est, & quale est totũ elementum, talis etiam est eius pars, ut probatum est à Philosopho, ista sunt supponenda. Cùm igitur tale sit elementũ, necesse est etiam, ut superficies sit rotunda, habeatq; in se con=

uexitatem, hoc sequitur: quia ubi est aliqua forma rotunda circuli deducti, quanto magis accedunt ad profundum & centrum, eò magis sunt depreßiores, & quanto largiores, tanto sunt pauciores, & quanto magis accedunt ad superficiem, tãto magis erunt sublimiores, & nõ desinent donec perueniant ad superficiem, quæ cum sit rotunda et ampla, circulus erit longè depreßior, quàm sint circuli pauciores, & talis superficies occupatur à spuma: et quoniã ista corona & materia eius non habent locũ spumæ, nec grauitatẽ tantũ, ut occupent locũ hypostasis, necesse igitur est, ut mediũ habeant locũ inter hypostasim & spumam. Iam igitur dictũ est de huiusmodi contento, quæ sit substantia & quis locus, et quæ nã sit causa efficiens. Diximus autẽ, esse calorẽ igneum colliquantẽ humidũ substantificum, quod erat pro nutritione corporis, & istud apparet, in febribus colliquatiuis & hecticis, ubi est ultima tabes, tunc apparet talis corona, quoniã nunc cõsumpta est humiditas substantifica, et si qua sit, est admodum pauca: & sic de futuro ponderare oportet, hoc corpus ad tabẽ deuenire, et negotium erit prohibere si poßibile est, & sic habemus causam efficientẽ, locum & iudicium. Sed quoniã talis circulus cõtingit esse magnus & paruus, latusq; &c. ideo ex uaria forma uaria adferuntur iudicia. Præterea si bonũ uel malum habent odorem, si erit latus & profundus, tunc iudicabimus magnam colliquationẽ, si paruus, paruam colliquationẽ: & tum debemus etiam uti distinctione uaria. Si erit in principio, & corpus sit carnosum satis, tunc corona apparebit magna, quia adest etiã materia maxima, et agens cõueniens. Si uerò corpus fuerit consumptũ & iam tabidũ sit, materia tamen pauca

adest. Si corona subnigrans apparebit, iudicabimus calorem illum assari: si uiridis, aduri, sed non multum: quo ad odorē, si aderit putredo: & hæc ad iudiciū coronæ, dum simplex est. Sed notandū est, quòd talis corona sæpè appareat cū spuma, & quando uidemus talem spumam admixtam, nō statim determinabimus de bono & malo, sed quærenda sunt alia signa: nā si habeat coronā, in calore, odore, substātia & contentis erit laudabilis. Prætereà si bonā tolerantiam ægri, uideamus & aliqua signa attestantia, nō multam malignitatē ægritudinis, tunc spuma deficit, & facit iudiciū, quòd calor naturalis aliquid agat in materiā, ita ut ueluti ipsam imprægnet et inflet, et admisceatur aliqua cōcoctio, & materia cōmota admisceatur colliquationi. Si autē spuma admisceatur cū signis deterrimis, & urina fuerit pauca nigra, & sedimenta erunt nigra, & reliqua signa mala, tunc iudicatur, quòd calor igneus auctus est in malitia, sed diminutus in quantitate, & calor naturalis est ualde diminutus. Hæc etiā spuma perfectā ostendit malitiam, quia calor igneus fundatur in naturali, & cùm sit diminutus, & nō poßit se adiuuare, et ille igneus cùm fortis sit agens in humidum radicale, cùm potens sit, ut adustionē faciat, causat illas ampullas, ut solet facere calor debilis: & cùm spumæ ueniunt nigræ & uirulentæ, tū planè est desperata ægritudo: nā signū est, quòd calor naturalis est prope extinctionē: & sic habemus sufficientem notitiam de omnibus cōtentis apparentibus in superficie, seu in parte superiori. His prætermissis deueniamus ad contenta, quæ sunt in corpore ipsius urinæ, ita ut tamen nō deueniant ad superficiē, & sunt nebulæ. Secundū genus quod permanet in medio, à Græcis

æneorema, à Latinis uerò suspensa. Tertium genus est hypostasis, seu sedimentum, quod manet in inferiore parte, seu in fundo: et de istis tribus ut firmam habeamus doctrinã, procedendũ est p uiam causæ, & ad eius elementorum cognitionẽ: & primò scire oportet, quòd ista cõtenta uniuersalẽ suscipiunt diuisionẽ, quædã sunt secundum naturam, quædã uerò præter naturã, de utrisq; quærendũ est: appello ergo contenta naturalia illa, quæ aliquo modo intenduntur à natura: nã cùm sint excrementa, simpliciter nõ intenduntur à natura: & cùm dicimus aliqua secundũ naturã, intelligimus, cùm natura sublimat humidum internum, non potest esse, quĩn fiat excrementum: quia illa quæ sublimãtur, nõ possunt esse omninò similia, ideo oportet, ut fiat separatio similis à dissimili: et dissimile illud quod expellitur, est excrementum, & consequutiuè intenditur à natura: quoniã esse nõ potest propter dicta, quin adsint excremẽta, & quotiescunq; cõcoctio erit naturalis, sublimatio erit à calore naturali, & excrementa erunt naturalia, nec adusta, quia principale humidum nõ erit adustum: ideo habebunt formã proportionatã excremẽta, & dicuntur naturalia, quia consequutiuè intenduntur à natura: quum nutrimẽtum nõ fuerit rectè concoctum à natura, neq; sublimatum, necesse est etiã, ut excremẽta deficiant à naturali metro, aut ut sint cruda aut pauca, si à calore fuerint assata, aut deficiãt in aliqua alia conditione requisita ad naturalẽ statum, & hæc est prima diuisio contẽtorum. Igitur naturalium quædam sunt perfectè naturalia, & quædam imperfectè, siue quædam attigerunt ultimum ornatum, & quædã non, et inter ista duo est latitudo. Vt igitur excrementũ sit tale, & mereatur

tur

tur simpliciter dici tale, nõ declinabitur à scopo, nec con ditiones illi deerunt. Cõditiones autẽ requisitæ sunt istæ, primò quòd mediocre sit in substantia: secundò in quanti tate: tertiò in qualitate: quartò quòd excrementum sit in debita hora: quintò in ordine: sextò & ultimò p loca con uenientia: & quãto magis deficient istæ, tanto magis deficiet à scopo. Contentũ igitur perfectũ in corpore urinæ id est, ut perfectũ sit, oportet ut habeat primò bonã substantiam, colorẽ, quantitatem, odorem & locũ naturalẽ: & ubi tale contentũ fuerit, & habuerit omnes istas perfectiones, erit simpliciter tale. Substantia igitur debita in tali contento habebit istas perfectiones. Primò ipsa substantia erit leuis, secundò æqualis: & ubi sic sit, habebit debitas cõditiones substantiæ: leuis enim est illa, quæ ita tactui occurrit, ut tangẽti nullã resistentiã faciat, nec cedat tactui, & in hoc differt à molli, ut declaratum est ab Aristot. primo De generat. & quarto Meteorũ, & ideo oportet, ut ista substantia sit leuis & æqualis etiam: quia nõ oportet, ut in una parte sit leuis, in altera aspera, præterea in una parte æqualis, in alia inæqualis, sed oportet, ut in toto sit æqualitas & leuitas, & tunc illa substantia erit bona. Namq; oportet ut tale contentũ talem habeat æqualitatẽ, & manifestam. Ostendimus enim omnem sublimationẽ utilem fieri per concoctionẽ, & elixationem factã à calore naturali, & ubi calor commodè cõcoquit, nõ adurit, sed æqualiter elixat, & cõcoquit, ut apparet in cõcoctionibus extrinsecis: & cùm cõcoctio sit æqualis, illud etiã quod concoquitur, erit æquale, et per consequens excrementa erunt æqualia. Nam ponas tu, quòd non sint æqualia, tunc non erit bona cõcoctio: quoniã si erit perfe

cta concoctio, excremēta erunt æqualiter cōcocta, & sic erunt æqualia & leuia: quoniam nullam relinquit partē uel adustā uel inconcoctam, cùm sit æqualis concoctio. Secunda conditio est, ut sit indebita quantitate, & illa erit, quæ proportionatur excremento humidi concocti: & si erit plurimū humidū concoctum, plurima etiā erunt contenta, sin minus, minora etiā erunt contenta, et sic erit secunda cōditio, quòd quātitas proportionabitur materiæ concoctæ. Corpus autē exactißimè sanum nō habet contenta, præsertim si recta utatur uictus ratione, nō delinquet in sex rebus nō naturalibus, quoniā in uenis sanguis excoquitur, & si quid erit excrementi, difflabitur p cutis meatus: & uidemus etiā, quòd illi qui exercētur plurimo exercitio, non habent ullum istorū contentorū, propter maximam difflationē: et sic si humidū fuerit plurimū uel paucū, talis erit urina, taliaq; erunt contenta. Tertia cōditio est qualitas seu color, et quantū ad hanc conditionē, color urinæ istius corporis exquisitißimè seu simpliciter sani debet esse albus, & non alterius coloris. Nā in corpore nostro plurimæ fiunt concoctiones, et prima imperfectior est secunda, et secūda tertia, ut optimè uident alchimici: ubi distillauerint aliquid, semper albius & pfectius redditur. Id etiā contingit in excrementis, ideo excremēta sunt etiā adeò terrestria in prima concoctione, & diuersos sortiuntur colores propter diuersitatē materiæ. In secunda adhuc terrea sunt: in tertia autē nihil amplius terrestritatis habetur, quoniā illa perfectißima est, siue fiat in uenis, siue extra uenas, tunc id quod aßimilari debet, redditur albū, ut diximus aliàs. Omnia mēbra nostri corporis sunt alba præter ueam oculi, & si rubea sunt,

non ita sunt ex se, sed tinguntur à sanguine: & cùm tale nutrimentũ debeat aduenire membris, oportet quòd fiat albũ: cùm autẽ talis materia erit perfectè sublimata, suũ excrementũ erit albũ, quoniam debet aßimilari illi, cuius est excrementum. Præterea non debet esse fœtidum, nam quòd fœtet, significat putredinem, & ubi non est putredo, ibi non est fœtor: ubi autẽ fuerit concoctio bona & secundũ naturam, erunt etiam excremẽta bona & secundũ naturam, nec ulla aderit putredo neq; fœtor in huiusmodi excremẽtis. Igitur tale contentũ in urina meritò carebit fœtore: neq; enim putruit, quod à calore naturali pfectè concoctũ sublimatumq; est. Alia conditio, quæ necessariò requiritur ad contẽta perfectè naturalia, ipsa figura est. Debet autẽ figura huius contenti pyramidalis esse, quæ circa basim lata quidẽ est, sed paulatim in acutum uergit usq; ad summitatẽ. Causa huius figuræ in tali contẽto est perfecta concoctio terrei & solidi excrementi in tertia concoctione. Spiritus enim moderatè inclusus in tali excremento eleuatur prout est natura illius eleuari, secum trahens materiam uel partẽ materiæ, magis leuẽ & uaporosam, & magis aptam ad hoc, ut eleuetur: & quia spiritus ille tẽperatus est, non excedẽs in actione propria, ideo non diuellit, neq; separat partem à parte, sicut fit in contentis præter naturam, sed ita moderatè agit in partibus huius contenti, ut singulæ istorũ propriũ occupent locũ, prout magis uel minus terrestres uel aereæ sunt: ergo quod grauißimũ est, in fundo residet, latũ non eleuatur, quod minus latũ eleuatur: & quanto magis eleuatur, tanto magis acuitur: cùm natura uaporis sit, ut in acutũ tendat, sicut etiam apparet in flamma, qui uapor ignitus

est. Locus autē eiusdē contenti est, quantū attinet ad propriam basim, ut fundum uasis obtineat: & ratio est, ut diximus, excrementū illud, ex quo tale contentū redditur, solidū ac terrestre est, ideo meritò in liquore urinæ positū partē imam petit si modò naturali loco insideat. Istæ igitur omnes conditiones necessariò requiruntur ad hoc, ut contentū in urina sit perfectè naturale, quas repetentes dicimus esse, ut sint substantia leuia, & æqualia quantitate pro excrementi concocti ratione, colore alba, odore minimè fœtido, figura pyramidali, loco, ut basis ipsorū fundum occupet uasis urinarij: quarū conditionum si una tantū deerit, iam amplius non erit contētum illud pfectè naturale: quòd si duæ deerunt, uel tres, adhuc magis à perfectione recedit. Quòd si omnes prorsus deerunt, ita etiam prorsus extra naturæ limites excedēt talia excrementa: & ita patent, quæ sint contenta mœrè & perfectè naturalia, et quæ item contenta naturalia quidem, sed non perfectè, imò secundum quid, & quæ in ista imperfectione magis ac magis sint imperfecta & diminuta. Nam quæ perfectè sunt naturalia, iam docuimus non habere latitudinem, sed esse in ultimo gradu: illud enim perfectū dicitur cui nihil deest. Raró igitur talia contenta uidebimus, sed potius ponuntur tanquam regula, sicut etiam poni solet corpus perfectißimè sanum, quod dicitur regula polycletica. Vbi autem tale contentum uidetur, indicat cōcoctionē excrementorū factam fuisse exactißimam in uenis, & consequenter morbi solutionem perfectam iam adesse: neq; unquam fieri potest, ut tale contentum appareat sine colore optimo urinæ, sine substantia optima, liquore, quantitate et cæteris conditionibus. Si enim calor

naturalis potuit concoquere perfectè solidum excrementum, & ornatum afferre partibus terrestribus & magis rebellibus cōcoctioni, longè facilius potuit in colore, substantia & liquore idē efficere. Meritò igitur Hippocrates in secundo libro Prognosticorum, ubi de urinis indicantibus solutionem morbi pertractat, quæ ab ipso, optimè, appellantur, quoniam optimum statum ægri demonstrant: est autē optimus status ægri, quando liberatus est à morbo, quo afflictabatur. meritò inquā quadā mira doctrina & breuitate exorsus diuinus Hippocrates: urina optima (inquit) est illa, in qua est hypostasis alba, leuis, æqualis, &c. quæ sequuntur, includit mira sicut diximus, breuitate & doctrina, omnes prorsus conditiones in tam paucis uerbis urinæ optimæ. Cùm enim cōditiones optimæ hypostasis posuerit, intellexit ea, quæ necessariò sequūtur, uidelicet, hic quoq; adesse optimū colorē, substātiam & liquorem: iste enim est mos non Hippocratis tantum, sed omnium antiquorum, ut doctrinam de re aliqua facturi, unum proponant, quo proposito, quæcunq; necessariò consequuntur ad illud, omnia illa tacent ac prætereunt, uoluntq; ut lectores sagacißimo studio perquirant, quid ad illam propositionē consequatur. Vnū quoq; addidit Hippocrates in ea sententia, quod à nobis præteriri non debet, uidelicet quòd ea urina erit optima, cū his conditionibus suprà memoratis, si perseuerabit talis, & nō una tantum uice mingatur: & hoc erit semper obseruandū, ut nullum bonū signum apparens in urina, statim pronūciamus esse bonum, nisi perseueret: sæpißimè enim decipimur & in ipso opere uidemus, quadam die repente plurima signa bona apparere in urina, & sequenti die po-

steã peßima. Vnde de bono nõ est aliquid pronunciandũ, nisi tale perseuerauerit: quandoq; enim contingit, ut calor naturalis partẽ aliquam materiæ magis paratam cõcoquat, et interim urinæ reddantur bonæ, quoniã & tunc concoctio est bona: sed reliquæ postea materiæ in uenis contentæ, malignæ et rebelles, nõ poterunt concoqui, imò potius suffocabunt innatum calorem, & ita aliæ subsequẽtes urinæ, peßimæ & detestabiles apparebunt: Et si Medicus temerè pronunciauerit uisa urina bona, morbũ citò esse soluendũ, cogetur postea cum pudore & derisione audientũ, contrariũ proferre, & fateri se fuisse deceptũ, uel confugere ad frigidas excusationes deceptorũ. Contẽtorũ autẽ præter naturalia, quæ diximus suprà ea esse, quæ non intenduntur à natura, neq; p se, neq; consequutiuè, sed ita excernuntur, ut excedant uel deficiant in conditionibus illis omnibus, quas diximus contentis naturalibus esse necessarias. Quædam enim sunt ex toto genere præter naturam, quædam nõ ex toto genere, sed per aliquẽ excessum uel defectum. De his primò loquemur, quæ uidelicet non sunt ex toto genere præter naturã. Appellamus ex toto genere præter naturã illud, quod in propria substantia & specie excedit limites naturales, ut si quãdo mulier pareret illam, quam molam appellant, uel frustum carnis incompositæ: talia enim in tota specie & substantia differunt à partu naturali. Sed si mulier pareret infantem, uel cũ quatuor manibus, uel hermophroditum, uel cum aliquo tali excessu uel defectu, ut sine oculis uel manibus, esset quidem partus, & iste præter naturã, sed non ex toto genere, in substantia enim & specie naturalis est, sed peccat in excessu & defectu: quæ igitur de-

ficit uel excedit, ea dicitur præter naturã. Simili igitur modo contenta ex toto genere præter naturam in urinis sunt, quæ in substantia & specie excedunt limites naturales: ut quando aliquis mingit uel carnem, uel pus, uel squamas, arenas, calculos, & huiusmodi: ista enim in propria substantia & specie excedunt limites naturæ urinarum. Cùm uerò mingitur crassum aliquod excremẽtum, quod deciditur & separatur in tertia concoctione, quæ fit uel in uenis, uel in cauitate membrorũ: istud excrementũ deficit uel excedit in ornatu suo naturali, neq; adeptũ est debitam concoctionem, ideo appellatur præter naturam, eò quòd deficit uel excedit, sed nõ in substantia & specie. Posito igitur hoc distincto conceptu de duplici differentia contentorum præter naturam, dicimus, contentorũ præter naturam nõ ex toto genere quædã talia esse, quia defecerunt in concoctione, quædam, quia excesserunt, & fuerunt superassata: quæ deficiunt uel apparent sub forma proprij & determinati alicuius humoris, ut quando excernitur in urina, uel materia pituitosa residens in fundo, uel sanguis nõ benè separatus, uel in uenis uel in renibus: sicut sæpè contingit, quando aliquis mingit urinam similem loturæ carnis, ista enim omnia indicant naturã deficere in concoctione & separatione utilis ab inutili: ideo ubicunq; talia uidebimus in urina, indicabitur (nisi uitium renum fuerit) calorem naturalem debiliter operari in uenis, & tertia concoctione. Si uerò hoc fuerit uitio renum uel uesicæ propter aliquam imbecillitatem in ipsis, uel propter ulcus, uel uitiũ in compositione, distinguemus cautè & prudenter per propria signa, quæ apparent in his casibus, sicut est dolor, uel pondus, uel tumor,

uel difficultas in mingendo, uel aliqua talia, quorũ aliqua ſemper inueniuntur in ſimilibus affectibus ueſicæ uel renum, uel uaſis ad ea membra attingentibus. Quandoque autẽ talia contenta non per defectum, ſed per exceſſum efficiuntur præter naturam, quãdo apparet in urina pituita concreta aduſta, uel ſanguis aduſtus, et ſedimentum etiã, uel hypoſtaſis, quæ & ipſa fuerit aduſta tendens ad nigredinẽ, uel luteum colorem, uel uiridẽ, quæ omnia atteſtantur calorem igneum eſſe in uenis, adurentẽ & reddentẽ illa excrementa præter naturã, propter exceſſum caloris nõ concoquentis per elixationẽ, ſed adurentis per aſſationem, ut ſuprà oſtendimus. Talia igitur omnia excrementa dicuntur præternaturalia, nõ ex toto genere, ſed per exceſſum uel defectum: excrementa autẽ ex toto genere præter naturam ſemper indicant calorem igneũ, adurentẽ, colliquantem, uel ſolutionem cõtinui eſſe, uel in partibus renũ uel ueſicæ, & utrum ſint iſtæ diſpoſitiones in renibus & ueſica, an uerò in ipſis uenis, diſtinguemus per eadem illa ſigna, quæ paulò ſuprà cõmemorauimus. Hoc enim perpetuò eſt obſeruandum, nullum genus uel ſpeciem ſignorum poſſe nos in perfectam cognitionem morborum occultorum deducere, niſi & alia quoq; genera & ſpecies ſignorum cognoſcamus, & ſingula ſingulis comparemus. Ex hoc enim concurſu & ſagaci comparatione ſignorum nihil prudenti Medico occultatur, uel de præſenti uel de futuro, imò etiam de præterito, ut experientia deprehendet, quicũq; in hac arte per hanc methodum et rationẽ ſe diligenter exercuerit. Diximus omnia hæc contenta, quæ ſunt ex toto genere præter naturam, ſemper indicare nobis, uel calorẽ igneum adurentem &

colliquantem,

colliquantem, uel putrefacientem, aut solutionẽ continui in aliquo membro, etiã calorem adurentem uel assantem indicant arenulæ, & calculi in urina apparentes: ex calore enim igneo adurente generantur talia excrementa, et non tantum indicatur calor igneus ex istis arenulis et calculis, sed etiã locus affectus, inde enim apparet affectus renũ, in quibus tales materiæ per igneum calorem excoquuntur. Calorem uerò colliquantem indicant contenta illa, quæ dicuntur orobacea, idest similia orobis confractis, quæ sunt colore subnigro, quandoq; maiora, quãdoq; minora, secundum maiorem uim uel minorem colliquantis caloris, & prout materia colliquata, & corpus fuerit magis uel minus solidũ & crassum: & facile est, ut ista discernantur, quæ etiam frequentissimè uisuntur in febribus acutis colliquatiuis, ubi iam colliquatio & uis caloris nõ ad pinguedinem tantum, sed ad solida penetrauerit. Pessimum igitur indiciũ est, ubi talia contenta apparuerint in corpore imbecillo, uel propter ætatẽ, uel morbum, semper enim mors subsequetur. In ualidiore autem corpore periculosa, & non nisi cum magno labore & industria dissolubilis ægritudo pronunciatur, ac lõgè perniciosior erit indicatio horum contentorum, si accesserit quoq; substantia, color, liquor, quantitas, odor urinæ pessimus, quæ omnia semper sunt à uobis inuicem conferenda: inde enim emerget recta mensura cognoscendi malitiam, uel bonitatem urinarum. Vnum prætexcieram circa signa in contentis indicantia calorem adurentem, uidelicet si quando apparuerint in urina aliqua, quæ assimilantur pilis uel capillis (sicut sæpissimè apparet) indicant ita apparentes pili calorem adurentem præcipuè esse in ua

sis urinarijs, in quibus materia craßior fæculẽtiorq́; adu ritur, & formam accipit capillorum, pro longitudine & angustia uenarum, in quibus aduritur. Si uerò apparuerint furfures uel squamæ in ipsa urina, indicatur calor colliquans, & abstergens intimam superficiem uesicæ, unde squamulæ & tanquam furfures deciduntur, & hæc de signis in urina contentis, iudicantibus calorem adurentem & colliquantem. Calorem autem putrefacientem indicat pus excretũ: discernendus autem erit locus, unde tale pus deciditur, per signa distinguentia illius loci affecti, iam sæpe à nobis commemorata: & ita manifestũ est sub quot formis apparere possunt in urina contenta, quæ sunt ex toto genere præter naturã, & quòd calor adurẽs uel colliquans uel putrefaciens sit causa singulorũ. Si uerò tale contentũ propter tale ulcus excernatur, apparet frequentißimè in urina manifestè substantia illius membri, in quo est ulcus, quæ deciditur per solutionem continui, et hoc frequentißimè apparet in ulceribus renum, in quibus carunculæ paruæ fœtidæ apparẽt in urinis, quæ facilè discernuntur ab illis contentis orobacei suprà memoratis, quoniam si remouebimus illos à liquore urinæ, & fricabimus manu uel instrumento, si erunt orobacea illa contenta, dißoluentur facilè, tanquam res colliquatæ: sed si caro renum fuerit, uel substantia membri, non per colliquationem, sed per solutionem continui decidua, solida fricanti, & prementi apparebit, neque ita facilè cedet: & hæc satis, quantũ compendio licuit de cõtentis urinarũ præter naturam. Nunc modò uidẽdum de locis principio à nobis propositis, cur scilicet ista contẽta præter naturalia habeant quadruplicẽ locum: uel enim resi-

dent in fundo, uel apparẽt in medio, uel prope superficiẽ, uel indifferenter tanquam circumuolitant, & uagantur infra supraq; per totam urinæ substantiã. Circa quod unũ præsciendum est, locum omnium horum contentorum, quæ dicuntur contenta ex toto genere præter naturam, esse infimam partem uasis urinarij, & ratio est: quoniam omnia illa contenta, ut uisum est, sunt terrestris substantiæ, assata uel colliquata, uel putrefacta, quæ omnia producuntur à calore igneo, & ideo quantum est in propria sui natura, tendunt ad infimam partem, & semper ibi resident, nisi aliquid exterius contingat, quod aliquo modo materiam subleuet: quod autem subleuare potest talẽ materiam, non potest esse nisi uapor, qui uapor natura duplex est, ut Philosophus inquit 1. & 2. Meteor. Quidam enim uapor calidus est et siccus, igneæq; naturæ: quidam calidus & humidus, calidum enim esse semper necesse est, si eleuari debet, & ideo sola elementa calida in sublimi pendent, reliqua duo frigida circa centrũ feruntur. Horũ autem uaporũ, quos genere duplices esse diximus, plures sunt species uel gradus, prout magis uel minus intẽditur humiditas uel siccitas, uel acuitur ipsa caliditas: unde etiã uidemus hos uapores in uniuerso uaria loca occupare, uarias cõuersiones uariasq; formas suscipere, pro gradu scilicet caliditatis, uel siccitatis, uel humiditatis existentium in illis uaporibus: quæ omnia si rectè perspexerimus, recteq; præcognouerimus, non erit posteà difficile, quòd est in uniuersali, uerum in particulari quoq; recognoscere: quotiescunq; igitur in istis contentis præter naturam, quæ diximus esse terrestris substantiæ, & naturaliter in imo fundo uasis residere, si in illis inuenietur

aliqua pars uaporabilis, quæ à calore igneo eleuatur, uarios effectus producet, prout uaria materia illorũ uaporum fuerit. Vbi igitur plurimus calor igneus leuiorq́; materia, magisq́; uaporabilis, inflammabitur uiolenter materia à spiritu igneo, qui spiritus cùm inæqualiter uiolenterq́; agat, subintretq́; totam materiam, diuellet eam multiformiter, & in minimas partes secabit, quæ partes agitatæ à spiritu uaporoso dißiliunt, diuelluntur, agitantur, neq; certum occupant locum, quoniam temerè agitantur ab igneo uaporosoq́; spiritu: & ideo in tota substantia urinæ uidentur minutulæ partes, tanquam atomi quidam materiæ adustæ circum cursitantes, & multiformiter uersatiles prout ab eo spiritu agitantur. Ideo uidemus tales urinas, ubi nuperrimæ fuerint eductæ, seruantes adhuc calorem corporis, maximè habere huiusmodi cõtenta circum agitata & circumuersata: sed posteà ubi magis ac magis refrixerit, euanescente calore, & spiritu flatuoso, qui ipsas materias agitabat, sensim residere, & proprium locum fundi occupare, scilicet, quoniã euanuit causa subleuans & agitans: & obiter uidemus etiam perturbari tales urinas & omnem admistionem subtiliorum partium illorum contentorum, quæ in liquore urinæ diluuntur. Ergo ubi tales urinas cum huiusmodi contentis circumagentibus conspexerimus, indicabitur intra uenas maximam pugnam inter calorem, et materiam, adhuc tamen nõ esse uictoriam caloris naturalis, sed caloris ignei dißipantis & diuellentis: prognosticum ergo futuri euentus in tam ancipiti pugna sub metu, à constantia, uirtute, ab ætate, temperatura, obediẽtia infirmi, & reliquis huiusmodi sumitur. Quibus rectè et prudenter cõsideratis,

facilè perpendet Medicus, ad quas partes, morbi ne an ægri, declinatura sit uictoria. Hæc de contentis præter naturam dicta sint, nullum certum locum occupantibus & circumuagantibus, & de causis & indicijs eorum, ubi etiam obiter facta est mentio de contentis, quæ infimum occupant locum, & de causa ipsorũ. Reliquum modò est, cognoscere causas & iudicia contentorum, quæ medium, supremumq; locum occupant, facileq; est istud cognoscere quoq;, ex ijs quæ paulò suprà sunt declarata: & ex cognitione naturæ uaporum. Si enim uapores ignei sicciq; fuerint, trahent secum contenta illa, alioqui parua et frustulatim concisa ad partes supremas, illius urinæ, & ita prope superficiem apparebit contentum illud, quod nebula appellatur, & secundum naturam & speciem illorum contentorũ, & multitudinem caloris uariæ formæ & species eorũ contentorum apparent: quædam enim aßimilantur fumo nigrescenti, uel subrubro, aut luteo: quædam nebulæ candicanti: quædam aßimilantur granulis diuulsis, & non continuatis, occupantibus illam partem. Vbicunque igitur uiderimus circa illam superficiem urinæ quoddam, quod nebulæ aßimilatur, indicium est, materiã esse pituitosam, quæ à ualido calore cõcoquente penetratur, tumefit, & eleuatur, & ideo quantũ in se ipso est, signum hoc est laudabile, inde enim indicatur naturam ualidè aggressam esse concoctionem: & inde est illud, quòd omnes etiam moderni aduerterunt, hypostasim illam naturalem, de qua suprà locuti sumus, si progreditur ordine proprio prius apparere circa superficiem urinæ eleuatam, deinde circa mediũ, ultimò circa fundum, quemadmodũ diximus, & hoc admodum congruè, & secundũ ra

tionẽ. Est enim uerus naturæ ordo atq; progressus, proficisci ab imperfecto & rudi ad perfectũ: dum igitur incipit concoctionem, tumefacit materiam obedientẽ, & ita excrementũ eius apparet in superficie urinæ eleuatum à spiritu calido admodum potenti. Rarò igitur tale contentum apparens indicat aliud quàm bonum & salutem futurã: sed si alterius fuerit coloris, ut nigri, rubri, aut lutei, indicatur quidẽ materia uiscosa, sed uel adusta, uel biliosa, & dominium caloris ignei inordinati, tumefacientis et eleuantis materiam crudam: ideo ubi tale contentũ uidebimus, indicabitur nobis, si morbus fuerit acutus, longitudo difficultasq; ægritudinis: sed longè deterius est, ubi uiderimus ea contenta circa superficiem tanquam granula diuulsa, præcipuè si nigricantia fuerint, indicatur enim aduri materiam, & colliquari solidam, deinde inflare uiolẽter, & eleuari ab igneo febriliq; calore: unde hoc signũ febres malignas, adurentesq;, & uim naturæ peruincentes ostendit. Et hæc satis de contentis occupantibus locum prope superficiem urinæ, quæ communi nomine nebulæ appellantur. Circa quod unum sciendũ ad perfectiorem notitiam quandoq; contingere hæc, quæ simpliciter protulimus commisceri, ita ut appareat illa nebula simul in aliqua parte alba, in aliqua nigra aut alterius coloris, item in alia tenuis, in alia crassa, & alibi diuulsa, alibi continua, & ista miscella indicat admistionem adesse plurimorum uariorumq; humorum, qui inæqualiter aduruntur, uel concoquuntur à calore, et hoc facilè est cognoscere, non in his tantũ contentis, sed in reliquis quoq; omnibus, ubi simplices naturas singulorum rectè perceperitis. De contentis autem, quæ mediũ occupant locum,

& quæ uulgò à Medicis eneoremata uocantur, breuißima erit tractatio. Quoniam quicquid dictum est de nebulis, idem omninò dicendum est, & iudicandum de eneorematibus: prorsus enim in nullo alio differunt, nisi ratione spiritus subleuantis: prout enim spiritus potentior est, uel quia feruentior, uel quia quantitate maior, uel prout habet opposita, ita illa cōtenta magis uel minus ascendunt: omninò enim causam sui ascensus & eleuationis ostendimus esse ipsum spiritum, uel uaporem eleuantem: de sui enim natura omnia ista contenta, sicut etiam suprà diximus, resident in fundo, cùm sint terrestria, & nullo pacto eleuantur: & propterea consequenter, nihil aliud noui dici potest de causa quarti loci contentorum, quæ occupant fundum uasis, iam enim omnia sunt declarata. Certū est etiam me tacente, quòd tunc residebunt in fundo ista contenta, quando nullo pacto uinci possunt, & sublimari à calore uel uapore eleuāte, uel quia plurima sunt, uel quia nimis uiscosa, uel nimis solida, aut adusta, uel propter imbecillitatem caloris eleuantis & sublimantis, quæ omnia à proprijs signis cognoscentur, & distinguentur. Nam & uiscositas materiæ, uel adustio et nigredo, uel etiam multitudo uisu deprehenditur illa contenta intuenti. Imbecillitas autem caloris, & à pulsu, et à reliquis actionibus animalibus & naturalibus facilè dignoscetur: atq; hactenus de cognitione urinarum, quantum per compendium licuit. Vnum reliquum est, ut respondeamus dubitationi suprà à nobis propositæ: utrū scilicet natura prius operetur in morbis, in substantia, an in liquore, an in contentis? Apparet enim solutio dubitationis ex his, quæ per totum processum huius sermonis sunt declarata. Ad memo

riam enim oportet reuocare, primò quidem quomodo substantia urinæ de se tenuis est, cum sit aquositas ipsius: & quòd color, craßitudo, qualitas liquoris consequuntur ex concoctione caloris & spirituum: & quemadmodum contenta laudabilia fiunt, ubi calor & natura cõcoquunt excrementa solidiora. Deinde uerò quemadmodum natura semper progreditur ab imperfecto ad perfectum, quibus omnibus rectè cognitis nemo dubitare potest, si modò natura ordinatè agat, in qua sola ordinata actione Medici debent confidere, naturam prius dare urinæ colorem conuenientem, cùm facilius rudiusq; color immutetur, quàm substantia. Secundò immutatur liquor, & fit splendida urina, quod etiam post colorem facilius est: promptius est enim lucido spiritu urinam implere, quàm totam substantiam contemperare. Tertiò substantia fit temperata inter craßitudinem et tenuitatem. Quartò postea, ubi iam perfectior coctio incipit, apparent cõtenta: ergo ubi contenta prius apparent, quàm color uel liquor uel substantia laudabilis nõ oportet confidere, neq; enim est iste naturæ progressus, sed alicuius symptomatis, quæ citò euanescent, unde optimè à uulgo Medicorum illud dictum publicè circumfertur: naturam prius agere in colore, quàm in substantia: hæc igitur breuiter dicta sufficiant.

FINIS.

QVAESTIO EXAMINANS QVOMODO MEDICAMENTVM DICATVR AEQUALE, aut inæquale; uidelicet calidum, frigidũ, humidũ, aut siccum.

IOANNE BAPTISTA MONTANO Veronensi, Medico celeberrimo autore.



PATAVII
APVD ALOYSIVM SEGALINVM
M. D. LIIII.

QVAESTIO EXAMINANS QVOMODO MEDICAMENTVM DICA tur æquale, aut inæquale, uidelicet, calidum, frigidũ, humidum, aut ſiccum.

Ioanne Baptiſta Montano Veronẽſi, Medico celeberrimo autore.

MOVETVR dubitatio pulcherrima, & aliarũ utiliſſima in arte medica. Quæſtio autem ea eſt, quæ nam ſit medicina æqualis, præterea quæ inæqualis, quomodo. ſ. medicina calida, frigida, humida, & ſicca; ſit intelligenda à natura rei. declarabimus etiam antiquorum cõtrarietates circa materiam hanc, eo quoniam aliter ſentit Auicenna, & Galenus, quem in hoc ſequitur ipſe Auicenna, aliter Auerrois: contra Galenum & Auicennam, tãtum modo ſententiam Auerrois in medium afferremus, quia & ſi plerique modernorum inuehantur in Galenum, tamen quoniam eorum ſententiæ abſurdæ ſunt, & quidem contemnendæ, eas ſilentio præteribimus. Verum Auerrois opinio digna eſt tanto uiro, quo declarato deinceps habebitis, quis nam fuerit error Auerro. contra Galenum, qui quidem initium habuit ex malo uerborum Galeni intellectu, quo reiecto ad alia facillimum erit poſtea reſpõdere; At a quo auſpicabimur, ut ſcire ualeamus, quæ nam ſit, ac quid ſit æqualitas in medicina pariter, quæ inæqualitas? (tantum. n. in-

telligimus de uno, q̃ de alio.) In primis tollenda est æquiuocatio, si ulla adest. Incipiemus ideo, uti & Galenus facit, uidelicet à natura rei; qui idem seruat Galenus ipse in tertio de temperaturis.

Primum itaque scire debetis, q̄ hoc, quod dicimus temperaturam æqualem esse in re, potest dupliciter intelligi, uel.n.dicitur æqualis pro forma substantiali, ac pro tēperamento insequēte mixtionē, ut si in aliquo mixto dicamus, q̄ sit æqualitas, aut tēperamentū, ut forma, ut.s.habet caliditatē, frigiditatē, siccitatē, & humiditatē; siue mō intelligas de æqualitate pōderis, uel iustitiæ: siue sit absoluta, uel cum respectu talis æqualitas, de hoc nō curo, mō mixtū tale habeat tēperaturā, ꝑ ut sibi conuenit; sic igitur hoc uno mō capitur tēperatura æqualis, q̃ æqualitas est pro ipsa forma. Hoc autem modo intelligendo æqualitatem, seu inæqualitatem si de uno, uti de alio intelligimus. hoc inq̃ modo sunt, & accipiuntur in actu, non autem in potētia in ipso mixto. Si modo sunt in actu, ergo qualitates primæ in primo occursu statim imprimunt suum effectū in subiecto, sicuti ignis, qui subito agit, & calefacit ligna apta uri. & hoc, quia in ipso caliditas est in actu. sic dicendum de æqualitate, uel inæqualitate in mixto. hæ quidem qualitates primo occursu agunt in subiecto, quia tales sunt actu; unde causa est aliqua qualitas, q̃ alicui mixto apꝓximatur ut uerbigratia caliditas, per eam fit alteratio; & si illud subiectū erit corpus sensibile, et sanū, optime percipiet alterationem illam, quoniam homo cognoscit excessus omnes mixtorum. Nam si homo occurrat

argento, & ipsum premat. statim ille percipiet argentum esse frigidum, quia frigidum est respectu humanæ temperaturæ: percipiet igitur statim homo frigiditatem esse in argento, quia actu frigidum respectu temperaturæ hominis; qualitates autem in mixtis semper sũt in actu; si uero ille homo tractet aliquod corpus calidius, ut uerbigratia colũbæ, proculdubio percipiet homo caliditatem, & intensam. ac ueluti si febrientem tangeret; (loquor. n. de columbo uiuo) manifestum igitur est, q̃ caliditas, uel frigiditas in mixto possunt in primo aggressu percipi ab homine: intelligendo. n. modo isto æqualitatem, uel inæqualitatem in temperaturis, tunc sequitur, q̃ qui accedet magis ad æqualitatem hanc, ille erit magis perfectus, et maxime tẽperatus, uti homo est, nam homo est mixtũ proximum æqualitati, & est tamq̃ omnium mensura, & meta & inter alia animalia nobilißimus est homo; pariter e conuerso, quanto magis mixtum aliquod recedit ab hac temperatura æquali, illud tanto est imperfectius, & uti brutum. mixta ergo illa, quæ magis, accedent ad æqualitate, & tanto fient corpori humano proximiora, intelligendo de æqualitate, uel inæqualitate, quæ se habet loco formæ: sic. n. primo mõ æqualitas, uel inæqualitas capitur.

Notãdum autem, q̃ hoc est maxime propriũ æqualitati, uel inæqualitati primo mõ acceptæ, ut. s. æqualitas, aut inæqualitas, q̃cũq; sit ea, diceretur actu in mixto. cuius qualitates agerent primo statim occursu in subiectum, quod attingerẽt, sunt ergo primæ qualitates actu in mixto, in quo reperiuntur, ac dũ mixtum

tale approximatur cuipiam obiecto, faciunt impres-
sionem actualem in eo: & bene aduertēdum, quoniam
in isto discursu habentur summæ utilia. Maximo igi
tur proprium est in ea æqualitate, uel inæqualitate;
quàm sæpe docuimus, modo calidum, modo frigidum,
(tātum.n.intelligimus de opposito uno, uti de altero)
maxime dico propriū, ut qualitates primæ eius mix
ti accedentes alicui obiecto primo occursu in illud
actualiter agant, actuq; ipsum alterent; & hic notan-
dum, q̄ præter caliditatem, quae ē in homine, in nullo
alio mixto, in quo secundum exuberantiam sit calidi-
tas uerbigratia reperitur huiusmodi caliditas, qua-
lis in homine. nullum igitur mixtum reperitur, quod
ī respectu corporis humani habeat maiorem calidita-
tem, q̄ ipse homo, uel respectu animaliū perfectorum.
nullam quippe habeant excellētiam: bene respectu sui
aliqua sunt calida; sed omnia dicuntur frigida respe-
ctu humanæ tēperaturæ: sit.n. omnis medicina quan-
tum uis calida, semper tamen frigida erit respectu hu
mani corporis: sicuti uerbigratia piper, quod est ca-
lidum, sic euphorbium & huiusmodi sunt calida in se
& ualde, respectu autem temperaturæ humanæ sunt
frigida; uerum igitur hoc est, q̄ sit quæcunq; medicina
quantum uis calida in se, tamen ut habet respectum ad
corpus humanum, frigida erit, quemadmodum patet
experientia, quæ ostendit, & probat hoc ita esse; pari
ter etiam Gal. in tertio de temperaturis, & quinto de
simplici medicina, ubi inquit, capiatur unus saccus pi
peris integri, non contusi; apponaturq; supra corpus
humanum, nihil propterea calefaciet, imo frigefaciet

& illud corpus humanum percipiet piperis frigiditatem; qua de causa autem, & quomodo à pipere calefieri poßit, uidebimus infra. Verißimum igitur erit hoc, ꝙ respectu animalium perfectorum, & corporis humidi nullum extat simplex, uel mixtũ, quod habeat maiorem caliditatem illis, immo, ut iam dictum est, omne respectu perfecti animalis erit frigidum; quippe mixtum omne respectu animalium imperfectorum erit calidum, uel saltem uidetur tale, ut respectu uermis piper erit calidius uermiculo ipso, & si etiã summatur piper in puluerem redactus, uel sal, uel nitrum quæ posita supra uermem, tunc maxime calefacient illum, & contrahetur uermis ille, aut morietur; quare autem ita noxium sit piper uermi, ignoramus; cum non habeamus sensum ipsorum uermium; sat tamen illud sit, ꝙ hoc pateat experientia ipsum maxime lædi à tali pipere; sic si sit compositum aliquod, quod supponatur uermiculo, statim peribit ille, aut saltem illud aufugiet, sed cur ita, nec hoc scimus. tantummodo experientia deprehendimus uermẽ lædi ab eo composito; sed nos nullam rationem aut cognitionem ultra sensuum cognitionem habemus: quia sumus medici, et artifices sensati. versamur. n. in nostris sensibus, nec aliud quærimus. Habemus ergo hoc, ꝙ cũ approximatur animali perfecto mixtum aliquod, uel simplex quantum uis sit calidum non propterea calefaciet tale animal actualiter, bene animal perfectum calefaciet ipsum; sed corpus humanum est animal perfectum, potius percipiet ab eo simplici, aut mixto frigiditatem. Verũ si homo, uel animal perfectum si pri

mo occursu tangat simplex aliquod natura frigidum, quale est ferrum, uel aquam, naturalis, tunc non percipiet homo caliditatem, sed frigiditatem sentiet ferri, uel frigiditatem cum humiditate aquæ; pari etiam modo si homo occurrat alicui mixto frigido, percipiet eius frigiditatem. de frigidis. n. eadem est ratio in simplicibus, & in compositis; at in simplici, & mixto calidis non sic dicendum, quia talia non habent calefacere primo occursu animal perfectũ. alia igitur erit ratio de calidis, & alia de frigidis respectu animalis perfecti. Aduertendum autem diligenter, quia his recte perceptis, facile solui possunt difficultates omnes, quæ circa materiam hanc moueri poßint; & ferè omnes in quæstione hac intricantur. & adeo necessaria est quæstio hæc, ut nemo poßit euadere uerus medicus, nec unq̃ cognoscere medicinarum uires, ni prius bene cognouerit, quomodo medicinæ poßint reduci de potentia ad actum à calore nostro innato. nil quidem sciet ille, hoc ignorato; & sunt admodum pauci, qui hæc sciant, & si quotidie tractentur ista apud medicos. Aequalitas ergo, & suum oppositum si primo modo capiatur, prout. s. æqualitas consistit in temperatura, itaq; in temperatura tali non dominetur ulla primarum qualitatum alteri, non caliditas, non frigiditas, non humiditas, et non siccitas; siue capiatur talis temperatura, cum respectu, uel absolute dicta, quomodocũque sit; in ea nullus datur excessus; inæqualitas etiam sumpta à temperatura, et à mixto, in quo est aliqua qualitas primarum dominãs alteri; siue sit caliditas, siue sit frigiditas, siue sit siccitas, &

siue

siue sit humiditas; quæ inaequalitas, siue in simplici, siue in mixto, cum homini, uel animali perfecto obuiam fit, non percipitur ab eo, imo homo sentit in primo occursu suum oppositum, uidelicet frigiditatem, nunc loquor de calidis, quæ nullam habent caliditatem respectu corporis humani, nisi in potentia tãtum; sed si ista inæqualitas sit à prædominio frigiditatis, hæc, cũ homini occurrit, eam percipit homo frigiditatem, si uero ista inæqualitas tamẽ à prædominio calidi, q̃ frigi occurrat animali imperfecto, ut uermiculo, nam statim percipiet, ut dictum est de piperis puluere sparso super eum. Secũdo modo capitur æqualitas in mixto non à temperatura sumpta, neq; ratione formæ, sed accepta pro facultate aliqua in mixto quopiam, quæ agere poßit, & operari, siue pati tam æqualiter, q̃ inæqualiter; æqualiter dico, quando æqualiter operatur; inæqualiter, dum habet excessum aliquarum primarum qualitatum, & inæqualiter operatur; contemplemur modo quo nam pacto fiat ista æqualitas, si uero facit mutationem, tunc appellabitur æqualitate; si autem in mutabit, dicetur inæqualitas. æqualitas autem hæc hoc secundo modo sumpta se habet opposito modo ad æqualitatem primo modo dictam; quoniam proprium est huic q; facultate æqualitati acceptæ, q; nunq̃ sit actu, sed potentia tantum; prima autem erat semper actu; At hæc secũda nunq̃ primo occursu aliquem effectum facit, ni antea quid noui adueniat ei, ut. s. ipsa, quæ erat in potẽtia deducatur ad actum à calore humani corporis; ideo de se dicitur æqualitas pro facultate, seu poten-

tia, quia non est actu; et hac ratione opponitur æqualitati primo modo acceptæ: nam modus secudus eget cum sit pura potentia, pro ab aliquo deducatur ad actum, & quidem Galenus recte in tertio de temperaturis dicit, hoc modo intelligendo, q. nunq̃ est actu, sed bene futura in actu: ea propter prius ei conuenit alteratio aliqua, cum sit facultas tantum, & pura potẽtia quæ quidem, dum alicui obiecto approximatur, illud tangendo, sicuti corpori humano; eo contactu primũ fit alteratio per calorem innatum in eam, qua alterata, insurgit potentia illa, & à calore naturali nostro conuertitur ad actum, ut infra melius dicturi sumus. Hunc autem habeatur, q. æqualitas primo modo accepta dicitur talis in mixto q. actu in eo sit, sequiturq́; formam substantialem ipsius mixti: immo est ipsa met substantia, ut ignis propter caliditatem, ignis. n. primo occusu sic agit, quia talis actu est, non propter alterationem aliquã mediãtem in eo: sed de nã sua subito agit. Verum secunda æqualitas. s. secundo modo dicta. non dicitur actu esse, nec est. quia primo occursu non operatur in obiectum, cum sit potentia tantum, nisi prius deducatur ad actum, per aliquod medicamentum s per calorem agentem in eã alterando. Alioquin semper erit potentia, nec unq̃ operabitur. & de ista ita dicendum est, ueluti de gladio, quem incisiuum esse dicimus ex se tamen unq̃ interficiet, quia de sui natura semper est in potentia ad interficiendum, nisi per hominem deducatur ad actum. tamen in gladio est dispositio quædam, per quam statim mediante aliquo agente interficiat. Manifeste igitur iam uidetis quo

nam pacto æqualitas hæc sit in uirtute, & in potentia uel facultate tantum; ob quam causam dicitur distare à prima æqualitate, quæ in actu est. Ista uero æqualitas secundo modo sumpta non est una, sed multiplex: quoniam in ista æqualitate reperiuntur duo summa fastigia, quæ sunt posita à Gale. quemadmodũ patet à priuatio triplici de tempaturis idem patet per Aristotelem in quinto met. textu 17. sunt. n. duæ æqualitates in potentia. prima, uel primo modo dicta est, quando in aliqua re est principiũ actiuum, productiuum alicuius effectus, sicuti dictum est de gladio ab homine agente approximato alicui, quem uulnerare intẽdit, tunc gladius habet facere effectum suum incidendo corpus illud, quia in gladio est talis uirtus, innata ipsi gladio, q̃ si deducatur uirtus ea ab agente aliquo ad actum, subito operabitur, si. n. facultas incidendi erit in eo, deducta potẽtia eius ab agente ad actum, tunc incidet. Hæc autem potestas, à qua fit æqualitas, uel inæqualitas, dicitur habitus in eo, in quo est. qui habitus est duplex, aut naturalis, aut artificialis. si naturalis, ut in animalibus uidemus potentias esse omnium quinq; sensuum. s. uidendi, odorandi, & aliorum; quæ non semper sunt in actu, sed in potentia nonnunq̃: interdum actu: sic in nobis est incidendi potentia, quæ facultates in nobis dicuntur potẽtiæ actiuæ; quia possunt produci ad actum, & ideo appellantur actuales, non. n. agũt mutatione ea, ut paßiuæ: sed tãtum facta quadam breui præparatione ab agente. Aut est artificialis habitus iste, ut est grammatica in grammatico, sic musica in ipso musico. Hæ sunt

habitus et perfectiones quædam eius, in quo reperiuntur. potest n. per mutationem factam ab arte, ac per naturam potentia illa deduci ad actum, & sic reponitur habitus artificialis in aliquo. Habitus igitur iste siue naturalis, siue artificialis sit, non habet formam, nec est forma, sed immediate proueniunt hæ facultates, uel potentiæ emanãtes à forma ipsa maxime quando naturales sunt, ut. s. agant uel non agãt; Iste est primus modus dicẽdi facultatem, quomodo. s. deduci possit ad actum, qui actus dicitur à modernis potentia actiua; uel dicitur, & recte, secundum Galenum facultas absoluta; & proprie ita est. Alio uero modo dicitur facultas uel potentia quatenus in aliquo subiecto est uirtus, & præparatio paßiua, quæ si alteretur, de facili immutat subiectũ illud ad hoc magis, q̃ ad illud, ueluti in palea dicimus esse facultatẽ paßiuã, q. si apponatur ad ignem, subito accipiet facultas illa formam ignis per conuersionem magis, quàm aliam formam; & ergo facultas hæc potentia paßiua talis, ratione cuius facile immutatur subiectũ, in quo existit, ita ut habeat accipere formam unam magis, q̃ aliam; & in hoc potentia actiua distat à paßiua, quia actiua agit immediate in obiectum, eo quoniam actu est; paßiua si debet deduci ad actum, opus est, prius per medicamentum aliquod immutans alteretur, deinde ipsa immutet eius subiectum, aut ad hoc, aut ad illud &c. se habet igitur potentia, hæc pasßiua, nõ ut agat sed ut patiatur. Parata n. est ad patiendum, quotiens sit immutans aliquod, uel eam alterans. recte igitur dicitur paßiua, quia tota dicitur consistere in pati, si-

cuti actiua tota est parata agere, quum habeat obiectum, in quod agat; sic paßiua, ut patiatur. hæc. n. secunda potentia est paßiua, qua cognita, habetis, quænam fit potentia in mixto, quæ producit, uel æqualitatem, uel inæqualitatem: tam actiue, quàm paßiue. His modo sic uisis s. recte concepta æqualitate, & inæqualitate primo modo dicta: sic æqualitate, & suo contrario. secundo modo sumpta: quæ æqualitas secunda erat duplex, uel cum potentia actiua, uel cum potentia paßiua; pro quæstione nostra: quomodo circa etiam progredi debemus? primum erat quæstio, quæ nam esset medicina, & an esset æqualis humanæ temperaturæ: postea quomodo diceretur in æqualis s. calida, uel frigida. Pro quo in primis sciri debet, quãdo dicimus æqualitatem primo modo, semper intelligimus q; actu percipiatur qualitas ipsa in mixto ut q; in homine percipiatur caliditas, & humiditas actualiter sicuti, & in alijs mixtis perfectis. Vtrũ modo medicina aliqua poßit esse æqualis, ueluti homo est æqualis temperaturæ sanus. Dico q; medicina nulla hoc pacto potest dici æqualis, quia, si sic esset, multa sequerentur absurda, quemadmodum ostendit Auicenna, æqualitas ideo nulla in medicina potest dici secundum formam, & subiectum; sed tãtum dicimus medicinam æqualem esse. secundo modo uidelicet q; medicina ipsa habeat potentiam quantum producendi effectum talem per immutationẽ factam ab aliquo immutante, & alterante, per quam mutatiomem huiusmodi potẽtia deducatur ad actum, quae medicina antequàm alteretur licet non sit calida, frigida, humida,

& sicca;tamen post alterationem potest, uel calefacere, uel frigefacere: si igitur summamus aequalitatem, uel inæqualitatem isto secundo modo, dicimus, q. medicina sic potest dici æqualis, uel inæqualis, ut. s. habet potentiam agendi, uel non agendi, uel patiendi, & non patiendi. Restat modo aliud uidendum; nam cum hæc potentia, uel facultas sit duplex, uidelicet aut actiua, aut passiua, de qua nam potentia intelligitur in ipsa medicina. Vtrum intelligi debeat de actiua, an de paßiua? pro quo animaduertendum, q. ad hoc respondere non possumus nisi prius facta distinctione; eo q. multiplex est de hac materia interogatio. nam interdum agunt medicamenta cum potentia actiua, quandoq; cum potentia paßiua, ideo sciendum est, quodcunq; ingreditur corpus humanum, illud dici, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum: aut dicitur æquale. & id aut est medicina, uel cibus. primũ autem dicamus de cibis, quomodo cibus poßit dici calidus, frigidus, humidus, siccus: aut æqualis. quia si quis interroget quo ad hoc. s. de cibus ipsis, quam habeat potentiam cibus, an actiuam, an paßiuam respectu caloris nostri alteranti. Respondetur distinguẽs de cibo, uidelicet cibum dupliciter capi, aut. n. dicitur cibus absolute cibus, aut secundum quid. s. cum additamento aliquo. de cibo absolute dicto tunc dicimus, quando dicimus tantum cibum; secundum quid uero dicitur cibus, & cum additamento, ut cum dicitur cibus medicinalis. Si modo interroges de cibo absolute dicto. Dico, q. ille habet potentiam paßiuam tantum, & puram; quando admouetur corpori humano, in eo

cibo solummodo reperitur potestas simpliciter paßi ua;nam cum subito fuerit assumptus cibus talis, statim secũdum omnes partes alteratur à calore nostro; & ita,ut ipse calor non habeat perpeti,nec minimam alterationem,uel calidi,uel frigidi,ab eo cibo; sed cibus ipse immutatur,et alteratur ab ipso calore secun dum totam substantiam;aliter non esset purus cibus, sed cibus medicinalis,uel medicina, nec fieret similis corpori. Dico autem,pro alteratur secundum totam substantiam & æqualiter,quia in concoctione,& alteratione cibi generantur, & excrementa; quæ & si fiant,excrementa tamen ipsa deijciuntur ab ipso calore.Ideo & si non uideare æqualiter alterari cibus, & totus conuerti in substantiam corporis,quia apparet eius maior portio,quæ prorsus in eo est in po tentia,q̃ similis fiat corpori,& sunt ut dixi,ipsa excrementa, tamen totus uincitur cibus à natura, & à calore innato diuersimode.ſ.secundum diuersas partes, quæ reperiuntur in tali cibo. quia uniuscuiusq; cibi aliqua reperiuntur de necessario excremẽta,quæ corpori aßimilari minime possunt. ex quo fit,q̃ una pars deijciatur,quæ ad corporis nutritionem non est utilis,altera uero;quæ est bona,remanet,& nutrit,& tandem aßimiliter substantiæ corporis. Patet igitur, q̃ cibus æqualiter,dominatur à calore,qui distribuit per uniuersum corpus partem, quæ debet distribui: expellit etiam,quod expelli debet absque ulla caloris alteratione sensibili.nisi tantum dicas,q̃ alteratur calor per eam contrarietatem,& pugnam,quæ fieri solet inter agens,& patiens:eo modo,inquàm, quo pa-

tiens resistit agenti, uidelicet insensibiliter; de qua re-actione, siue resistentia habent considerare philoso-phi non autem nos medici, qui non habemus transcen-dere genus. s. ultra ea, quæ appareant sensui sensum omittendo ut rationem amplectamur. Dum modo. n. sciat medicus, q in corpore non est insignis mutatio cibi in calorem, non curat ultra, quia tantum curam habet, ut conseruet secũdum sensum, quod adest. quod uero est amissum, recuperet. Quare dico, q cibus ab-solute dictus nullam facit sensibilitatem, seu sensibilẽ alterationem aduersus calorem innatum. immo æqua liter conuertit ab ipso calore, & redditur similis cor pori. (Dico autem simile large loquendo, & medico) qui quidem cibus est in potentia paßiua per totam al terationem à principio, ad finem respectu nostri calo ris. qua de re dicitur cibus absolute, quia non impri-mit alterationem aliquam ut dixi, notabilem in calo-re. At dicet quis, talis cibus adauget calorem? Dico, q hoc modo auget calorem, quia auget caloris sub-stãtiam, nõ autem, q alteret corpus: ideo cibus purus semper habet potẽtiam paßiuam respectu caloris hu mani usque ad ultimum alterationis. At cibus consi-deratus non simpliciter, sed secundum quid cibus di-ctus, qui cibus appellatur medicinalis, & iste est ci-bus, & medicina insimul; alio modo cõsideratur. Quip pe alia est considerandi ratio circa istum, in quo non est pura potentia paßiua. Verum ut cibus est, æquali ter conuertitur à calore, ut autem medicina sic habet alterare calorem ipsum. ueluti Nasturtium facit, & lactuca, ambo sunt cibi, sed cibi medicinales, qui licet

alterentur

alterentur à calore, tamen prius alterant ipſum calo rem quoquo modo ſua potentia: qui tandem uertun- tur in ſubſtantiam humani corporis. primum igitur dicuntur cibi, quia eorum ſubſtantia poteſt conuerti à calore in ſubſtantiam corporis: fit. n. ſanguis poſt ipſorum alterationem: ex hisq; nutritur ipſum cor- pus: ideo hac de cauſa naſturtium dicitur cibus, & la ctuca, et ſimilia, quia habent conuerti in corporis ſub ſtantiam; uerum quia cibi tales præter potentiam paſ ſiuam habent quid aliud, non. n. sũt etiam omnino ſine aliqua ui medicinali, quia, ut puta, naſturtium habet in ſe aliquas partes terreas, ſubtiles, ac facile inflam mabiles, et eſt natura calidum; q̃ quidem partes ita ſe habent ad calorem innatum, ut cum calor ipſe fuerit approximatus ipſi naſturtio, inflammet partes illas ſubtiles, ac terreas, quas inflammando inflammetur ẽt ipſe calor humanus magis, dum alterat ipſum naſtur tium quàm antea; quia augetur qualitas ipſius calo- ris, lactuca uero, quæ eſt frigida, habet etiam uim me dicinalem. ſed quia in ea ſunt partes frigidæ, & hu- midæ, uiſcidæ, dum calor uult, & incipit eam altera- re, ipſa ratione harum partium à principio ualde re percutit, et ipſum calorem comprimit, ſic. n. obtundi- tur calor à lactuca, & refrigeratur, dũ in ipſam agit, ut agendo eam corporis ſubſtantiæ aſsimilet. Acci- dit igitur hoc calori, quum non poſsit facile, & pri- mo occurſu alterare, ac concoquere lactucam, ut per eius partes frigidas & humidas obtundatur, & infri gidetur ob hoc dicitur lactuca frigida; ſicuti & na- ſturcium dicitur calidum, quia habet partes ſubtiles,

terreas, quæ facile à calore inflammantur. At lactuca ob contrariam rationem dicitur frigida, quia ratione suarum partium frigidarum et humidarum per concoctionem fit ualde rebellis calori innato; quum in eas calor non potest facile agere. Ambo igitur iure dicuntur cibi medicinales. Exemplum autem sit de his duobus, & lignum siccum, & lignum uiride, & humidum: uti. n. se habet lignum siccum positum ad ignē, sic nasturtium, quod. s. facile à calore innato inflammatur ratione partium subtilium, ideo facile alteratur à calore innato; lactuca uero respectu caloris habet rationem quemadmodum lignum humidum, & uiride positum ad ignem. Lactuca quidem conuertitur per alterationem à calore, sed in principio alterationis calor ipse ferè suffocatur, ac prosternitur ab illis partibus humidis lactucæ & frigidis. Retunditur igitur sic calor innatus, dum ei exhibetur lactuca, quæ multum est frigida, & humida. sic. n. ligna uiridia posita super ignem, prima actione ignis ferè extinguitur ab ipsis lignis ob eorum humiditatem, ac frigiditatem, & ita, ut non poßit agere comburendo; tamen post multam, & diutinam pugnam ligna superantur ab igne, ac ab eo comburuntur, dum iam consumpserit paulatim id humidum obstans, quin ignis à principio ageret in ligna; ignis igitur primum dum subijcitur lignis uiridibus, ab illis repatitur, sed absumpta tandem eorum humiditate, ignis ligna adurit per eius alterationem, quia, ut dixi, habet potentiam actiuam, pariter dicendum de ipsa lactuca, dum occurrit calori innato in nostro corpore, aßimilatur. n. pror-

ſus illis lignis uiridibus ad ignem poſitis. Calor.n.dũ incipit agere in lactucam, antea quàm ipſam conuertere poßit in ſubſtantiam corporis, prius ab ipſius lactucæ partibus quibuſdam obtunditur, ac ferè extinguitur. Exiſtit quidem lactucam in ſubſtantia aquoſa ualde, cuius ratione non facile conuerti poteſt ab ipſo calore. At de naſturtio alio modo dicendũ eſt, in quo ſunt partes, non dicam igneas, quia ſic confunderem terminos, ſed partes tenues, ſubtiles terreæ, ac in ſua mixtione attenuatæ facileq; inflammabiles. Nõ dico tamen, q̃ in illis ſit propria caliditas, ſed potentia talis, itaq; ſi naſturtium ratione harum ſuarum partium ſubtilium terrearum, et facile inflãmabilium, approximetur calori innato, facillime poſſunt huiuſmodi partes inflammari. quoniam de facili habet agere calor in eas ob talem ipſarum partium potentiam. At ſi comparetur naſturtium ad hominis temperaturam primo modo acceptum. ſ. ut cibus tantum eſt ſecundum quid, & medicinalis, quia habet partes ſupradictas, quæ adhibitæ calori innato, euenit, ut facile inflammentur à calore; q̃a augetur eius qualitas. Quot ita ſit probo per ipſum ignem, & hoc modo facile eſt probare, quum inter ignem & calorem noſtrũ ſit maxima ſimilitudo, & ſymboleitas, accipiatur lignũ ſiccum, aut lapis, aut ferrum, & ponatur ad ignem, dum ignis inflammat ferrum, aut lapidem, aut lignum, in quibus non eſt caliditas aliqua, nec per comparationem eſt aliqua ſimilitudo, tunc ignis cõburet lignum, & ferrum inflammabit, uel lapidem & hoc eſt ratione potentiæ in eis, & partium, quæ facile habent in-

flammari. etiam dico, q dum ignis primū incipit agere in ferrum, à principio calefacit ipsum cum difficultate, sed cum postea lapis, uel ferrum inflāmatum fuerit, longe maior erit calor ille, quàm antea, quoniam subiectum illud est terreum, siccum, densum, ideo maiorem caliditatem facit. de his consimiliter dicendum est, quæ absumuntur intra corpus habētia partes terreas, siccas, quæ de facili immutantur, & alterantur à calore, dum inflammata est eorum substantia per calorem. est ergo in nasturtio potētia quædam à sua substantia. quia habet partes subtiles terrestres, ac de facili inflammabiles. in quas dum agit calor naturalis, eas immutat ad sui naturam, & sic ad augetur ipsa caliditas seipsa: & ipsum nasturtium, dum à calore immutatum est, etiam magis calidum dicitur eē, quàm calor ipse naturalis; quoniam calor innatus in humano corpore, habet de humido, sed dum inflāmatur nasturtiū ab eo, fit calor ipse acutior se ipso, & acrior; & hoc est à qualitate aucta, pariter assumas, quæ nō habeant substantiam ita terream subtilem inflammabilem, sed magis temperatam qualis est borago quæ forte in substantia medio modo se habet. licet declinet adhoc, ut magis calefaciet corpus tamen eius substantia, ac eius partes non sunt sic terreæ, non sic densæ, sed ferè temperatæ. in quam cum agit calor innatus, excitatur quidem calor, & fit maior caliditas, sed nō multum, nec augetur calor innatus in qualitate per augumentum, de quo sit curandum quoniam Borago non habet substantiam, nec partes sic præparatas, ut ita facile, & adeo inflammentur, sicuti factum est de

nasturtio, aut de ferro, aut lapide inflammato, seu de ligno combusto. Aliquãtisper igitur augebitur calor per inflammationem boraginis respectu sui ipsius antea, non tamen insigniter, quia per alterationem factam in boragine calor adhuc permanet æqualiter, et talis, qualis antea. non igitur per inflammationem boraginis ita inflãmatur calor, nec augetur magis, quã antea, itaq; hoc percipi poßit. Sic dicendũ medicinam esse calidam primo, aut secũdo, tertio aut quarto gradu respectu suæ substantiæ; quæ dum assumpta est in corpore, dumq; alteratur à calore secundũ diuersum gradum talis, medicinæ; sic magis uel minus augetur calor; itaq; nil aliud dicendum sit, nisi q; partes mixti facile inflammabiles secundum magis, & minus habẽt sic augere ipsum calorem secundum magis, & minus respectu sui ipsius ante huiusmodi inflammationem. Habet igitur immutari calor innatus ita, uel ita, uidelicet uel in secundo, uel in tertio gradu, siue quarto, secundum .s. gradum, quem habet cibus ille medicinalis assumptus. qui si in secundo gradu, habet inflammari, ita pariter augebitur calor innatus per gradus duos; sic de alijs dicendum. Vnde dicitur cibus medicinalis, quoniam in primo occursu, quum calor in eum agit, non facile concoquitur à calore, immo alteratur calor ipse ab ipso cibo, & si tandem cibus iste medicinalis uincatur à calore innato, uertatur q; in substantiam corporis, quemadmodum dictum est de lactuca; quæ & si primo refrigeret calorem, tamen ab eo post pugnam longam concoquitur. sic de alijs con similibus secundum plus, uel minus, uti in illis erit, uel

plus de ficcioribus partibus, uel plus de frigidis, ita augetur deinceps diuerso modo calor innatus. His sic declaratis, quid dicendum? Dicimus, q cibus, pro ut est absolute cibus, si accipiatur respectu caloris nostri, talis cibus est in potentia paßiua per totam alterationem à principio. s. usque ad finem: si uerò sit cibus secũdum quid, & medicinalis, in principio, dum calor agere incipit in eum aliqua alteratione, oportet, q calor aliquid patiatur agendo in cibum, aut per refrigerationem, aut per calefactionẽ magis: q postea cibus conuertitur in corporis substantiam. qui quidem si habeat partes terrestres, subtiles, ac facile inflammabiles, ille facille inflammatur, & adauget calorem, qui assummit qualitatẽ actiuam à calore; & ideo magis tũc recalefacit, quia iam est redditus inflammatus, ac tunc incipit agere circa calorem per potentiam actiuam, primo modo. s. acceptam quia est in substantia terrea densa, & ideo partes illæ optime recipiunt calorem; & seruant. Verum si cibus sit frigidus & humidus, rebellis concoctioni, qualis est lactuca, tunc non facile conuertitur à calore, sed primum alterat calorem, postea reuiuiscit calor, ipsumq; cibum superat, & tandem conuertit eum in substantiam corporis humani. Bene aduertatis ad hoc; quoniã de medicina calida facile est determinare quæstionem hãc; sed de frigida maxima est difficultas. et Auerroes contra Galenum, & græcos in his se equitem facit, ita ut Galenus, & alij ignorauerint quomodo medicina frigida poßit deduci ad actum per calorem innatum, ueluti lactuca quo ad partem medicinalem; (idem uerò

est sermo de cibo medicinali, & de medicina.) Quare circa hoc maximum est dubium, quum medicina dicatur frigida, quia non potest deduci, immutari a calore, quoniam uincit, & obtundit calorem. si sic ergo uidetur, quòd in medicina sit qualitas in actu, uel in lactuca: at si mutatur cibus medicinalis, uel medicina, ergo amplius non erit frigida quomodo igitur se habet hoc? si est frigida & nõ poßit immutari, Quòd calor superet eam. quippe ille dicet, ergo erit actu frigida? Dico q̃ non, sed in lactuca est põa actiua, uel dicas qualitatem, (sic de alijs consimilibus lactucæ dicatur,) quæ potentia actiua in primo occursu quoquomodo obtundit, & alterat calorem innatũ. in quo certamine caloris cum tali cibo ob huiusmodi potentiam, tunc minuitur calor: quia calor incepit iã agere in eum. quando. n. cibus iste medicinalis à calore deducitur ad actum, uidelicet, dum calor agit, & alterat eum: tunc ex resistentia paßi, uidelicet, cibi, fit reactio adeo uehemens in calorem, q̃ & sæpe percipitur calorem minui; Bene calor eggreditur primam medicinam, ut eam alteret; sed quia illa habet potentiam actiuam, & magnam, ideo per eam fit reactio, quæ remittit de calore, unde in prima actione caloris uersus lactucam; lactuca habet potentiã actiuam, quo quomodo, quæ potentia non potest deduci ad actum, nisi ab aliquo agente. s. à calore innato; sed cum calor incipit in eam agere, tunc per reactionem talis potentia actiua obtundit calorem, & nunq̃ medicina, uel cibus medicinalis ageret in calorem naturalem, ni prius calor ipse ageret in potentiam illam; et hoc mo

do ſit pugna; licet autem in lactuca ſit potentia illa actiua, tamen poſt primam actionem deducitur illa potentia ad actum caloris & tandem conuertitur ad ſui naturam. pugna autem horum eſt, ueluti ſi ponantur ligna uiridia ad ignem; primũ uidetis, quod ignis incipit calefacere humidum ipſorum lignorum, & extrahit ipſum, quod poſtea obtundit, & quo quomodo præmit ipſum calorem. ſ. ignem, tamen per reactionem, & aßiduam pugnam ignis abſumit humidum illud, & ultimo comburit ea ligna; pari modo fit in corpore noſtro, dũ accipitur cibus intra corpus medicinalis frigidus, primum calor naturalis incipit agere in cibum, uel in lactucam nec ob id propterea dicere debemus, quod lactuca deducatur ad actum à calore primum; quoniam ipſa habet, ut iam dictum eſt, potentiam actiuam, qua calorem per reactionem repercutiat; ideo Gal. uult, quod in medicina detur potentia actiua, non paßiua. nam pasſiua potentia ſolummodo reperitur in cibo abſolute dicto; & re uera Gale. nil melius proferre potuiſſet contra Arabes: et Auerroin, qui me hucuſq; deceperunt, maxime anno elapſo quos contra Galenum ſuſtinui in tertio artis paruæ: nunc autem cognoſco q̃ ſint mendaces in hoc; patet igitur, quæ ſit medicina frigida, uel cibus medicinalis, ſiue calidus, ſiue frigidus fuerit. qui cibus, & ſi habeat potentiam actiuam, tamen non poteſt deduci ad actum, ni prius in eum agat calor innatus; & hoc modo ſemper deducitur medicina ad actum a calore. Dico ſemper, quia cibus medicinalis, ut tantum cibus eſſe dicitur, ſubito conficitur, et uincitur à calore, ſed ut medicinalis,

dicinalis,

dicinalis,primum cibus iste habet alterare calorẽ,qui quidem cibus,aut est calidus,aut frigidus, si uero habet,ut nasturcium partes terreas,subtiles,ac facile inflammabiles,in quas agat ipse calor innatus,tunc augetur qualitas eius,non autem substantia.& ita calor uincit eum alterando,quia alterat eius partes, ex quo magis augetur calor ipse per qualitatem tantum, sin autem huiusmodi cibus sit frigidus,et humidus assumptus in corpore,qui habet suas partes oppositas iam dictis,ueluti est in lactuca;tunc euenit, quum calor incipit agere in lactucã,quẽadmodũ ignis in ligna uiridia,tunc potentia actiua lactucæ insurgit cõtra calorem,ac per resistentiam eum obtundit,& frigefacit;tamen habet tandem lactuca deduci & conuerti in substantiam corporis à calore per concoctionem.uerum anteq̃ conuertatur lactuca;calor in primis repatitur ab ea per frigiditatem;patet igitur,qui nam sit cibus medicinalis,uel calidus,uel frigidus,& quomodo habeat potentiam actiuam.Cæterum ut optime dicta cũ dicendis connectamus . Quando dicimus quid esse in potentia,uel in facultate , intelligimus eam respectu alicuius,ut uerbigratia,in gladio est potẽtia incidendi,hæc tamen potentia non est interminata, & respectu omnium,quia licet gladius habeat potentiam incidendi & occidendi hominem,uel panem,non ideo habet incidere ferrum,quapropter gladius habebit potentiam incidendi terminatam respectu alicuius , sic etiam dicimus medicinam temperatam, aut æqualem, uel inæqualem & intemperatam. f. cum excessu per suam potentiam,quam in se habet,intelligimus dico

respectu alicuius determinati,uidelicet corporis hu-
mani tantum Quod etiam tantum sit temperatum &
nisi exquisite cognoueritis ista,confundetis omnia.Fa
cultas igitur. ista in medicina est respectu tantum ho
minis temperati,ob id medicina dicetur calida, frigi-
da,humida,& sicca, quoniam in respectu talis dici-
tur, uel talis,unde quando medici dicunt medicinam,
uel æqualem,uel inæqualem, hoc est uerum respectu
hominis temperati. Hoc sic supposito,modo quæri-
tur in qua nam facultate sint medicinæ?Diximus tria
esse,ueluti extrema,est.n.cibus,medicina, & uenenum
hæc autem tria diuiduntur;nam cibus alter dicitur ci
bus absolute,alter cibus medicinalis; sic & medicina
una dicitur cibalis,alia medicinalis; pariter & uene-
num aliquod appellatur absolute uenenum, aliud ue-
nenum medicinale.unde secundum diuersitatē horum
trium,uarius q̃ oritur modus respondendi,& primū
quantum ad cibum,an ipse cibus sit in potentia acti-
ua,an uero in paßiua; Dico ꝙ cibus absolute dictus
licet habeat naturam, ꝙ plurimum eius conuertatur
in substantiam nutriti et dum dicimus cibum uerti in
substantiam nutriti intelligimus modo isto,ꝙ nullam
habeat facere sensibilem alterationem aduersus calo-
rem innatum,& sic purus cibus erit tantum in poten
tia paßiua:quum solummodo cibus ipse, patiatur à
calore,& totus alteretur,uincatur ꝙ, nō autem è con
trario ullo modo;cibus ergo absolute dictus nullam
habet potentiam actiuam,quia semper,dum est in cor
pore, uincitur à calore, agiturq; semper in eum, nec
unq̃ quidem,uel minima cibi huius pars reperitur,qu

à calore concoquatur, et si cibus in calorem agit, non agit sensibiliter; cum quidem est, q. si calor agit in cibum per alterationem, q. etiam calor repatitur, quoniam agentia omnia à passo aliquid repatiuntur; sed nō sensibiliter hic, nec sensu apparet ideo tota cibi huius substantia erit in potentia paßiua. cibus igitur absolute; cibus habet has conditiones, primum q. plurimum eius uertatur in nutrimentum; & in substātiam nutriti, quoniam cibus habet partes, quæ habent tantum in nutrimentum conuerti, aliæ uerò nō sunt aptæ ad hoc, sed alteratæ à calore conuertuntur in excrementa, secunda conditio est, q. sit tantum in potentia paßiua; tertio q. non faciat ullam sensibilem reactionem in calorem, dum à calore alteratur, et si quo quo modo, & insensibiliter agat contra calorem ipsum in corpore. Ideo ad quæsitum respondetur sic, q. cibus absolute dictus, habet tantum facultatem paßiuam, quia secundum totam eius substantiam per totam alterationem à principio ad finem usq; semper patitur à calore: cibus uero medicinalis quam habebit proprietatem? de hoc quidem aliter d cēdum: nam in hoc duo reperiuntur in esse, est cibus, & medicina: ideo dicitur cibus medicinalis, quia in se habet aliquid de medicamento. ex quo. n. dicitur cibus medicinalis, duas habet intentiones inter se diuersas, tamen intelligas, q. iste habet plus de natura cibi, minus uero de natura medicinæ; quam autem proportionem habet cum cibo absolute dicto? Declaro eā, iste cibus medicinalis has habet conditiones, primum ut bene de eo quid conuertatur in substantiam nutriti, sed non plurimum quem

admodum dictum est de cibo absolute dicto, immo mi nimum eius conuertitur in substantiam, secundo q. sua substantia omnino sit in potentia paßiua, tertio q. secundum qualitatem aliquam, & partem determinatam iste habeat potentiam actiuam, qua potentia actiua alteretur aliquo modo calor naturalis. Vnde prima conditione iste cibus medicinalis distat à cibo simpliciter dicto, quia non omnino conuertitur a calore, præterea etiam in tertia conditione à cibo puro differt, quoniam iste medicinalis aliquo modo agit per potentiam actiuam in calorem innatum. At cibus absolutus nil in eum agit. Quum autem cibus absolutus habeat hoc, q. plurimum eius nutriat, quia multum de eo conuertatur in substantiam caloris, quis est cibus iste absolutus? Dico q. est, uti panis, caro pulli, ac cæteræ omnes bonæ carnes, oua, uinum mediocre, & huiusmodi; qui sine alteratione aliqua sensibili caloris ab ipso calore conuertuntur partim in substantiam corporis, partim in excrementa, cibus uerò medicinalis qualis est? est, ueluti uinum uetustum mel, ptissanæ omnes, & huiusmodi quæ secum habent, & de medicina, & de cibo. quoniam habent, ut uidebimus conditiones requisitas, & medicinæ, et cibo. probatur modo prima conditio, quia & si aliquid de cibo medicinalis conuertatur à calore, non tamen plurimum. sed quidem pulli caro, & similia, omnino alterantur, & plurimum de eis uertitur in substantiam nutriti, at ptissana, uinum uetus est id genus, quoniam habent nescio quid de medicina, ideo non plurimum nutriunt, sed parum, non plurimum, ut panis. & quēadmodum

unumquoq; medicamentum purum nõ ita nutrit, ideo cibi, qui habent partes in se medicinales, & ipsi non ita nutriunt ut cibi puri, habent.n.facultatem quandã actiuam, et aliquas qualitates extraneas à natura, quibus cibus talis in corpore reagat sensibiliter in calorem innatum, ex quo non potest bene confici talis cibus, quoniam ab eo obtunditur calor, ut melius infra dicemus. Et consequenter calor non bene extrahit, nec recte digerit; & ideo patet iam, quo nam modo diuersimode alterentur cibi absolute accepti, & cibi medicinales: nam medicinales parum cõuertuntur, & ipsi reagunt, in calorem; puri uero ut plurimum conuertuntur, miniméq; agunt ipsi in calorem. quantoq; cibus medicinalis habet plures in se partes medicinales, tanto minus de eo conuertetur in substantiam nutriti, quia cibus amplectitur à natura, medicina autem non. Vinum.n.uetus, quia habet multum de acredine, quæ nõ nutrit, ideo parum nutrit, dulcedo est, quæ recte nutrit, sic ptissana parum nutrit; sed alia de causa pariter in ipso melle est acrimoniæ pars, rõne cuius nõ multũ nutrit. ptissana modice nutrit ob qualitatẽ in ea abstergentem; & licet tollatur per concoonem ab ea abstersio illa, tamen habet semper uim humectandi, & refrigerandi, quibus non recte uincitur à calore, quoniam harum qualitatum relatione huiusmodi cibi medicinales habent potentiam actiuã. quia cum in has incipit agere calor, alteratur ab ipsis altero duorum modorum, aut quia inflammatur, et augetur; aut quia obtunditur & remittitur. Inflammatur calor naturalis, quando in mel agere incipit, quia

mel habet partes ſubtiles, terreas adustas, in quas cū calor agit, ſtatim inflāmatur partes illæ ſubtiles terreæ aduſtæ mellis, quibus accenſis deinceps reſurgit calor, ac augetur, fitq; ſeipſo auctior per qualitatem auctam. Et hoc totum aſcribitur facultati actiuæ in melle ratione partium mellis, nam calor facillime augetur, ubi materia ē ſicca, terrea, aduſta. Quapropter medicina una dicitur calidior ratione ſuæ ſubſtantiæ tenuis aduſtæ, ut ueræ eſt de ipſo melle, ac de uino ueteri. oppoſitum autem accidit calori per ptiſſanam, quia ptiſana habet partes humidas, ac frigidas, ſicuti & in lactuca uidere licet, quæ partes sūt ualde aduerſæ calori, ideo ipſum habent remittere, dum inſimul pugnant. Propter quod potius patitur calor à ptiſſana, quia obtunditur ratione ſuarū partium, ꝙ ab ea augeatur. ſi.n partes illæ humidæ frigidæ poſſent per calorem ad actum caloris deduci per eius alterationem, calor non obtunderetur, immo augeretur. Itaq; patet, quomodo alterari poßit calor à cibis medicinalibus ratione medicinæ, ſiue calidis, ſiue frigidis, modo per auctionem, modo quia obtunditur, & ferè ſuffocatur; Qua diuerſa alteratione facta in calorem cibus ille medicinalis, aut dicitur frigidus, aut calidus. dicitur calidus, quia habet partes facile inflammabiles, ideo à calore uincitur, et ſi calor fiat per alterationem harum partium calidarum ſeipſo auctior. Dicitur autem ille alter frigidus, quoniam partes eius non poſſunt alterari à calore ſtatim, immo primum obtunditur ab eis calor, quemadmodum dictum eſt de lignis uiridibus, ac de ſiccis; pa

tet igitur, ꝗ cibus medicinalis tres habet cõditione, ſeu proprietates, quarum prima eſt, ꝗ minimum de ea cõuertatur in ſubſtantiam corporis, quum tantum conuertatur pars, quæ habet rationem cibi nõ autem ea, quæ medicinæ. Secunda conditio eſt, ꝗ eius tota ſubſtantia ſit in potentia paßiua, quoniam calor omnino uincit eum, ut cibus eſt, concoquit, diuidit, abſtrahit, apponit. Tertia conditio ea eſt, ꝗ ſecundum qualitates, non ratione ſubſtantiæ habeat potentiam actiuam, quia aut inflãmatur calor à cibo medicinali habente partes calidas ſubtiles, ideo auctior redditur calor ipſe ab eis, aut remittitur per obtuſionem à partibus frigidis, & humidis, ut patet de lactuca, quæ partes obſtant nãæ caloris, quin primũ ab eo uinci, poſſin . medicina quo duplex eſt, aut.n.medicina cibalis eſt, aut medicina pura, & medicinalis ſicuti, & cibus duplex eſt. In medicina cibali ſunt duo; eſt medicina, & eſt cibus. Differt autẽ hæc à cibo medicinali, quia in cibo medicinali erat plus de cibo, q̃ de medicina; in medicina uerò cibalis eſt plus de medicina, q̃ de cibo, & ita differunt inter ſe; habet autem medicina cibalis huiuſmodi proprietatem, pro.ſ. minimum de ea conuertatur in ſubſtantiam nutriti, & eſt in ultimo gradu eorum, quæ conuertuntur in ſubſtantiam nutriti. nam ſicuti cibus abſolutus omnino conuertebatur à calore, deinde cibus medicinalis minus, ita hæc cibalis medicina habet, ꝗ paucißima de ea portio conuertatur à calore: qualis eſt cichrium, portulaca, & huiuſmodi; ab his quippe extrahitur paucißimus ſuccus ad uſum nutritionis, & hoc eſt, quia habet tota

ftrē proprietatem medicinæ, quæ alterat corporis ſubſtantiam. præterea alterat quo corpus per qualitates ſuas; primo igitur medicina cibalis ſecundū ſubſtantiam eſt tota in potentia paſsiua, quia dum aſsumitur, & comeditur, tunc calor uincit eam quo ad ſubſtantiam ſuam, quoniam in eam quidem agit, ipſamq; ſuperat, ideo pars eius concoquitur à calore pro nutrimento, & ſi ſit minima pars; alia expellitur, quale eſt excrementum, & iſta eſt maxima; At qualitates horum medicamentorum non ſunt in potentia paſsiua, ſed actiua; quæ qualitates, cum ſint in actu habent calorem ipſum alterare, et uincere ſiue calefaciendo, ſiue refrigerando. ſi partes eius ſunt ſubtiles, & inflãmabiles, ſubito à calore inflammantur. quibus accenſis poſtea calor magis augetur, acriorq; ſeipſo redditur. ſin autem partes ſuæ frigidæ, & humidæ ſunt, ab ipſis obtunditur calor, & hæc ſunt iam manifeſta ob ſuperius dicta; & in hoc tantum differt medicina hæc a cibo medicinali, q̃ plus cibi medicinalis conuertitur a calore; huius uero minima portio uincit, ac tranſit in corporis ſubſtantiam. Medicina uerò abſolute dicta, & medicinalis, ſeu ſimplex ſi debet eſſe talis, debet habere omnes ſuas condittones oppoſitas cibo ſimpliciter dicto. Eius autem conditiones hæ ſunt; primum q̃ nihil de ipſa medicina conuertatur in ſubſtantiam nutriti, immo prorſus aduerſetur calori. prima ergo ſua proprietas erit, q̃ nihil de ea conuertatur in ſubſtantiam nutriti: ſecunda conditio, q̃ tota ſua ſubſtantia ſit in potentia paſsiua, & in hac ſecunda conuenit cum cæteris iam dictis, ratio autem eſt, q̃ eius

quod eius substantia tota sit in potẽtia passiua; quoniam prorsus dominatur à calore naturali, et ab eo ad extra expellitur: nũ tamen uincit calor eius qualitates, sed per oppositum qualitas medicinæ agit in calorẽ secundum quod maior, aut minor est eius qualitas, & uis, quoniam qualitates eius habent potentiam actiuam, cui quum obuiam fit calor noster, excitatur qualitas, quæ dominatur in eo mixto, siue calida, siue frigida; uel magis, uel minus calida sit, aut frigida, quæ per reactionem, agit in calorem, quem alterat, & uincit siue calefaciendo, siue refrigerando. ueluti piper, quũ habeat uim calefaciendi, ideo maxime inflammatur in corpore humano. Quod quidem penes substãtiam habet qualitatem paßiuam, & hac ratione uincitur à calore. At secundum qualitates suas, quoniam habet piper partes subtiles, siccas, terrestres, ac facile inflammabiles, dum calor naturalis in eas agere incipit, habet potentiam actiuam, quæ habet calorem uincere, et si piper in se non habeat calorem aliquem respectu corporis humani; sed est tantum in potentia maxime actiua propter inflammationem caloris innati in eas partes attenuatas ac subtiles ipsius piperis. Et ita calor receptus in subiecto, aut fit acrior seipso, aut minor, & obtunditur secundum .s. quod partes subiecti, uel inflammabiles sunt, uel contrariæ calori .s. frigidæ, & humidæ. unde piper habet calefacere inflammatus, ueluti ignis; sed cito exhalat, quia substantia eius est terrea, tenuis, ac transpirabilis. Ideo Gal. dicebat piper non calefacere hepar, quia non transit uenas meseraicas. nam ob eius subtilitatem cito transpirat, & dissol

uitur. sunt & alia, quibus inflammatur calor, ueluti est calamentum, licet non ita excitet, ut piper, quoniã in calamento non sunt partes ita subtiles terræ transpirabiles. Ideo nec calor accẽsus ab eo est adeo igneus, sicuti de pipere dicendum est. Quum igitur calamentum non habent partes ita inflammabiles, nec ita subtiles, sed craßiores, q̃ piper, merito calor auctus à calamento non erit ita acris; sed diutius tamen durabit, quum partes eius non sint adeo subtiles, ideo nõ sic facile dissoluentur. Vbi igitur calor reducitur ad actum in partibus calamenti, habet diutius perdurare caliditas talis in eis: ac etiam ad hepar transire: unde Gale. & recte dicit, q, calamentum, & diaspoliticum nullo modo exhiberi debent, ubi cruditas uentriculi ad fuerit, quum eorum calidas habeat pertransire ultra uenas mesaraicas usque ad hepar, secum .n. deducent humores crudos per totum ambitum uenarum. Patet igitur, quomodo differant gradus caloris aucti, & ratione partium in pipere, & ratione calamenti, ac etiam quomodo unus magis, & diutius permanet alio; Præterea est alius caloris gradus magis mitis, ac magis benignus, ratione partium alterius mixti, quæ & si sint subtiles quidem, & inflammabiles, tamen minus; ueluti si accipiamus liquiritiam, quæ parum inflammat calorem innatum, quia eius calor est mitis, benignus, dulcis, ac suauis, inflammabilis quidẽ, sed mediocriter; quoniam non habet liquiritia substãtiam terream siccam inflammabilem, sed aeream, suauem. & hoc est, quia partes eius sunt huiusmodi: & hinc habemus liquiritiam non habere calorem, nisi in

primo gradu; Quot autem dicimus de medicamentis calefacientibus, ac augentibus calorem, idem per oppositum intelligi dicimus de infrigidātibus, quæ quanto magis repugnant calori per suas qualitates, eo magis imprimunt frigiditatem in calorem, qualis est portulaca, & opium, & huiusmodi, quæ cum habeant potentiam actiuam, uidelicet frigiditatem nimiam partium, quia refrigerent calorem innatum sua huiusmodi qualitate, ideo calor non potest inflammare eas; licet quo ad substantiam semper opium & huiusmodi supantur à calore naturali. Medicinæ igitur hæ opiace, quum habeant in se potentiam actiuam, quo ad qualitates suas calorem obtundunt, dū ipse calor eas uincere tentat; tamen omnino medicinæ omnes absoluta non uenenosæ tandem à calore uincuntur; et immutantur. quoniam si post longam reactionem superarent omnino calorem, tunc huius nō essent medicinæ absolutæ, sed uenenosæ; medicinæ ergo hæ in substantia tota quidem à calore humano superantur: At ex parte suarum qualitatum non nunquàm excitatur calor interdum obtunditur secundum, ꝙ in uno mixto sunt qualitates inflammabiles, in alio frigidæ, & humidæ uim habentes calorem supprimere; ratione cuius diuersitatis medicina una dicitur calida, alia uerò frigida; nisi medicina aliqua sit adeo frigida, quia habet partes maxime frigidas, crassas, uiscidas, ut calor nullo pacto poßit dominari eis. sed dico medicinam frigidam, ut tamen aliquo modo dominetur ei calor, eamq́; foras propellat; et si non conuertat ipsam: quia non potest immutari ab eo eius qualitas, tamen tolli=

tur sua qualitas: Dicetur ergo medicina absoluta talis, uel talis secundum q; ei dominatur calor, uel calorem uincit ipsa: quia ut calor uincit eam, ipsa dicitur habere potentiam paßiuam, uidelicet in substantia: ut autem calor uincitur, habet potentiam actiuam rõne suarum qualitatum, ac partium ipsius medicinæ, quæ tamen agunt sine detrimento, ac manifesta alteratione in corpore. Succedit post medicinam absolutam, medicamentum uenenosum, quod habet uim lædendi corpus humanum. Primo uel euacuando & purgando, quod non debet euacuare, uel ulcerando, uel alterando, quod non debet alterare. (omnia hæc etiam habebitis in tabula nostra) ex quo medicina hæc uenenosa est medicina, habet hoc, q; nihil de ea uertatur in substantiam corporis. nam medicina hæc duas habet indicationes, prima indicatio conuenit ei, ut est medicina tantum, q; s. nihil eius transeat in corporis substantiam; In eo uero, q; est uenenum, per suam substantiam est in potentia actiua, uidelicet tam penes substãtiam, quàm qualitate, ideo agit in calorem naturalem alterando eum sensibiliter. & ex hoc patet differentia medicinæ uenenosæ à medicina absoluta; quia medicina absoluta in tota sua substantia erat in põa paßiua: sed in qualitate habebat potẽtiam actiuã; At ista tam in substantia, quàm in qualitatibus est in potentia actiua, uidelicet ut est uenenosa, quia ut medicina in substantia habet potentiam paßiuam, in qualitate actiuam. At ut uenenum prorsus & in substantia, at in qualitate est in potentia actiua. ideo habet alterare calorem naturalem in corpore sensibiliter, ac manife

sto detrimēto; proprietates, igitur medicinæ ueneno ſæ ſunt, ꝙ primo nihil de ea uertatur in ſubstantiam corporis; ſecundo ꝙ licet in ea, ut medicina eſt, ſit aliqua pars cum potentia paßiua, tamen habet partes, ut uenenum eſt in ſubſtantia, quæ ſua ſubstantia ſenſibiliter agunt alterando calorem innatum, tamen magis operatur, ac magis calorem ſuis qualitatibus alterat; quia qualitates tam ex parte medicinæ, q̃ ueneni habent potentiam actiuam; primum igitur habet ꝙ non conuertatur à calore in ſubſtantiam corporis, ſecundo, ꝙ in ea, ut accipitur aggregato, eſt pars in ſua ſubstantia, quæ ſenſibiliter agit in calorem noſtrum, pro quo distat à medicina abſoluta. tertio habet qualitates undequaq; deterrimas, quæ actualiter, & magno detrimento lædunt calorem; Alterat igitur uel euacuando, quod non debet euacuare, quemadmodum facit ſcamoneū, quod eſt medicina uenenoſa purgans, & omnes ferè medicinæ, quæ ui attrahunt, hæ dicuntur uenenoſe: non tamē quia in qualitatibus ſuis per alterationem ſit acredo, & uenenum, ſed quia uiolenter attrahunt à corpore, quod etiam iuuatiuum ē. attrahit à capite, quod non conuenit ut ſanguinem; ea propter quum non tantum purget, quod purgari debet, appellabitur medicina uenenoſa; dicet ille purgat bilem trahendo? Dico, ꝙ unquàm nihil attrahi poteſt de nocitiuo, quin etiam ſecum afferat de iuuatiuo; licet. n. trahant bilem, aut materiam peccantem, trahunt etiam de eo, quod corpus iuuat; unde Galen. in ſecundo de ratione uictus acutorum loquēs de pleuritide inquit, cauendum eſſe ab his, quæ ſic uiolenter

attrahunt; secundo hæ medicinæ alterant ulcerando, & erudendo, uti facit Euphorbium, & cantharides, quæ habent ulcerare intestina, ac uesicam à mala sua qualitate occulta; ob quam dicuntur uenenosa medicamina; si autem hæ corrigantur, ac exhibeantur in debita quantitate, tunc erunt medicinæ, quæ & plus iuuabunt, quàm nocebunt; si in magna quantitate fuerint, ut dixi, uenenum: Medicinæ uero uenenosæ alterantes sunt potißimum refrigerantes calorē, ipsumq; per suffocationem destructes, quale opium, & papauer: iste medicinæ ratio, suæ eximiæ frigiditatis destruunt calorem innatum, ideo dicũtur uenenosæ per alterationem, quid autem etiam de his dicat Gale. uideas secundo catatopus, ubi iubet prorsus cauendum ab opiacis insedando dolore: idemq; in 13 artis curatiuæ ab opiacis cauendum, quia alterant cum maximo corporis detrimento; pariter dicit Auicenna dum uis prouocare somnum, non per transeas succum papaueris albi, non accedas ad opium, quia nimium alterat calorem sua uenenosa qualitate; ultimo succedit uenenum ipsum, quod prorsus contrariatur ipsi cibo puro & absolute dicto; sicuti .n. purus cibus totus cōuertebatur à calore naturali; uenenum uero se habet opposito modo, quoniam nihil de eo conuertitur ab ipso calore in substantiam corporis, & hæc est sua prima proprietas; secundo q; sicuti cibus erat totus in potentia paßiua, uenenum est omnino ei oppositũ, quia prorsus habet potentiam actiuam; & uti cibus purus uero alterat calorem sensibiliter; sed è conuerso à calore alteratur ipse omnino, uenenum uero nul-

lo modo alteratur à calore, immo calor innatus penitus à ueneno superatur, ac sensibiliter destruitur; & ita, q corpus humanum respectu eius se habet ut passum; ideo uenenum est aufugiendũ; uidetis igitur quot modis sit respondendum quæsito; quando quæritur, nunquid medicina sit æqualis, an inæqualis. s. calida, frigida, humida, & sicca. His modo sic uisis, pro declaratione eorum, quæ hactenus dicta sunt, uidenda supersunt quatuor corollaria in sequentia, quæ diximus: quæ quidem maxime uobis aperiẽt nuper dicta; Horum autẽ primum est, quod sequitur ex dictis nostris, quo respondetur primo ad illud dubium, an omnes medicinæ cibi, & uenenosæ medicinæ, & cibi medicinales, sint in potentia paßiua, & actiua; id non est ratione suæ temperaturæ, q sint tales respectu humani corporis, sed fiant similes temperaturæ corporis nostri, postquàm ei fuerint applicatæ: sed dices in corporibus fiunt ab his diuersi affectus, seu boni, seu mali, ergo sequitur, q medicina, uel cibus, & cætera non sunt æqualia, ut sint æqualia temperaturæ humanæ? Dico, q aliud est dicere habere talem facultatem, & aliud habere talem temperaturam, quemadmodum uisum est; secundum corollarium, q una & eadem res respectu unius potest eè cibus; alterius uero dicitur uenenum, aut medicina, sicuti folia salicis respectu animalis bruti est cibus; respectu uero hominis est uenenum: ferrum etrutho camellis est cibus, ab homine autem concoqui nequet; quare uidetis, quomodo una, & eadem res respectu diuersorum modo pro cibo, modo pro medicina, aut ueneno capi poßit, tales

.n. dicuntur, uel tales; respectu determinati corporis, secundũ q; applicantur huic, uel illi corpori: tertium corollarium est, q; multæ sunt medicinæ, quæ quo ad temperaturam suam sunt intemperatißimæ, & inæquales cum insigni excessu quarundam qualitatum; tamen respectu corporis, cui applicantur, sunt temperatissimæ, ueluti lithargyrus & oleum, quia in sua temperatura non est temperamentum, sed inæqualitas, quum in his dominentur partes aqueæ, et terreæ; tamen respectu humani corporis sunt medicinæ temperatæ, quia non ualde alterant calorem humanum; quare reperiuntur medicinæ, quæ respectu humani corporis sunt temperatæ; at respectu sui met sunt intemperatißimæ; quartum corollarium, quod est maxime annotandum, illud est, q; licet medicina dicatur talis, uel talis, uidelicet uel æqualis, aut calida, & frigida; potest respectu caloris innati dicitur esse, qui uno modo alterat ipsam per deductionem de potẽtia ad actum; Dico calidam, uel frigidam, quia dum exhibetur corpori, aut inflammat ipsum, aut destruit per refrigerationem; hoc fit à uaria temperatura ipsius medicinæ, uidelicet ut habet talem temperaturam, ut facile inflãmentur, aut calor ab ea obtundatur; ea propter uel calidas augetur, uel diminuitur ratione partium medicinæ, dum exhibetur intra corpus; calor autem noster deinde agens in eam secundum q; temperatura eius medicinæ fuerit uaria, fiet uaria actio, oriententur quæ uarij effectus in corpore. Vnde Gal. dicebat, q; hæ medicinæ sunt tales, uel tales à sua substantia, quia aut dominantur in eis partes igneæ, uel

aereæ,

aereæ, & cætera, ratione quarum medicina exhibita, aut habet calefacere, aut refrigerare; & hoc totum dicitur eē à temperatura medicinæ. postea dicit quum calor in eam egerit uel huc, uel eo modo, dicetur aut calida, aut frigida etiam ratione caloris humani: quidem medicinæ temperatura est, quæ primum facit talem, uel talem denominationem per suas qualitates cū excessu; sed cum calor incipit in eum agere, tunc non dicitur medicina talis, quia habeat hoc in forma sua; dicitur ita, uel ita, quia in uarijs corporibus, quibus applicatur ratione diuersitatis caloris facit diuersos affectus: qualis lythargyrus est, qui in se calidum est, non tamē dicitur ita respectu corporis humani, quia non uincitur à calore, ut inflammetur: tamen respectu corporis humani dicitur temperatur; & hoc calor noster parum agit in ipsum, non. n. ualde inflammat, sic & oleū respectu sui dicitur esse intemperatū, quod si à calore uerti poßet, maxime calefaceret; sed quia calor non ualde uincit ipsum, ideo uidetur tēperatum respectu caloris innati; unde licet agant medicinæ à temperatura sua, ut per eas inflammetur calor, aut obtundatur: non tamen ob id medicina fuit quippiam, uidelicet q̄ hoc primo effectu sortiatur denominationem caliditatis, uel frigiditatis, quia non possunt agere præcipue, et semper, ideo ad hoc, q̄ debet dici calida, aut frigida, in primis calor innatus debet agere in medicinam ipsam, eamq́; deducere ad actum; calor noster debet esse determinatus ad hoc, q̄ actio sequatur. postquàm superata fuerit medicina, tunc sortietur nomen, uel caliditatis, uel frigidi

tatis. Qua de re habetis, quo nam modo sit respõdendum ab hoc quæsitum. Modo deueniamus ad Auerroem, qui tribus medijs inuehitur contra Gal. appellans ipsum insufficientem, & hoc uidere est in qnto colliget cap. secundo, & infra; Primum Auerro. adducit unum inconueniens contra ipsum Gal. circa distinctionem cibi, & medicinæ: Dum Gal. dicit, cibus ẽ, qui patitur à calore humano, medicina uero, quæ nõ patitur; ob hoc Auer. contra eum inuehitur inquiẽs ò Galene non debebas sic dicere; Dico autem ego, ꝙ Galenus uero distinxit modo eo, quo imponit Aue. illi, sed diuisit, sicuti supra diximus nos: & optime; ulterius. n. distinxit Gal. quàm dixit Auer. nam cibus sic distinguitur à medicina, quoniam cibi proprium est, ut cõuertatur omnino à calore innato in substantiam nutriti, ut est in potentia paßiua; ita. n. distinguitur à medicina; At medicina ipse non cõuertitur à calore in substantiam corporis; tamen Auer. dicit, ut loco allegato uidere potestis, ꝙ. alio modo debet cibus distingui à medicina, et inquit; cibus est, qui ponit partes naturales cibales, ac uertitur in substantiam dissoluti eiusdem spetiei; sic. n. distinguit Auer. cibum à medicina; Notate modo, ꝙ ipse Auerro. non recte intellexit Galen. quid mirum igitur si, quæ minime dicenda erant, profert in Galenum. Itaꝗ expeditis omnibus his, quæ ad declarationẽ dubij propositi attinebãt, uidelicet quomodo medicinæ dicãtur æquales, et quomodo inæquales. s. calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ; quæ omnia iã ostensa sunt à nobis; Diximus enim ꝙ dicuntur calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ: ratione

suæ temperaturæ potius, & præcipue: sed quia hæ medicinæ dum applicatæ sunt in corpore suæ potentiæ paßiuæ, tunc aptæ sunt facere mõ effectum hunc, modo illum; dum modo prius alterentur à calore innato, & per ipsum deducantur ad actum; qua de causa postea dicentur, uel calidæ, uel frigidæ, siue sint cibi, siue medicinæ: de his satis, superq́; à nobis dictũ fuit: modo quia Auer. semper fuit ubiq́; stimulus & ubi potuit contrarius Gal. tum quia sibi persuadebat, tũ quoq; inuidia commotus; præterea, quia Aue. fuit uir maximæ authoritatis, ideo non est spernẽdus; quæ sua opinio est ponderanda ad amussim; de eo igitur dicemus primum, deinde res ponderabimus solutis obiectis; uideamus igitur, quid dicat ipse per hæc sua dicta contra Galenum, & in quibus ab eo dissentiat; Auer. in quinto colliget, cap. secundo instat contra ipsum Galen. in tribus: & primo dicit Gale. non recte distinxisse cibũ à medicina, itaq, de hoc arguat ipsum tantum de insufficientia, ideo erit diminutus; quia Gal. distinguens cibum à medicina dixit, cibus est, qui patitur à calore humano, & conuertitur ab eo in substantiam corporis; At medicina nõ patitur, nec alteratur ab ipso calore; sic dicit Galen. secundũ Auerroem; Arguitq́; ipsum super hoc, q, dicebat, cibus patitur, medicina non patitur à calore, uidelicet q, cibus quidem conuertatur per calorem nostrum in substantiam nutriti, non patitur medicina. i. non conuertitur in substantiam dictam: Modo dicit Auerro. q, hæc non est sufficiens distinctio cibi à medicina, quia non tantum possunt differre in hoc, sed & in

alio, quia dicit Auerro. q, etiam medicina patitur à calore innato, uti & cibus, quia cibus, & medicina, dicit Auer. patiuntur à corpore, & ponunt naturales partes cibati: (notate quæso) sed medicina, & si ponat partes naturales cibales .s. alteretur à calore, non tamen illa est in spetie partis dissolutæ, uidelicet non potest conuerti in substantiam eiusdem speciei dissolutæ; sed etiam alterat membra corporis quo quo modo absque eo, q, efficiatur pars naturalis cibalis eiusdem speciei dissolutæ sed cibus quidem succedit in locum partis naturalis cibatæ eiusdem speciei dissolutæ: ideo ponit partes naturales cibales, ac conuertitur in substantiam nutriti, ut sint partes eiusdem speciei. ideo dicit Auerro. sic distingui debent cibus & medicina; non, ut inquit Galenus, qui in hoc fuit insufficiens, & imperfectus: Dico q, Auer. recte dicit, & suus discursus est bonus; ideo exponamus etiã nos sententia Auerro. & notandum, qui traduxit Auerro. dubio procul fuit aliquis barbarus; Dico modo, q, dum Auer. dicit ibi, PONIT PARTES NATURALES CIBALES, DICIT, PONIT .i. efficit partes cibales cibati esse naturales alterando, quia per alterationem extrahitur succus ab eis per ipsum calorem, unde fiunt partes cibales esse naturales, sic uult intelligere Auer. inquit igitur ipse Auer. q, ita medicina ut cibus ponit partes naturales cibales esse naturales, uidelicet efficit partes cibales eẽ naturales, sed differentia est modo inter cibum & medicinam, quia cibi partes fiunt tales à calore innato, ut fiant eiusdem speciei cum corporis substantia, unde

cibus supplet ad quantitatem, ubi deest; sed medicina efficit partes eas naturales alterando per qualitatem, non autem per quantitatem, ideo medicinæ partes diuersæ sunt in specie à partibus, & à substantia, corporis; & quidem Auer. optime distinguit medicinam à cibo postea inquit Auer. ego inueni hanc ultimam differentiam per segregationem, et distinctionem, quã inquit, quidam meus socius, qui appellatur Abubetri Auensusa, nunquàm inuenire potuit, neque scire hanc ultimam differentiam; sed tandem dicit, ei misi multas epistolas, quousque hoc plane intellexerit, debebat igitur, dicit Auer. Galenus, si nolebat insufficiens appellari, diuidere eo modo, quo nos fecimus? reuera Auerro. optime diuidit, sed male inique inuehitur in Gal. carpẽs ipsum uti insufficientem; Nam Galenus ipse optime diuisit, quemadmodum sæpe ostendimus. Dicebamus n supra, quale nam esset medicinæ proprium, qualeq; cibi autem proprium illud est, ut eius partes conuertantur, in substantiam nutriti. s. eiusdẽ speciei; ideo quando dicimus cibi proprium illud esse, ut uertatur in substantiam nutriti, idem intelligendũ est, ꝙ cibus à calore uertatur in speciem partis dissolutæ, uel sit eiusdem speciei partis dissolutæ. cibus igitur si uertitur in substantiam nutriti, ergo erit eiusdem speciei cum nutrito, è contra uero, si cibus non fieret eiusdem speciei cum nutrito, ergo non uerteretur in substantiam corporis. unde maxime admiror de ipso Auerroe, clare ita carpit Galenum, ꝙ non recte distinxerit, & ꝙ dixerit male, cibi proprium esse, ꝙ uertatur in substantiam nutriti: qui qudem opti-

me ponit hanc ultimam differentiam, quam & Auer. ſed nõ per eadem met uerba, quæ Auerroes ſcripſit; præterea quando dixit Galen. loquens de proprio medicinæ. dixit.n.medicina hoc proprium habet, q nihil de ea conuertatur in ſubſtantiam nutriti, quod quidem eſt, ac ſi diuerſæ remaneant ſpeciei medicina, & corpus. Vnde Auerro. uerti in ſubſtantiam nutriti, & non uerti, ſunt duo caracteriſmi prorſus oppoſiti, tu modo dicis, q Galen.non poſuit ultimam differentiam; mihi autem uidetur, q ſic. non ne eſt illa ultima differentia cibi à medicina, q medicinæ nihil uertatur in ſubſtantiam nutriti, cibus uero eſt, qui habet uerti & mutari in nutriti, ſubſtantiam. Ideo Auerro. uel inuidentia impulſus, uel odio commotus imponit, quæ non ſunt imponenda Gal. Quantum ad ſecundum in quo inuehitur contra Gal. dicit Auerro. q ſuccus uel medicinæ, uel cibi extrahitur per calorem; huiuſmodi autem detractio, ſeu deductio eſt extractio potentiæ paßiuæ cibi, uel medicinæ per ipſum calorem ad effectum, & ad actum; unde ſuccus extractus penetrans per membra efficit naturales partes cibati: niſi . n . medicina & cibus alterarentur à calore, & niſi eorum ſuccus primum extraheretur à calore, non poſſent cibus & medicina conuerti de potentia paßiua ad actum. igitur arguit Gal. in hoc, & diminutũ appellat, q nihil dixerit de hoc; Dico autem ego, q Gal. etiam de his ſermonem habuit, & optime ad hoc ſatisfecit, q dixerit, patet, quoniam ſi recte uideatis in ſecũda cibi proprietate abſoluti quemadmodum etiã uidere poteſtis in noſtra tabula, etenim eſt

primum cibi & medicinæ proprium, diuidit .n. hæc duo, uidelicet q cibus omnino conuertatur in substantiam nutriti, medicinæ uero nihil, in hoc autem secundo proprio tam medicina absolute dicta, quam cibus absolutus habent hoc cõmune, q ambo in sua substantia sint in potentia paßiua. potentia. n. paßiua in tota substantia, tã medicinæ, q̃ cibi absoluti. à quo uerò id est? nisi q calor naturalis potest immutare substantiam, tam medicinæ, quàm cibi per succi horum extractionem. post autem extractionem ipsius succi per calorem, tunc deducitur ad actum medicina, & agit, uel hoc, uel illo modo uirtute tantum actiua, quemadmodum, ut dicit Gal. cantharides, quæ habent exulcerare intestina & uesicam, non autem ullum aliorũ membrorum: unde prouenit hoc? non corrodunt uentriculum, quia in eo non remanent, sed uesicam, quia succus earum extractus à calore naturali descendit ad hepar, per quod transit, deinde per renes, tamen nullum horum membrorum exulcerant, sed tãtum, quum deuenerint ad uesicam, eam lædant, sic Lepus marinus non lædit hepar, nec aliud membrorũ, at tantum modo ipsum pulmonem offendit ratione sui succi extracti à calore. Videtis igitur, q Galen. optime de his pertractauit. inquibus tamen carpitur ab Auer. male itaq; inuehitur Auerro. contra Galen. etiam in hoc prius. n. agitur per alterationem caloris in medicinam, à qua extrahitur succus, qui deinde distribuitur per omnes partes corporis: sed tantum corrodit tale, uel tale membrum, uti fuerit ei aduersans succus ille. & hæc omnia dicit etiam Gale. sed dicet quispiam,

uidetur hoc, quod dicis, falsum, q̃ à uenenosa medicina extrahatur succus per calorem, qui deinde succus distribuatur per corpus, ac habeat corrodere. probo q̃ sit falsum, non ne Galenus in secundo de facultatibus naturalibus ponit quatuor uirtutes naturales in uno quoq; mẽbro; quarum una est attractiua, quoniam habet attrahere, quod utile est, & quod regitur à natura, quod uero est malum, expellitur ab expulsiua, & excrementosum, dicet ille, sic quomodo ergo harum medicinarum uenenosarum succi attrahũtur à uirtute illa naturali, distribuũturq; per uenas, quũ sint prorsus contrarij naturæ? At quicquid agunt quatuor illæ uirtutes naturales, id tantum modo est intentum à natura, non autem præter naturam? Dicatis, q̃ natura & uirtus attractiua, & si sit naturalis, attrahit huiusmodi succos uenenosos, at non attrahit prima intentione, quoniam non intendit ipsa agere malum, uel attrahere, quod est nocitiuum, sed iuuatiuum. Attrahit autem succum cantharidarum, & huiusmodi uenenosa secunda intentione, & consecutiue, & causa necessitatis, seu ui. Declaro, quando cum cibo est quid de medicina uenenosa, succus, qui commiscetur cum chilo, habet deinde de necessario, ut cum chilo attrahatur et cũ spiritu p̃ arterias, et uenas uniuersi corporis. de q̃bus oĩbus quoq; p̃tractat ipse Galen. & optime, ut uerbigratia succus opis attrahitur ab arterijs hoc modo, quæ cum spiritum uelint haurire, attrahitur spiritus inuicem ab una ad aliam arteriam per suos meatus successiue; unde si tunc aderit de succo uenenoso, cum ipso chilo, de necessario

attrahere

attrahitur etiam succus ille malus cum ipso chilo, & spiritu simul ad uenas & arterias: Dum igitur arteriæ primariæ intendunt spiritum attrahere, & de chilo, etiam nonnunquam attrahunt de huiusmodi succo uenenoso mixto cum spiritu; quæ quidem attractio, ut diximus, non est intenta à natura ex prima intentione: quoniam primario nam intendit & uult attrahere, quod iuuaticum est, sed aliquando etiam secundario, & consecutiue attrahit, & de necessario, quod nocitiuum est: Hoc enim modo soluitur dubitatio ista, respondendo itaq; ad Auerroem, Dico, quòd Auer. male inuehitur contra Galenum, uocans ipsum diminutum, mancum, & ignarum distinctionis, de qua optime locutus est ipse Galenus. uult igitur Galenus quod succus extrahatur à medicina, sicuti à cibo. Tertio Auer. carpit Galenum petens ab eo, quomodo medicinæ frigidæ deducantur ad actum, inquit Auer. ò Galene facile est dicere de medicinis calidis, quomodo illæ deducantur ad actum, sed inquit ipse uellem scire à te, quo nam pacto medicinæ frigidæ poßint actuari, & in hoc se equitem facit contra Galen. & medicos; dicit enim tu fugis, appellat ipsum fugitiuum & trāsfugā (fugitiuus aūt dicitur ille, qui derelinquit suū proprium institutum & proprium munus) Institutum autem Galeni id erat, ostendere, scilicet, quomodo medicinæ omnes respectu caloris humani dicantur tales in potentia quæ potentia est tantum futura fieri, non quòd hæ sint in actio quæ potentia postea habeat deduci per calorem innatum ad actum. Dicit Auer. hoc debet esse suum dogma, quòd .i. medicinæ

omnes ſint potentia tales, quæ omnes habeant deduci ad actum per ipſum innatum calorem alteratione; modo dicit Auer. quando Galenus dicit ita, quòd omnes medicinæ immutantur à calore, uidetur mihi, quòd calor naturalis non poßit uincere medicinam frigidam, minimeq; eam immutare, & imò potius uidetur fieri oppoſitum, quòd, ſcilicet ipſa frigida medicina immutet calorem & alteret eum ad aliud. Sic enim arguit Gal. uti qui hoc nõ declarauerit, uideatis modo Aueroem in quinto colle. capite 3. ubi dicit, ITAQVOD GALENVS QVASI FVGITIVVS tu dicis ò Galene omnes medicinas poſſe deduci ad actum per alterationem caloris uſq; ad minimas partes ipſius medicinæ; poſtea dicis, quòd medicina frigida non alteratur à calore, imò quòd ea alterat calorẽ ipſum, nec ſegregari poſſunt medicinæ frigidæ ad minima ab eo, quæ ſegregatio tamen eſt neceſſaria, & eſt communis tam frigidis, quam calidis medicamentis; At per te ò Galene calidæ medicinæ tantũmodo diuiduntur, non autem frigidæ; uerum oportet, quòd & frigidæ alterentur à calore in qualitatibus ab eoq; deducantur ad actum; ſed dicis tu, q̃ non deducuntur per calorem ad actum, imò q̃ fit oppoſitum, quoniam tales medicinæ frigidæ alterant calorem, ideo, quum ſic dicas, relinquis tuum proprium inſtitutum? profectò ut uerum dicam, hucuſq; ſemper fui perſuaſus à dictis Auerois, ut contra Galenum circa materiam hanc militarem. Verum DEO Optimo Maximo gratias ago, à quo ſum illuminatus de ueritate, ut me ipſum arguam de tanto errore, meq; magis, quam alios; nunc quidem

melius rem ipsam uideo & cognosco, & q̃ Galenus optime dicit, unde male damnatur ab Auer. cuius sententia antea adeo apud me ualuit, ut cum eo prorsus essem, sed deceptus est Auer. non autem Galen. qui recte dixit, siue quia non intellexit Galenum, aut noluit intelligere; ideo diligenter attendendum est. Ad responsionem nostram factam ad Auerr. quam facile etiam per mea superius dicta, si quae diximus, facilime quisq; potest dare. Verum, quia haec sunt satis difficilia, denuo repetemus illa met. Diximus quippe cōmune esse & medicinis, & cibis, quòd tam medicinae, quam cibi essent in potentia paßiua respectu caloris innati, ita q̃ medicina aut cibus, quando offertur corpori humano; calor innatus primo incipit agere in substantiam horum (non loquor de ueneno; quum illud non poßit dominari ullo modo à calore) & ita agit calor in haec, quòd dominatur toti substātiae. seu sit cibi substantia, seu medicinae; & quum dominetur, attrahit succum ex his, nec aliter, quam si ligna igni superponantur, quae ligna si fuerint proportionata, & in debita quantitate, & conuenienti ipsi igni, semper ignis aget in ea, ac dominabitur illis; sin autem ligna essent absque proportione, suffocarent ignem ipsum; sic itaq; si cibi & medicina fuerint in debita quantitate respectu caloris, calor alterabit cibos, & medicinam, eosq; uincet; at si cibi, uel medicina fuerint in nimia quantitate. Dico, q̃ tunc suffocabunt ipsum calorem, quantum uis essent optimae qualitatis, siue ipsi essent uenenum, tanto magis; si enim optimum uinum, & caro pullorum &c. qui sunt boni cibi, si inquā ex-

bibeantur quantitate indebita, lædent calorem; si uero debita portione, tunc omnino alterantur ab ipso calore; sic igitur debent esse ligna respectu ignis quo ad quantitatem, uti cibi, & medicinæ respectu caloris siue modo ea ligna fuerint sicca, siue uiridia, semper ignis tunc dominabitur substantiæ lignorum, & diuersimode in siccis, & uiridibus; nam si lignorum substantia fuerit non humida, sed sicca; non patitur ignis ab eis, imò statim inflammabit ea, & sine ulla resistentia sensibili lignorum uincet ac ea comburet; qua uictoria in ligna sicca tunc calor augebit suam substantiam, & qualitatem, sed si sint ligna uiridia & humectata, tũc non ualenter, sed ægre ignis dominabitur illis, qui agens in ea ab illis extrahit succum, sed debiliter, quia succus ille repugnat ualde naturæ ignis: & certum est, q. ignis ipse diminuitur aliquo modo ab illa humiditate substantifica lignorum; ab eaq; ueluti refrigeratur; quæ refrigeratio facta in igne perseuerabit quousq; ignis consumpserit eam lignorum humiditatem, quia tunc remittitur paßi resistentia, quòd paßũ erant ipsa ligna. Ipsum uero agẽs scilicet ignis inualescet, & tandem augebit suum subiectum proprium, & suam qualitatẽ, quoniã sequetur tunc actio, & dominiũ caloris super ipsa ligna; licet prius ignis ab humida substantia lignorum fuerit diminutus, ac refrigeratus. Idem, ut de igne dictum est respectu lignorum; quæcunq; sint, dicatur quoq; de calore innato respectu ciborum & medicinarum. Si enim exhibeatur medicina calida corpori nostro, illa talis medicina erit, quale lignum siccum respectu ignis; medici-

na uero respectu caloris innati,in quo quidem ligno sicco sunt partes inflammabiles,terreæ, subtiles: quæ habent etiam quandam proportionem cum calore. Ideo in ligna sicca agit ignis sine resistentia sensibili lignorum, quoniam lignorum ipsorum substantia ad hoc erat præparata; sic dico de medicinæ substantia quando medicina absumitur, si calor inuenerit eam substantiam proportionatam sibi, ut facile poßit eam inflammare,statim eam inflammat calor secundum naturam earum partium. Veluti enim se habuerint partes illæ in natura sua,ut magis,uel minus facile inflammentur;sic augebitur calor modo benignus,& suauis non acutus,& mordax;& tandem eo modo,quo ignis augetur per conbustionem lignorum, sic augebitur calor per inflammationem partium madicinæ,aut cibi,sed non adeo augetur calor, nec adeo fit magnus, dum augetur per inflãmationem partium subtilium, uidelicet,quando augetur à partibus craßis inflammatis: nam quando palea accendit ignem. ille ignis auctus nõ fit ita auctus,sicuti quũ ĩflãmatur quærcus aut ferrum: Quærcus enim & ferrum habent partes densas, non facile resolubiles, ideo sunt ignis subiecta ualida,quum fuerint ignita, & consequenter reddunt calorem ualde acutum, mordacem,& quasi rabidum, quamuis pluri egent ignis ille tempore,ad hoc, quòd uincat ferrum, quam paleam, quoniam ferri partes non sunt adeo paratæ, nec adeo faciles ad ignem suscipiendum ratione penetrationis. tamen quo diutius ac difficilius inflammantur,eo tardius desinunt à tale inflammatione,præter hoc,quòd talis igneitas est acu

tiſſima. At in palea; quia ſubiectum paleæ eſt debile parteſq́; eius ſubtiles, facile inflammabiles, ac facile reſolubiles, aliter dicendum eſt, quidem cito inflammantur, ſed cito etiam reſoluitur calor ab eis, qui eſt mitis magis, ac minor reſpectu ignis exiſtentis in quærcu, aut in ferro. pariter dicendum ita de inflammatione medicinæ, quæ dum offertur calori humano, calor quidem inflammat illam, uerũ diuerſimode in hac, quàm in illa, ſecundum quòd eius ſubſtantia fuerit debilis, uel potens, eo quia per modum ſubſtantiæ eſt partium medicinæ uario modo augetur calor innatus: nam modo augetur ad ſecundum, modo ad tertiũ modo ad quartum gradum, ut fit de pipere, quod dũ inflammatur, ualde ignitur, ac maxime ignis iſte fit acutus à qua acuta caliditate immutatur per augmentum, calor ad tertium gradum: ſed ratione materiæ ſubtilis facile reſoluitur; at ſi ſit aliquis ſuccus benignus, dulcis ut chamomali, qđ ſe habet in medio gradu ſubſtantiæ, tunc quidem calor facile inflammatur, ſed inflammatio illa eſt ſuauis, ueluti, quoniam accenditur palea; ſubſtantia enim eius eſt, ꝙ non multum inflammet, ſed temperate. Quod autem dico de primo gradu ignis, & de tertio, idem dicamus de medio gradu, ſcilicet, de ſecundo. Vnde ſecundum ꝙ fuerit natura, & ſubſtantia ſubiecti uel medicinæ, in quam agit ipſe calor ſuccum extrahendo. Sic calor diuerſificatur, modo dulcis, modo acutus. Cum enim medicina aliqua habens ſubſtantiam ſuauem, & mediocrem inflammatur à calore, & deducitur ad actum, calor iſte redditur ſuauis, & temperatus, ratione cuius ſubſtan

tiæ ita temperatæ, postea caloris sic aucti medicina illa accipit denominationem, ut dicatur medicina temperata: At si sit medicina aliqua habens partes suas, aut inflammabiles, aut humidas, si humidas, per eas obtunditur calor, dum in illas agit, & tam diu obtunditur ab huiusmodi partibus frigidis, & humidis. quam diu calor concoquendo humidum illud per extractionẽ superauerit ipsum, qualis est succus portulacæ, quem dum calor postea uicerit, conuerteritq; pro sui alimento, augetur quidem calor, sed non ita, ut per nasturtium; quoniam succus portulacæ nõ est adeo inflammabilis, ut succus nasturtii, fit quidẽ semper calidas, sed uaria secundum magis & minus, maior quippe redditur calor per extractionem succi ex nasturtio, quam ex portulaca, seu huiusmodi alio. sic ignis, dum accẽdit partes in aliquo subiecto, augetur semper, sed magis in subiecto uno, minus in alio, secundum diuersam subiecti substantiam, in quo extiterit, ut de quærcu, & de palea dictum est. Fit igitur calor talis, uel talis, secundum plus & minus, diuersus, prout fuerit diuersa paßi resistent, aut subiecti, in quo fuerit. Non est ergo dicendum, q medicina frigida nõ poßit deduci ad actum per calorem innatum humani corporis eo modo & ratione, qua diximus, & si multo & longiori tempore indigeat, quam medicina calida, ut deducatur ad actum per calorem ipsa medicina frigida. & hunc patet, quæ nam sit differentia inter medicinam calidam & frigidam, quia medicina calida deducitur ad actum à calore sine magna, imò cũ facilima, & insensibili alteratione caloris ipsius. At

medicina frigida non facile deducitur ad actum, sed cũ magna difficultate, & longo tempore, quoniam partes eius sunt maxime rebelles calori, tamen deducuntur tandem & illæ per extractionem sui succi a calore, & inde acquirit denominationem medicinæ frigidæ, quia calor alterando eam, non facile, nec cito eam superauit, nec ualde fuit acutus. Quod ita sit probatum est iam per exemplum Galeni de lignis uiridibus quoniam, ut dixi, uult quidem Galenus, ꝙ medicina frigida prius agat in calorem, eumq; quoquomodo obtundat, antequam ipsa à calore illo alteretur, & uincatur. Credo igitur quod per hæc sic enarata, omnibus manifestum sit, quomodo dici debeat medicina temperata, & æqualis, & quomodo inæqualis, & intemperata. s. aut calida, aut frigida; ac etiam intellectum sit, quam male Auer. carpat Galenum, & hæc sufficiant de materia ista. Ex quo iam compleuimus materiam istam, quomodo. s. medicinæ dicantur calidæ, & frigidæ per deductionem potentiæ earum ad actum à calore, modo remanet alia difficultas de numero æqualitatum, seu temperaturarum, quam in præsenti sermone prosequar &c.

FINIS.

Sequitur Tabula

HAEC EST TABVLA MONTANI circa materiam narratam.

AEQVALITAS — In tempatura in actu. / In facultate in potentia.

In tempatura in actu. — Aequalitas. / Excessus.

Aequalitas, Vt in mixtione tantum sit de calido quantum de frigido, humido, & sicco.

Excessus, Vt si exuperet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas. Nil autem refert, an hæc æqualitas uel excessus sint absoluti, aut relatiui.

In facultate in põa — Vel actiua. / Vel paßiua.

Actiua, Vt scribendi in Scriba.

Paßiua. — Vel propinqua. / Vel remota.

Propinqua, Vt sanguis ad carnis generationem.

Remota, Vt panis ad sanguinem generandum.

Ea, quæ corpori admouentur, sunt uel cibus absolute uel cibus medicinalis, uel medicina cibalis, uel medicina absolute, uel medicina ueneno-sa, uel uenenum absolute.

Cibus absolute, cuius plurimum uertitur in substã tiam corporis, nulla facta alteratione sensibili in ipso corpore, & est totus in facultate paßiua.

Cibus medicinalis cuius minus conuertitur in substantiam corporis, facta aliqua alteratione sensibili in corpore, caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate, &

ſecundum ſubſtantiam totus eſt in facultate paßiua; ſecundum aliquam qualitatem in facultate actiua, ut mel, uinum potens uetuſtum, ptiſſana.

Medicina cibalis, minimum ex ea uertitur in ſubſtātiam corporis, ſenſibili alteratione facta in eodem corpore, caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate ſecundum ſubſtantiam tota eſt in facultate paßiua, ſecundum aliquam qualitatem in facultate actiua, ut portulaca, ſolanum.

Medicina abſolute, nil ex ea uertitur in ſubſtantiā corporis, tota eius ſubſtantia eſt in facultate paßiua, ſecundum aliquam facultatem in facultate actiua ſine detrimento tamen ſubſtantiæ corporis, alterans tantum, ut Theriaca, Mitridaticum.

Medicina uenenoſa purgans, alterans, errodens, Nil ex ea uertitur in ſubſtantiam corporis, ſecundū ſubſtantiam ſunt in facultate paßiua, ſecundū aliquas facultates in facultate actiua, cum manifeſto corporis detrimento, alterando & corrumpendo, ut opium diminuendo, & euacuando, ut ſcamoneum, erodendo, ut cantharides, euphorbium, intelligitur uero ne mole excedant, nam ſi excederent, omnino perimerēt, & corrumperent.

Venenum abſolute, corrumpit totam ſubſtantiam corporis, nulla facta ſenſibili operatione ab ipſo calore naturali in ipſo ueneno, & eſt totum in facultate actiua, ut ſaliua uiperæ, aconitum, & huiuſmodi.

Notandum has omnes facultates medicinarum nõ determinari tales esse, nisi determinetur corpus, cui applicentur; nam secundum uarietatem temperaturarum, non tantũ in specie, sed ẽt in indiuiduo, uario modo deducentur ad actum proprium; respectu cuius sunt facultates, & potentiæ.

Corollarium primum.

Quamuis medicinæ, uel cibi sint æquales respectu humani corporis, non tamen sunt eiusdem temperaturæ.

Corollarium secundum.

Sequitur, ut una & eadem res sit cibus & medicina, imò cibus, & uenenum respectu diuersorum, ut elleborus, huiusmodi medicina, cibus coturnici, cicuta uenenum homini, cibus sturno.

Corollarium tertium.

Sequitur, ut medicina in propria temperatura inæqualis cum excessu in signi quarundam qualitatum tamen respectu corporis, cui applicatur, sit temperata, ut oleum, lithargirus respectu humani corporis.

Corollarium quartum.

Sequitur, ut quamuis medicina dicatur esse in potentia respectu caloris innati, qui uario modo alterat ipsam, deducendo ad actum, ista tamen uarietas oritur ex uaria medicinarum temperatura.

FINIS.